Baboe dalima. Opium roman. Deel 1

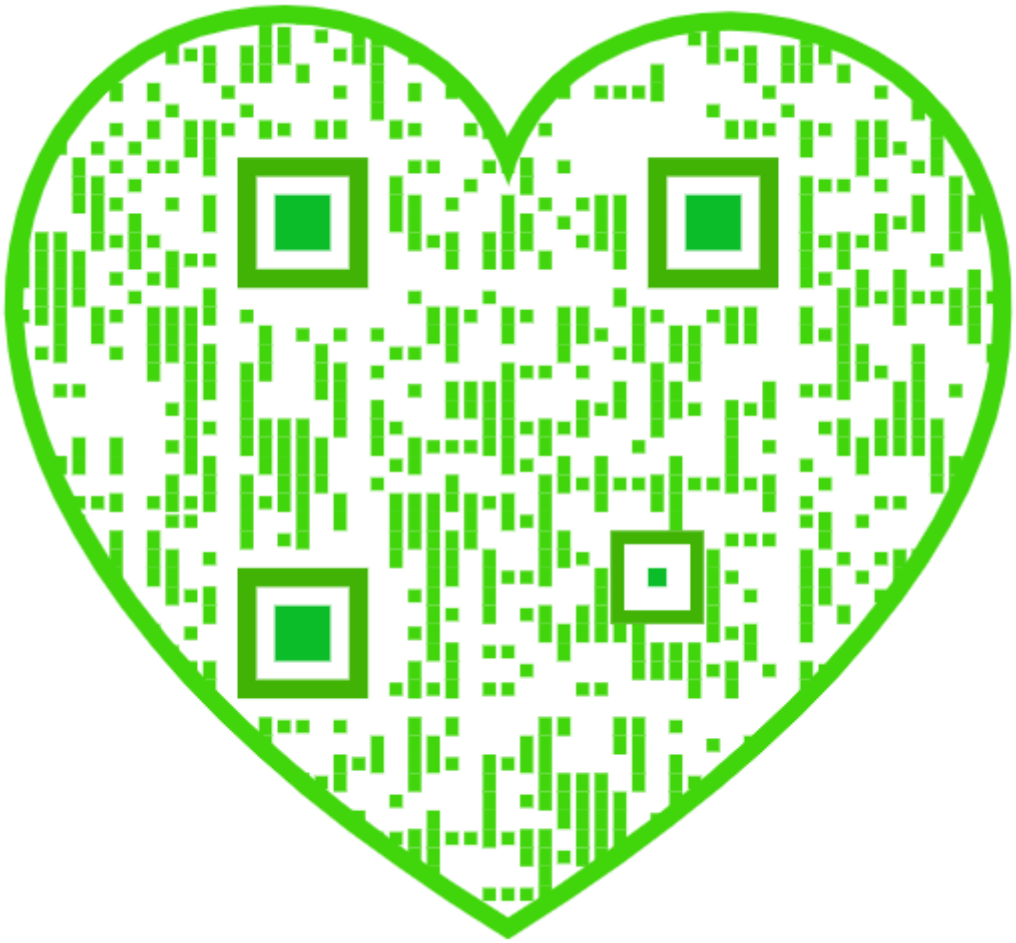
M.T.H. Perelaer

bron
M.T.H. Perelaer, *Baboe dalima. Opium roman. Deel 1*. Elsevier, Rotterdam 1886

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/pere002babo01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

Voorwoord.

In den avond van den 4den *februari* 1885, *had de schrijver dezer bladzijden in eene buitengewone vergadering van de Indologische Vereeniging te Delft eene lezing gehouden over*, 'DE OPIUM IN NED. INDIË.'(* *Het zou niet passen hier over den indrurk, door die verhandeling teweeggebracht, of over de waardeering, daaraan ten deel gevallen, uit te weiden. Bij terugkeer maar 's-Gravenhage evenwel betuigde een der hoorders zijn leedwezen, dat het onderwerp in zoo'n droog kleed gestoken was, en beweerde, dat die verhandeling, zooals zij voorgedragen was, ongenietbaar voor het groot publiek genoemd moest worden, wat z.i. jammer was.*

Dat de spreker bij het vernemen van die woorden, die niets van eene loftuiting, wel het tegendeel daarvan hadden, vreemd opkeek, zal wel niet betuigd behoeven te worden.

'Gij moet mij niet verkeerd verstaan,' beantwoordde de criticus dien blik. 'Mijne meening is niet, iets op de verdiensten van die verhandeling af te dingen. Voor een gezelschap hoogleeraren, maar vooral voor de jongelingschap, die daar zat te luisteren, was zij m.i. onverbeterlijk en was de toon, die aangeslagen was, de juiste, om die jeugdige harten te doen ontvonken; maar de aanhaling van de wettelijke bepalingen, waarop het geheele opium-monopolie gegrondvest is, en van de

(* Opgenomen in het *Jaarboekje der Indologische Vereeniging* voor het jar 1886.

fragmenten uit Kamerspeeches, uit rapporten, uit adviezen, enz., enz., die medegedeeld moesten worden, verleenden aan dien arbeid iets boekerigs, iets je ne sais quoi, *waartegen een Nederlandsche publiek niet kan. Ware zij anders uitgevallen, dan zou ik u voorgesteld hebben, die verhandeling bij uwen uitgever te brengen en haar door den druk te laten verspreiden Zooals zij thans is, zou zij evenwel geen koopers vinden en de weinigen, die haar zouden koopen, zouden haar niet ten einde brengen. En... toch ware het wenschelijk, dat die woorden, die daar weerklonken hebben, de ooren van velen, van duizenden bereikten... Ware het niet mogelijk...?'*

Ja, ware het niet mogelijk...? Dat was de laatste galm, dien ik nog opving. De criticus mocht verder praten, zooveel hij wilde. Ik zat in een hoek van het coupé, en.... Ja, ware het niet mogelijk?... Dat was de gedachte, die mij uitsluitend bezighield, terwijl de trein in het sombere duister van een zwarten februari-nacht voortijlde;... en nog stond het stoomgevaarte in het station te 's-Hage niet stil, toen reeds het gronddenkbeeld zich in mijn brein geworteld had van het boek, hetwelk het lezend publiek heirbij aangeboden wordt.

Ben ik geslaagd in mijne poging?.. Die poging was, om hetgeen op het gebied van het opium-monopolie in Nederlandsch Indië voorvalt, onder het bereik van ieders bevatting te brengen, en het in zoo'n kleed te steken, dat tot voortlezen zoude aanmoedigen. O, ik heb mij niet ontveinsd: de moeielijkheden, die gelegen waren in het hullen van droge reglementen en bepalingen in een romantisch gewaad, de moeielijkheden om de maatregelen tot uitvoering dier gedrochtelijke bestuursordonnantiën in een verhaaltrant voor te dragen, die tot lezen zoude nopen. Toch meen ik van het mij gestelde doel niet te ver verwijderd gebleven te zijn. Ga ik af op het oordeel van ettelijke mijner vrienden, wien ik mijn manuscript liet inzien, dan meen ik mijn onderwerp zoodaning behandeld te hebben, dat de lezer zich genoopt zal voelen mijn boek, in weerwil van de vele feilen, die het op vindings- en literarisch gebied aankleven, ten einde toe te lezen. En mocht die uitslag verkregen, mocht die hoop vervuld zijn, dan vertrouw ik, dat ik den lezer

aan het einde tot den uitroep verlokt zal hebben van: ONVERBIDDELIJKE OORLOG! OORLOG à OUTRANCE AAN DE OPIUMPACHT!

In mijn boek komen afschuwelijke tafereelen voor, tafereelen, die mij genoopt hebben, op den omslag het dicton: la mère en interdira la lecture à sa fille *te plaatsen, om het verwijt te ontgaan, dat het door onbedacht te laten slingeren in handen van onervaren jeugd mocht geraken, voor wien, ik erken dat, het geen lectuur is. Ik heb geen vermaak geschept bij het ontwerpen van die tafereelen, die trouwens meestal slechts herinneringen zijn. Integendeel, menigmaal heb ik de pen moeten neerleggen, omdat walging mij belette voort te gaan. Eens zelfs brak ik den arbeid af met het bepaalde plan niet voort te gaan. Toen kwam mij evenwel het artikel van* FRANZ NETSCHER: 'Wat wil het Naturalisme?' *in N*^{o}. *9 van het tijdschrift* NEDERLAND, *jaargang* 1885, *onder de oogen, waarin zoo juist verkondigd wordt, dat* 'de immoraliteit niet in den naturalistischen schrijver, maar in de maatschappij schuilt, niet in Zola, maar in Nana.' *En verder dat*, 'evenmin als de geneesheer zal nalaten het eene of andere ziektegeval te onderzoeken, al mocht hij het ook vies of walgelijk vinden, omdat het zijne roeping is te genezen; zoo min zullen ook wij hollandsche Naturalisten, ons door het kwade en het vieze in de maatschappij laten weerhouden, om het te bestudeeren en aan te toonen.'

Ziet, dat is het standpunt, hetwelk ik wensch in te nemen. Ik hoop, dat de criticus dat eerbiedigen zal.

Overigens, meen ik, het navolgende te moeten aanteekenen: Het geheele verhaal is fictief. Er heeft geen familie Van Gulpendam bestaan, geen Van Nerekood, geen.... enz. Of evenwel geen residenten zouden bestaan hebben als Van Gulpendam, geene ambtenaarsvrouwen als de residents-ega, ziet, dat mag ik niet bevestigen; en ik twijfel er niet aan, of zij, die Ned. Indië kennen, zullen zich wel personen herinneren, welke die grondtype nabij komen. Dat er karakters als Van Nerekool, als Grenits, als Van Beneden, Grashuis bestaan, daaraan valt Goddank niet te twijfelen. En wie van hen, die in de binnenlanden

van Java vertoefden, zal niet in Baboe Dalima de type erkennen van de toewijdingsvolle geaardheid der Javaansche bedienden, wanneer zij goed behandeld worden.

En nu,... mijn boek, treedt de wereld in, verricht het werk, dat ik u opdroeg; dring, zooals ik hoop, in alle klassen door en dat slechts een kreet door u ontlokt worde:

ONVERBIDDELIJKE OORLOG! OORLOG à OUTRANCE AAN DE OPIUM-PACHT, DIE SCHANDELIJKE BRON VAN INKOMSTEN VAN ONS NEDERLANDERS!

Den Haag, Mei 1886

DE SCHRIJVER.

I.
Bij Moeara Tjatjing

Het was een sombere Februarinacht van het jaar 188*.

De noordwesten wind spookte met volle kracht langs Java's noordkust, joeg, tierde, gilde en huilde, alsof een troep demonen in het in allerijl voortstuivende zwarte zwerk hun helschen sabbath vierden. Hij deed de verbolgen wateren der Java-zee in huizenhooge baren opsteigeren, welke zich kromden en krulden, om eindelijk wild en woest te breken in machtige kuiven van wit schuim, die met hun raadselachtig bleek phosphorisch geschemer gedurende een ondeelbaar oogenblik hare onmiddellijke omgeving verlichtten, dadelijk daarop in een fantastischen vonkenregen uit een spatten, om eene duisternis achter te laten nog zwarter, als het kon, dan te voren heerschte.

Met ontembare kracht zweepten de vertoornde golven den moerassigen Java-wal. Zij braken in de nabijheid daarvan, liepen voor en na met haar zwak lichtend schuim langs de flauwe helling op, om achtereenvolgens een oogenblik later weer met toomelooze vaart zeewaarts te ijlen, en eene nieuwe, aanrollende golf te ontmoeten. Deze, in haar aandrang vertraagd, gebroken, vormde met de achterwaarts ijlende eene dwarrelende massa van water en schuim, welke tot eene donderende branding

opstoof en opkookte, om eindelijk te zamen in eene lange keergolf andermaal langs het strand op te loopen en het lagere gedeelte te overstroomen.

Dat strand vormde ter plaatse, waar de gebeurtenissen, die hier verhaald worden, een aanvang nemen, als op zoovele andere plekken van Java's noordkust, een uitgestrekt moeras, dat, uit vet kleislib bestaande, onder den invloed der keerkrings-zonnestralen, met zoo een rijkdom van bizonderen plantengroei getooid was, dat de daardoor gevormde wildernis schier spookachtig mocht heeten. Allerwege waa de zwak glooiende strandvlakte met Tandjangsoorten[1] overdekt, die steltloopers uit het plantenrijk, welke de lage zeeoevers tusschen de keerkringen, door haar omzoomd, in de verte op eene machtige palissadeering doen gelijken, die met dicht loof gekroond zoude zijn.

Ware het dag geweest bij het begin van dit verhaal, dan zou het oog duizende en nog eens duizende boomkruinen hebben kunnen ontwaren, die in elkander smeltende, zich op ongeveer dertig voeten boven den grond verhieven op korte stammetjes, die zelf den bodem niet bereikten, maar gedragen werden door hoog boven den bodem reikende wortels. Deze splitsten en vertakten zich herhaaldelijk en veelvuldig; zoodat iedere boom met een veelvoetig wezen te vergelijken was, waarvan de dragers of beenen met die zijner naburen in en door elkander groeiden en vergroeiden, en een onuitwarbaar net vormden van wortelstengen en wortelgeledingen, dat daarenboven doorweven was met de ranken van wel is waar schaars voorkomende slingerplanten, welke evenwel die stronken als met festoenen wonderlijk tooiden en hare uitloopers in de boomkruinen verborgen.

Ware het dag geweest, dan zou den blik toegang onder die kruinen gegund zijn, waar tusschen die duizende

wortelstaken, welke als het ware een uitgestrekten doolho vormden, wellicht een gewriemel van levende wezens plaats had, dat den opmerker met een gevoel van walging had moeten vervullen. Daar lagen toch bij gunstig gelegenheid enkele ‘boeaja's’ met glurende oogen hare prooi te bespieden; daar schoten eene menigte ‘boeloes’ en ‘mimi's’ vooruit, bij het najagen van hunnen buit; daar wemelden monsterachtige ‘kepiting's’ bij duizenden en ‘oedang's’[(2)] in alle grootte, van den omvang der Noordsche lobsters tot de onbeduidendheid der nauwelijks waar te nemen zeespinnen, bij millioentallen binnen een betrekkelijk beperkten gezichtskring, in den afzichtelijken modder, die door immer en immer aangevoerden plantendetritus, van dat vreemdsoortige woud afkomstig, gevormd en gevoed werd. In dien modder, die zich tusschen de tallooze wortelstengen ophoopte, daardoor weerhouden en zoo onder gunstige omstandigheden tot voortgaande landaanwinning zeer voel bijdroeg, wentelden en leefden gewoonlijk die zeedieren zoo niet eendrachtelijk, dan toch in eene soort van gewapende overeenkomst, die hen tot bondgenooten maakte, wanneer het gold eene prooi te bemachtigen, welker kwaad gesternte haar op die kust aanbracht.

Maar, halt! Neen; al ware het ook dag geweest, dan nog zoude van al die gedrochten waarschijnlijk niets te bespeuren zijn geweest, verscholen als zij zich hielden, nu de noordwester storm zijnen oppermachtigen scepter zwaaide, nu de oppervlakte der zee in beroering was, nu de golven met ongewoon geweld den oever zweepten, en den boschbodem wild en woest overstroomden, in de diepte der zee, waar geen stormgeweld der wateren rust kon verstoren.

Dicht bij de smalle strook lands, waar niet alleen bij storm, maar ten allen tijde land en water om het be-

zitrecht twistten, verscholen te midden van een groep Saoe-boomen,[3] welke tusschen het Tandjangbosch als bij uitzondering voorkwamen, stond een hutje, dat van de landzijde, door -het dichte gebladerte als door een ondoordringbaren muur omgeven, niet te bespeuren was. Aan den anderen kant evenwel gunde het een ruimen blik op de zee, hoewel het toch zoodanig geplaatst was, dat het door de loofkruinen, die het omgaven, ook voor den onbescheiden blik van die zijde gevrijwaard was. Dat hutje, niets anders dan een wachthuisje en eigenaardig 'djaga monjet' (apenwacht) geheeten, was hoogst oorspronkelijk met 'kadjang-matten' omwand, met 'atappen'[4] gedekt en op palen hoog boven den grond tusschen de boomkruinen gebouwd; zoodat de golven, die soms het strand schenen te willen verzwelgen, er onder door konden stroomen, waarbij zij met een onheilspellend doch gevaarloos geraas tegen de hoofdjukken, waarop het gebouwtje rustte, braken en zich verdeelden. Een boomstam, van inkervingen voorzien, deed de dient van trap of ladder, en verleende toegang tot het hutje, waarin dikke duisternis heerschte, hoewel het niet ledig was. Een paar stemmen, wier eigenaren zich verbeeldden fluisterend te spreken, hadden ten gevolge van het gehuil van den storm langzamerhand zoo eene toonhoogte bereikt, dat het gesprek meer op gillen dan op praten geleek, hetgeen evenwel zonder hinder of nadeel kon plaats hebben, daar het niemand in de hersens kon komen in dat weer en op dat uur op deze plek te verschijnen. De meest ijverige kustwachter zou voor zulk eene plichtsopvatting teruggedeinsd zijn. De stemmen, die vernomen werden, spraken de maleische taal; maar behoorden klaarblijkelijk aan Chineezen, af te leiden uit de keelgeluiden, die zij deden hooren, ook uit de omstandigheid, dat zij de r door de letter l vervingen, hetgeen

te zamen aan hunne uitspraak een hoogst onaangenamen hollen maar tevens weekelijken, ja lispelenden tongval bijzette. En inderdaad, het waren twee Chineezen, die daar in dat hutje in de omlijsting der deur op den vloer gedoken zaten, en, hoe zwart de nacht ook was, met loerenden blik het oog over de oppervlakte der zee lieten waren.

'Neen,' sprak de een, na een lang stilzwijgen, 'neen, er is niets te zien. Met dat weer zou het ook het noodlot tarten zijn. Gij zult zien, dat de *Kiem Ping Hin* hare ankerplaats bij Poeloe Karabab met zoo'n storm niet verlaten heeft.'

'En toch luiden de bevelen van den "babah"[5] stellig,' antwoordde de andere. 'Wij zijn op onzen post om de bemanning van de *Kiem Ping Hin* bij het aan wal brengen harer lading behulpzaam te zijn.'

'Ongetwijfeld, Than Khan, dat zijn wij, en onze betaling zullen wij niet ontgaan; maar tegen de onmogelijkheid valt niet te strijden. Hoor den wind huilen, de branding donderen; voel onze djaga monjet schudden! Zoudt gij thans op zee willen zijn?'

'Ik?' riep Than Khan verschrikt uit, 'voor geen schatten der wereld! Maar.... gij weet, de Arabier Awal Boep Said is een stout zeeman, die zich door geen noodweer...'

'Wacht.... daar zie ik iets, Than Khan. Daar, daar in die richting. Kijk, daar.... daar krult een groote golf... Kijk, bij het schijnsel van het schuim.... Bij Kong!... eene "djoekoeng!" (uitgeholde boomstam) waarin twee.... weg is ze weer!'

'Ja, Liem King,' antwoordde Than Khan, 'ik heb het vaartuigje ook gezien. Er zaten twee personen in, twee Javanen, een man en eene vrouw.'

'De man roeide hard, de vrouw scheen bevreesd; want zij hield de handen voor de oogen.'

‘De djoekoeng richtte zich naar den wal; maar zij zal nimmer door de branding geraken.’

‘Zij zette koers naar de Moeara Tjatjing.[6] Als zij in die richting kan blijven voortstevenen, dan is zij gored.’

‘Ja, maar in die woeste zee zal het vaartuig omkantelen.’

‘Dat zou een feest zijn voor de boeaja's, Than Khan. Maar de djoekoeng was eene ‘prahoe sajab’[7] en ge weet, er moet veel gebeuren, eer zoo eene zinkt.’

‘Om het even, ik ben blij, dat ik niet in die prahoe sajab zit.’

‘Kijk.... kijk, daar is het vaartuig weer! Waarachtig het zet koers naar de Moeara. Als het de “sero's”[8] bereikt, dan is alle gevaar geweken.’

‘Ja, als het de sero's kan bereiken. Maar.... maar...’

‘Een tweede prahoe!’ riep Liem King. ‘Een barkas! Daar zijn blanken in!’

Daar knalden eensklaps twee, drie, vier geweerschoten van uit het laatstbedoelde vaartuig in de richting van de djoekoeng. Maar met welken uitslag? Dat was onmogelijk na te gaan. De beide vaartuigen waren een oogenblik elk in het lichtende schuim van eene groote baar voor het oog onzer beide verspieders verschenen, waarna de zwarte nacht met volle heerschappij weer ingetreden was, zoodat er niets meer te bespeuren viel, hoe scherp zij ook uitkeken.

Zoo ging een kwartieruur voorbij, toen Than Khan plotseling uitriep:

‘Eene stoomboot!’

En werkelijk, daar heel ver uit den wal schitterde het groene en het roode licht eener stoomboot, en hoog boven die twee haar wit toplicht in den mast.

‘Een kustwachter,’ sprak Liem King. ‘Waarschijnlijk de *Matamata*[9]. Als de *Kiem Ping Hin* werkelijk

zee gekozen heeft, dan zal zij hare lichten wel gedoofd, en zich uit de voeten gemaakt hebben. Kom, wij kunnen wel naar de kampong terugkeeren. Heden nacht zal wel geen smokkelwaar aan wal gebracht kunnen worden.'

Een poos keken de Chineezen naar het stoomschip uit. Dat de drie lichten zichtbaar waren, was het bewijs dat de boot vlak op de kust aanhield, alsof zij op den wal wilde zetten. Dat duurde evenwel een korte poos, toen verdween het groene licht plotseling, wat een teeken was, dat het vaartuig over stuurboord wendde. Een poos bleef het roode licht nog zichtbaar; maar ook dat verdween, zoodat het witte toplicht alleen zichtbaar bleef. Daar dit laatste niet van plaats scheen te veranderen, kwamen de beide gestaarte bewoners van het Hemelsche rijk tot de gevolgtrekking, dat de boot òf ten anker gegaan was, òf bijgedraaid lag, en langzaam vooruitstoomde om met den kop in den wind, zonder te deinzen, den storm het hoofd te kunnen bieden.

'Neen, ge hebt gelijk; door de tegenwoordigheid van dien vervloekten *Matamata* zal geene sluikwaar aan den wal te brengen zijn. Kom, laat ons gaan.'

'Wij zullen eerst eens bij de Tjatjing gaan kijken. Wellicht dat we daar iets van de djoekoeng vernemen.'

Zij klommen langs den boomstam, die tot trap diende, naar beneden en stapten, terwijl de wind in de boomtakken en tusschen de steltwortels van het rhisophorenwould huilde, langs een pad, dat zij op den tast in de dikke duisternis vinden moesten. Dat pad werd bij wijlen door een golf zeewater overstelpt, zoodat onze twee Chineezen, door het zilte vocht moesten plassen. Maar dat schrikte hen niet af; zij kenden het pad zoo goed, dat al ware het weer nog ruwer, al ware de nacht nog zwarter geweest, zij even zeker voortgestapt zouden hebben.

Daarenboven het pad, dat zij door dat strandbosch af te leggen hadden, was niet lang. Na weinige minuten hadden zij de kleine rivier Tjatjing bereikt, die daar in de nabijheid in de Java-zee uitmondde. Daar, waar de beide Chineezen aankwamen, maakte dat riviertje een elleboog, alsof het, alvorens zich in de zee te verliezen, zich bedacht, en op zijne schreden wilde terugkeeren. Daar ter plaatse weken de wortelboomen terug, en lieten een vrij breede oeverstrook ontwaren, die met kort gras bedekt was. Van hier was de blik over de rivier onbeperkt; maar, of de Chineezen al tuurden, er was in den zwarten nacht niets te bespeuren.

'Als de djoekoeng de Moeara heeft bereikt, dan zoude zij hier moeten aangekomen zijn,' bromde Than Khan, 'zij kunnen niet verder stroomopwaarts, daar de Tjatjing tot hier alleen bevaarbaar is en verderop door de moerasplanten geheel en al versperd wordt.'

'Stil!' maande Liem King aan. 'Ik hoor stemmen.'

En werkelijk, in weerwil van het gefluit van den wind werd een zacht gekreun gehoord. Onze beide Chineezen spitsten de ooren, oriënteerden zich, stapten met zachte schreden in de richting van dat geluid voort en stieten weldra tegen een vaartuig, dat ter halverwege uit het water met zijn voorste gedeelte op het droge lag.

'De djoekoeng!' fluisterde Than Khan.

Zij schreden, steeds op het gekreun afgaande, langs den uitgeholden boomstam voort, welks bamboevlerken er naast gedeeltelijk verbrijzeld lagen, en ontdekten op een korten afstand een paar menschelijke wezens, die in het gras lagen.

'Wie is daar?' riep Liem King, terwijl hij behoedzaam nader trad.

'Ik,' antwoordde een zwakke stem.

'Wie is ik?'

'Ik, Ardjan.'

'Ardjan, van de *Kiem Ping Hin?*'

Een lichte kreet ontsnapte bij die vraag uit den mond van een der schipbreukelingen.

'Diam!' (stil) fluisterde de andere.

Beide Chineezen bukten zich over hem, die zich Ardjan genoemd had. Iemand te herkennen, was bij de heerschende duisternis evenwel onmogelijk. Een hunner haalde een dievenlantaarntje uit den zak, streek een lucifer aan en ontstak licht. Toen hij de gezichten verkend had, riep hij uit:

'Inderdaad, het is Ardjan! Hoe komt gij hier?'

'Ik ben overboord gevallen.'

'Met die djoekoeng?' vroeg Liem King op spottenden toon.

'Die heb ik, terwijl ik rondzwom, in zee aangetroffen.'

'En die vrouw ook? Wie is zij?'

'Dat is Moenah, mijne zuster.'

'Uwe zuster?' vroeg Than Khan met een gemeenen lach in den toon zijner stem. 'Is die ook over boord gevallen?'

En te gelijker tijd liet hij het licht zijner lantaarn op het gelaat van de beweerde zuster vallen. Onder dien straal vertoonde zich de lieve gestalte van eene bekoorlijke zestienjarige Javaansche maagd, die schuchter haar hoofd in haren 'slendang' (sjerp), die, evenals haar geheele kleeding, kletsnat van zeewater was, poogde te verschuilen.

'Maar, dat is Dalima, de kleine baboe van den toean resident,' zei Than Khan, haar den slendang van het gelaat trekkende.

Het meisje kroop bij die woorden van schrik ineen.

De beide Chineezen fluisterden elkander wat in het oor, waartusschen de naam van Lim Ho verstaanbaar klonk. Had men het gelaat van Dalima in dit oogenblik gade kunnen

slaan, dan voorzeker had men bij het hooren van dien naam de grootste ontsteltenis daarop kunnen lezen. Lim Ho was een der zoons van den opiumpachter te Santjoemeh, die in lichten laaie van onkuisch minnevuur voor het lieve Javaansche meisje ontvlamd was. Hij had haar groote sommen geld en rijke geschenken laten aanbieden, echter te vergeefs. Hij had zich tot haren vader, een eenvoudig landbouwer uit de dessa Kaligaweh, nabij de hoofdplaats gelegen, gewend, evenwel met even ongunstig gevolg. De aterling had gezworen, dat hij de lieve maagd zou bezitten, al zou hij ook dat bezit door eene misdaad moeten koopen. Hij was een booswicht, die voor niets terugdeinsde.

Was het wonder, dat het meisje ontstelde bij het hooren van dien gehaten naam? Zij kende dien persoon, en thans ook de Chineezen, in wier macht zij zich bevond.

Andermaal fluisterden deze laatsten elkander wat toe, en gebruikten daarbij nog voorzichtigheidshalve de Chineesche taal, die geen der beide Javanen, noch Ardjan, noch Dalima verstonden. En, nog voor dat de eerstbedoelde zich had kunnen te weer stellen, hadden beide Chineezen zich op hem geworpen en hem de handen aan de voeten gebonden met een dun ‘gemoetoetouw,’[(10)] dat Liem King uit den diepen zak zijner kolossaal wijde broek gehaald had, en wel zoodanig, dat de Javaan als een hoepel krom gekneveld daar neder lag. Maar al had de tijd, om zich te verdedigen, niet ontbroken, dan nog ware dat Ardjan onmogelijk geweest. In de eerste plaats was hij geheel ongewapend. Bij het ondernemen toch van het zeetochtje, dat hem in de Moeara Tjatjing bracht, had hem zelfs de gelegenheid ontbroken, om zijn ‘badeh’ (kleine dolk) mede te nemen. Dan was hij door het krachtige roeien, om de djoekoeng door de

hevige branding te brengen, zoo vermoeid, dat, toen de Chineezen hem aantroffen, hij daar schier ademloos nederlag, in ieder geval onbekwaam was eenige inspanning te kunnen trotseeren. Het gekreun, dat vernomen was geworden, had hij geslaakt bij het zwoegen zijner borst om weer tot adem te komen.

Toen hij gekneveld was, bonden de Chineezen ook Dalima de polsen en de enkels bij elkander, en legden haar in het gras neder, haar aanbevelende onbewegelijk te blijven liggen, met bedreiging haar anders te zullen vermoorden. Als de beide schavuiten het gelaat van het meisje bij het hooren van die bedreiging hadden kunnen gadeslaan, dan had de minachtende uitdrukking op de lieve trekken hen niet ontgaan, en voorzeker had die hun ernstig te denken gegeven.

Toen het meisje gebonden was, grepen zij een stuk bamboe van de prahoe sajap, staken die onder de armen van Ardjan door, tilden dien draagstok, met den last daaraan hangende, op hunne schouders, en liepen op een sukkeldrafje het pad op, dat zij een oogenblik te voren afgekomen waren. De Javaan schreeuwde het uit bij die beweging. Hij werd gefolterd door de pijn, welke veroorzaakt werd door de zwaarte zijns lichaams, die zich geducht op zijne bovenarmen deed gevoelen. Die ledematen werden daarenboven nog deerlijk gekneusd door de zwiepende beweging van den veerkrachtigen draagstok, door den sukkeldraf te weeg gebracht. Het was of de beenderen van de bovenarmen, waaraan het geheele lijf als een zak hing, gebroken moesten worden. Maar de twee Chineezen stoorden zich aan dat geschreeuw niet, en sukkelden maar voort. Te vergeefs smeekte Ardjan hen, hem te willen dooden, daar de pijn onduldbaar was; te vergeefs trachtte hij, toen dat niet lukte, door beleedigende uitdrukkingen hen te vertoor-

nen, om hen zoo tot wraakoefening te verleiden. Maar voor de smeekbeden hadden de aterlingen slechts een spottenden schaterlach over; het ‘aso tjina’ (chineesche hond), dat hen naar het hoofd geslingerd was, zette Than Khan betaald met een geduchten vuistslag, met de vrijgebleven hand toegebracht, die het duldeloos lijden van den rampzaligen slechts vermeerderde.

Eindelijk waren de beide dragers met hunne vracht bij de djaga monjet aangekomen. Daar ontdeden zij de voeten van den geknevelden van de touwen; maar lieten zijne armen gedeeltelijk gebonden. Toen noodzaakten zíj hem den boomtrap te beklimmen, en lieten hem daarbij de punten hunner dolken voelen. Hij begreep, dat de geringste weerstand hem het leven kon kosten. Nu dat pijnlijk dragen geëindigd was, had hij minder wanhopige opvattingen omtrent het bestaan. Hij voldeed dan ook gedwee aan den last, en was in een oogwenk boven. Daar werd hij weer gebonden, en om iedere poging tot ontvluchting ijdel te maken, werd hem de bamboe, die tot draagstok gediend had, door de opening der elleboogsgewrichten, gevormd bij het buigen der armen, achter den rug gestoken, zoodat hem, daar de handen stijf voor de borst gebonden waren, de geringste beweging de meest ondragelijke pijnen aan zijne deerlijk gekneusde armen moest veroorzaken. Toen ook zijne voeten gekneveld waren, werd hij lang uit op den grond uitgestrekt, en uit overmaat van voorzorg aan een der hoofdstijlen van het gebouwtje vastgebonden.

Toen ijlden de beide Chineezen heen, om ook Dalima te halen. Wat zij met haar voor hadden, was nog niet zeker. Liem King stelde voor, om het bezit van het meisje tot prijs van eene dobbelpartij te maken. Than Khan, meer geldzuchtig, rekende zijn makker voor, wat er van den rijken pachterszoon te wachten was, wan

neer hem het duifje in handen gespeeld werd. Het verschil van gevoelen was nog niet tot verevening gebracht, toen zij de Tjatjing bereikten, waar zij het meisje behoorlijk gebonden achter gelaten hadden. Zij zagen alras in, dat verder twisten overbodig was; want die plek was ledig. Hoe zij ook zochten, van Dalima was geen spoor te vinden. Geen spoor?.... Jawel, achter een struik in de nabijheid werden de touwen gevonden, waarmede het meisje gebonden was geweest. Klaarblijkelijk was het haar mogelijk geweest, de handen bij den mond te brengen en was zij er in geslaagd de touwen met hare tanden door te knagen. Toen zij de handen vrij had gehad, was het verder kinderwerk geweest, om hare voeten van de boeien te ontslaan.

'Drommels!' riep Liem King uit. 'Dat "moeka manies" (zoete bekje) is voor ons verloren!'

'Ja,' antwoordde Than Khan met een zucht, 'wij zijn een aardig sommetje kwijt! Zij zou Lim Ho veel waard geweest zijn.'

'Wij zullen bij de "kongsie" (vennootschap) niet over haar mogen reppen, denk ik.'

'Zeker niet, van haar gewagen, nu zij ons ontsnapt is, zou gevaarlijk zijn.'

'Maar, wat met Ardjan thans aan te vangen? Dien moesten wij ook maar laten loopen. Hij moest eens over Dalima klappen.'

'Dat durft hij niet. Als hij een woord kikte, dat hij met het meisje er van door geweest is, dan zou Lim Ho hem laten tombokken.[11]

'Ik ben van meening hem te laten loopen.'

'Hm!... Waarom?.... Hij moest aan boord van de *Kiem Ping! Hin* zijn... Hoe komt hij hier thans met die djoekoeng?.... Geloof mij, daar zit iets achter.... Wellicht heeft de kongsie er belang bij, dat te weten.'

‘Hadden wij Dalima maar zoo stevig gebonden, als wij hem gedaan hebben,’ zei Than Khan.

‘Och, die lieve polsen en die arme enkels, wat zouden die geleden hebben, wanneer wij daar een touw zoo strak om gebonden hadden?’

‘Om het even, dan hadden wij haar nog. En nu is zij gevlogen. Waarheen?’

‘Ja, waarheen?.... Kom, laat ons voortmaken, anders ontkomt ons de andere ook. En, er is iets, hetwelk mij voorspelt, dat wij in hem eene goede vangst gemaakt hebben.’

Toen de twee Chineezen bij de djaga monjet aangekomen waren, was Ardjan er nog. Hij lag nog steeds gebonden, zooals zij hem verlaten hadden. Hij had geen lid kunnen bewegen. Toen hij de Chineezen alleen zag terugkomen, verhelderde zijn oog.

‘Waar is Dalima?’ vroeg hij met vuur.

De Chineezen antwoordden niet.

‘Is zij ontvlucht?’

Than Khan knikte ja. Die knik scheen bij hot schijnsel der dievenlantaarn zoo droefgeestig, dat Ardjan aan de waarheid dier bevestiging niet twijfelen kon. Toen voelde hij zich gerust. O, dat hij toch ook had kunnen ontvluchten! Hij had wel gepoogd die verwenschte touwen los te maken; maar och, zijne armen deden hem zoo zeer, het was alsof die gebroken waren. Hij had die poging wel moeten staken. Waar zou het lieve meisje thans zijn? O, daaromtrent bekommerde hij zich weinig. Wellicht was zij naar Kaligaweh geloopen. Daar woonden hare ouders, en dat was het dichtste bij. Die dessa moest zij dan thans nabij zijn. Misschien was zij den weg naar Santjoemeh ingeslagen, waar de residentsfamilie woonde, waarbij zij als baboe diende. Dan zou zij nog een goed eind weg af te leggen hebben. De dag zou wel aangebroken zijn, alvorens zij kon aankomen.

Als zij dan maar dadelijk alles vertelde, dan... ja, dan was voor hem nog redding mogelijk.....

Hij werd in zijne overpeinzingen gestoord door Liem King, die hem vroeg, waar hij zoo in het holle van den nacht van daan kwam.

'Wel van Santjoemeh, ik wilde met Dalima naar Sepoetran varen, om van daar naar hare ouders te Kaligaweh te gaan. Door den westen-wind werden wij zeewaarts gevoerd. Ik heb geroeid uit alle macht om de Moeara Tjatjing te bereiken.'

'Om de Moeara Tjatjing te bereiken?' grinnikte Than Khan. 'Wat had je daar te verrichten? Je wist zeker, dat je ons hier zoudt aantreffen? Is het zoo niet?'

Ardjan huiverde. Hij antwoordde evenwel bedaard:

'Ik kon Sepoetran niet meer bereiken, en werd naar volle zee gedreven. Ik moest dus trachten de meest nabijzijnde plaats te halen.'

'Maar je werdt achtervolgd? Er is zelfs op je geschoten!'

'Dat was de barkas van dien ellendigen *Matamata*, die mij voor een smokkelaar aanzag.'

'Had je geen sluikwaren bij je?'

Ardjan antwoordde niet. Als de twee Chineezen zijne omstandigheden gekend hadden, dan hadden zij voorzeker die vraag niet gedaan.

'Maar, je bent djoeroemoedi (stuurman) op de *Kiem Ping Hin*; moest je niet aan boord zijn?'

De Javaan aarzelde hier een oogenblik; daarna antwoordde hij:

'Ik had verlof van kapitein Awal Boep Said om twee etmalen aan den wal door te brengen.'

'Maak dat je nènèh (oude moeder) wijs! In dezen tijd? Nu de zaken in vollen gang zijn?'

'Het is toch zoo.'

‘Nu, dat zal de kongsie straks uitmaken.’

Het drietal verviel na die woordenwisseling in een langdurig stilzwijgen. De Chineezen wikkelden zich in eene soort sprei, en zaten gedoken op den vloer, met het hoofd op de borst, op het punt van in eene sluimering te vervallen. Ardjan was nog altijd uiterst pijnlijk aan den bamboe geregen, on op den rug uitgestrekt liggende. Het was donker in de hut; de deur en de luiken waren toch gesloten om de kille morgenlucht zooveel mogelijk buiten te sluiten. Als de Javaan het hoofd rechts of links wendde, dan kon hij evenwel door de reten der ‘niboeng’[(12)] latten, die den vloer uitmaakten, bespeuren, dat de dag aanbrak. Een grauw licht toch schoot onder de ruimte der hut, en bescheen daar den walgelijken modder, waarin een menigte dieren als alen, moerasslangen, leguanen, water-hagedissen, enz. reeds rondkrioelden, om op de onreinheden van allerlei aard, die zoo'n hut veelal opleverde, te azen.

Dat duurde zoo een poos, toen plotseling een schot in de verte weerklonk, dat de beide Chineezen deed op schrikken. Dat schot was een sein. Than Khan vloog naar de deur. Toen die geopend werd, was het buiten volle dag. De zon was op het punt op te komen, en kleurde de oosterkim met onvergelijkelijke purperpracht.

Eindnoten:

(1) Tandjang soorten (bladz. 2). Dat zijn de Rhisophoren der geleerden. De voornaamste soorten op Java's noordkust zijn: Tandjang bangoe of Rhisophora macronata; Kajoe tinggie of R. Roxburgh; en Tandjang lanan of R. conjugata.

(2) Boeaja (bladz. 3) is de maleische naam van den kaaiman. Op het modderige strand van de noordkust van Java is het voornamelijk de Crocodilus biporcatus, die aangetroffen wordt. Boeloes beteekent schildpad. Op bedoeld strand komt de Chelona imbricata het meeste voor. Mimi is de inlandsche naam van de degenkrab, Limulus Polyphemus. Kapiting beteekent krab. Hier wordt voornamelijk op de Cancer pagurus (zeekrab) gedoeld, hoewel op Java's stranden ook landkrabben (cancer ruricola) toch niet zoo menigvuldig als elders b.v. op het Atjeh-strand aangetroffen worden. Oedang beteekent garnaal of Crangon. In den Ind. archipel worden garnalensoorten aangetroffen, die in omvang de grootste kreeften evenaren; maar er zijn ook soorten, die microscopisch klein genoemd kunnen worden.

(3) Saoe boomen (bladz. 4). Mimusops kauki is een boom met zwaren stam, die veelvuldig op de lage stranden langs en op de eilanden in de Java-zee voorkomt. Hij levert zeer fraai en uitmuntend timmerhout op.

(4) Katjang matten en atappen (bladz. 4) zijn bouwmaterialen, die gewoonlijk van de breede bladeren van den Nipah-palm vervaardigd worden.

(5) Babah (bladz. 5) is de deftige betiteling van een Chinees, en komt wel ietwat met ons mijnheer overeen.

(6) Moeara Tjatjing (bladz. 6). Moeara beteekent monding. Gewoonlijk wordt die naam aan kleine inhammen gegeven, waarin riviertjes uitwateren. Tjatjing beteekent: pier, aardworm. Zoo worden sommige riviertjes van wege hunne kronkelingen genoemd.

(7) Prahoe sajab (bladz. 6) is eene vlerkprauw, die door een geraamte van lang uitstekende bamboestaken tegen omslaan beveiligd wordt. Zoo lang die staken niet stuk geslagen zijn, biedt het vaartuig betrekkelijk veiligheid aan.

(8) Sero's (bladz. 6) zijn vischfuiken, die aaneengeschakeld in zee, voornamelijk bij riviermondingen geplaatst worden. Met stevige staken worden die fuiken in zee bevestigd. Die staken vormen soms hechte staketsels, die bij hooggaande zee de aanrollende baar in haren loop vertragen, zoodat haar kop of nok de beweging kan volgen waardoor het breken of branden belet wordt.

Achter zoo'n staketsel, waarin gewoonlijk schaakvormige openingen gespaard zijn, treft een vaartuig betrekkelijk kalm water aan; het gevaar althans is verdwenen.

(9) Matamata (bladz. 6). Mata beteekent oog; matamata oogen. Is eene niet onduidelijke uitdrukking om een spion aan te duiden.

(10) Gemoetoe touw (bladz. 10). Gemoetoe is eene zwarte vezelsoort, die tusschen de bladsteelen en den stam van sommige palmsoorten vooral van de Arengga Saccharifera aangetroffen en ook Idjoek genoemd wordt. Van die vezelstof wordt touw geslagen, dat in lenigheid bij het henneptouw achterstaat, maar in lichtheid en duurzaamheid het van dit wint.

(11) Tombokken (bladz. 13). Tombokh is een vierkant bekapte boomstam, waarin uithollingen uitgespaard zijn om rijst in te stampen. Wordt ook wel als foltertuig gebezigd. De patient wordt dan op het tombokhblok uitgestrekt, en met de zware stampers deerlijk gebeukt en gekneusd, tot de dood er op volgt.

(12) Niboeng (bladz. 16). Is eene fraaie en slanke palmsoort. Areca Nibung, die veelvuldig op moerassige stranden voorkomt. Het buitenhout van den stam is uitermate hard, en laat zich in de lengte gemakkelijk splijten.

II.
In de djaga monjet.

Een oogenblik stonden de twee Chineezen als met blindheid geslagen. De pupil hunner oogen, in het duister der hut zeer uitgezet, werd pijnlijk aangedaan door het schelle licht, en moest tijd hebben om in te krimpen, alvorens zij iets zien konden. Maar, toen zij zich een poos de oogen gewreven hadden en daarna uitkeken, zagen zij, dat de wind, die 's nachts zoo akelig had aangegaan, grootendeels gevallen was, dat de dikke wolken, die de duisternis zoo zwart gemaakt hadden, gescheurd-gereten, grootendeels verstrooid en verdwenen waren, en het blauwe azuur des hemels overal door lieten. In het oosten was de hemel smetteloos rein; de zon steeg met vollen luister boven den horizon en tooide alles, wat zij met hare stralen aanraakte: de golven op de zee, de wortelstronken van het Rhisophoren-woud, of de bladeren van de kruinen daarboven, met het zuiverste goud. Maar voor die pracht hadden onze keeh's geen oogen. Zij doorzochten evenwel met scherpen blik de oppervlakte der zee, niet om het wentelen der golven of het breken der branding van de nog steeds verbolgen zee gade te slaan, of de fraai gekuifde baren, die van gesmolten goud, getooid met zilver schuim schenen, te bewonderen; maar om te

bespieden, wat op die oppervlakte voorviel, hetgeen hunne belangstelling meer gaande maakte.

Ginds bij den horizon werd een vaartuig zichtbaar, dat op de aanrollende golven danste en stampte. Met het bloote oog was te zien, dat het een schoenerbrik was, die onder klein zeil scherp bij den wind lag, en de kust niet scheen te willen naderen. Aan den voortop woei een seinvlag, die evenwel op dien afstand niet te onderscheiden was. Liem King greep een scheepskijker, wiens oorspronkelijke koperkleur onder de laag vuil, die hem bedekte, niet meer te herkennen was, en die eene bergplaats vond in een hoekje van het dak der hut, tusschen de atappen en de latten, die deze laatsten droegen. Na een poos turens, waarbij hij van veel oefening blijken gaf, zei hij tot zijn makker:

'Het zijn de letters T.F.N.W., die daar op een rooden achtergrond wapperen. Het is ongetwijfeld de *Kiem Ping Hin*, die gisteren avond had moeten aankomen en die....'

'Nu ten anker zal willen komen.'

'Neen, die buiten den smokkel-rayon[13] wil blijven. Ziet ge, daar gaat zij over stag.... loopt meer uit den wal.... Daar bergt zij hare zeilen, gaat voor anker....'

'Dat's brutaal! De *Matamata* was van nacht nog hier.'

'Waar de *Kiem Ping Hin* thans geankerd ligt, kan de stoomer haar niets doen. Daarenboven van dien is niets meer te bespeuren. De schoener voert bovendien voorzichtigheidshalve de Engelsche vlag. Daaronder is hij volkomen veilig, al lag hij ook dichter bij de kust. De "Blanda's" (Hollanders) zijn bang als de dood voor de Engelschen.'

'Kijk, daar wordt eene boot uitgezet.'

'Dan zal een van ons zich naar de aanlegplaats bij de Tjatjing moeten spoeden.'

‘Gij!’

‘Neen, gij!’

‘Waarom niet beiden te zamen?’

‘Omdat de voorzichtigheid ons gebiedt, dien kerel niet alleen en onbewaakt te laten,’ antwoordde Than Khan op Ardjan wijzende.

‘Laat er ons dan om dobbelen.’

‘Mij goed.’

Liem King haalde een aantal witte steentjes ter grootte eener boon voor den dag, waaronder ook ettelijke zwarte. Hij wierp die met eene zekere behendigheid op eene houten plank, die voor dat spel bestemd scheen. Na den worp werd geteld, hoeveel zwarte steentjes in een groep bij elkander lagen. Daarop wierp Than Khan.

‘Ik heb gewonnen,’ riep deze. ‘Kijk, hier liggen zeven zwarten bij elkander. Gij teldet maar vijf.’

‘Nu, dan ga ik.’

‘Maar, mondje dicht over Dalima!’

‘Natuurlijk,’ was het antwoord.

Ardjan glimlachte smadelijk bij het vernemen van die aanbeveling.

Than Khan hurkte op don drempel van de deur der hut neder, evenwel zoo, dat, terwijl hij het oog over de baai kon laten waren, hem echter geen enkele beweging van den Javaan ontgaan kon. Hij scherpte den blik om gade te slaan, hetgeen op de oppervlakte der zee voorviel. De djaga monjet stond ter zijde in eene ombuiging van het strand der kleine baai, zoodat de Chinees het volle gezicht op hare monding had, en niets aan zijne waarneming ontsnappen kon.

Hij zag de sloep van den schoenerbrik bemand worden; hij zag een vijftal Chineezen langs de stormladder bij de valreep daarin afdalen; hij zag dat vaartuig afsteken, over de oppervlakte der deinende zee glijden, in

de branding geraken, daarin stampen, slingeren en worstelen; hij nam de inspanningen waar van de roeiers, om dat moeielijke punt door te stevenen; hij bewonderde de behendigheid van hem, die het roer in de hand had en den kop der sloep onwrikbaar op de golf gericht hield.

‘Dat is Lim Ho zelf,’ prevelde hij.

Ardjan kromp ineen van schrik, bij het hooren van dien naam.

‘Lim Ho?’ vroeg hij, terwijl zijne stem zielsangst verried.

‘Ja,’ antwoordde Than Khan. ‘Zij zullen gauw hier zijn. Kijk, daar schiet de sloep de Moeara in.’

Inderdaad, het vaartuig, door een achttal riemen voortgestuwd, vloog door het water, toen het maar eenmaal die gevaarlijke branding te boven gekomen was. Achter de sero's en in de baai trof de sloep glad water aan; zij schoot de monding der Kali Tjatjing in, en had weldra de aanlegplaats bereikt, waar Liem King het gezelschap wachtte, en het onmiddellijk naar het wachthuisje geleidde.

Niet zoodra evenwel hadden de nieuw aangekomen Chineezen het vaartuig verlaten of, onder toezicht van een hunner, haastten zich de roeiers, - allen Javanen, - om eenige blikken en vaatjes, die op den bodem der sloep opgestapeld lagen, aan wal te brengen, en in allerijl achter eenige struiken te verbergen.

‘Lekker die zwarte boter!’ grinnikte er een, op de vaatjes wijzende, die er uitzagen, alsof zij pas eene Nederlandsche boerderij verlaten hadden, en allen het cachet van Van der Leeuw[14] in groen lak vertoonden.

‘Ik wou, dat ik maar een paar taël[15] van die boter had,’ antwoordde een ander lachend.

‘Straks maar naar de “pentjandon” (opiumkit) van

babah Tjoa Tiong Ling toe. Daar kunt ge van die zwarte boter krijgen en spoedig genoeg van uw zuur verdiende gagie verlost zijn.'

'Om het even, het is toch maar een lekker ding, die...'

'Ja, vooral als wij er veel aan verdienen.'

Blikken en vaatjes waren spoedig voor het meest scherpziend oog verborgen, waarna de roeiers zich op weg naar de djaga monjet begaven.

Daar vond intusschen een ander tafereel plaats.

Toen de vijf Chineezen in het wachthuisje waren aangekomen, werd onmiddellijk een aanvang gemaakt met de ondervraging van Ardjan, die steeds zwaar gekneveld op den bodem uitgestrekt lag. Liem King had onder weg de bizonderheden van de gevangenneming van den Javaan verhaald, zonder evenwel zich iets te hebben laten ontvallen, wat op Dalima doelde.

Gedurende die mededeeling had Lim Ho, een rijzige Chinees, de aanvoerder der overigen, ongeveer vijf en twintig jaren oud, met eene geel fletse gelaatskleur, harde trekken en gluipende schuinstaande oogen, aandachtig toegeluisterd. Hij had een glimlach van tevredenheid niet kunnen onderdrukken, toen hij vernam, dat het de stuurman Ardjan was, die gevangen genomen werd. Zoodra het verhaal uit was, vroeg hij op onverschilligen toon:

'Was de Javaan alleen?'

'Ja, geheel alleen,' antwoordde Liem King.

Een zweem van teleurstelling vloog over het gelaat van Lim Ho.

'Hij was gezeten in eene djoekoeng?' vroeg hij.

'Ja, babah.'

'Kan die djoekoeng ook in zee omgeslagen zijn?'

'Best mogelijk,' antwoordde de sluwe Chinees. 'Toen Than Khan en ik de djoekoeng vonden, lag Ardjan kletsnat en ademloos op het strand, alsof hij in het

water gelegen had, en waren de bamboezen der sajab verbrijzeld.'

'Wij zullen dat straks wel vernemen,' sprak Lim Ho trotsch.

Toen hij het hutje ingetreden was, vroeg hij aan Ardjan, zonder hem evenwel met een blik te verwaardigen:

'Waarom ben je ontvlucht?'

'Ik had 'sakit atie' (hartzeer), antwoordde deze. 'Ik verveelde mij aan boord Ik wilde naar de dessa terug.'

'En daarom heb je Dalima meegenomen?'

Ardjan antwoordde niet. Liem King en Than Khan verbleekten.

'Waar is de "prawan" (maagd) verdronken?' vroeg Lim Ho verder.

'Verdronken!....' riep Ardjan verschrikt uit. 'Heeft men haar verdronken?'

'Of men haar verdronken heeft? Is de djoekoeng, waarmede gij beide van de *Kiem Ping Hin* ontvlucht zijt, dan niet omgeslagen? Waar is dat gebeurd? Misschien heeft Dalima zich nog kunnen redden.'

'Zich nog kunnen redden!.. Maar de djoekoeng is niet omgeslagen!' kreet Ardjan. 'Wij zijn beiden aan land gekomen. Zij uiterst beangst door het noodweer, ik zeer vermoeid van het roeien.'

'Maar, waar is zij dan gebleven?'

'Dat weet ik niet. Vraag dat aan Liem King en Than Khan.'

Die twee stonden te bibberen van angst.

'Hebt gijlieden gehoord?' vroeg Lim Ho hooghartig. 'Ik wacht op antwoord!'

'Ik weet niet, wat er van het meisje geworden is!' stamelde Than Khan.

'Zij kan wel door een kaaiman verslonden zijn,' prevelde Liem King.

‘Is zij meê aan wal gekomen, ja of neen?’ vroeg Lim Ho aan Ardjan, terwijl hij van ongeduld op den vloer stampte, zoodat de geheele hut dreunde en schudde.

‘Ja,’ antwoordde de Javaan. ‘Die twee hebben mij eerst en daarna Dalima armen en beenen gebonden. Toen hebben zij mij hierheen gedragen, en zijn daarna het meisje gaan halen. Zij zijn evenwel zonder haar teruggekomen.’

Lim Ho keek de beide Chineezen met doordringenden blik aan.

‘Waarschijnlijk is zij door een kaaiman verslonden,’ herhaalde Liem King.

‘Of door een tijger weggehaald,’ vulde Than Khan aan.

Lim Ho stak een fluitje in den mond. Een oorverscheurend schril geluid weerklonk. Een der Javaansche matrozen, die inmiddels bij de hut aangekomen waren, trad binnen.

‘Roep je sobats!’ (makkers) klonk het bevel.

In een oogwenk waren allen binnen.

‘Bindt die schavuiten!’ beval Lim Ho; terwijl hij op Liem King en Than Khan wees.

Dat was spoedig geschied. De Javanen haalden hun hart op, toen zij die twee Chineezen mochten knevelen. Het ging ruw en hardhandig toe. De touwen werden zoo strak mogelijk aangehaald! De slachtoffers kermden. O, als het eens tot eene uitbarsting mocht komen! dan wee, de zonen van het Hemelsche rijk! Of bij zoo'n catastrophe eene andere natie ook niet in de klem zou geraken?

Toen de beide Chineezen gebonden waren, riep Lim Ho:

‘En nu op de jacht! Een meisje, de kleine Dalima, is ontvlucht! Vijfhonderd “ringgiet's” (rijksdaalders) voor hem, die dat lieve kind opspoort en mij uitlevert!’

Een juichkreet ging op, en onder het slaken daarvan, stormde de bende naar buiten.

Toen de Javanen verdwenen waren, liet Lim Ho zich door een zijner volgelingen zijne pijp aanreiken, stopte het kleine kopje, dat aan een langen steel van zeer fraai bamboe met uiterst korte geledingen stak, met haarfijne tabak, ontstak daarna die pijp, en deed eenige halen, waarbij hij den rook door de neusgaten uitblies. Hij zette zich toen neder op den eenigen stoel, - een lomp onbehouwen meubel, met de gollok (kapmes) ruw bewerkt, - in het vertrek aanwezig, terwijl de overige Chineezen neerhurkten, en richtte het woord tot Ardjan.

'Vertel nu,' sprak hij, 'hoe je met Dalima van de *Kiem Ping Hin* ontsnapt bent. Je wist toch, dat ik naar het bezit van dat meisje haakte?.... Maar, pas op! niet liegen! want je leven is in mijn hand, dat begrijp je!'

Ardjan kreunde. Hij verzocht, dat zijne banden geslaakt zouden worden. Zooals hij gebonden was, was het niet uit te houden, beweerde hij.

'Neen, eerst vertellen!' sprak Lim Ho. 'Daarna zal ik zien.'

Intusschen gaf hij toch met een enkel woord bevel, den gefolterden Javaan van de bamboe te ontdoen, die hem de armen op den rug gewrongen hield. Toen dat marteltuig verwijderd en Ardjan wat tot verademing gekomen was, beval de Chinees:

'Komaan, spreek; ik luister.'

'Gij weet,' zoo begon de Javaan, 'dat ik djoeroemoedi aan boord van de *Kiem Ping Hin* ben. Het vaartuig lag gisteren namiddag achter Poeloe Kalajan niet ver van Santjoemeh ten anker, toen eene djoekoeng op zij schoot, waarin een paar uwer landslieden gezeten waren. Aanvankelijk dacht ik, dat zij gesmokkelde opium, die tot de lading van den schoener behoort, kwamen afhalen. Ik wierp hen eene tali toe, en was hen bij het aan boord klimmen behulpzaam. Maar, in stede dat zij iets kwamen

halen, brachten zij wat. Zij tilden een zak aan het dek, die den vorm had van eene menschengedaante. Dat ging mij echter niet aan; zoo iets had ik meer aan boord gezien. Ik hielp zelf dat pak in de hut van den kapitein brengen. Ik lachte en schertste zelfs met de twee Chineezen over het genoegelijk uurtje, dat kapitein Awal Boep Said wachtte.

'Toen die aan boord kwam, gaf ik hem kennis van het buitenkansje, dat hem, zooals ik meende, genoegen moest doen. Maar, in stede van naar zijne hut te vliegen, bleef hij op het dek, en beval mij zorgvuldig uit te kijken, daar hij gasten verwachtte.

'En, inderdaad, weinige uren later kwaamt gij, Lim Ho, met een paar uwer vrienden aan boord. Het was tijd, dat gij den schoener bereiktet; want het was reeds nacht geworden, en de noordwester storm was in aantocht. Nauwelijks waart gij dan ook aan boord, of hij brak los. Toen ik u zag, bekroop mij een onaangenaam gevoel, en onwillekeurig dacht ik aan het pak, dat aan boord gebracht was, en in de hut van Awal Boep Said op het bed lag. Ik wilde naar beneden sluipen, om eens een kijkje te nemen; maar de kapitein, die het naderend slechte weer gadesloeg, deed de brassen strak zetten, en een tweede anker uitbrengen. Ik kreeg mijn deel in de werkzaamheden, en kon het dek niet verlaten.

'Toen ik een uur later in de kajuit kwam, laagt gij op eene rustbank uitgestrekt, en waart bezig met opium rooken. Gij hadt de pijp in handen en zwelgdet met blijkbaar genoegen den rook in. Naast u stond een uwer volgelingen, die bezig was een balletje madat[16] klaar te maken en te kneden, terwijl eene zekere hoeveelheid tjandoe[16] zich in uwe nabijheid in een doosje bevond.

'O, ik wist, wat dat alles beteekende! Voor hem, wiens zinnen door overmatige prikkeling verstompt en verdoofd

zijn, is opwekking noodig. Een duifje was in uwe macht, gij moest uwe uitgeputte krachten opwekken. Daarenboven gij wildet de meest mogelijke genietingen van uw slachtoffer erlangen; want ge kent de eigenschappen van de opium en weet er gebruik van te maken.

'Ik lachte er nog om. Och, zoo iets gebeurt zoo vaak in de wereld! Een hadji heeft mij verteld, dat de opium een geschenk van Ngahebi Mohammed is, en dat de gelukzaligen in den hemel slechts door dat middel hunne krachten schragen, en ten gevolge van dat middel zoo door de hoeri's geliefd worden.

'Maar toch bekroop mij een beangstigend gevoel, dat mij tot nieuwsgierigheid dwong. Sedert lang is Dalima mij door hare ouders tot vrouw bestemd. Ik heb nog maar weinig ringgiets te verdienen, om de som bij elkaar te hebben, die noodig is, om een span karbouwen te koopen. Als ik die zal bezitten, dan is de huwlijksdag daar. Maar, ik weet ook, Lim Ho;' en hierbij siste de stem van den Javaan en klonk schier dreigend, 'maar ik weet ook, dat gij naar het bezit van het meisje haakt;.... ik weet, welke kostbaarheden gij haar hebt laten zien;.... ik weet, welke som gij haren vader voor hare onschuld geboden hebt.... Ik wilde zien, wie daar in die hut opgesloten was. O, ik had nog geen erg op Dalima! Zij had uwe voorstellen smadelijk afgewezen.

Haar vader had u met zijn kris gedreigd.... Hoe zou de baboe van den toean resident in uwe macht geraakt zijn?.... Dat was onmogelijk....'

'Ja, dat was onmogelijk!' grinnikte Lim Ho, wiens verdorven gemoed door het verhaal van den Javaan gekitteld werd. 'Ja, dat was onmogelijk!.... Vertel eens, Ong Kwat, hoe zij je in handen kwam.'

'Dat 's onnoodig', hervatte Ardjan. 'Zij zelf heeft mij dat in de djoekoeng verhaald. Gisteren wandelde zij

met het jongste kind van haren heer in de Salak[17] laan achter het residentiehuis. Het kind wierp zijn bal in eene sloot langs den weg. Dalima bad een Chinees, die bij toeval passeerde, om het speeltuig op te visschen. Hij voldeed aan dat verzoek; maar in stede van den bal aan het kind terug te geven, wierp hij hem met alle kracht en zoo ver hij kon, in den tuin. Het kind liep juichend den bal na; onderwijl sprong de Chinees op het meisje toe, dat zonder erg het kind natuurde, stopte haar, voordat zij een gil had kunnen slaken, een prop in den mond, wierp haar een zak over het hoofd en droeg haar tot aan het einde van de laan, waar zij in eene djoekoeng gelegd werd, die daar in de sloot dobberde. Het vaartuig stelde zich in beweging, en een uur later was zij aan boord van de *Kiem Ping Hin*....'

'Juist, zoo is het gebeurd, nietwaar, Ong Kwat?' vroeg Lim Ho.

De aangesprokene bevestigde met een hoofdknik en een grijns, en antwoordde:

'Ik had reeds vier dagen op dat hapje geloerd!'

'Ga, nu maar voort, Ardjan,' maande de Chinees aan. 'Maar, ik waarschuw je voor leugens!'

'Bij mijn binnenkomen in de kajuit, keek ik eens rond. Gij, Lim Ho, waart half versuft van he topiumrooken, en hadt het stadium nog niet bereikt, dat de opium iemand in woestwilden hartstocht doet ontvlammen. Uw helper had zijne geheele aandacht gewijd aan de madatballetjes, die hij kneedde. Buiten u beiden was niemand in de kajuit. Ik sloop de hut binnen en bij het licht der lantaarn, die er brandde, herkende ik in een oogopslag Dalima. Ik bedacht mij niet lang, maar sprong op haar toe, en sneed in een oogwenk hare banden los, vloog de hut en de kajuit met lichten tred uit, en was in een oogenblik weer terug, met een stel mijner kleeding, dat

ik haar gaf. Zij trok die aan, en een poos later had ik haar op het voorschip achter een hoop zeilen geborgen, die daar lagen.

'De storm woedde intusschen met volle kracht en het was misschien daaraan te danken, dat zij onbemerkt de hut had kunnen verlaten. De kapitein Awal Boep Said, liep met angstige schreden het achterdek op en neer, en liet als trouwe musulman zijn bidsnoer door de vingers glijden, terwijl zijne lippen van tijd tot tijd een Allah ackhbar! (God is groot) of een Bismilla! (de Heer zij gezegend) prevelden. De andere opvarenden schuilden in het volks-logies; terwijl uwe metgezellen zeeziek in hunne kooien lagen.

'Van die omstandigheid maakte ik gebruik. Ik haalde de djoekoeng, waarmeê Dalima aan boord was gebracht, en die op zij van het schip op de golven lag te dansen, naar mij toe. Het meisje gleed langs een touw er in; ik volgde haar, greep een dajong (pagaai) en weldra dreven wij, door den wind voortgezweept, ver van de *Kiem Ping Hin*.

'Ik had gehoopt de kust te kunnen bereiken, die het naast bij het residentie-huis lag; maar toen de djoekoeng achter Poeloe Kelajan uit kwam, grepen haar de wind en de stroom en dreven wij op Allah's genade heen.

'Ik zette spoedig de sajab's uit, die in het vaartuig lagen. Die hebben belet, dat wij verdronken zijn; want al heel spoedig waren wij in de branding, die op den "Oedjoeng" (kaap) staat. Ik roeide uit alle macht. Als wij die kaap voorbijdreven, dan waren wij verloren. Het gelukte mij eindelijk die branding te doorworstelen. Nog een poging,... en wij waren de Moeara Tjatjing binnen. Toen wij geland waren, viel ik uitgeput op den grond en, voor dat ik tot adem had kunnen komen, hadden Than Khan en Liem King ons beiden, Dalima en mij, gebonden.

Ik werd hier heen gedragen. Wat van het meisje geworden is, weet ik niet. Ik heb haar niet meer terug gezien. Ziedaar, de volle waarheid.'

Er trad een stilte in, die eenige oogenblikken duurde. Het was of Lim Ho nadacht en niemand durfde zijn gedachtengang storen.

Eindelijk sprak hij, terwijl hij zich tot Than Khan en Liem King wendde:

'Wat hebt ge op dat verhaal aan te merken?'

Geen van beiden antwoordden.

'Wilt ge spreken!' riep Lim Ho met kwalijk verbeten woede uit, terwijl hij zijne twee gevangenen, die even als Ardjan, gebonden op den vloer uitgestrekt lagen, een schop met zijne harde sandalen in de zijde gaf.

'Die Javaan liegt!' riep Liem King, van de pijn krimpende uit. 'Wij hebben geen meisje gezien.'

'Hij heeft haar waarschijnlijk het bosch in laten vluchten, voor wij bij hem aankwamen.'

'Ik had mijn leven voor Dalima gegeven!' sprak Ardjan hartstochtelijk. 'Maar, ik lag uitgeput van vermoeidheid op den grond; ik heb haar niet kunnen verdedigen. Babah, ik lieg niet! Die twee mannen moeten weten, wat er van het meisje geworden is.'

Liem Ho prevelde eenige woorden binnensmonds, en scheen te overdenken, wat hem te doen stond. Plotseling verhieven zich in de nabijheid der hut eenige stemmen. Het waren de roeiers, die jacht op Dalima gemaakt hadden, en thans kwamen berichten, dat hunne pogingen vruchteloos geweest waren. Zij hadden het meisje niet gevonden.

Bij die tijding glom er iets tevredens, iets dankbaars in den blik van Ardjan.

'Tenzij dit als een spoor van haar ware aan te mer-

ken,' sprak een der roeiers, terwijl hij een bundel touwwerk liet zien. 'Dat heb ik bij een struik, dicht bij de plaats waar onze sloep geland is, gevonden.'

'Dat zijn de "talies" (touwen), waarmede Than Khan en Liem King de polsen en de enkels van Dalima gebonden hebben,' sprak Ardjan ernstig en bedaard. 'Ik herken ze.'

Lim Ho vestigde den blik op de heide schavuiten. Deze zwegen. Dat stomme bewijs hunner leugentaal snoerde hen den mond.

Toen sprak de babah een paar woorden, waarop èn Ardjan èn Than Khan èn Liem King van angst krompen en om genade smeekten. Lim Ho bleef evenwel doof voor hunne kreten, verwaardigde hen ter nauwernood met een blik; terwijl hij de twee Chineezen bij wijlen met koele woede een schop toebracht.

In kort afgebroken bewoordingen gaf hij zijne bevelen, die door de Javaansche roeiers met spoed werden ten uitvoer gelegd. Een paar hunner stoven naar buiten; terwijl de anderen de twee gebonden Chineezen alsook Ardjan overeind hielpen, en zich gereed maakten hen naar buiten te brengen.

'Heb medelijden met ons!' smeekte Than Khan.

'Waar is Dalima?' was het antwoord op woesten toon uitgebracht.

'Wij weten het niet.'

'En gij?' was de vraag tot Ardjan.

'Ik weet het ook niet. Zij zal waarschijnlijk naar het huis van den toean resident teruggekeerd zijn.'

'Heb medelijden!' gilde Liem King op zijne beurt.

'Geen modelijden met kerels als gij!'

'Maar, wat hebben wij toch gedaan?' vroegen de twee Chineezen.

'Gij hebt Dalima in handen gehad, en gij hebt haar

laten ontvluchten!' antwoordde Lim Ho, terwijl hij met verbeten woede op de tanden knarste.

'En gij, gij,' ging hij sissend voort, terwijl hij zich tot Ardjan wendde. 'Gij, die u vermeten hebt, dat meisje van boord te ontvoeren....'

'Zij is mijne bruid!' kreet deze.

'Uwe bruid!... Alsof een zoo lief kind de prooi van zoo'n. Javaanschen hond zou kunnen zijn! Maar.... ge zijt gisteren avond van de *Kiem Ping Hin* ontvlucht. Is er in de djoekoeng?...'

Een walgelijk gemeene grijns van teleurgestelden wellust teekende zich bij die half uitgesproken vraag op het flets gele gelaat van Lim Ho.

'Bij Allah! neen!' riep de Javaan onstuimig uit. 'Dalima is rein, als de witte bloem, waarvan zij den naam draagt.[18] Daarenboven ik had in die djoekoeng, bij den storm die heerschte, wel wat anders te doen dan te minnekoozen.'

'Dat is je geluk!' brulde Lini Ho. 'Als je haar niet geëerbiedigd hadt, dan was je den dood schuldig! Dan zou ik je met eigen hand gekrist hebben! Nu zal ik je alleen maar straffen, omdat je ontvlucht bent. Ik wil die geschiedenis met Dalima vergeten.... Maar,' ging hij met een grijnslach voort, 'je bent ontvlucht om aan de strand-bewakers kennis van de oogmerken van de *Kiem Ping Hin* te geven....'

'Dat's onwaar!'' riep Ardjan uit.

'Je hebt dus verraad jegens de kongsie willen plegen,' ging Lim Ho voort, zonder op de ontkenning van den Javaan acht te slaan.

'Dat's onwaar!' herhaalde de rampzalige in volle wanhoop. 'Ik ben ontvlucht, om Dalima te redden. Kris mij daarom; maar ik ben geen verrader!'

'Je hebt verraad tegen de kongsie willen plegen!' ging

de Chinees onverstoorbaar voort. ‘Je kent de “adat” (gebruiken) van onze vereeniging, nietwaar? Je zult dezelfde tuchtiging als die twee daar krijgen; daarna zal ik je aan boord van de *Kiem Ping Hin* laten brengen, niet meer als djoeroemoedi, maar als slaaf, om op Poeloe Bali afgezet te worden, waar je op straffe des doods als je zoudt willen terugkeeren, blijven zult, zoo lang de kongsie dat goed zal vinden.’[(19)]

‘Dood mij liever!’ sprak de Javaan woest. ‘Ik heb geen verraad jegens de kongsi gepleegd. Ik kan en wil in geen andere negorij leven, dan waar Dalima woont!’

Lim Ho's gelaat teekende al den haat, die zijn ziel kon koesteren jegens den medeminnaar, die de genegenheid van het lieve meisje bezat, dat wist hij. Hij verwaardigde zich tot geen enkel antwoord; maar gaf een teeken aan de roeiers, die de gevangenen voortduwden, en hen met slagen en stompen den ingekorven boom, die tot trap diende, deden afklimmen; maar waarbij de ongelukkigen, wier handen gebonden waren, en zich dus niet grijpen konden, een voor een naar beneden ploften en liggen bleven, tot dat zij weer overeind geholpen werden.

Lim Ho en zijne medestaartgenooten schaterden bij die buiteling van de pret, terwijl deze vroolijkheid als aanmoediging opgenomen werd, en de roeiers nog men aanzette om hunne hardhandige geestigheden op de slachtoffers bot te vieren.

Eindnoten:

(13) De smokkel-rayon (bladz. 18). Het is allen vaartuigen, die opium aan boord hebben, verboden om de kusten van Nederlandsch Indië elders dan de plaats van inklaring op korter afstand dan drie mijlen te naderen, tenzij noodweer, avarij of andere onheilen zulks noodzakelijk maken.

(14) Het cachet van Van der Leeuw (bladz. 20) in groen lak was destijds een gewild botermerk in Ned. Indië.

(15) Taël (bladz. 20) is een gewicht om kostbare zaken als goud, opium, enz. mode te wegen. Er gaan 16 taëls op een kati, zoodat een taël 0,0386 N. pond weegt.

(16) Madat en tjandoe (bladz. 25). Tjandoe is gezuiverde opium. Madat is opium met tabak vermengd, die tot balletjes gekneed en tot rooken gereed is.

(16) Madat en tjandoe (bladz. 25). Tjandoe is gezuiverde opium. Madat is opium met tabak vermengd, die tot balletjes gekneed en tot rooken gereed is.

(17) Salak (bladz. 27). Eene stamlooze palmsoort. Salacca edulis door de plantkundigen genaamd met rins wrange vruchten.

(18) Rein als de witte bloem, waarvan zij den naam draagt (bladz. 31). Dalima beteekent: granaat, en heet bij de geleerden: Punica granatum. Er zijn verscheidene Dalima-soorten op Java, waarvan D. meirah met vuurroode, de D. soesoen, de in den tekst bedoelde, met witte, de D. koening met gele, en de D. berrem met dubbele bloem de voornaamste zijn. In Indië is het niet zeldzaam, dat aan meisjes de naam eener bloem gegeven wordt.

(19) Zoolang de kongsie dat goed zal vinden (bladz. 32). De oud-Gouverneur-Generaal Duymaer van Twist verklaarde op 25 februari 1859 in de Tweede Kamer; ‘Er waren inlanders, die door de Chineesche pachters verbannen waren naar een aangewezen oord van Java, op straffe des doods in geval van terugkeer; het waren de zoodanigen, voor wier getuigenis de pachters bevreesd waren, wanneer hun smokkelhandel aan het licht mocht komen.’

III.
Hoekoem Kamadoog. - De familie Van Gulpendam.

Buiten was de natuur zeer weinig in overeenstemming met het tooneel, dat de menschen op dat plekje daar-voorbereidden.

De stormwind, die des nachts geheerscht had, was gevallen en in eene luwe bries overgegaan. Zacht ritselden de bladeren der kruinen van de wortelboomen op het strand; met een harmonisch gemurmel kwamen de golven, die als het ware aan de branding, welke de kust met een zilveren franje omzoomde, ontsnapt waren, den oever lekken, daartegen oploopen, om weer terug te ijlen, en het bevallig spel een oogenblik later weer te hervatten. Van de strandhut werd tusschen de beide kapen door, die de Moeara Tjatjing omzoomd hielden, een vergezicht op de volle zee genoten, dat schilderachtig genoemd mocht worden. Onder de schitterende stralen der zon, stak het levendige blauw der zee helder af. De oppervlakte van den oceaan deinde nog, de baren liepen elkander nog na, alsof zij elkander vervolgden; hier en daar tooide zich nog een golf met eene kuif van verblindend wit schuim, maar de geesel van den noordwesten wind ontbrak er aan. De toeschouwer begreep, dat wat hij daar zag, het

wegstervende op en neer gaan was van den boezem van Amphitrite, nadat de hartstocht bekoeld was. En te midden van de opening, door de beide kapen gevormd, werd, als in eene omlijsting van groen gevat, de schoenerbrik *Kiem Ping Hin* zichtbaar, die daar op een kanonschots-afstand van den wal voor anker lag, en op de aanrollende deining bevallig op en neer bewoog, terwijl de Engelsche vlag aan haren gaffel in sierlijke plooien wapperde.

Voor de hut en voor het boschje Saoe-boomen, waarin zij verscholen lag, stond een groep Niboeng-palmen met hare gladde stammen recht als een kaars, met hare bevallige kruinen van gevinde bladeren, die daar boven hoog in de lucht onder de zachte bries wuifden. Overigens sloot het Rhisophoren-woud, met zijne duizende en duizende vertakte wortelstammen, een dichten en voor het oog ondoordringbaren kring om de hut, die slechts aan de zeezijde open was.

Op een wenk van Lim Ho werden den gevangenen de kleederen van het lijf gerukt, en werden de rampzaligen spiernaakt ieder aan den stam van een dier palmen recht overeind, met het gelaat naar den boom gekeerd, gebonden. De touwen, die gediend hadden om de handen en voeten van Dalima te knevelen, werden nu gebezigd om de twee Chineezen aan den boom te binden, die voor hen een ware folterpaal zou worden.

Met angstigen blik keken de slachtoffers bij dat binden rond. Hun ontsteld oog bespeurde evenwel nog niet, wat zij zochten en toch vreesden te zien. Zij stonden daar bibberende, hoewel de stralen der tropische zon hen op de ruggen brandden, met de handen hoog boven het hoofd vastgemaakt, met een touwgordel om de lendenen en om de kniegewrichten, die geen enkele beweging, dan met ontzettend lijden gepaard, gedoogde. Die

touwen toch waren van gemoetoe geslagen en bijgevolg hard, ruw en stekelig.

Plotseling stootte Than Khan een lichten kreet uit. Bij zijn angstig rondkijken had hij een paar matrozen, ieder met een pak bladeren gewapend, zien naderen. Hij wist dus, dat het folteruur gekomen was.

Van die bladeren, die nog aan de heesterachtige takken zaten, en er voor het oog breed hartvormig uitzagen, grove zaagtandige randen bezaten, en wier beide oppervlakten zich wit donzig vertoonden, werden met eenige voorzorg, die wel begrepen zal worden, een drietal bossen gebonden. Toen die klaar waren, gaf Lim Ho een teeken. Daarop naderden drie matrozen, die de onder-takken der bosjes met een lap of vod bekleed hadden, de slachtoffers, en begonnen hen den rug, de lendenen, de zitvlakken, de dijen en de kuiten met die bladeren te slaan. Het was eigenlijk geen slaan, wat geschiedde; het was meer een wuiven en streelen, alsof het doel bestond lastige vliegen van die naakte lichamen te verwijderen. Nu en dan werd een ietwat hardere tik toegebracht, alsof een weerspannig insekt, dat de plaats niet wilde verlaten, verjaagd moest worden. Het was een zeldzaam schouwspel, dat daar vertoond werd. Het gelaat van de gevangenen teekende onmiskenbaren angst, die voor den oningewijde, die dat tooneel had kunnen gadeslaan, geen reden van bestaan had. Het was toch, alsof de handelende personen zich slechts beijverden, de geknevelden met die bundels bladeren frischheid toe te wuiven. Toch begonnen de slachtoffers reeds teekenen van pijn te vertoonen. Waar de bladeren raakten, kromp het lichaam pijnlijk weg. De ledematen begonnen te trillen, de spieren te werken en te spannen. Het gekittel, het gestreel, afgewisseld met lichte slagen, ging voort. De lijders krompen, wrongen, verdraaiden hunne lichamen

al meer en meer. Hunne spieren zwollen op tot bundels, die de armen, de beenen, den rug en den hals akelig misvormden. De gelaatstrekken waren verwrongen, de oogen puilden uit hunne kassen. Toch gingen de beulen met hunne streeling voort. De ademhalingen der ongelukkigen werden korter, werden hijgend. Een zacht gekreun ontsnapte aan hunnen mond. Zij knarsten op de tanden; zij trachtten de smart te verbijten, door hunne lippen ten bloede te havenen. Niets, niets mocht baten!

'Kassian, babah!' (heb medelijden, babah) was de kreet, die hunnen mond ontvlood.

Maar deze, wel verre van deernis met de gefolterden te hebben, gaf een teeken aan de beulen, die toen van taktiek veranderden, en de bieding door eene geregelde afranseling lieten volgen. Het regende slagen op de lichamen der ongelukkigen; hunne huid weerklonk onder het gekletter der bladeren, welke, minder gruwzaam dan de menschen, die hen bezigden, begonnen te scheuren en hare stengels te verlaten. Toen die slagen begonnen, was het geen gekreun meer dat de gemartelden lieten hooren; het was een gebrul, een gehuil, door de onduldbare smarten aan hunne lippen ontwrongen; het was als het geluid van een wild dier, dat doodelijk gekwetst was en in een laatste geloei zijne wegstervende krachten verzamelde. De ledematen der ongelukkigen wrongen niet meer, krompen niet meer; neen, de ongelukkigen omgaven de boomstammen met hunne armen en beenen als slangen, die er zich om wriemelden; zij drukten zich tegen die stammen aan, alsof zij zich er indringen, in verbergen wilden. N een, de bladeren-marteling bracht geene verwonding, geene kneuzing, zelfs geene blauwe plekken te weeg. Maar de huid was opgezet, zag er rood en vurig uit, alsof zij geblakerd was. Daarenboven bij de onmenschelijke inspanning, door de pijn veroorzaakt, drongen de bindtouwen diep in het vleesch,

schuurden en verscheurden de weefsels onder de hevige bewegingen der lijders, en weldra vloot het bloed in stralen langs de polsen en armen, langs de lendenen en dijen, langs de beenen en voeten, en vormde roode plekken op den glibberden bodem.

Maar, wat was de smart, door die touwen veroorzaakt, te vergelijken bij de onduldbare pijn, door die duivelsbladeren teweeggebracht!

Reeds waren de martelwerktuigen voor het grootste gedeelte ontbladerd. Het waren nog maar takjes, hier en daar nog van een verscheurd blad voorzien. De andere overblijfselen lagen verlept, verreten, vernietigd rondom de drie lijders op den grond verspreid, en nog dacht Lim Ho er niet aan om de foltering te doen ophouden. Het was, alsof hij zijne slachtoffers onder de marteling wilde doen bezwijken. Hij liet een oogenblik halt houden, niet uit deernis, o neen, maar om de lichamen der ongelukkigen met water te doen besproeien, waardoor de reeds zoo onuitstaanbare pijnen nog vermeerderd werden. De onmensch was op het punt, bevelen te geven, om het slaan te hervatten, toen plotseling een alarmkreet vernomen werd.

'Orang oppas! orang oppas!'[(20)] klonk het.

Met woesten spoed sprongen Lim Ho en ettelijke zijner accolyten op de beide gemartelde Chineezen los, sneden de touwen door, die hen aan de Niboeng-palmen gebonden hielden, en sleepten de half bewustelooze rampzaligen, die zich in duldelooze smarten kromden en kronkelden, langs het pad voort, dat naar de aanlegplaats der sloep voerde. Een paar andere volgelingen van Lim Ho wilden ook op Ardjan toetreden; maar de angst sloeg hen om het hart, toen zij de aanmoedigingskreten van de naderenden hoorden. Zij sloegen op de vlucht. Het was tijd ook, dat de sloep bereikt werd; want nauwelijks

hadden allen daarin plaats genomen, en was het vaartuig afgestoken, of een viertal agenten, geleid door Dalima en gevolgd door een aantal kampongbewoners, verschenen al schreeuwend en tierend in de nabijheid van de djaga monjet.

'Allah!' kreet het jonge meisje, toen zij Ardjan bemerkte, die nog altijd aan den boom gebonden was en van pijn kreunde, hoewel hij als een levenlooze zak aan de touwen hing, die hem omknelden.

'Allah!' riep zij, terwijl zij op hem toetrad. 'Wat hebben zij hem toch gedaan?'

Men omringde den ongelukkige; men sneed zijne banden door; men legde hem op een matje, dat fluks uit het wachthuisje gehaald was. Maar de rampzalige kon geen woord spreken. Hij brulde en raasde van de pijn en wentelde over den grond met kronkelingen als een worm, die vertreden was.

'Allah!... Adoe!... Sakit, sakit!' (O God... o wee!... Pijn, pijn!) kreet hij.

'Sakit apa?' (Waar is de pijn? Wat scheelt je?) vroeg Dalima, die naast hem gehurkt zat.

'Sakit Kamadoog!' brulde de lijder tusschen twee smartkreten.

'Sakit Kamadoog!' riepen de omstanders ontzet.

En ja, daar raapte een der aanwezigen een der boksen geschonden bladeren, die tot foltertuig gediend hadden, en vertoonde de vreeselijke brandnetel, die de meesten deed verbleeken, aan de menigte.

En inderdaad, de Kamadoog[21] is een vreeselijk gewas in den volsten zin des woords, waarvan de lichtste aanraking reeds eene hevige branderige jeuking doet ontstaan, en die als marteltuig gebezigd, den lijder gedurende minstens zeven dagen ondragelijke pijnen en verstijving der ledematen, gepaard aan hevige koortsen, doet ondervinden.

‘Heeft ook iemand sirihkalk[22] bij zich?’ vroeg Dalima smeekend.

Enkelen der aanwezigen haalden hunne reeds gereed gemaakte sirihpruimpjes, die zij bij zich droegen, voor den dag, ontvouwden het sirihblad, waarin de pinangnoot[23], de kalk en de tabak besloten was, waaruit eene lekkere pruim bestaat, gaven de kalk daarvan aan het meisje over, die zich haastte den lijder met het deegvormige alkali in te smeeren. Maar, helaas! de oppervlakte van het lichaam van den lijder, die in aanraking geweest was met de behaarde bladeren van de vreeselijke netel, was zoo groot en de voonaad sirihkalk zoo klein, dat zelfs het derde gedeelte der branderige plekken niet met het beweerde pijnstillend middel behandeld kon worden.

Het meisje was wanhopig.

De lijder werd binnen het hutje gebracht om van de brandende zonnestralen bevrijd te zijn, die zoowel de pijnlijkheid der huid als den koortsgloed, die hem naar het hoofd steeg, vermeerderden. Toen snelden eenige lieden heen, om zoowel de noodige kalk als wat olie te halen, die ook tot leniging der smart zoude dienen. Tegen den avond hoopte men, dat de pijnen in zoo verre verminderd zouden zijn, dat de lijder vervoerd zoude kunnen worden.

Terwijl Ardjan zoo verzorgd werd, stevende de sloep van Lim Ho de djaga monjet voorbij en de kleine baai uit. Wel riepen de politiedienaars de opvarenden toe, terug te keeren en den wal aan te doen. Niemand stoorde zich evenwel aan dat bevel, en er waren geen vuurwapens bij de hand om die lastgeving klem bij te zetten en te doen uitvoeren. Het antwoord was dan ook slechts een uitdagend geschreeuw.

Lim Ho had bij het voorbijvaren der strandhut dui-

delijk Dalima herkend, welke bij hare bedrijvigheid, om den gemartelden Javaan te helpen, heen en weer, in en uit liep. Hij voelde eene onuitsprekelijke woede in zich opwellen. Hij wilde naar den wal;.... maar voordat hij daartoe de noodige bevelen had gegeven, kwam hij tot bezinning. Het zou toch als krankzinnigenwerk moeten beschouwd worden, het meisje thans in de gegeven omstandigheden te willen ontvoeren. Hoe zeer hij ook op de macht van zijn geld mocht kunnen rekenen, zoo in het licht der zon, zoo ten aanschouwen van al die kampongbewoners zoude de omkooping der politie-agenten niet doenlijk zijn. Hij balde in kwalijk verbeten woede de vuist tegen den wal, maar weerhield het bevel. De sloep was weldra buiten de Moeara Tjatjing, en zette koers op de *Kiem Ping Hin*, waarop de matrozen de zeilen reeds los gooiden, en die dan ook hare passagiers met ongeduld verbeidde.

Juist toen Lim Ho aan boord stapte, kwam de kapitein Awal Boep Said hem melden, dat de rook vaneen stoomschip even boven den horizon te zien was.

‘Zeer waarschijnlijk is het de *Matamata*, die hier de kustwacht uitoefent,’ zeide hij.

‘Die blanke domkoppen!’ zeide Lim Ho met een smadelijken glimlach op de lippen. ‘Bij nacht verkondigen hunne gekleurde lichten uren van te voren hunne nadering. Bij dag jagen zij eene pikzwarte rookzuil naar den hemel omhoog, die mijlen ver te zien is, en niemand onzer bedriegen kan. Ik wed dat zij ons nog niet bespeurd hebben, terwijl zij voor ons niet onopgemerkt bleven.’

‘Dat 's mogelijk, babah,’ antwoordde de gezagvoerder; ‘maar wat zijn uwe bevelen?’

‘Met het rijzen der zon is ook de wind aangewakkerd. Wel, dadelijk onder zeil en koers naar het eiland Bali.’

Een kwartier later boog de *Kiem Ping Hin* bevallig

stuurboord over onder den druk van haar zeiltuig, en richtte den steven naar hut oosten. Toen de *Matamata* ter hoogte, van de Moeara Tjatjing kwam, was het smokkelvaartuig, een uitmuntend zeiler, de kim zeer nabij. Het vertoonde zich nog maar als eene flauwe witte stip op het blauw des hemels, Het lompe douane-vaartuig, dat bij de meest gunstige gelegenheid slechts zes mijlen in de wacht liep, en het tot acht kon brengen, wanneer de vuren Hink opgepookt en de veiligheidskleppen bezwaard werden, kon er niet aan denken een wedloop met den ranken schoenerbrik te gaan houden, die met de bries, welke doorstond, gemakkelijk elf mijlen aflegde. In minder dan een uur hadden de beide vaartuigen dan ook elkander uit het gezicht verloren.

Wat was er inmiddels met Dalima gebeurd, dat deze zoo van pas kwam, om haren Ardjan van eene gedwongen ballingschap te redden?

Zoodra zij het touw, dal hare handen gebonden hield, doorgeknabbeld had, wat haar met hare fraaie witte, maar scherpe tanden niet veel tijd gekost had, had zij zich beijverd, de banden te ontknoopen, die hare voeten omkneld hielden. Dat was ook snel geschied, en met een verachtelijk gebaar wierp zij die touwen van zich en ijlde voort. Een oogenblik bedacht zij zich, of zij niet eerst de djaga monjet zou naderen. Misschien zou zij Ardjan te hulp kunnen komen. Maar, daar hoorde zij de stemmen van de beide Chineezen, die het pad afkwamen run haar te halen. Toen sloeg haar de schrik om het hart, en zonder te bedenken, dat deze omstandigheid eene nadering der hut niet onmogelijk maakte, repte zij zich voort. Zij zou naar hare meesteres weder keeren, zij zou die smeeken; ja, maar... zou die?... Dan zou zij zich tot den resident wenden om hulp, en die zou

hare bede niet afwijzen. Pijlsnel als eene gejaagde hinde ijlde zij voort. Als echt natuurkind was zij in dat woud niets ongerust. Daarenboven scheen zij den weg te kennen, en ras was zij tusschen de ontelbare wortelstammen verdwenen.

Toen zij het erf van de residentswoning langs den achterkant binnentrad, was het zeer vroeg in den ochtend. Het heerenhuis naderbij komende, bemerkte zij de dochter van den resident, die alleen in de groote pandoppo[24] met een boek in de hand op eer. 'krossi gojang' (wipstoel) zat te wiegelen en geheel in hare lektuur verdiept was. Zacht sloop Dalima de pandoppo binnen, hurkte met eene bevallige beweging in de nabijheid van het blanke meisje op den vloer neder, kruiste de beenen onder zich, of beter voor haar lichaam, en naderde nu met zacht schuivende bewegingen, waarbij zij zich met de linkerhand opgaf en met de andere zediglijk den 'sarong' (onderkleed) in bedwang hield, tot in de onmiddellijke nabijheid van den wipstoel, die nog maar altijd op en neer ging.

'Nana!' fluisterde zij met lispelende stem, alsof een zachte ademtocht hare lippen ontvlood.

Het aangesproken meisje, in hare lektuur gestoord, vloog bij het hooren van haren naam verschrikt op. 'Siapa ada?' (Wie is daar?) kreet zij met een lichten gil.

Het was een schoon kind van ongeveer achttien lentes, dat daar van haren stoel opgerezen was, en zich in hare volle bevalligheid vertoonde in de stralen der morgenzon, welke door de jaloesieramen binnendrong, die zoo breed mogelijk opgeslagen waren, om de frissche ochtendlucht in de pandoppo toegang te verleenen. Het was eene lieve, rijzige brunette met een matblank voorhoofd onder de fraaie, weelderige en donkere krullen; met prachtige bruine oogen, die met hunnen lieftalligen

blik van eene zachtmoedige geaardheid getuigden; met frissche ronde wangen, waartusschen een allerliefst fijn besneden neusje zetelde, dat een beeldhouwer tot eer zou verstrekt hebben; met allerbekoorlijkste fijn gevormde lipjes, die aan eene pas ontloken roos deden denken, en waaronder eene kleine afgeronde kin prijkte, die evenwel een kuiltje vertoonde, dat door zijne sierlijkheid en zijn teeder rozenrood den blik verlokte en de bewondering afdwong. De buste van het lieve kind was zedig verborgen door eene lief gefestonneerde kabaja, die evenwel zooveel schoons en zulke welgevulde vormen te raden gaf, dat de bewering niet te stout zoude klinken, dat onder dat fijn baptist een der meest volmaakte meesterstukken van de schepping verscholen was. Zoo als zij daar stond, was een der slippen van de kabaja bij haar verschrikt opvliegen opgeslagen, en vertoonde een smaakvol gebloemden sarong, die evenwel de fraaie ronding der heup aan die zijde uitdagend modelleerde, verder over het been afviel en een allerliefst blaak rooskleurig voetje schalks zichtbaar liet, dat met de teentjes even in een geborduurd snoeperig slofje verscholen was. Hoewel het uiterlijk van het schoone meisje schrik aanduidde, stond zij daar met hare zacht blozende wangen, haar vragend oog, hare half geopende lippen, haren zwoegenden boezem, zoo bevallig, zoo idealistisch schoon, dat zij een Makart gerust tot model had kunnen strekken.

‘Siapa ada?’ was haar verschrikte krept geweest.

‘Saja, Nana,’ fluisterde Dalima schier onhoorbaar.

Het lieve blanke meisje, waarvan wij hierboven een zwak beeld trachtten te ontwerpen, heette Anna. In de wandeling werd zij door de bedienden met het gebrulkelijke ‘nonna’ (juffrouw) aangesproken. Baboe Dalima, die, hetzij door hare jeugd, hetzij door hare lieftalligheid,

een schreefje voor had bij de dochter des huizes, ja haast een speelnoot van haar was, noemde haar steeds Nonna Anna, dat eerst tot Nonanna, eindelijk tot Nana ingekrompen was. De lezer ziet, dat die naam Nana met het walgelijke Zolasche product geen punt van overeenkomst heeft; ook niet met het monster, dat te Cawnpore en te Lucknow in Engelsch Indië zoo'n treurige vermaardheid kreeg.

Op dat ‘saja Nana’ blikte het jonge meisje aan hare voeten, en toen zij daar Dalima gehurkt zag zitten, herstelde zij schier onmiddellijk van haren schrik. Zij wilde het meisje opbeuren, dat evenwel in die houding zitten bleef.

‘Gij, Dalima!’ riep zij uit. ‘Waar zijt ge geweest? Waar komt gij van daan? O, mama is zoo boos op u.’

‘Nana, ik ben ontvoerd geworden.’

‘Door wien?’

‘Door lieden van Lim Ho.’

‘Van Lim Ho?’ riep Anna ontsteld uit. ‘Zijt gij in zijne macht geweest?’

‘Ja.’

‘Den geheelen nacht?’

‘Neen; Allah heeft mij beschermd, en...’

‘Zoo, is die loopster terug?’ viel haar eene stem in de rede, die de meisjes schrikken deed.

Het was Anna's moeder, die de pandoppo binnengetreden was, zonder dat de twee jonge meisjes haar hadden hooren naderen. Zij kwam uit de badkamer, zoo als haar rijke zwarte haardos bewees, die in prachtige golvingen zwierde, en de kabaja kletsnat gemaakt had, hoewel zij rug en schouders met een fijnen badhanddoek beschermd had, dien zij nu onder het achteroverbuigen van het hoofd van onder de lokken uittrok, en aan eene ‘nènèh’ (oude Javaansche vrouw), die haar met de

badbenoodigdheden onmiddellijk volgde, overreikte, met aanbeveling hem dadelijk te laten drogen.

Mevrouw Laurentia Van Gulpendam, geboren Termolen, was eene statige matrone, van ruim zeven lustra, wier uiterlijk nog zeer bevallig was en niet te veel door het moederschap geledon had. Zij had maar een kind, de lieve Anna, gebaard, dat zij nog, ten einde haren onberispelijken boezem niet te schaden en hare schoonheidsmiddelen niet te zien verwelken, aan de zorgen eener min toevertrouwd had. In weerwil van zoo veel voorzorgen deed zich toch de invloed van den tijd gelden, en al moest ook erkend worden, dat zij den jarenlast met eere torschte, zoo waren toch een laagje ‘bedak’ (stuifmeel van rijst) en oog andere toiletgeheimmiddelen noodig, om hier en daar een onbescheiden rimpeltje te ‘breeuwen’, - volgens de uitdrukking van haren echtgenoot, die altijd veel met marinezaken had op gehad, en het eigenaardige taaleigen der zeemanswereld bij alles, zoowel in zijne offleiëele omgeving, als in de huwelijkskoets te pas bracht - of de teint wat te helpen nog de frischheid der jeugd te vertoonen. Hier en daar begon een enkele zilverdraad in den rijken kastanjebruinen haardos even merkbaar te worden; want nênèh Wong toewå haastte zich bij die ontdekking, dat verraderlijke haar uit te trekken. De nog steeds fraai gevormde lippen begonnen ook wat van hun inkarnaat te verliezen; ook de mondhoeken volvoerden voor de ingewijden eene bijna nog onmerkbare nederhangende beweging, die eene onaangename plooi dreigde te vormen: maarnènèb Wong toewå had voor het mondtoilet eene zuurachtige vloeistof, welke door eene soort van ‘semoet api’[25] geleverd werd, en als *vinaigre de toilette* dienst deed, en voor de rimpels der mondhoeken een smeerseltje uit vet van ‘tjitjaks’ en gekko's,’[26] waarin in gesmolten toestand ettelijke

scorpioenen en duizendpooten den folterdood gestorven waren. Nènèh Wong toewå had als ervaren ‘doekoen’[27] nog meer wondermiddelen te harer beschikking. Want betooverde de statige Laurentia nog steeds haren gemaal door hare bekoorlijkheden; moest de buitenwereld erkennen, dat zij nog steeds eene schoone vrouw genoemd moest worden; verwekten haar middel, hare schouders, haar boezem, wanneer zij in gala gekleed op eene dansreceptie verscheen, nog steeds afwijkende gedachten bij het mannelijke, en ijverzuchtige opwellingen bij het vrouwelijke gedeelte van het gezelschap, dan kwam nènèh Wong toewå daarvoor de eereprijs toe, dien zij dan ook, achter een schutsel staande, ten volle genoot, wanneer zij bij zoo'n gelegenheid hare ‘njonja’ (mevrouw) bespieden en opmerken kon, hoe gevierd en aangebeden deze werd.

Laurentia Termolen was eene residentsdochter, en een zeer lieftallig meisje, toen zij op nog zeer jeugdigen leeftijd - zij was toen nog geen zeventien jaar oud - in het huwelijk trad met den heer Van Gulpendam, die toen controleur bij het binnenlandsch bestuur en de rechterhand van haren vader, den resident, was. Zij was in Indië, maar uit volbloed Europeesche ouders geboren, die haar voorzeker eene goede opvoeding hadden gegeven, wanneer het ten koste leggen van groote sommen voor het onderwijs in talen, in muziek, in dansen, enz. ja, het zenden van hun kind voor een paar jaar naar Nederland, daarop aanspraak kunnen geven. Onder gewone omstandigheden zou zij dan ook tot eene uitstekende vrouw gevormd zijn. Die omstandigheden ontbraken evenwel, omdat papa en mama beiden uiterst heerschzuchtige wezens waren, die daarenboven, of beter ten gevolge daarvan, eene hoofdhartstocht hadden, namelijk de zucht tot grooten sier, tot groot vertoon. Maar dat kostte geld, veel geld, zeer veel geld zelfs, en de middelen, die gebezigd werden, om dat aard-

sche slijk machtig te worden, konden niet altijd den toets van welbegrepen eerlijkheid doorstaan. Als kind had Laurentia gesprekken opgevangen, later had zij dingen zien gebeuren, had zij kibbelarijen bijgewoond, waarin verkwistingszucht en oneerlijkheidsbeginselen om den voorrang twistten, en zoo was haar hart vergiftigd, en zoo had zij kiemen van verderf in zich opgenomen, die de grootste verwoestingen zouden veroorzaken. Ware zij in Nederland in goede handen terecht gekomen, dan zouden die vergiftigde kiemen verstikt zijn; maar met haar was het als met zoovele Indische kinderen gegaan. Men had haar gebezigd als eene bron van financiëele inkomsten, die ter dege geëxploiteerd moest worden, en waar tegenover slechts een uiterlijk vernisje van goede manieren, *un jargon de bon ton* moest aangebracht worden. Van hartsontwikkeling, van inborst was geen sprake geweekt.

Van Gulpendam zou misschien, als hij er de man naar geweest, was, er in geslaagd zijn, om nog een keer in dat gemoed te weeg te brengen. Maar deze, naar Indië gegaan om *carrière* te maken, en dan zoo spoedig, maar vooral zoo rijk mogelijk naar Nederland terug te keuren, was zelf van geen allooi om anderen ten voorbeeld te strekken. Zijne leerschool bij den resident Termolen daarenboven was niet geschikt geweest, om hem op beteren weg te brengen. Daar had hij den stelregel: *make money.... but make money* als het ware ingezogen, en zijne verbintenis met de schoone Laurentia had het hare bijgedragen, om dien nog dieper wortel te doen schieten.

Na haar huwelijk had zij haren echtgenoot moeten volgen, die er voor zorgde steeds uiterst eenzame plaatsingen in de binnenlanden der residentie van zijn schoonvader te erlangen. Zoo was hij controleur te Braadowo geweest, daarna assistent-resident te Bandjar Oetara,

plaatsen waar nagenoeg geen Europeesch personeel aanwezig was, en waar dus niemand de handelingen van het ambtenaarsgezin had kunnen gadeslaan. Hoe *hij* daar dan ook in uiterst goede relatiën gestaan had, èn met den regent van wege de kultuurprocenten[28], èn met den gedelegeerde van den opiumpachter, die beiden noodig hadden, dat de oogen van de nederlandsche autoriteit niet te veel zagen; ook hoe *zij* geld uitleende tegen twee percent 's maands en zich niet ontzag kostbare zaken als juweelen, poesaka-wapens[29] enz. in onderpand aan te nemen, was een diep geheim gebleven, en had Van Gulpendam niet verhinderd tot resident op te klimmen. Zijne jarenlange afzondering had ook geen gunstige uitwerking op zijn karakter, ook niet op dat zijner eega gehad. Door de gedurige aanraking met niemand anders dan ondergeschikten, die steeds voor hen bogen, was vooral het humeur van Laurentia onverdragelijk geworden. Zij was de heerschzuchtige vrouw verpersoonlijkt, en dat karaktergebrek was zoo met haar uiterlijk samengeweven, dat zij, wanneer zij zich in haar gevoel van eigenwaarde als residentsvrouw met vorstelijke waardigheid bij officiëele gelegenheden aan het vulgus vertoonde, voor een uitmuntend beeld van Juno, die meest trotsche van alle godinnen, zou hebben kunnen dienen.

Dat was Anna's mama, die de pandoppo binnentrad en bij het zien van baboe Dalima gramstorig uitriep:

‘Zoo, is die loopster terug? Zeg, ‘anak monjet’, (apenkind) waar ben je geweest? Zeker, jij ‘larie’ (op den loop gegaan) met je ‘toenangan’ (vrijer).

‘Ampon, njonja,’ (vergeving, mevrouw) kreet het Javaansche meisje, ‘ik ben niet weggeloopen.’

‘Heb je sienjo Leo niet in den steek gelaten inden tuin?’

‘Ik werd ontvoerd.’

‘Door wien?’

‘Door twee vreemde Chineezen.’

‘Hoe heeft zich dat toegedragen?’

Het meisje verhaalde de ontvoering door Ong Kwat, die de lezer reeds vernam. Alleen dient hier nog bijgevoegd te worden, dat Sienjo Leo, een kind van den broeder van den resident was, dat sedert geruimen tijd bij de familie logeerde, daar de vader, sedert jaren weduwnaar, zich op Billiton bevond.

‘En waarheen werdt je gebracht?’ vroeg njonja resident niet zonder aandoening in hare stem, bij het zoo opwekkend verbaal van die schaking.

‘Aan boord van een groot schip.’

‘Van wie was dat schip?’

‘Ik weet het niet. Ik was er evenwel niet lang, toen kwam Lim Ho’...

‘Lim Ho?’ riep mevrouw van Gulpendam uit. ‘Lim Ho, de zoon van Lim Yang Bing, den opiumpachter?’

‘Dezelfde,’ antwoordde Dalima, die nog steeds aan de voeten van nonna Anna gehurkt zat, bedeesd.

‘Om den mond van de njonja speelde een vreemde glimlach, terwijl hare oogen een bizonder vuur vertoonden.

‘Anna, ga eens aan pa in de voorgalerij vragen, of hij geen kop koffie verlangt, en bezorg die dan,’ sprak zij tot hare dochter.

Toen het jonge meisje, dat den wenk begreep, verdwenen was, vroeg Laurentia haastig en met hijgenden boezem:

‘En?’....

O, Dalima begreep dien blik zeer goed, hoe onervaren zij ook nog in de wereld was. Zij begreep ook, waarom de nonna heengezonden was.

‘Lim Ho ging opium schuiven,’ antwoordde zij kalm.

‘Dat kan ik begrijpen,’[(30)] fluisterde de njonja meer dan zij sprak, terwijl zij een doordringenden blik op

het meisje vestigde. ‘Dat kan ik begrijpen, alvorens....’

Het is niet mogelijk een denkbeeld te geven van het gelaat van mevrouw van Gulpendam bij het laten glippen van dat woord ‘alvorens’. Die wild glinsterende oogen, die vooruitdringende, licht trillende onderkaak, die half geopende lippen, welke de hijgende ademhaling sissend doorgang verleenden, daarbij die zwoegende boezem onder de dunne en half natte kabaja, dat alles getuigde van hartstochten, die ongetemd loeiden. Op dat gelaat was alles te lezen, zelfs het leedwezen, dat Van Gulpendam zich niet aan het opiumschuiven overgaf.

‘En,.... wat gebeurde verder?’ vroeg zij, na het meisje een poos aangestaard te hebben.

‘Niets,’ was het rustige antwoord.

‘Niets!..., Je liegt, anak....![31] Lim Ho zou je aan boord van een vaartuig gelokt hebben, om....’

‘Alvorens hij niet opiumschuiven klaar was, werd ik gered,’ viel het meisje snel in.

‘Gered!... Gered!... Door wien?’

‘Door Ardjan,’

‘Door Ardjan!??? Door Ardjan!... O, jou slecht schepsel!’ kreet de njonja. ‘Nu begrijp ik alles! Je hebt sienjo Leo in den steek gelaten, om een slippertje te maken met jou Ardjan, en nu wil je je achter Lim Ho verschuilen!... Wacht, ik zal jou!... Gulpendam!... Gulpendaaam!!...’

Hare stem weerklonk, terwijl zij haren echtgenoot riep, zoo scherp en schril door de pandoppo, dat een paar bedienden kwamen aangevlogen, in den waan dat er onraad was.

‘Panggil toean!’ (roep mijnheer!) klonk het bevel.

‘Ampon, njonja, ampooon!’ (vergeving, mevrouw vergeving), kreet het meisje op langgerekten toon.

‘Neen, geen vergeving voor zoo'n slecht schepsel als jij!’

Eindnoten:

(20) Orang oppas (bladz. 37), of oppasser is de benaming in Nederlandsch Indië voor politie agenten.

(21) Kamadoog (bladz. 38) is de Javaansche naam van het karbouwenblad of de Duivelsnetel, de Urtica urentissima der geleerden. Schrijver dezes heeft eens de toepassing van die bladeren op een blanken gezien, die hardnekkig rheumatische verlamming simuleerde, en aan alle listen en lagen, om het bewijs van zijn toeleg te erlangen, weerstand bood. Hij was op het punt van voor eene geneeskundige commissie te verschijnen, en voor den militairen dienst afgekeurd te worden, toen de behandelende geneesheer eene laatste proef nam. Een paar striemen met een bosje Kamadoog-bladeren op den naakten rug waren voldoende om ieder geweten te bevredigen. De simuleerende vloog onder een: *Himmelkreuzdonnerwetter, das ist ja Feuer!* overeind, van het bed af en het vertrek uit. Nimmer heeft die man later meer aan verlamming geleden. De Kamadoog wordt ook gebezigd by gevechten van tijgers met karbouwen. Door de onduldbare branderige pijnen, worden de arme dieren tot den hoogst mogelijken graad van woede opgezweept.

(22) Sirihkalk (bladz. 39) wordt van schelpen gebrand, is zee zacht en mist de scherpte van den steenkalk.

(23) Sirihblad, waarin de pinangnoot (bladz. 39). Dat blad is afkomstig van eene slingerplant, door de geleerden Chavica bettle genoemd. De pinangnoot is de vrucht van eene palmsoort Areca pinang genoemd.
(24) Pandoppo (bladz. 42) is eene ruime overdekte galerij, die achter het hoofdgehouw van iedere aanzienlijke woning in Ned. Indië aangetroffen wordt, en loodrecht daarop aangebracht is. Is de moest geliefkoosde plek van het huis.
(25) Semoet api (bladz. 45) letterlijk vertaald vuurmier. Dit is de roode boschmier, die wanneer zij slechts over de huid loopt reeds een onaangenaam branderig gevoel te weeg brengt. Een beet van het diertje doet zich als eene brandwond gevoelen. De semoet api is de Formica rufa der geleerden.
(26) Tjitjaks en Gekko's (bladz. 45) zijn hagedissoorten. Met de eerste wordt bedoeld de muurhagedis, de Lacerta muralis; met de tweede de Platydactylus guttatus.
(27) Doekoen (bladz. 46). Is een ongepromoveerde inlandsche geneeskundige, gewoonlijk eene oude tooverkol, die dan veel werk van aphrodisiaca maakt.
(28) Cultuurprocenten (bladz. 48). Destijds genoten de Nederlandsche ambtenaren bij het Binnenlandsch Bestuur op Java een tantum van de producten, die door de bevolking voor de Europeesche markt opgebracht moesten worden. Dat was wel het meest zedelooze middel om tot de exploitatie van een volk aanleiding te geven, dat uitgedacht is kunnen worden. Tot welke onbillijkheden de hebzucht, geprikkeld door zoo'n middel, gevoerd heeft, is niet te beschrijven. Gelukkig behoort die cultuurprocenten-aera tot de geschiedenis.
(29) Poesaka-wapens (bladz. 48). Poesaka heeft hier de beteekenis van erfstuk. De Javaan koestert grooten eerbied en aanhankelijkheid voor de wapens, kris, lans, enz. zijner voorouders.
(30) Dat kan ik begrijpen (bladz. 49). Aan de opium worden erotische uitwerkingen toegeschreven. Ziet daaromtrent de *Proeve van eene geschiedenis van den handel en het verbruik van opium in Ned. Indië* door J.C. BAUD, gewezen minister van koloniën voorkomende in de *Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde in Ned. Indië*. Eerste deel 1853. Die eminente staatsman op koloniaal gebied laat zich in die verhandeling uit liefde voor de waarheid tot zoo eene openhartigheid, en tot zoo een realisme verleiden, dat een romanschrijver hem onmogelijk op dat terrein volgen kan.
(31) Anak s.... (bladz. 50). Anak beteekent kind. Omtrent de betekenis der hier bedoelde uitdrukking zie men *Max Havelaar* door MULTATULI 5de druk, bladz. 267.

IV.
De draden verwikkelen.

De heer Van Gulpendam kwam aangevlogen. Als de schoone Laurentia riep, dan, hoewel hij de Kandjeng toean Residèn (de hoogmogende heer resident) was, mocht hij de vlugheid in persoon geheeten worden. De booze wereld fluisterde, dat hij het niet mocht wagen, minder rap te zijn.

Ook hij was nog op voet van vrede, dat wil zeggen: in slaapbroek en kabaja gekleed, en was juist bezig, in de voorgalerij van het prachtige residentiehuis gezeten, een kop koffie te slurpen en een sigaar te rooken, toen de stem van zijne vrouw door de geheele woning weerklonk.

'Gulpendam!.... Gulpendaaam!'

Bij dat langgerekte van die laatste lettergreep vloog hij van zijn wipstoel met z'oon vaart op, dat die wiegelmachine, onder den druk daarbij ontvangen, vier voeten achteruit vloog.

'Oppas!... Pajoeng!... lakas!' (oppasser!.... de zonnescherm!... Gauw!)

Behalve het gebruiken van zeemanstermen had de man nog een zwak, namelijk steeds den pajoeng, dat emblema van gezag in het Oosten, in zijne nabijheid te willen hebben. In de voorgalerij stonden steeds een viertal van

die zonneschermen in eene stelling naast den stoel, waarop de resident placht te zitten. In het kantoor stond er eene vlak naast den schrijflessenaar van den hoofdambtenaar. In de residentelijke slaapkamer stond een ander recht zichtbaar naast het hoofdeneind van de echtelijke bedkoets. Er mochten eens dieven des nachts komen, die zouden vol ontzag voor het prestige van den pajoeng terugdeinzen! Voor die machtspreuk was de heerschzuchtige Laurentia gezwicht en had het toeken des gezags van haren echtgenoot in haren troonzaal geduld; maar had er met hand en tand aan vastgehouden, dat geen pajoeng in de pandoppo, waar zij als huisvrouw uitsluitend de macht in handen wilde hebben, verscheen. Wilde de resident eene wandeling maken, dan klonk het onveranderlijk: 'Oppas!.... Pajoeng!' en dan volgden de zonnescherm, met den sigarenkoker en de 'tali api'[32] (brandende lont) gedwee achter aan. Soms droeg de oppasser ook, wanneer de hooge wandelaar zijn voorhoofd door het frissche windje wilde laten afkoelen, de residentspet met broeden galon, eerbiedig in de hand, alsof een priester het sacrament zen gedragen hebben.

Toen Van Gulpendam in de pandoppo verscheen, klonk hem vrij barsch in het oor:

'Wat moet die pajoeng hier? Gij weel, dat ik dat ding niet zien wil hier!'

En tot den oppasser klonk nog barscher:

'Moendoer! lari! lakas!' (Achteruit! weg! gauw!)

Een wenk van den resident aan zijnen onafscheidelijken oppasser deed dezen verdwijnen.

'Hier; Dalima is terug,' begon mevrouw, 'Raad eens, waar dat slechte schepsel geweest is.'

'Hoe kan ik dat raden? Zij zal in de dessa haar anker hebben laten vallen.'

In de dessa!.... Het mocht wat!.... Zij is met haren Ardjan er van door geweest!'

'Ampooon, njonjaaa!' kreet het arme meisje, dat genoeg Hollandsch verstond, om geen woord te verliezen.

'En nu hoeft ze een geheelen roman te vertellen' ging mevrouw in een' adem voort. 'Ze zou door Lim Ho ontvoerd zijn; en zij zou den nacht aan boord van een schip doorgebracht hebben! Denk eens aan!'

Bij den naam van Lim Ho, en bij het gewagen van een schip, spitste de resident de ooren. Hij had toch rapport van den gezagvoerder van de *Matamata* ontvangen, dat de *Kiem Ping Hin* op de kust gezien was. Die schoenerbrik was het eigendom van den opiumpachter, die aan het hoofd stond der smokkelaars van het heulsap.[33]

'Welk schip?' vroeg hij met eenige drift.

'Weet ik het?' was het antwoord van mevrouw. 'Vraag het die slechte meid.'

'Ampooon, njonjaa!' kreet Dalima, die steeds op den grond gehurkt zat. 'Ampooon, njaa!'

'Kom, vertel, wat er gebeurd is, Dalima,' vroeg de resident op goodigen toon.

'Allah, toean!' (O, God, mijnheer). Zij hebben Ardjan gevangen genomen! Kassian!' (heb medelijden).

'Ardjan gevangen genomen?.... Maar, wie....?'

'Babah Than Khan en babah Liem King,' antwoordde het meisje weenend.

'Een paar handlangers van den pachter,' prevelde Van Gulpendam binnensmonds en overluid. 'Waar werd hij gevangen genomen?'

'In de Moeara Tjatjing toean!'

'Hoe kwam hij daar?'

'Hij was met mij ontvlucht!'...

'Hoort ge wel?' gilde mevrouw.

‘Van het schip,’ vulde Dalima snikkend aan.

‘Van het schip!... van het schip!’ kreet Laurentia. ‘Ontvlucht van hier uit het huis! Dat zal meer de waarheid zijn!’

‘Laat haar toch van wal steken, anders bezeilen wij nooit geen land’ bromde de resident. En zich tot het meisje wendende. ‘Vertel nu eerst, hoe ge aan boord van dat schip gekomen zijt.’

Dalima, steeds met gekruiste boenen op den vloer zittende, verhaalde thans hare lotgevallen, van af dat ze uit den tuin der residentswoning ontvoerd werd, totdat ze, na de touwen doorgebeten en zich zelve bevrijd te hebben, ontvlucht was. Reeds bij het begin van dat verhaal was nonna Anna de pandoppo weer binnengetreden en had daarvan alles aangehoord.

‘Ardjan is dus daar aan de Moeara Tjatjing achtergebleven?’ vroeg de resident.

‘Hij was gebonden, toen hem de twee Chineezen aan een ‘pikolan’ (draagstok) wegdroegen. Ver hebben zij hem evenwel niet gebracht; want ik had ternauwernood mijne voeten ontslagen van de touwen, die mij bonden, toen ik het licht hunner lantaarn tusschen de bladeren zag schitteren, en ik hunne stemmen hoorde naderen. Ware het dag geweest, dan zouden zij mij hebben moeten zien vluchten. Waarschijnlijk zou ik dan niet ontkomen zijn.’

‘Zou Ardjan daar nog zijn?’ vroeg de resident met nadruk.

‘Dat weet ik niet, toean. Ik hoorde hen zeggen, dat zij eerst hem en daarna mij naar de djaga monjet wilden brengen.’

‘Naar de djaga monjet?... Oppas!... Oppas!...’ riep Van Gulpendam.

‘Ik zou den pajoeng maar weglaten!’ sprak zijne echtgenoote vrij schamper.

‘Oppas,’ beval de resident, zonder op die liefelijke aanmerking te letten, aan den binnengetreden dienaar: ‘Oppas, ga onmiddellijk met een paar van uwe makkers naar de Moeara Tjatjing. Roep het volk van de naburige dessa's op. Neem dan genoegzaam lieden tot assistentie mede, en tracht den Javaan Ardjan te arresteeren. Hier baboe Dalima zal u tot gids verstrekken.’

‘Gelooft ge dus het verhaal van die deern?’ vroeg zijne vrouw.

‘Niet geheel en al. Ik heb er evenwel belang bij, die zaak tot helderheid te brengen.’

En zich tot den oppasser wendende:

‘Voldoe stipt aan het bevel, en breng mij zoo spoedig mogelijk rapport. En nu ga, neem Dalima mede.’

Toen de oppasser met het Javaansche meisje vertrokken was, fluisterde hij tot zijne vrouw:

‘In die geheele zaak ligt een opium schandaal, weest er verzekerd van. Waar Lim Ho in betrokken is, kan niet anders dan eene zaak zijn, die het licht niet mag zien. En is mijne peiling juist.. dan zal de rijke pipa moeten over de brug komen.’

Bij die laatste woorden maakte de resident met den duim en voorsten vinger der rechterhand eene beweging, die geldafschuiven moest beteekenen. Mevrouw Van Gulpendam trachtte dat gebaar, door met een blik op hare dochter Anna te wijzen, te stuiten.

‘Kom, kom,’ sprak de heer gemaal ietwat hoonend, ‘zij is geen kind meer. Op haren leeftijd hadt gij bij uwe ouders al veel meer gezien. Langzamerhand zal zij ook moeten leeren begrijpen, van waar het geld komt, dat het huishouden kost. Niet waar Anna?’ ging hij voort, terwijl hij het meisje onder de kin streelde. ‘Als ge later getrouwd zult zijn, zult ge ook wel gaarne in eene fraaie woning gehuisvest zijn, zult ge ook gaarne veel juweelen,

de prachtigste japonnen, de elegantste rijtuigen, de fraaiste en de vurigste paarden hebben?'

'Wie zou dàt niet?' antwoordde het lieve kind met een bekoorlijken glimlach... 'hoewel'... ging zij aarzelend voort, 'ik aan juweelen en prachtige japonnen niet hecht...

'Jawel, jawel,' zei de resident lachend. 'We kennen dat. Op dien leeftijd denken alle meisjes: *most adorned, when unadorned*. Dat verandert evenwel later, en dan begrijpen alle vrouwen, dat het een levenskwestie is, zich zoo schoon mogelijk te maken... En nu Anna, ga eens kijken of mijn ontbijt in de voorgallerij gereed gezet is. Zorg veer kalkoeneitjes. De heer Van Nes, mijn secretaris, zal komen keuren. Zorg voor de eer van de kombuis.'

Toen het meisje weg was, ging hij voort tot Laurentia:

'Over een paar dagen moet ik onzen beer aan John Pryce te Batavia betalen. Dat zijn 20.000 gulden, waarvan ik het eerste duizendtal niet eens bij elkander heb. Is mijn bestek omtrent die zaak van Lim Ho goed, och, dan zeilt, die duitenkwestie koers, ja dan zal nog wel wat meer gelogd werden, en een sommetje overschieten. En dat kan te pas komen, nietwaar?'

'Maar, dat wegloepen van Dalima?....'

'Niet te vlug van stapel! Is het anker te water gegaan, zoo als zij verhaald heeft, dan.... Ja dan vrees ik, dat Lim Ho achter het net gevischt heeft. Maar.... dat zal hem nog meer zeil doen bijzetten.... En goed beschouwd, als wij het roer onwrikbaar houden, dan zal ons die zaak geen labberkoeltje zijn; want zoo'n Chinees heeft voor het bevredigen zijner hartstochten veel, zeer veel over. Laat mij nu het zeil naar den wind brassen, en zorgt gij alleen, dat gij mij de loef niet afsteekt.'

Het was zoo heel vroeg niet meer, - ongeveer half

acht des avonds, - toen de uitgezonden oppasser den resident rapporteeren kwam, dat hij Ardjan op aanwijzing van Dalima gevonden had.

Toen de heer van Gulpendam die mededeeling ontving, was hij pas van het diner opgestaan, en zat met ega en dochter in de voorgalerij der prachtige residents-woning, de vrienden en bekenden af te wachten, die den na-avond van dien dag in den gezelligen kring van de gastvrije familie wenschten door te brengen. Ja, in den gozelligen kring van die gastvrije familie! Want in weerwil van de gebreken, die de echtelieden aankleefden, verdienden zij die euphemisthische waardeering ten volle. De zucht tot schitteren droeg wel is waar het hare daartoe bij, maar werd door *le bon ton* van mevrouw en mijnheer zoodanig getemperd, dat de gezelligheid eer bevorderd dan benadeeld werd.

Iedereen had evenwel op zulke avonden geen toerang tot het residentie-huis. Neen, de algemeene receptiën hadden slechts eenmaal des weeks en wel op Woensdag plaats. Dan werden de kleine ambtenaren, de subalterne officieren, de leden van den handelstand, de planters, de vreemden, de onverschilligen in één woord, ontvangen. Dan troonde de resident, in zijn rok van lichtblauw laken met zilveren knoopen en wit cachemiren pantalon gekleed, in al den luister, dien een residentelijk ambt aan een sterveling verleenen kan. Dan was de schoone Laurentia met al hare juweelen getooid, aan eene schitterende pauw gelijk. Maar dan was ook tusschen de zuilen van die woning geen zweem van gezelligheid te vinden. Dan waren trotschheid, verwaandheid, laatdunkenheid en hooghartigheid aan den eenen kant, en deemoed en gedweeheid, soms vermengd met nauwelijks bedwongen spotzucht, aan den anderen, schering en inslag van het samenzijn.

Neen, de gewone avonden waren voor de intimen of voor de hooggeplaatsten, die door hunne traktementen of inkomsten den residents-troon nabij kwamen. Dan verschenen de Afdeelings-Kommandant, die minstens kolonel was, de President van den raad van Justitie, de Chef van den geneeskundigen dienst, de Voorzitter van den landraad, de Sekretaris der residentie, de Vertegenwoordiger der Kompanie ketjiel (Handelmaatschappij), enz. Die kwamen dan zonder omstand, zonder bizondere plichtplegingen, koutten een oogenblik met mevrouw en met de lieve Anna, behandelden dan de nieuwtjes van den dag, waarna zij aan de speeltafeljes plaats namen, om een ombertje te leggen. Gewoonlijk maakte mevrouw Van Gulpendam haar partijtje dan mede, en was in den regel niet de minst gelukkige, vooral wanneer in den naävond een fijntje tegen een gulden het fischje met een pot gespeeld werd. Het jonge meisje maakte dan van die speelzucht gebruik om, wanneer voor de behoorlijke bediening der spelenden gezorgd was, naar binnen te sluipen, aan de piano in de binnengalerij plaats te nemen, en daar het hartje op te balen aan de melodieën van Chopin, van Beethoven, van Mozart en van zooveel andere virtuozen, wier meesterstukken door het lieve kind met eene ware geestverrukking beoefend werden.

Zoo zou het heden avond ook geschieden, hoewel aan het pianospel een andere dienst zou opgedragen worden.

Toen toch de oppasser den resident omtrent het wedervaren van Ardjan tot in de kleinste bizonderheden medegedeeld had, ook dat hij den Javaan, die in ijlende koorts verkeerde, naar het hospitaal ter behandeling gebracht had, helderde het gelaat van den hoofd-ambtenaar op.

‘Te drommel!’ prevelde hij tusschen de tanden. ‘Die

gekheid met die duivelsnetelen kan de pipa van Lim Ho duur te staan komen.'

Met de meeste aandacht volgde mevrouw Van Gulpendam van verre de aandoeningen, die zich op het gelaat van haren echtgenoot weerkaatsten. Wat evenwel de goede luim van den resident ten top voerde, was dat de oppasser rapporteerde, dat zijne lieden, geholpen door het dessavolk, eenige vaatjes en eenige blikken gevonden hadden, die onder dicht struikgewas ingegraven waren, en waarschijnlijk opium bevatten.

'Wie hebben die vaatjes en blikken gevonden?' vroeg de resident.

'Wij allen, Kandjeng toean,' antwoordde de oppasser, die voor zijn heer met gekruiste kniën zat.

'Ook het dessavolk?'

'Engèh (ja) Kandjeng toean.'

Dat antwoord stond den resident niet erg aan, dat was op zijn gelaat genoeg leesbaar.

'En waar hebt ge die vondst gelaten? Hebt ge haar hierheen meegebracht?' vroeg hij verder.

'Ampon, (vergeving) Kandjeng toean!' Ik heb die vaatjes en die blikken bij den assistent-resident van politie afgegeven.'

'Ezel!' bromde de resident tusschen de tanden.

'Engèb, Kandjeng toean' antwoordde de oppasser, die het epitheton niet begreep.

Het woord 'engèh' ligt den Javaan in den mond bestorven, wanneer hij tot een Europeaan spreekt. Het is het antwoord wat hij ook geeft, wanneer hij het hem toegevoegde niet begrijpt. Het moet niet zoozeer opgenomen worden als de uitdrukking van eigene meening, als wel als een beleefd toegeven aan de meening van den boven hem gestelden. Van Gulpendam kende het Javaansche karakter te goed om over het antwoord verbaasd te zijn.

‘Ga naar den assistent-resident’ zei hij ‘en zeg, dat ik hem verzoek dadelijk bij mij te komen.’

De oppasser schoof op zijn zitvlak eenige passen achteruit, stond toen op, en ijlde heen, om den ontvangen last te volvoeren. Nauwelijks was hij weg, of een paar der verwachte gasten kwamen opdagen. Een oogenblik later was, na de gewone begroetingen en plichtplegingen, het gesprek algemeen.

Anna maakte van die gelegenheid gebruik om naar achteren te gaan. Dalima was terug, en zij was nieuwsgierig hoe het met Ardjan was afgeloopen. Zij had wel eenige woorden van het gesprek van haren vader met den oppasser opgevangen; maar het rechte was haar toch ontsnapt.

Toen zij achter in de pandoppo kwam, vond zij het lieve Javaansche meisje daar geharkt zitten, terwijl haar de tranen langs de wangen stoomden.

‘Wat is er gebeurd, Dalima?’ vroeg Anna. ‘Kom vertel mij.’

‘O! Nana!... zij hebben mijn Ardjan zoo mishandeld!’

En daarop verhaalde het meisje in welken deerniswaardigen toestand zij den Javaan terug gevonden had.

‘O, had ik maar eerder kunnen aankomen!’ kreet zij.

‘Maar, wie heeft hem zoo mishandeld?’ vroeg Anna.

‘Lim Ho,’ antwoordde Dalima.

‘Lim Ho? Hoe kwam die daar?’

‘Dat weet ik niet; maar ik heb hem goed herkend, toen hij voorbij de djaga monjet de Moeara Tjatjing uitvoer.’

‘Kunt ge u niet vergist hebben, Dalima?’

‘Neen, Nana; ik zag hem de vuist ballen, toen hij voorbij voer. Ik ben zeker, dat hij terug gekeerd zou zijn, als hij maar gedurfd had. Ook sprak Ardjan eenige woorden, die mij zekerheid verschaften.’

‘Maar, waarom heeft hij Ardjan zoo met de Kamadoog mishandeld?’

‘Weet ik het? Waarschijnlijk omdat hij mijn verloofde is; misschien ook, dat hij mij van de *Kiem Ping Hin*, ontvoerd en gered heeft. O, Nana, de arme Ardjan is waanzinnig. Hij spreekt slechts wartaal.’

‘En waar is Ardjan nu?’

‘In het hospitaal, waar de oppassers hem gebracht hebben, nadat zij bij den assistent-resident van politie geweest zijn.’

‘Bij den assistent-resident? Wat moesten zij daar doen?’

‘Daar hebben zij eenige vaatjes en ettelijke blikken met opium afgegeven?’ antwoordde Dalima.

‘Opium?’ vroeg Anna verschrikt. ‘Waar hebben ze die gevonden?’

‘In de nabijheid der hut, waar Ardjan gemarteld werd.’

‘In de nabijheid der.... Dus te gelijk met hem gevonden?’

‘Ja, Na!’

Het blanke meisje dacht een oogenblik na.

‘Als dat maar niet noodlottig voor Ardjan zal zijn!’ prevelde zij binnen'smonds.

En na een oogenblik het stilzwijgen bewaard te hebben, als om hare gedachten te verzamelen, vroeg zij:

‘Waart gij alleen met Ardjan, toen gij met de djoekoeng het schip verliet?’

‘Ja, Nana!’

‘Was niets in de djoekoeng? Herinner je goed.’

‘Neen, niets! Wat zou er in hebben kunnen zijn? Wij hebben ons langs eene ‘tali’ (touw) er in laten zakken, terwijl de storm bulderde, en waren blij van het schip zoo spoedig mogelijk verwijderd te raken.’

Nonna Anna dacht nog een oogenblik na. Daarop sprong

zij op, liep naar hare kamer, die in de binnengalerij uitkwam, en was in een oogwenk weer terug met hare schrijfcassette in de hand. Zij zette zich bij een der lampen, die de pandoppo verlichtten neder, en schreef ijverig een briefje. Toen dat klaar was, zei ze tot de baboe:

'Gij wilt het welzijn van Ardjan, niet waar, Dalima?'

'Zeker, Nana!'

'Breng dan dat briefje bij den heer Van Nerekool, ge weet wel?....'

'Ja, die in Gang Aboe, dicht bij de Roomsche kerk woont. Maar, dat is zoo ver. En het is reeds zoo laat.'

'Zeg dat Sodikromo, de tuinjongen met je meegaat. Neem een sâdos (dos-à-dos), dan is de boodschap spoedig volbracht. Spoedig, haast je!'

Een oogenblik later waren Dalima en Sodikromo in zoo een voertuig om de boodschap der nonna uit te voeren.

Middelerwijl hadden mevrouw en de resident Van Gulpendam hunne gasten, die reeds aangekomen waren, met al de beleefdheid en minzaamheid, die zij ontwikkelen konden, ontvangen.

'Wel, dat is lief van u, kolonel, dal gij beden avond ons partijtje getrouw blijft,' sprak de schoone Laurentia tot een der nieuw aangekomenen, die hoewel niet in uniform gekleed, toch door zijne houding, maar wel het allermeest door zijn borstelig geknipt wit hoofdhaar en zijnen stekeligen grauwen knevel, den militair verried.

'Wel, mevrouw, waarom zou ik ons partijtje heden avond niet getrouw gebleven zijn?' was de vraag van den hoofdofficier.

'Van Gulpendam heeft mij verteld, dat er weer nare tijdingen van Atjeh zijn, en dat vele troepen uit deze militaire afdeeling derwaarts moeten vertrekken. Nu dacht ik, dat bezigheden u soms zouden verhinderd hebben, om...'

‘Om mijn ombertje te leggen? Toch niet, mevrouw. Er zou al heel veel moeten gebeuren, dat mij er toe brengen zou, zoo'n lief gezelschap te leur te stellen. Neen, ik heb mijne bevelen gegeven, en voor de rest zorgt mijn chef van den staf.’

‘En gij, overste’ wendde mevrouw zich tot een ander harer gasten. ‘Hadt gij het heden niet druk met die nare tijdingen. Er zal ook wel weer eene belangrijke ambulance meê moeten, nietwaar? Ik heb ten minste als gedelegeerde van het Roode Kruis van het Centraal Comité te Batavia in dien zin eene mededeeling ontvangen.’

‘Och, neen, mevrouw, over drukte heb ik niet te klagen,’ antwoordde deze, die chef van den geneeskundigen dienst te Santjoemeh was. ‘De voorzieningen voor de versterking naar Atjeh zijn allen getroffen, en heb ik daaraan mijne aandacht, niet meer te wijden. Toch is het gevaar groot geweest, dat ik heden avond geen deel aan ons partijtje had kunnen nemen.’

‘Ei zoo! Toch geen gevaarlijke zieke onder onze kennissen?’ vroeg mevrouw Van Gulpendam deelnemend.

‘Gelukkig, neen. Maar, terwijl ik aan het dineeren was, kwam mij de geneesheer van de wacht uit het hospitaal verwittigen, dat er een inlander door politie-agenten binnen gebracht was, die ziekteverschijnselen vertoonde, welke hem uiterst vreemd voorkwamen, en waaromtrent zijne diagnostika hem in den steek liet,’

‘Zijne... Wat liet hem in den steek’ vroeg mevrouw Van Gulpendam.

‘Zijne diagnostika, mevrouw. Vergeef mij dat barbaarsche woord,’ antwoordde de overste. ‘Maar dat is de leer van de herkenning der ziekten. Daar de lijder in het oog van den jeugdigen arts in extremis was, bleef mij niets anders over, dan met hem naar het hospitaal

te gaan. Gij weet de toewijding van een geneesheer moet die eens priesters zijn.'

'Jawel, jawel; maar ga voort.'

'Ik kwam bij den lijder. En raadt eens wat het was? O, die jeugdige artsen van de hedendaagsche school! Die man had den mond vol van absente diaeresis, van aanwezige efflorescentia en formicatie, gepaard aan hemiantropie; maar zag niet, dat hij met eene eenvoudige maar toch flink toegepaste urticatie te doen had.'

'Met eene flink toegepaste wat?' vroeg de residents-vrouw.

'Urticatie, mevrouw, of zooals dat hier genoemd wordt: met eene flink toegepaste geeseling met karbouwbladeren.'

'Met karbouwbladeren?' vroeg de resident, die bij dat woord aandachtig werd. 'Die worden immers in het Javaansch Kamadoog geheeten?'

'Juist, resident'

'Nu, overste. Laat vieren je verhaal. Loop van stapel alsjeblieft. Een tienmijls vaart!'

'Wel. Die olijke arts had mij wel kunnen thuis laten. Er viel niets anders te doen, dan wat de Javanen reeds voor den lijder gedaan hadden, namelijk de pijnlijkste plekken met sirihkalk in te smeeren, en de overige met versche klapperolie. De man lag in een hevige ijlende koorts; maar daarvoor had ik niet moeten geroepen zijn. Daarvoor heeft die arts zijne antifebrilia en zijne antidinika.'

'Hoelang duren de gevolgen van zoo'n urticatie, zoo als gij dat noemt, overste,' vroeg de resident.

'Ja, dat 's ongelijk, dat hangt er van af, hoelang de geeseling geduurd heeft. Het onderhavige sujet heeft er duchtig van langs gehad. Ik denk, dat de ijlende koorts nog wel twee maal vier en twintig uren zal duren.

Daarna zal zij afnemen. Maar, het zal wel veertien dagen duren, alvorens die man weer op de been zal zijn.'

'Drommels, zoo lang?' vroeg Van Gulpendam.

'Ja, en dat nog wel in het gunstigste geval, resident.'

'En blijven geen nadeelige gevolgen later over?'

'Als de lijder de koorts goed doorstaat, neen.'

'Ook geen litteekenen, geen huidverkleuring?'

'Neen, resident.'

'Zoodat later na genezing, de mishandeling niet te constateeren is?'

'Neen, volstrekt niet.... Maar, resident, die vragen.... Stelt gij belang in den lijder?'

'Neen, hoe zou ik dat kunnen? Ik ken hem niet eens. Ik weet van het geval niet eens af; maar ik heb wel eens van die eigenaardige Hoekoem Kamadoog gehoord en was begeerig iets van hare gevolgen te vernemen.'

Andere gasten verschenen, waardoor dat gesprek afgebroken werd. Na de gewone plichtplegingen werd vier en vier plaats aan de speeltafeltjes genomen, terwijl de lieve Anna zich met de thee onledig hield. Maar nog waren de omberpartijtjes niet begonnen, toen de assistentresident van politie verscheen. Na zijne eerbiedige hulde aan de dames des huizes gebracht, en met de aanwezigen een handdruk gewisseld te hebben, sprak hij tot den huisheer:

'Vergeef mij, resident, dat ik u stoor; maar ik kreeg de boodschap dadelijk bij u te komen.'

'Juist, mijnheer Meidema,' antwoordde de heer Van Gulpendam opstaande, en tot zijne partners: 'Heeren,' zei hij, 'gij zult een oogenblik met u drieën moeten spelen.... Kom, Meidema.'

De twee ambtenaren traden een zijvertrek in van de binnen galerij.

‘Mijnheer Meidema,’ begon de resident dadelijk, nadat hij de deur van het vertrek zorgvuldig gesloten had. ‘Er is heden eene importante opium-aanhaling gedaan, nietwaar?’

‘Ja, resident. Er zijn bij mij afgegeven drie botervaatjes en vijftien blikken. In de botervaatjes is de opium verpakt evenals boter, d.w.z. er is een vaatje van tien kilo in een ander geplaatst, en met grof zout omgeven. De blikken bevatten ieder vijf kilo ongeveer. Zoodat de aanhaling nagenoeg anderhalve pikol bedraagt.’

‘Zoo, nog al aardig,’ meende de resident.

‘Die ongeveer negen duizend gulden waard is,’ vulde Meidema aan.

‘He! he! mijnheer Meidema. De regeering verstrekt de ruwe opium tegen dertig gulden het kattie aan de pachters. Derhalve 150 × 30 is volgens mij nog maar vier duizend vijf honderd gulden. Is niet?’

‘Ja, resident, U hebt gelijk. Maar de aanhaling betreft geen ruwe opium, maar tjandoe. En gij weet wel, dat van een kattie opium slechts 15/32 tjandoe na zuivering gewonnen wordt.’

‘Zoo?’ sprak de heer Van Gulpendam met een doordringenden blik op den assistent-resident. ‘Maar is het wel opium?’

‘Het is beter dan dat,’ antwoordde deze zonder den wenk te begrijpen. ‘Het is tjandoe. Zie, hier heb ik een monster. Het is zuiver Bengaalsch produkt.’

‘Zouden wij dat monster niet eens in handen van een scheikundige stellen?’

‘Zoo als ge wilt, resident. Maar, mij dunkt, dat het geheel overbodig is. Het is tjandoe, die op zijn minst vijf en twintig à dertig percent morphium[34] bevat.’

‘Zoo!.... Ik meen maar.... Enfin, gij moet het weten. De smokkelwaar is u in handen gesteld.... Gij

kent de herkomst van die vaatjes en blikken, niet waar?'

'Ja, resident. Uw 'kapala oppas' (hoofd der oppassers) heeft mij gerapporteerd, dat die opium afkomstig is van de *Kiem Ping Hin*, en gij weet wie....'

'Van de *Kiem Ping Hin?*.... Hoe komt gij er aan?'

'Hoe ik er aan kom, resident? Wel, ik zeide het u reeds. Van uw, kapala oppas.'

'Oppas! Oppas!!' riep de heer Van Gulpendam met uitgezette stem.

Als een stormwind kwam zoo'n gedienstige geest aangevlogen.

'Is dat de man, die bij u geweest is?' vroeg de hoofdambtenaar aan den assistent-resident.

'Ja, resident.'

'Oppas,' sprak de heer van Gulpendam, terwijl hij den Javaanschen bediende met strakken blik aankeek, 'die opium, die gij bij den toean assistent bracht, is immers bij Ardjan gevonden?'

'Engèh, Kaadjèng toean!' antwoordde de oppasser, 'tapèn (maar)....'

'Niets van tapèh! Eenvoudig, ja of neen,' hernam de resident op strengen toon.

'Engèh Kandjèng toean!'

'Hoort gij het, mijnheer Meidema?'

'Ja, resident, ik hoor het,' antwoordde deze met strak gelaat.

'Gij zult dus dienovereenkomstig de verbalen laten opmaken.'

'Maar, resident....'

'Geen maren, mijnheer. Ge hebt slechts stipt uwen plicht te vervullen.'

'Is er nog iets van uwe bevelen, resident?'

‘Dank u.’

Een oogenblik later waren de twee omberpartijtjes in vollen gang, en hief de schoone Laurentia een juichkreet aan. Zij had vier matadors zesde schoppen, met groot mariage klaveren en harten zeven in de hand.

‘Vole déclarée, schoppen!’ riep zij.

‘Begint ze nu al met hare rafelbuien!’ bromde haar echtgenoot, die aan het andere tafeltje zat. ‘Dat 's vroeg.’

Eindnoten:

(32) Tali api (bladz. 52) Vuurtouw of lont. Sedert de verschijning op de wereldmarkt van de Zweedsche Tandstickor's is het gebruik van tali-api grootendeels verdwenen. Dat 's wel jammer, want dat heeft het verdwijnen van den tali-api-jongen ten gevolge gehad, en dat was toch eene echt Oostersche figuur in eene Oostersche omgeving. Geheel verdwenen is de tali-api-jongen evenwel niet. In Java's binnenlanden zou menige groote hem niet willen missen; want hij behoort tot de staatsie.

(33) De opiumpachter, die aan het hoofd stond der smokkelaars van het heulsap (bladz. 53). Dat is geen laster, dien ik terneer schrijf. De Regeering is er zoo overtuigd van, dat een Min. v. Kol. bij depêche van 16 April 1869 aan den Koning schreef, o.a.: *het blijkt daaruit, dat de smokkelhandel der pachters aanleiding geeft tot ondermijning van het gezag*. Een procureur-Generaal bij het Hoog Gerechtshof van Ned. Indië schreef bij missive dd. 3 October 1866 aan den Gouverneur Generaal:
‘Oost- en West-Java zijn overdekt met een goed georganiseerd net van sluikhandel, waarvan de draden zich bevinden in handen van de pachters, een net dat, om de ongehoorde voordeelen, die het oplevert, trots de hoogste boeten, trots de zwaarste straffen, zal blijven bestaan, zoolang het belang der pachters medebrengt het te behouden.’

(34) Vijf en twintig à dertig percent morphium (bladz. 66). De Levantsche opium bevat van 7-15%, de Bengaalsche iets meer morphium. In de tjandoe, van onvervalschte opium verkregen, wordt gewoonlijk 25% van dat alkaloïd aangetroffen. (Zie daaromtrent het voorkomende op bladz. 692 van den *Ind. Gids* Mei nummer 1885, - waar het gevoelen van den heer F. HEKMEYER 1e Apotheker van het N. Ind. leger, en bekend als uitstekend scheikundige, - medegedeeld wordt, in verband met de bewering van J.C. BAUD, dat uit onvervalschte opium slechts 15/32 tjandoe gewonnen wordt).

V.
In de voor- en binnen-galerij.

Toen de heer Meidema het residents-erf met zijn milord verliet, reed juist een ander voor en stapte de heer van Nerekool de trappen op, die toegang tot de voorgalerij verleenden, waarin de spelers gezeten waren.

Het zal den lezer wellicht vreemd voorgekomen zijn, dat een jeugdig fijngevoelig, beschaafd meisje, als Anna van Gulpendam was, een briefje aan een jong mensch durfde te schrijven, ook dat die jonkman zoo dadelijk aan die roepstem gehoor gaf. In de eerste plaats mag niet vergeten worden, dat de lieve Anna, toen zij dat briefje schreef, geheel aan den aandrang van baboe Dalima gehoorzaamde, en om redding aan te brengen geheel aan de uitspraak van haar hart gehoor gaf, zonder te bedenken, dat hare handeling minder welvoegelijk geheeten kon worden. Dan ook moet verhaald worden, dat tusschen de twee jongelieden wel geen liefdesverkeer bestond, maar toch eene soort aantrekking jegens elkander ontstaan was, geboren uit overeenkomstige gewaarwordingen, die zich al heel spoedig bij hunne wederzijdsche aanrakingen geopenbaard hadden. Beiden waren naturen van edelen stempel, wier eigen hart en brein onbezoedeld en derhalve niet in staat waren, elkander van be-

rispenswaardige gedachten te verdenken. Eene genegenheid bestond tusschen hen, dat viel niet te miskennen. Maar voorshands was dat toch niets dan de band, die twee naturen van hunnen stempel in het goede en het edele aaneenstrengelt. Of die genegenheid een meer teederen vorm zou kunnen aannemen? De toekomst zal dat wellicht ontsluieren.

'Goeden avond, mevrouw. Mag ik naar den staat uwer gezondheid vernemen?'

'Is die lummel daar weer! Wat komt die kadrajer aan boord doen?' bromde de resident tusschen de tanden, terwijl de schoone Laurentia zoo aanminnig mogelijk antwoordde:

'Wel, dat is lief van u, mijnheer Van Nerekool, u te vertoonen. Waarlijk, gij verwent ons niet. Uwe bezoeken zijn al zeer zeldzaam.'

'Ik voel mij gelukkig, dat mevrouw Van Gulpendam zulks opmerkt,' hernam de pas aangekomene, 'maar gij weet, ik speel niet, en bij zulke hartstochtelijk liefhebbers, ben ik op zijn minst genomen, ik zou het haast noemen, *fâcheux troisième*.'

Zijn blik waarde bliksemsnel door de galerij rond; maar vond niet wie hij zocht. Zich tot de heeren wendende:

'Wel resident, ik behoef naar uw welstand niet te vragen. En u, kolonel, en u, overste, evenmin. Gij allen zijt de gezondheid gepersonifieerd. Hoe maken de heeren het met het partijtje? Wel, heer secretaris,' ging hij voort, tot een der heeren aan het andere tafeltje.

'Het mocht beter,' pruttelde deze. 'De avond is mooi begonnen.'

'Ja, mijnheer Van Nerekool,' zei mevrouw van Gulpendam. 'Gij zijt een oogenblik te laat gekomen. Ik heb zoo even een prachtige vole gespeeld en gewonnen!'

'Een vole, mevrouw?'

‘Ja, en een gewaagde ook! Verbeeld u. Ik had vier matadors zesde in de schoppen, groot mariage klaveren en harten zeven.’

‘En hebt ge dien gewonnen, mevrouw?’

‘Ja, zeker, door mijn fijn spel. Ik speelde eerst drie matadors, toen waren de troeven er uit. Daarop speelde ik klaverenheer en ging toen door met twee troeven...’

‘Jawel,’ viel de secretaris in. ‘En ik liet mij verschalken. Ik had klaverenboer derde en hartenheer. Ik zag het harten regenen: vrouw, boer, aas, enz. enz. dat viel achter elkander. Op die troeven speelde mevrouw klaverenvrouw, daarop weer troef en nog eens troef. Ja, ik had de klaveren zorgvuldig geteld; de zeven was nog niet gevallen. En.... waarachtig! daar wierp ik mijn hartenheer weg, en....’

‘Zal de heer Van Nerekool een kop thee of een kop koffie gebruiken?’ brak eene lieftallige stem die omberverhandeling af.

De aangesprokene keerde zich met drift om.

‘Dag juffrouw Anna! Hoe vaart gij?’ vroeg hij innig belangstellend. ‘Maar waartoe dat te vragen? Gij ziet er uit als eene pas ontloken Devonshire-roos, zoo lieftallig, zoo....’

‘Zult gij thee of koffie gebruiken?’ vroeg Anna, op wier lippen een schalkschen glimlach zweefde bij die komplimentjes.

‘Hebt gij de koffie gezet, juffrouw Anna?’

‘Neen, de kokkie deed dat.’

‘En de thee?’

‘O, dat 's mijn departement, mijnheer Van Nerekool.’

‘Mag ik dan om een kop thee verzoeken?’

‘De kokkie heeft anders lekkere koffie van echte Preanger mannetjes-boonen gezet,’ riep mevrouw Van Gulpendam den jongen man toe.

‘O, ik twijfel geen oogenblik aan het meesterschap in het koffiezetten van uwe kokkie, mevrouw; maar vergeef mij, ik zal een kop thee prefereeren. Dat heeft nog zoo iets vaderlandsch; juffrouw Anna, als ik u bidden mag, een kop thee.’

‘Ja, maar op eene voorwaarde,’ snapte het jonge meisje.

‘Bij voorbaat aangenomen! Welke is die voorwaarde?’

‘Dat gij straks de *fleurs d'oranger*, gij weet wel die keurige quatre-mains van Ludovic met mij speelt...’

Van Nerekool trok een bedenkelijk gezicht.

‘Of gij nu ook al een gezicht zet als eene muffe rechtspleging, dat baat u ziet zooveel niet,’ ging het jonge meisje voort, terwijl zij met den rosen nagel van haar allerliefst gevormd duimpje een knappend geluid tegen hare hagelblanke en fraai geordende tandjes veroorzaakte en een spotziek glimlachje dat gebaar iets pikants bijzette, ‘*les fleurs d'oranger!* of geen thee! Dat 's mijn ultimatum! Zoo noemt men immers de betuiging die onmiddellijk de oorlogsverklaring voorafgaat, niet waar, kolonel?’

‘Ja, juffrouw Anna,’ antwoordde de oude krijgsman, die geen woord van de vraag gehoord had, verdiept als hij was in het netelige van een gewaagden *sans-prendre*, dien hij ondernomen had.

‘Een ultimatum! eene oorlogsverklaring! Juffrouw Anna, wie zou u den oorlog durven verklaren? Neen, liever dan daarvan verdacht te worden, speel ik den geheelen avond *les fleurs d'oranger*. Kom, dadelijk!’

‘Dat is weer in een ander uiterste vervallen, mijnheer Van Nerekool,’ spotte het meisje. ‘Is het dan met de heeren van de rechterlijke macht overal en in alles steeds hetzelfde als in hun gerechtszaal, waar zij, - zoo als papa beweert - slechts leliën van onschuld, of slechts afgrijselijke booswichten gelieven te ontwaren?’

‘Zoo erg is het met ons niet, juffrouw Anna; maar... zoudt gij mij toestaan hier achter de kaarten een lesje in het omberen van uwe mama te ontvangen?’

‘Zeer zeker, sta ik dat toe. Ik ga onderwijl voor de thee zorgen, vervolgens voor de andere “minoeman” (dranken). Daarna zal ik iets van Beethoven spelen...’

‘Prachtig, juffrouw Anna. Mag ik dan de tweede sonate in D dur, opus 36, verzoeken?’

‘De heeren zijn tyrannen,’ antwoordde het meisje met een bekoorlijken glimlach. ‘Nu goed dan, gij zult die sonate hebben, maar daarna, pas op, dan de *fleurs d'oranger!* En ga nu maar les nemen in het omberen.’

Een oogenblik later zat Van Nerekool achter mevrouw Van Grulpendam haar fijn en gusloton spel te bewonderen; terwijl Anna de honneurs waarnam en bedrijvig heen en weer trippelde, om toe te zien, dat de bedienden stipt hunnen plicht waarnamen en de gasten niet onverzorgd lieten.

Terwijl de jonge man daar achter de schoone Laurentia gezeten was en aandachtig in hare kaarten tuurde teekende zich zijn profiel, onder de uitstraling der prachtige en overdadige gaslampen, die de galerij met een zee van licht overstroomden, heerlijk af. Eduard Van Nerekool was een jong mensch, van vijf of zes en twintig jaren oud, die te Leiden in de rechten gestudeerd had en als jongste lid bij den raad van Justitie te Santjoemeh geplaatst was, toen hij weinige maanden geleden van Nederland aankwam. Hij was een rijzig man, met blonde haren, die hij uiterst kieskeurig verzorgde, met een fraai gesneden gelaat, waarvan de Europeesche blos nog niet geweken was en dat rechts en links omlijst werd door een krachtigen ringbaard, die vol en weelderig met den dicht gevulden knevel ineen liep, maar de kin geheel vrij liet. Die baard was

iets blonder dan het hoofdhaar, ja mocht op eene zekere mate van vergulding bogen, die den jongen man evenwel niet misstond. Zijne beschaving hield gelijken tred met zijn uiterlijk, zoodat hij in zijne omgeving voor een uiterst aangenaam mensch gold, hetgeen hij ook ten volle verdiende. In iets evenwel viel hij die omgeving uit de hand. Hij was een r e c h t s g e l e e r d e in de zuivere beteekenis van het woord. Een geleerde, een beoefenaar van het recht! Noch de studie der Pandecten, noch die der Instituten, noch die van het Jus civilis in een woord, noch de studie van het Jus Justineanum, van het Jus Cesareum of van het Moderne recht hadden zijn karakter kunnen bederven. En mocht de casuistiek eenige aantrekkelijkheid voor hem hebben, dan was het niet om daaruit casus positiones of juridische subtiliteiten te smeden, neen, dan diende zij hem in tegendeel als gewetens-dialektiek, die hem voor kunstgrepen of sluwe vondsten beveiligde. Recht door zee, eerlijk als goud en rein als diamant waren drie volksgezegden, die volkomen op hem van toepassing waren. Dat hij zich met die eigenschappen, welke door een soort van rondborstigen spreektrant, die hem, hoewel hij daarbij steeds den stempel van man van opvoeding en beschaving bleef bewaren, niet gedoogde zijne meening ook maar het geringste te omzwachtelen, nog meer uitkwamen, in geen groot getal vrienden mocht verheugen, zal voor iederen denker duidelijk zijn, die een diepen blik in de verdorvenheid der hedendaagsche maatschappij heeft leeren slaan. Stipte rechtvaardigheidsbeginselen, rondborstigheid van uitdrukking, gepaard aan nauwgezette waarheidsliefde zijn geen faktoren om in de tegenwoordige wereld, maar vooral in de Indische ambtenaars-wereld vooruit te komen!

Vooral de resident Van Gulpendam had, hoewel hij den jongen man als rechterlijk ambtenaar uit zijn huis

niet weren kon, een waren hekel aan hem en had dat dikwijls aan zijn chef, den voorzitter van den raad van justitie te Santjoemeh, een reeds bejaard rechtsgeleerde, te kennen gegeven.

'Och,' had deze met een sluw lachje geantwoord. 'De heer Van Nerekool is nog een jeugdig borstje. Wanneer hij nog een tiental pikols rijst verorberd zal hebben[35] zal hij wel tot een nuttig Indisch ambtenaar vervormd zijn. Wie onzer had, bij het begin zijner loopbaan in zijne jeugd, ook niet zulke idealistische denkbeelden als hij?'

De heer Van Gulpendam had bij dat antwoord vreemd opgekeken. Hij toch voelde zijn geweten onbezwaard met de schuld ooit idealistische denkbeelden gekoesterd te hebben, althans met zoodanige als waarmede de jeugdige rechterlijke ambtenaar besmet was.

De jonkman zat trouw achter de kaarten van de schoone Laurentia te turen.

'Ik kan niet zeggen, dat gij mij geluk aanbrengt, mijnheer Van Nerekool,' zei mevrouw met een gedwongen glimlachje. 'Sedert gij achter mij zijt komen zitten, heb ik geen spel meer in de handen gekregen. Ga aan ginds tafeltje hij den resident eens kijken.'

'Dank je wel!' riep deze. 'Ge wilt mij de déveine endosseeren!'

Er zijn geen bijgelooviger menschen in de wereld dan fijne ombreurs.

Van Nerekool was bij de bemerking van Laurentia opgestaan. Maar bij de woorden van den resident verkeerde hij in twijfel wat te doen, toen de stem van de dochter des huizes weerklonk:

'En mijn *fleurs d'oranger*, mijnheer Van Nerekool? Waar blijft u? Kom, het is tijd.'

'En de sonate in D dur, juffrouw Anna? Waar blijft die? Ik heb nog niets gehoord!'

‘Dat 's waar ook. Die had ik vergeten. Kom dan de muziek voor mij omslaan.’

‘Ja, ga de muziek omslaan,’ prevelde de schoone Laurentia, terwijl zij de twee jongelieden even natuurde, maar terstond weer naar haar spel keek. ‘Kijk, daar hebben we het al! Nauwelijks is hij weg, of ik raap heel andere kaarten op.’

‘Zoo'n dwarskijker achter de kaart, kan ik niet velen,’ pruttelde Van Gulpendam van zijn kant. ‘Wat komt zoo'n lummel, die niet speelt, toch hier doen?’

‘Hm! misschien het omberen leeron,’ antwoordde de kolonel.

‘Kom, dat leert hij nooit! Daartoe mist hij geheel en al praktischen zin.’

‘U hebt volkomen gelijk, resident,’ beaamde de voorzitter van den raad van Justitie, ‘en zonder praktischen zin brengt men het in het omberen niet ver.’

‘En ook niet in andere aangelegenheden!’ vulde Van Gulpendam met een afdoenden toon in zijne stem aan.

‘Kom, laat ons voortspelen. Ik zit aan de voorhand, welnu: *sans prendre*. Harten!’

De beide jongelieden waren de binnengalerij binnen getreden, en niet zoodra waren zij uit het gezicht van de spelenden of Van Nerekool begon:

‘Ik heb uw briefje ontvangen, juffrouw Anna, en zooals gij ziet, ben ik dadelijk gekomen.’

‘In Gods naam spreek zacht,’ fluisterde het meisje. En hardop vervolgde zij: ‘Help mij even de muziek uitzoeken.’

En terwijl zij met hun beiden de muziekbladen een voor een uit de sierlijk gesneden étagère, die naast de piano stond, haalden en bekeken, fluisterde het jonge meisje:

‘Gisteren is onze baboe Dalima uit den tuin ontvoerd... Stil! onderbreek mij niet, anders heb ik geen tijd. De

hoofdschuldige is hier Lim Ho. Zij werd echter bevrijd door Ardjan, haren aanstaande. Die is evenwel op last van den Chinees vreeselijk met karbouwen-bladeren gegeeseld geworden, zoodat hij thans in het hospitaal...'

'Zie, hier heb ik de *fleurs d'oranger*, juffrouw Anna,' sprak van Nerekool, die iemand in de voorgalerij van zijn stoel had hooren opstaan, overluid.

'Maar, waar blijft de sonate?' vroeg het jonge meisje even luid. 'O, hier heb ik ze! Och, mijnheer Van Nerekool leg dien zwaren bundel op de piano, als ik u bidden mag.'

'Dus de sonate voor den wals?' vroeg hij met een glimlach.

'Is dat niet het beste. Ik ken die sonate zoo grondig, dat ik zal kunnen spelen en tevens mijn verhaal voortzetten.'

Anna nam plaats voor het klavier. Hij stond naast haar, gereed om de bladen om te slaan.

'Ik vertelde u,' ging zij baar verhaal voort, terwijl zij den prachtigen aanvang aansloeg van dat in alle zijne deelen op groote schaal opgezet en uitgewerkt kunststuk, 'dat Ardjan in het hospitaal opgenomen moest worden wegens de mishandeling, die hij ondergaan had. Maar het is dat niet, wat mij aanleiding gaf om u dat briefje te schrijven.'

'Wát dan, juffrouw Anna, ik ben geheel gehoor.'

'Luister aandachtig.'

En terwijl de vlugge vingeren van het muzikale meisje de innigste gewaarwordingen des harten, die de goddelijke Beethoven in zijn kuntstuk heeft neergelegd, tot ontwikkeling liet komen; terwijl zij al de reine gevoelens, die den mensch in de zonnige dagen der jeugd, in den heerlijken glans der liefde en der ontvonkte hoop doortintelen kunnen, tot vertolking bracht; terwijl zij

de zoo schoone droomerijen des toondichters, doorweven met de lichte wolkjes van somberheid, die den zonneschijn van zijn gemoed bedreigden, heerlijk liet uitkomen, vertelde zij de ontvoering en de redding van Dalima, in welken deerniswaardigen toestand de arme Javaan teruggevonden was; maar ook dat in zijne nabijheid eene vrij aanzienlijke partij sluik-opium ontdekt werd, die bij den assistent-resident van politie afgegeven was.

Van Nerekool had, hoewel hij geen oog van de muziek afgewend had, en zich geen enkelen keer bij het omslaan der bladeren vergiste, zoo aandachtig toegeluisterd, dat geen woord hem ontsnapt was. Bij de laatste woorden betrok zijn gelaat. Het jonge meisje, die dat waas zeer goed opgemerkt had, vervolgde evenwel haar spel, en bracht het slot der sonate, waarin een verbazenden rijkdom neergelegd is van levenverwekkende gedachten, die van alle kanten schijnen samen te stroomen om het gevoel der hoogste blijdschap op te wekken, tot zoo'n schitterend eind, dat de spelers in de voorgalerij, die onder den invloed van het kunstvaardige spel een oogenblik bun partijtje gestaakt hadden, luide hunne toejuichingen lieten hooren.

‘Weet ge zeker, dat het opium is? juffrouw Anna?’ vroeg Van Nerekool, terwijl de bravo's voor nog weerklonken, fluisterend.

‘Hoe wil ik dat weten?’ antwoordde het jonge meisje, eveneens op gedempten toon.

‘Is die opium met Dalima en Ardjan aan den wal gekomen?’

‘Neen, in de djoekoeng, waarmede zij den wal bereikten, was niets van dien aard.’

‘Wie heeft dan die opium aan den wal gebracht?’

‘Dat wist Dalima niet... En nu,’ ging zij met luider stem voort. ‘En nu de *fleurs d'oranger!*’

‘Maar hoe komt gij er toe te vreezen, dat Ardjan beschuldigd zal worden, die opium aan den wal gebracht te hebben? Mij dunkt, daartoe bestaat niet de minste aanleiding, tenzij....’

‘Sjtt.... straks!’

En daar weerklonk onder de vier handen die heerlijke wals met zijne sprankelende noten, die de ruime hal der binnengalerij vervulden, in ware trossen, in ware boeketten van melodiën naar buiten ruischten, en zoo een heerlijk aanhangsel, schier een vervolg van levenslustige opwekking vormden van Beethovens sonate van straks. Terwijl de nagalm der laatste akkoorden nog waarneembaar was, beantwoordde het jonge meisje de laatste vraag van Van Nerekool:

‘Straks is de heer Meidema bij papa geweest, en....’

Het lieve kind aarzelde.

‘En?’ vroeg van Nerekool. ‘Kom, juffrouw Anna, gij moet mij alles mededeelen.’

‘Ik ving een gedeelte van hun gesprek op.’

‘Een weinig geluisterd?’

Het meisje bloosde allerbekoorlijkst. Het inkarnaat overtoog tot hare oortjes.

‘Welnu, ja,’ antwoordde zij met eenige vastberadenheid. ‘Ik had papa den oppasser hooren gelasten om mijnheer Meidema te roepen, en ik kon de gedachte niet van mij zetten, dat dit in verband stond met Ardjan. Toen de assistent-resident kwam, sloop ik dan ook achter het schutsel, dat de deur maskeert, en....’

‘Nu, en....? Juffrouw Anna, gij moet mij alles zeggen.’

‘En toen heb ik alles gehoord....’

‘Alles, wat?’

‘Wat zij verteld hebben...’

‘Ja, maar, wat nebben zij verteld?’

‘Dat kan ik zoo niet weergeven, mijnheer Van Nerekool.’

‘Ja, maar toch de quintessenz. Kom, juffrouw Anna?’

‘Mijnheer Van Nerekool, ik weet niet of ik u alles mag vertellen’...

‘Maar, lieve juffrouw, waarom hebt gij mij laten roepen? Vraag u dat af.’

‘Ik wilde zoo graag den aanstaande van Dalima redden.’

‘Juist; dat meen ik reeds begrepen te hebben. Maar, hoe kan ik dat doen, als ik de toedracht der zaak niet weet. Volgens mij bestaat er geen schijn van gevaar, dat Ardjan van smokkelarij beschuldigd zal worden. Wees openhartig met mij.’

‘O, ik zou zoo gaarne,’ zuchtte het meisje schier onhoorbaar. ‘Maar het is zoo moeielijk.’

‘Waarin bestaat die moeielijkheid?’

‘O, dat gesprek van papa met mijnheer Meidema. Maar... komaan... gij hebt gelijk. Ik zal openhartig zijn en u alles vertellen.’

En daarop verhaalde het jonge meisje het geheele gesprek, dat de beide ambtenaren gehouden hadden. Zij verzweeg niets, noch de geschatte waarde van de opiumpartij, noch de vermoedelijke herkomst, door Meidema bekend gesteld, noch het verhoor van den kapala oppas. Toen zij mededeelde, hoe haar vader de schuldigheid van Ardjan den politiebediende als het ware opdrong, overdekte het schaamrood hare wangen en was zij zichtbaar verlegen. Van Norekool begreep den gemoedstoestand van de lieve maagd, die zich voor de daden van haren vader schaamde. Hij wist thans genoeg en wenschte dat gesprek ter wille van het meisje te bekorten.

‘Gij zeidet zoo even, dat de heer Meidema van een schip gesproken had, waarvan die opium afkomstig zoude zijn. Heeft hij ook den naam van dat schip genoemd?’

‘Ja, ik geloof de *Hing Kim Lin* of de *Lim King Him* of zoo iets dergelijks.’

‘Kan het ook de *Kiem Ping Hin* zijn?’ vroeg de rechterlijke ambtenaar met nadruk. ‘Bedenk u wel.’

‘Ja, die naam is het, mijnheer Van Nerekool.’

Deze sloeg een meewarigen blik op het jonge meisje, terwijl een zucht aan zijne lippen ontgleed.

‘Waarom kijkt gij mij zoo droevig aan?’ vroeg zij.

‘Weet gij wien de *Kiem Ping Hin* toebehoort?’

‘Neen.’

‘Aan Liem Ho!’

‘Aan Liem Ho,... den zoon van den opiumpachter?’ kreet zij, terwijl zij de handen voor het gelaat sloeg, alsof zij zich wenschte te verbergen.

‘Denzelfden,’ antwoordde Van Nerekool, die het meisje aandachtig gadesloeg.

Deze herinnerde zich thans dat vreeselijke gesprek, tuschen hare ouders, waarbij zij des morgens tegenwoordig was geweest. Tranen van schaamte ontsprongen hare oogleden, droppelden tusschen hare vingeren door, en gleden over de fraai gevormde handen, terwijl zij angstig prevelde:

‘Ach God! Ach God!’

‘Juffrouw Anna,’ sprak Van Nerekool, met zooveel droefheid bewogen, ‘laat de hoop niet varen, wat ik u bidden mag. Ik zal alles doen, wat in mijn vermogen is, om den onschuldige te redden. Dat beloof ik u.’

‘Maar, mijn vader?’ vroeg het jonge meisje, terwijl zij met eene snelle beweging hare oogen met haren zakdoek afdroogde... ‘Maar mijn vader?’...

‘Die mag niets van ons gesprek vernemen.’

‘Neen, dat bedoel ik niet, mijnheer Van Nerekool. Kan die ook bij die zaak gecompromitteerd worden?’

‘Ik hoop van neen, ik zal alles zoo trachten te schikken, dat hij ongemoeid blijft. Wees gerust.’

‘Kom, laat ons dit gesprek dan eindigen. Ik ga naar achteren, om mijn ontroering te verbergen. Blijf gij nog wat bij het klavier.’

‘Ja, ik zal nog wat spelen, daarna zal ik afscheid van het gezelschap nemen.’

Een kwartier later bevond zich Van Nerekool andermaal achter de ombreurs. Die waren evenwel met ‘de laatste’ bezig, zoodat weinige oogenblikken later het kaartspel geeindigd was.

‘Mevrouw Van Gulpendam is een waar gelukskind,’ betuigde de kolonel, terwijl hij met bezorgden blik zijne overgeblevene fischjes telde.

Niet lang daarna waren de gasten van de familie Van Gulpendam vertrokken, en stond de resident nog een oogenblik de vertrekkenden na te turen.

‘Kahoeloe noewoen, Kandjeng toean’ (ik vraag verlof groote heer, om iets te zeggen) klonk eene stem zacht prevelend achter den hoofdambtenaar.

Toen deze zich omkeerde, zag hij daar den kapala oppas gehurkt zitten.

‘Wat hebt ge mij te zeggen?’ vroeg hij dezen.

‘Ik heb mij straks vergist, Kandjeng toean.’

‘Vergist, waarmede?’

‘Toen ik aan den assistent-resident verklaarde, dat die opium bij Ardjan gevonden was.’

‘Bangsat! (gemeene kerel)’ brulde de resident. ‘Als je je woorden durft in te trekken, dan zal ik je wegjagen! Dan zal ik je in de ‘cipieran’ (gevangenis) stoppen! Begrepen?!!’

‘Engèh. Kandjeng toean,’ antwoordde de oppasser met eentonige stem, terwijl hij, de saamgevouwen handen, aan zijn voorhoofd brengende, de ‘sembah’ (groet) eerbiedig volbracht.

Eindnoten:

(35) Wanneer hij nog een tiental pikols rijst verorberd zal hebben (bladz. 75). Een gewoon gezegde in Ned. Indie, om op een langer verblijf daar te lande te duiden. Er wordt gerekend, dat iemand een kati of 1/100 pikol rijst per dag eet. Om dus tot een nuttig Indisch ambtenaar vervormd te worden, werd VAN NEREKOOL ongeveer 2¾ jaar gegeven.

VI.
Een echtpaar.

Van Nerekool's bemoeiingen zouden weinig vruchten dragen, daarentegen zouden zij hem veel verdriet berokkenen. Och, hij was nog zoo jong, en daardoor nog zoo onervaren in de doolhoven van ongerechtigheden, die in Nederlandsch-Indië de rechterlijke zoowel als de administratieve macht aankleven, wanneer die in aanraking komen met zaken, welke het opium-monopolie gelden.

Benige weken na zijn onderhoud met Anna Van Gulpendam, vernam hij van haar, bij gelegenheid hij zijn bezoek hij de residents-familie herhaalde, dat Ardjan het hospitaal verlaten had, maar naar de gevangenis overgebracht was. Hij won toen inlichtingen in bij den rechtsgeleerden voorzitter van den landraad[36] te Santjoemeh, die hem mededeelde, dat de Javaan van opiumsmokkelarij beschuldigd was, en dat nog wel van eene vrij belangrijke partij.

'Er doet zich evenwel bij die zaak eene eigenaardige inzonderheid voor,' vervolgde Mr. Zuidhoorn, de bedoelde voorzitter, 'waarvan ik de strekking niet begrijp.'

'En die is, waarde collega?' vroeg Van Nerekool.

'Ik heb verleden week een brief van den resident ontvangen, waarbij hij mij mededeeling doet van de volgorde, en op welke data hij verlangt, dat de aanhangige

overtredingszaken door den landraad zouden worden afgedaan.'

'Maar dat is geheel en al in strijd met artikel 337 van het inlandsch reglement, en met artikel 47 van het reglement op de rechterlijke organisatie.'

'Juist. Ik heb dan ook gladweg geweigerd. Maar luister verder. Op dat lijstje komt de zaak Ardjan het laatste voor. Begrijpt gij dat?'

'Ik meen van ja. Bij die zaak ontbreken de bewijzen, ja ik ben overtuigd, dat die Javaan valschelijk beschuldigd wordt. Nu rekt men de preventieve gevangenis zoodanig, dat wanneer eene vrijstelling volgt, de administratief gezaghebbende met zelfvoldoening kan uitroepen: "hij heeft in allen gevalle voor *mijn* pleizier zoo vele maanden gezeten."'[37]

Mr. Zuidhoorn keek bij die woorden zijn jongeren collega met doordringenden blik aan.

'Het kan zijn,' zei hij na een poos. 'Ik heb er evenwel eene andere meening voor.'

'En die is?'

'Gij weet, dat ik een verlof naar Nederland tot herstel van gezondheid heb gevraagd?'

'Ja. Maar wat zou dat?'

'Wat dat zou? Wel, door het groot aantal overtredingen, die te berechten zijn, zou de zaak Ardjan volgens de aangeduide volgorde eerst over zes of acht weken ongeveer aan de beurt zijn.'

'Welnu?'

'Maar, dan ben ik waarschijnlijk reeds lang vertrokken.'

'Dat is zoo; maar wat geeft dat? Ter uwer vervanging zal toch wel een ander rechterlijk ambtenaar naar Santjoemeh gezonden worden, om den landraad te presideeren.'

Een bittere glimlach zweefde om de lippen van Mr. Zuidhoorn.

‘Wie weet, waar die vervanger van daan moet komen. In Indië gaat het reizen niet vlug. Moet b.v. Mr. Raabtoon van Padang komen, of Mr. Nellens van Makassar, dan gaan er minstens twee maanden voorbij alvorens een hunner hier behoorlijk geïnstalleerd is. En inmiddels...’

‘Kan men immers een ander rechterlijk ambtenaar voorloopig met de afdoening der landraadzaken belasten.’

‘Dat zou men kunnen; maar dat zal men niet doen. Gij weet toch dat krachtens de eerste alinea van artikel 93 van het reglement op de rechterlijke organisatie en het beleid der justitie in Ned.-Indië, de resident bij ontstentenis van den titularis als voorzitter van den landraad kan optreden.’

‘Welnu?’

‘Welnu, de gevolgtrekking van dat alles is eenvoudig te maken. Als ik weg zal zijn, berecht de resident de zaak Ardjan.’

‘Maar waarom zou hij zoo iets doen, collega?’

‘Weet ik het? Denk er om, dat een minister van Koloniën eens aan den Koning schreef,[38] dat de ambtenaren door de opiumpachters, die de grootste opium-smokkelaars zijn, stelselmatig omgekocht worden, en dat zoodoende het gezag der uitvoerders van het gezag der regeering ondermijnd wordt, omdat die in afhankelijkheid gebracht zijn van Chineesche pachters en sluikers. Zie, ik ben meer ervaren in opiumzaken dan gij, en als ik nu die opdracht beschouw, om de vervolging van Ardjan te verdagen, dan kan ik de gedachte niet van mij zetten, dat hier eene poging aanwezig is om, die zaak aan de behandeling van den bevoegden rechter te onttrekken.’[39]

‘Maar, dat is afschuwelijk!’

‘Zeker is het dat.’

‘En wat hebt gij gedaan?’

‘Mijn plicht. Ik heb u reeds gezegd, dat ik gladweg geweigerd heb die zaak te verdagen. Zij zal nu op hare beurt a.s. dinsdag over veertien dagen voor komen.’

Dat zou zij niet.

Weinige dagen voor dat het gesprek tusschen de twee rechterlijke ambtenaren plaats vond, kreeg de resident Van Gulpendam op het onverwachts een bezoek.

Op het onverwachts, ja! Want het was zondag, en ongeveer twee uren in den namiddag; twee tijdstippen waarop niemand in Nederlandsch-Indië op bezoeken gesteld is.

Als populair man had de resident tegen half elf de ‘Societeit’ bezocht, en had zich daar onledig gehouden met het biljardspel, waarbij hij aan zijne jeugdige kadrajers - zoo noemde hij zijne ambtenaren - getoond had, dat, al had hij niet te Delft of Leiden gezwabberd, hij toch nog wel een bal in de milieu snijen kon, en het bandeffekt niet verleerd had. Hij was zoo omstreeks half één te huis gekomen, had met smaak gerijsttafeld, waarna hij, in het zalig bewustzijn den dag des Heeren verder ongestoord te kunnen genieten, zich in slaapbroek en kabaai gekleed had, en gereed was om het traditioneele middagdutje te gaan snoepen. Hij had reeds den deurknop van het slaapvertrek in de hand, toon de kapala oppas hem naderde, zich op den grond liet glijden, den ‘sembah’ maakte, en den Kandjeng toean zacht toefluisterde, dat babah Lim Yang Bing een oogenblik gehoor verzocht.

‘Babah Lim Yang Bing!’ riep de resident verrast uit. ‘Tokan pak?’ (de opiumpachter) vroeg hij.

‘Engèh, Kandjeng toean,’ antwoordde de oppasser.

‘Kassi massokh sini! lakas!’ (laat hem hier binnenkomen, terstond) luidde het bevel.

‘Maar, Gulpendam?’ zei mevrouw. ‘In dat tenue?’

‘Kan niet schelen! Zeilen als er wind waait, vrouwlief. Maar, o ja....’

En een anderen oppasser wenkende:

‘Bowah bekakas pajoeng di sini’ (breng de pajoengstandaard hier) beval hij.

De schoone Laurentia trok de schouders op:

‘Het is wat moois,’ pruttelde zij, ‘de resident in slaapbroek en kabaai, en de gouden pajoeng naast hem!’

‘Het prestige! vrouwlief! Ge zult me eens het bestek zien opmaken. De wind is aan het ruimen! Gaat gij nu maar naar kooi.’

‘Het is gezellig, zoo alleen,’ pruttelde de schoone Laurentia met haren innemendsten glimlach. ‘Kom, jaag dien Chinees weg!’

‘Neen, dat kan niet. De kombuis moet rooken, nietwaar? Denk aan tien beer aan John Pryce...’

Maar mevrouw was al weg. Een harer vrouwelijke bedienden had haar komen influisteren, dat M'Bok Kårijåh in de keuken zat, en haar wenschte te spreken. M'Bok Kårijåh was eene vriendin van nènèh Wong toewå, en nagenoeg even oud als deze, maar had nog andere koorden op haren boog dan de vertrouwelinge van de residontsvrouw. Behalve doekoen, was zij o.a. ook ‘bepôrrô’ (rondventster van juweelen).

‘Die komt ook te pas als vijgen na Paschen,’ prevelde mevrouw Van Gulpendam met een grijns van teleurstelling, ‘nu mijn man met dien Chinees opgescheept zit.’

Zij was naar hare kamer geijld, na hare dienstbode den last gegeven te hebben de oude vrouw derwaarts te brengen.

Bij het binnenkomen van de pandoppo kruisten zich de Chinees met het Javaansche wijf. Geen hunner scheen den andere te kennen. Toch zweefde een glimlach op de lippen van den babah. Voor ieder ander dan voor M'Bok Kårijåh was het de stereotiepe lach, welke op het gele gelaat van iederen zoon van het Hemelsche Rijk zetelt, die in tegenwoordigheid van machthebbenden toegelaten wordt. Voor het oude wijf was die glimlach evenwel eene tevredenheidsbetuiging. Voorgegaan door den bediende, trad zij de binnengalerij binnen en verdween in de slaapkamer van de njonja, terwijl de Chinees den resident naderde, die behagelijk in een wipstoel zat te wiegelen, waar vlak naast de pajoengstandaard stond, die den Grooten Heer met den stralenkrans van zijne meervoudige zonneschermen omgaf.(40)

'Wel babah,' begon de resident, na den Chinees met een enkel handgebaar een stoel gewezen te hebben, 'wat drijft u op dit warme uur van den dag naar herwaarts?'

De Chinees had ongedwongen plaats genomen, en antwoordde luchtig en met een knipoogje. 'Ik wenschte naar den staat van de gezondheid van den Kandjeng toean te vernemen.'

'Drommels, babah, dat had ge even goed op een ander oogenblik kunnen doen.'

'Toch niet, Kandjeng toean. Dit uur is het beste voor een gesprek. Het lichaam en de geest zijn dan zoo rustig, dat een goed woord dan eerder een goede plaats vindt...'

'O, zoo, babah heeft een goed woord te doen?' vroeg de resident glimlachend.

'Ook wenschte ik, dat niemand mij zag, toen ik den tuin van het residentiehuis insloop.'

Van Gulpendam spitste de ooren.

'Zoo geheimzinnig, babah!' zei hij. 'Is er weer iets met de pacht?'

‘Ja, Kandjeng toean; maar toch ook nog wat anders.’

‘Nu, laat hooren, babah.’

Bijkans had hij gezegd: ‘voorwaarts, halfwerk.’ Als hij er de maleische vertaling dadelijk van had kunnen uitgooien, zou het zeker geschied zijn. Bij tijds bedacht hij zich, dat de Chinees de scheepstermen toch niet zou begrijpen.

Babah Lim Yang Bing verhaalde nu op zijn manier, de aanhaling van de partij opium bij de djaga monjet in de Moeara Tjatjing, en trachtte den resident aan het verstand te brengen, dat hetgeen daar gecalangeerd was, geen opium was.

‘Maar, wat is het dan?’ vroeg Van Gulpendam.

‘Niets anders dan ‘pretto’[41] vermengd met verschillende ‘gettahs’ (verdikt plantensap).

‘Wel, dan is de zaak gezond, babah,’ zei de resident spottend. ‘Dan bestaat er geen overtreding.’

‘Ja, maar de assistent-resident van politie beweert, dat het wel opium is.’

‘Drommels!’

‘Hij heeft een paar Chineesche experten geraadpleegd en die, niet wetende van waar of van wien die aanhaling afkomstig is, hebben verklaard, dat het is uitmuntende tjandoe, roepanja bahoenja dan rasanja, (naar reuk en smaak te oordeelen) beter dan die door het Gouvernement aan de pachters verstrekt...’

‘Heeft de assistent-resident u dat gezegd, babah?’ vroeg Van Gulpendam verbaasd.

‘Ja, Kandjeng toean. Hij heeft nog meer gedaan. Hij heeft een monster in handen gesteld van den apotheker.’

‘En wat heeft die beslist?’

‘Die heeft een proces-verbaal opgemaakt, waarbij geconstateerd is, dat het tjandoe is met een gehalte van 32 percent morphine.’

‘Dat 's jammer, babah; dan kan ik er niets meer aan doen. Dan moet de zaak haren loop hebben.’

‘Maar, als de Kandjeng toean toch wilde....’

‘Neen, babah, neen,..’ sprak hij verstrooid en op een toon, alsof hij aan iets anders dacht. ‘Neen, er is niets aan te doen.’

‘Dat spijt mij,’ sprak de Chinees als met een zucht, ofschoon de stereotiepe glimlach van zijn gelaat niet week.

En met een soort tact het onderwerp van het gesprek wijzigende, bleef hij een oogenblik praten over de nieuwtjes van den dag, over den handel, over de aangekomen schepen, enz. toen hij eindelijk uitriep:

‘Gisteren kwam de *Wijberton* van de Rotterdamsche Lloyd op de reede. Ik heb daarmede eene fraaie factuur havanah-sigaren gekregen. Er is een kleine partij bij dozijns-gewijs in sigarenkokers verpakt. Die zijn zeer fraai. Ik heb zoo'n koker bij mij. Wil de Kandjeng toean haar eens bezichtigen?’

De Chinees haalde bij die woorden een sigarenkoker voor den dag, die wat vorm betrof, snoeperig mocht heeten, terwijl zij op het bovenvlak een borduurwerkje vertoonde, dat een lief frisch bouquet rozen voorstelde.

De resident bekeek en bewonderde den koker en opende hem daarna. Twaalf onberispelijk fijne havanahpunten vertoonden hare goudkleur, en duidde dan ook door den heerlijken geur, die zich verspreidde, dat daar uitstekend fabrikaat in dien koker verscholen was. En gedurende het gewawel van den Chinees, èn gedurende de bezichtiging van den sigarenkoker was de resident als afgetrokken, als verstrooid geweest. Blijkbaar waren zijne gedachten elders. Hij reikten den koker aan den Chinees weer over met de woorden:

‘Zeer fraai, inderdaad.’

‘Mag ik dat den Kandjeng toean aanbieden?’

‘Wat, gij wilt?....’

‘O, het is slechts eene kleinigheid. De Kandjeng toean zal eene heerlijke sigaar roeken, dat verzeker ik hem, en hij doet mij een groot genoegen met dat luttele geschenk van mij aan te nemen.’

Zonder een woord te antwoorden, zonder een gebaar van toestemming liet de resident geheel achteloos den sigarenkoker op het penanttafeltje vallen, dat naast hem stond, en vervolgde, als ware er niets gebeurd, het gesprek van straks:

‘Toen die opium aan wal gebracht werd, was er toen iemand aan den oever?’

‘Niemand dan mijne twee spionnen: Liem King en Than Khan.’

‘Kunt gij die vertrouwen?’

‘O, volkomen! Die zijn hoegenaamd niet te vreezen,’ antwoordde de Chinees met een valschen glimlach.

‘De opium werd aangetroffen in de nabijheid van de plek, waar Ardjan gevonden werd?’

‘Ja, geen twee honderd vademen er van daan.’

‘En daarbij werd eene djoekoeng gevonden, waarmede hij aan wal gekomen is, nietwaar?’

‘Ja, een prahoe sajab, Kandjeng toean.’

‘Dan weet ik genoeg, babah.’

De sluwe Chinees begreep met een half woord. Hij stond op, om zich te verwijderen. De resident wenkte hem om nog te blijven zitten.

‘Gij spreekt niet van die andere zaak, babah,’ zei hij achteloos.

‘Van welke?’

‘Ardjan is vreeselijk mishandeld geworden door uw zoon Lim Ho.’

“Men heeft slechts verdriet van zijne kinderen, Kandjeng toean,’ betuigde de Chinees.

‘Er is door den chef van den geneeskundigen dienst een proces-verbaal opgemaakt, dat zeer bezwarend is. Ik vrees, ik vrees....’

‘Och, een mensch moet op de wereld veel lijden, Kandjeng toean. Is er geen middel om dat met dien toean dokter te schikken?’

‘Wie weet? Als ik die zaak te behandelen had, dan....’

‘Astaga! (och) Kandjeng toean, help mij, ik bid u....’

‘Ik zal zien.... Veel zal van u afhangen, babah. Mishandeling wordt zwaar, zeer zwaar gestraft!’

De Chinees begreep den niet te ingewikkelden wenk. Hij tastte in den zak, en haalde een keurig theedoosje, fraai van zilver vervaardigd, te voorschijn.

‘Ik ontving ook met de *Wijberton* een stel prachtig zilverwerk uit Parijs. Zie mij dat ciseleerwerk eens aan. Zou Van Kempen in den Haag het zoo kunnen?’

‘Ja, het is fraai, zeer fraai zelfs,’ antwoordde de resident bewonderend.

‘Ik heb die doos met zuivere Chousong laten vullen, zooals nooit naar Europa verzonden, en zooals alleen aan het hof te Pekin gedronken wordt. Ruik dien inhoud eens, Kandjeng toean.’

De resident bracht de geopende doos aan den neus, maar liet alvorens den blik er in vallen.

‘Heerlijk! heerlijk!’ sprak hij. ‘Gij moet mij van die soort thee zenden. De “njonja” (mevrouw) pruttelt altijd over haren “lengganan” (leverancier).’

‘O, mag ik den Kandjeng toean verzoeken die doos voor de njonja aan te nemen?”

‘Ik dank u voor haar, babah: gij doet haar daarmede werkelijk genoegen,’

Het gelaat van den Chinees glom van tevredenheid. Hij meende een voet in den stijgbeugel te hebben.

‘Mag ik hopen, dat Kandjeng toean de zaak zal...’

‘Ik beloof niets, babah,’ antwoordde Van Gulpendam. ‘Ik zal zien wat ik doen kan.’

De resident stond op om te toonen, dat de audientie geëindigd was. Plotseling bedacht hij zich:

‘Gij weet, wie uw zoon Lim Ho wegens die mishandeling aangeklaagd heeft?’

‘Ja, Kandjeng toean. Dat is Pak Ardjan, de vader van den djoeroemoedi.’

‘Dat's een erge opiumsmokkelaar, niet waar? Die zal nog wel eens in de kaars vliegen.’

De Chinees keek verrast op; maar hij begreep met een half woord.

‘Zoo staat hij ten minste bij de politie bekend,’ vervolgde de resident achteloos. ‘Nu, om het even, ik zal zien, wat ik doen kan.’

Babah Lim Yang Bing trad op het hoofd van gewestelijk bestuur toe, en reikte hem ongedwongen de hand. Maatje aan maatjes dief, och dat mocht wel, nietwaar? Maar in dat oogenblik kwam Anna's lieveling-hond, een fraaie kangoeroe, de pandoppo binnen gevlogen, en sprong kwispelstaartend tegen den heer des huizes op. Deze greep den voorpoot van den fraai getijgerden hond en legde hem in de uitgestoken hand van den babah.

‘O! sama djoega, Kandjeng toean!’ (O, dat is voor mij hetzelfde, Hoog Edele Heer) betuigde de Chinees met zijn onverstoorbaren glimlach op de lippen, terwijl hij hartelijk den hondenpoot schudde.

Of de Nederlandsche hoofdambtenaar dat: ‘O! sama djoega, Kandjeng toean’[(42)] van den Chinees begreep? Toen hij zich alleen in de pandoppo bevond, opende hij den sigarenkoker met hebzuchtigen blik, en schudde haar op tafel leeg. Zijn gelaat straalde als het ware een waas van verrukking uit. Iedere havanah was toch in een

bankbiljet van duizend gulden gewikkeld, echter zoo, dat de punteinden der sigaren onbekleed waren gebleven, en dus bij het openen van den sigarenkoker van het bankpapier niets te ontwaren was. Hij tastte in de theedoos, en stiet ook daarin met de vingers op van die voor het gevoel zoo zachte papiertjes. Hij wilde ze er uithalen; maar zich plotseling bezinnende, borg hij de kostbare sigaren weer op, greep koker en doos en stoof naar zijn kantoor, waar hij den bekenden brief over de regeling der volgorde van de gedingen aan den voorzitter van den landraad van Santjoemeh schreef. Toen hij daarmee klaar was, hoorde hij zijne ega in de binnengalerij, die juist van M'Bok Kårijåh afscheid nam.

'Hari ontong!' (een geluksdag) fluisterde hij de schoone Laurentia in het oor.

Hij sloeg den arm om haren hals, en troonde haar zoo mede.

'Hari ontong?' vroeg zij, terwijl zij zijne omhelzing beantwoordde, door haren arm om zijne leest te slaan, en hem met schitterende oogen aan te kijken.

In het echtelijk vertrek aangekomen, sloot hij, zonder zijne gade los te laten, de deur, en gaf een draai aag den sleutel. Dat handgebaar verlevendigde, als het kon, non de schitteringen van haren blik. Met eene bevallige slangachtige beweging sloot zij zich nog inniger tegen hem aan, en drukte hem een vurigen kus op de lippen.

Maar, bij de tafel aangekomen, liet hij haar los, schudde den sigarenkoker en het theedoosje daarop leeg, en kon de schoone Laurentia vijf en twintig papiertjes ontwaren, waaromtrent zich niet te vergissen viel, en die wel duidelijk op hare zijdeachtige oppervlakten te kennen gaven, dat elk daarvan eene waarde van duizend gulden vertegenwoordigde.

Een zweem van teleurstelling vloog over het gelaat

van de schoone vrouw. Maar dat was slechts bliksemsnel geweest, geheel en al onmerkbaar voor haren echtgenoot. Die zag haar integendeel met verrukking toetasten, de sigaren ontdoen van het dure omhulsel, de bankbiljetten, die uit het theebusje te voorschijn gekomen en erg verkreukeld waren, gladstrijken en om hare vingeren winden.

'Vijf en twintig duizend gulden!' zei zij opgetogen. 'Een aardig sommetje!.... Waarlijk, het is heden hari ontong; want dat gevoegd bij wat ik heb....'

'Wat gij hebt?'

'Ja, wat ik zoo even van M'Bok Kårijåh ontvangen heb.'

'Maar, wat dan toch?.... Vertel....'

'Strakjes,' antwoordde Laurentia. 'Eerst dat'....

Zij ontwikkelde daarop een 'boengkoesan' (pakje), dat op de tafel lag, naast eene kartonnen doos, die alle sporen droeg geopend te zijn geweest. Toen zij de pisangbladeren, die de boengkoesan omsloten, opengemaakt en verwijderd had, kwam daaruit een kommetje van gemeen aardewerk, waarin eene groenachtige lillende geleimassa, die er zeer vies uitzag, ontwaard werd.

'Eerst dat!' herhaalde Laurentia; terwijl zij meteen Chineesch steenen lepeltje eene hoeveelheid van die groene massa ter dikte van eene hazelnoot schepte, en hem dat voor den mond hield, alsof zij hem voeren wilde. 'Eerst dat, Gulpie!'

Van Gulpendam sloeg een radeloozen blik op dien afzichtelijken knikker. Zijn gelaat gaf walging te kennen.

'Alweer die viezigheid,' zei hij onderworpen. 'Het geeft toch niets.'

'O, dat is een geheel nieuwe "obat" (middel). Die moet werken. M'Bok Kårijåh heeft die verkregen door gekko's, "oendoek", "oerat minjangan", "laler idjoe" en "sarong

lawet”[43] met “daoen gettal”[44], tot een dikke gelei te laten verkoken en indampen.’

‘En wil je me dat laten slikken?’

‘Kom, Gulpie!’ zei de schoone Laurentia, met smeekende, maar vurig schitterende oogen, terwijl zij hem het lepeltje met de eene hand voor den mond hield, en met de andere den rug krieuwelde. ‘Kom, je zult eens ondervinden, welke heerlijke uitwerking.... Toe... kom, slik! daarna zal ik je vertellen, hoe ik een even gelukkige hari ontong heb als gij... Toe, ventje, wees nu niet kinderachtig.....’

Of het de fleemende en teedere smeekingen zijner echtgenoote waren, of wel de toezegging van het verhaal, die Van Gulpendam deden zwichten? Genoeg zij het, dat hij de oogen sloot, den mond opende; terwijl zij hem het lepeltje tusschen de lippen bracht, en den vaal groenachtigen inhoud op de tong ledigde. Hij maakte, terwijl hij proefde, zoo een gebaar van walging, dat zijn middelrif eene waarlijk onheilspellende beweging volvoerde.

‘Slikken!... Slikken!’ riep de schoone Laurentia, en klopte hem zachtkens met de mollige vlakke hand op den rug. ‘Slikken!... Toe, slikken!... Zoo!... zoo is het goed! En nu aflikken! Toe, het goedje is te kostbaar!’

En de rampzalige echtgenoot was genoodzaakt tot het laatste zweempje van het vieze goedje, dat op het lepeltje was blijven kleven, af te likken en in te zwelgen, totdat hij eindelijk daarmêe klaar was.

‘En nu het verhaal?’ vroeg hij.

‘Kom hier op den divan bij mij zitten, Gulpie,’ zeide zij. ‘Ik zal je alles vertellen.’

Zij nam evenwel de kartonnen doos met zich, en zette die in hare nabijheid op den divan neder. Toen nam zij naast Van Gulpendam plaats, en sloeg de beenen kruiselings onder haar lijf, waarbij de bovenopening der ka-

baja onbescheiden genoeg gaapte, om een blik te gunnen aan een boezem, die nog schoone plastische vormen vertoonde, en nog wel geschikt was, om zelfs een echtgenoot te boeien, ja, in vuur en vlam te zetten.

En nu verhaalde zij, dat M'Bok Kårijåh haar in het diepste geheim medegedeeld had, dat Lim Ho tot dolwordens toe verliefd was op baboe Dalima en, - alsof zij dat niet reeds wist, voegde zij er met een vreemden glimlach bij, - en, dat hij er alles, alles voor over had, om het schoone meisje in zijn bezit te krijgen. De ontvoering van laatst was daar het bewijs wel van, en het had den armen jongen wel gespeten, dat hij toen zijn doel niet bereikt had.

Dat verhaal geschiedde niet vloeiend, niet onafgebroken in eens. Neen, de schoone Laurentia was artiste in het vak. Zij nam haren tijd behoorlijk waar, en wist de noodige nuanceering aan te brengen, hier en daar van eenige schuchtere terughouding te doen blijken, dan weer eene vrijheid van uitdrukking te betrachten, die het hartstochtelijke, ja het onkiesche vrij wel nabij kwam. Zij manoeuvreerde zoo, dat het slot van het verhaal, hetwelk met eene schildering van den hartstochtelijken Chinees tegenover de bekoorlijkheden van de lieve Dalima als met een vuurwerkbouquet eindigde, op het verbeide oogenblik plaats had.

Van Gulpendam had eerst met alle aandacht zitten luisteren. Dat sterk gekleurde verhaal had hem geboeid. Maar,... was 't het mixtum compositum, hetwelk hij geslikt had, dat begon te werken? Of was het de fraaie gezichtseinder, welke hem de kabaja-opening der schoone Laurentia bood, die zijne aantrekkingskracht op hem uitoefende? Of waren andere machten in het spel? Want de sluwe vrouw had vele streken op haar kompas. Bij haar was het verleidelijke niet altijd gelegen in hetgeen

zij uitsprak; wel meestal in hetgeen zij behendig weerhield, in hetgeen zij met een schier niet waar te nemen gebaar te kennen gaf, in het gesluierde van een oogknipje, in de nevengedachte van eene pruilende beweging der lippen, in de beteekenis van een glimlach, die dien der engelen in naïviteit kon evenaren. Hoe het ook zij, waaraan ook toe te schrijven, aan een dezer beweegredenen of aan den invloed van allen te zamen, zooveel is zeker, dat bij de bewerking hoofd en hart van den ambtenaar met behendige hand gekneed werden. Genoeg zij het te weten, dat hij, na eerst aandachtig toegeluisterd te hebben, zichtbaar onrustig werd; dat hij zachtkens naar zijne levensgezellin toeschoof. Toen hij haar zoo dicht mogelijk genaderd was, vlijde hij zich streelend tegen dat schoon gevormde lichaam, leunde met het hoofd op haren schouder, verborg het gelaat onder hare weelderige donkere krullen, snoof met kracht en met wellust den bloemengeur, waarmede zij doortrokken waren, daaruit op, en sloeg zijn arm om de aanvallige leest, die hem als het ware daartoe uitnoodigde. In één woord, hij was geheel en al hartstocht, geheel en al in lichtenlaaie opgegaan, toen zij haar verhaal beëindigde met de woorden:

‘M'Bok Kårijåh heeft mijne hulp voor haren beschermeling, voor den smachtend verliefde ingeroepen. Zij heeft mij verzocht te pogen Dalima gunstig voor haren aanbidder te stemmen. Als dankbaarheidsbetoon van den gelukkige, dien ik zou maken, heeft zij mij dit aangeboden.’

En bij die woorden opende Laurentia de kartonnen doos en haalde daaruit een fraai bloedkoralen snoer, hetwelk eene groote rosette van edelgesteente tot sluitstuk had.

‘Zie,’ sprak zij, ‘die briljanten alleen zijn ruim tien duizend gulden waard. Zij sloeg zich het fraaie snoer

om den blanken hals. De prachtig roode koralen, met haren rooskleurigen weerschijn, deden inderdaad de fijne huid, die zij tooiden, in hare bedwelmende vleeschkleurige schakeering overheerlijk uitkomen. Het snoer slingerde in bevallige bochten langs de welgevulde sleutelbeenderen, terwijl het briljante sluitstuk tusschen de hartvormige uitsnijding van de kabaai daalde, waar het zijne naaste omgeving met zijne schitterende lichtstralen overtoog.

Maar Van Gulpendam had thans geene oogen voor het juweel. Hij omvatte het middel zijner echtvriendin hartstochtelijk met beide armen, klemde haar onstuimig aan de borst, overdekte hare wangen, haar voorhoofd, hare lippen, haren hals, de hartvormige uitsnijding met kussen, met brandende kussen, en riep in de hoogste vervoering uit:

'Je bent schoon, mijne Laurentia! Onvergelijkelijk schoon!'

'De obat!... De obat!' juichte zij, terwijl zij haren echtgenoot met hare schoone oogen diep in de zijne staarde, en hem als het ware verslond. 'Zie je wel! De obat!... Ditmaal heeft M'Bok Kårijåh zich zelve overtroffen!... Zie je wel, Gulpie!... Zie je wel!...'

'Ja, mijn Laurtje!' kreet hij in vervoering! 'Ja, de obat!... Ik voel het. Ik steven met volle zeilen! Klaar bij het anker!... Betoel, betoel! (inderdaad) Hari ontong!'

Eindnoten:

(36) Landraad (bladz. 83). De landraden op Java zijn de gewone dagelijksche rechtbanken voor inlanders en met deze gelijkgestelden. Zij zijn gevestigd op alle hoofdplaatsen van gewesten en van afdeelingen, aan wier hoofd een assistent-resident geplaatst is, en zijn samengesteld uit twee inlandsche hoofden tot leden, uit den panghoelo tot adviseur, en worden gepresideerd door den resident of den assistent-resident. De djaksa (inlandsch officier van justitie) vervult daarbij de betrekking van ambtenaar van het openbaar ministerie; terwijl aan die rechtbanken daarenboven nog een griffier en een deurwaarder (beiden Europeanen) toegevoegd zijn. Voor enkele residentiën zijn rechterlijke ambtenaren aangewezen om als voorzitters der landraden op te treden.

(37) Hij heeft in ieder geval voor *mijn* pleizier zooveel maanden gezeten (bladz. 84). Zulke gevallen zijn niet zeldzaam. Die zich daarvan overtuigen wil, zie *Macht tegen recht* door den raadsheer bij het Hoog Gerechtshof van Ned. Indië M^{r}. M.C. PIEPERS, Eerste gedeelte bladz. 196.

(38) Een minister van Koloniën eens aan den Koning schreef (bladz. 85). Ziet daaromtrent de aanteekening N°. 33 op bladz. 381 hiervoren. Een uittreksel van bedoelde depêche is te vinden op bladz. 25 van *Eene bijdrage tot de studie der opiumquaestie op Java. - De officiëele litteratuur* door Mr. W.K. BARON VAN DEDEM, *Lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal*.

(39) Om die zaak aan de behandeling van den bevoegden rechter te onttrekken (bladz. 85). Dat zoo iets wel eens voorvalt, is te lezen op bladz. 15, 16, 17, 18 en 19 van de brochure *Iets over de tegenwoordige afhankelijkheid van de Nederlandsch-Indische rechterlijke ambtenaren*, in de laatste helft van 1880 bij J.H. DE BUSSIJ te Amsterdam uitgegeven.

(40) Den Groeten Heer met den stralenkrans van zijne meervoudige zonneschermen omgaf (bladz. 88). Het is begrijpelijk, dat ijdele ambtenaren er meer dan een pajoeng op na houden. In den regel staan in zoo'n standaard vier van die hoogwaardigheids emblemata, b.v.: een voor hooge gelegenheden als: Konings verjaardag, Chineesch Nieuwjaar, Garebeg besar, enz.; een voor gewone officiëele gelegenheden; een voor niet-officiëele gelegenheden, als: het afleggen van bezoeken, enz.; een voor de wandelingen.

(41) Pretto (bladz. 89) ook ‘tahi madang’ genoemd, is het uitschraapsel van de opiumpijp. Dat residu wordt vermengd met het verdikte sap, voornamelijk van de Sedap malam, de Polyanthes tuberosa en van de Gandja, de Canabis indica. Zoo wordt de opium in Ned. Indië op groote schaal vervalscht, zeer ten nadeele - hoe jammer, nietwaar? - van de Ned. schatkist, maar vooral ten nadeele van de menschheid; want de vorvalschings-middelen zijn nog veel schadelijker dan de morphine, die het hoofdbestanddeel van de opium uitmaakt.

(42) O, sama djoega, Kandjeng toean (bladz. 93). Dat tafereel van den resident met den Chinees en den hond is meesterlijk in teekening gebracht door J. DEN BEER in zijne *Tjampoer-Adoek*, uitgave van GUALTH. KOLFF te Leiden en G. KOLFF & Co. te Batavia.

(43) Gekko's lendoek, oerat minjangan, laler idjoe, sarong lawet, (bladz. 95 en 96). Van al deze dieren worden door zoogenaamde deskundigen teeltdriftprikkels vervaardigd. Zie omtrent de gekko de aanteekening No. 26 op bladz 380 hiervoren. De oendoek, te Bandjermasin sedjangang genoemd, is een vischje dat zeer veel in de moerassige streken van Zuid Borneo, maar ook hier en daar op Java aangetroffen wordt. Het heeft een kop, die wel eenige overeenkomst met dien van een paard heeft. Ik heb niet kunnen opsporen, hoe de geleerde deze heeten. Zij kan niet tot de Hypocampi behooren, die in het aquarium te Amsterdam aanwezig zijn; het verschil daarmede is te groot. De oendoek, waarop hier gedoeld wordt, heeft geheel en al het lichaam van een visch, maar kan zich met de borstvinnen zeer vlug over drooggevallen modder voortbewegen. Er bestaan verscheidene soorten van oendoek. Die soort evenwel, die met fijne grasgroene schubben bedekt is, wordt voor erotische doeleinden het moest geschikt geacht. Oerat minjangan zijn hertenpeezen, voornamelijk afkomstig van de Cervus russa. Er wordt in hertenpeezen een belangrijken handel gedreven, daar de Chineezen een kopje bouillon, daarvan gekookt, als een uitstekend aphrodisiacon hebben leeren kennen. De laler idjoe, hier bedoeld, is eene vrij groote groengoudvlieg, wie de erotische eigenschappen van de Kantharis toegekend worden. Sarong lawet zijn de zoo bekende eetbare vogelnestjes. Lawet is de Javaansche naam van de zeezwaluw, de hirundo osculenta, die haar nestje uit een soort slijm bouwt. Ook die nestjes worden als uitstekend opwekkingsmiddel door de Chineezen geroemd.

(44) Daoen gettal (bladz. 96) is een gewas, dat door de Javanen Rawèh, en door de geleerden Mucuna prurita geheeten wordt. De boontjes worden voor een sterk werkend aphrodisiacon gehouden.

VII.
Een verraderlijk dessagenoot.

Op een twaalftal palen[45] afstands, ten zuidoosten van Santjoemeh, lag in een schilderachtig, heuvelachtig terrein, dat veelvuldige, maar vooral liefelijke afwisselingen voor het oog aanbood, de dessa Kaligaweh, te midden van een uitgestrekt klapperbosch, dat er een breeden smaragdkrans om sloeg, en met de wuivende bladerentakken, welke van eene nabij gelegen hoogte gezien, eene machtige guirlande van groen vormden, die zich, onder den invloed der zachte bries, als van grasgroen kantwerk vervaardigd, vertoonde.

Die klapperaanplant vormde als het ware den voorhof van de dessa; want zij zelve lag verscholen in een waar boschje van ooftboomen, waarin de heerlijkste ‘manga's,’ de lekkerste ‘ramboetan's,’ de rinschste ‘assam's,’ de saprijkste ‘bliembieng's,’ de geurigste ‘djeroek's’ en de meest verfrisschende ‘djamboe's’[46] en nog zooveel andere gaven van de intertropische Pomona, in vele verscheidenheden vertegenwoordigd waren. Hier en daar stoffeerde struikgewas als ware sierplanten de ruimten tusschen de hutten en de boomen en vervulden de ‘katja-piring's,’ de ‘kembang mantega,’ de ‘melattie's,’ de ‘poekoel-ampat,’ de ‘kemoening.’ de ‘kembang spatoe,’ de ‘patra kombala’[47] en zooveel andere bloemsoorten, de lucht met hare liefelijke geuren,

of streelden het oog met hare schitterende, maar aangename verscheidenheid van kleuren.

De omheining zelve der dessa bestond uit dichte rijen van bamboestoelen, van die dikke en lange bamboe-betong-[48] soort, die zoo kostbaar bouwmateriaal voor het inlandsch huishouden oplevert, maar als afsluitingsmiddel met zijne lange en zware halmen, die als het ware stam aan stam groeien, en hoog in de lucht onder de vracht der loofpluim, welke zij te torsen hebben, bevallig overbuigen, en zoo een heerlijk beschaduwd terrein leveren, on verbeterlijk is.

Kaligaweh was geen groote dessa. Een dertigtal hutten in de meest schilderachtige wanorde in het vruchtboomenbosch verspreid, vormden de eigenlijke kom der gemeente. De bewoners hielden zich voornamelijk bezig met den rijstbouw, waartoe zich de dessagronden uitstekend leenden, en vruchtbare ‘sawah's’ (rijstvelden) amphitheatersgewijs langs de heuvelhellingen vormden. In het lagere gedeelte dier gronden, werden vele vischvijvers aangetroffen, die ‘bandeng's,’ ‘djainpal's,’ ‘batak's,’ ‘gaboes’[49] en meer andere vischsoorten opleverden, die door de Europeanen en Chineezen te Santjoemeh zeer gewild waren, en derhalve goede prijzen opbrachten. De bewoners van Kaligaweh zouden dan ook welvarend genoemd kunnen zijn, richtte een hartstocht hare verwoestingen niet onder hen aan. Die hartstocht was de opium, en die hartstocht ondermijnde niet alleen aller welvaart, maar ook de gestellen van hen, die zich aan het gebruik van het verderfelijke heulsap hadden overgegeven. Helaas, het moest erkend worden, dat zeer weinig inwoners daaraan niet verslaafd waren. En toch velen herinnerden zich nog zeer goed, dat vroeger van de geheele dessa geen enkele bewoner opium gebruikte. Hoe geheel anders was het thans!

Het was ongeveer twaalf jaren geleden, toen een dessagenoot, die in zijne jeugd uitgeweken was, om elders een bestaan te vinden, te Kaligaweh teruggekeerd was. Met dien man, die Singomongolo heette, maar in de wandeling Singo genaamd werd, was de opiumramp over de vroeger zoo onschuldige dessa losgebroken.

Singo was eerst in handen van wervers voor het leger gevallen.[50] Door van zijn als Javaan aangeboren hartstocht voor het spel misbruik te maken, door hem in de geheimenissen van de opiumgenietingen in te wijden, was het die zielenverkoopers gelukt van een dommelend oogenblik misbruik te maken om hem zich voor zes jaren te laten verbinden. Het handgeld hielpen die ellendelingen den bedrogene zoo spoedig mogelijk in de opiumkit, in bordeelen, in speelhuizen, met hanengevechten afhandig te maken. Toen was hij voor zes jaren soldaat.

Toen dat tijdperk om was, verliet hij het leger, waarbij hij evenwel geen onwaardig figuur gemaakt had, en trad als oppasser in dienst bij een controleur van het binnenlandsch bestuur in een der binnenafdeelingen van Java. In die betrekking ontwikkelde hij een zeker talent bij het opsporen van politie-overtredingen, en erlangde den naam van zeer geslepen te zijn. Als zoodanig trok hij de aandacht van den gedelegeerde van den opiumpachter, die hem aanwierf voor de pachtkongsi, welke na gebleken verdiensten, zich beijverde hem eene aanstelling als ‘bandoelan’ (opiumjager) van het hoofd van gewestelijk bestuur te Santjoemeh te bezorgen. In die betrekking legde hij zooveel sluwheid, zooveel vaardigheid aan den dag, dat hij niet alleen bij het opsporen van smokkelopium uitmuntte, maar ook bij andere voorkomende lichtschuwe zaken; zoodat hij bij babah Lim Yang Bing weldra in blakende gunst stond. Die opiumpachter bezigde hem dan ook bij voorkeur in die gevallen, waarin

zijne sluwste acolijten te kort schoten. Singo bewees vooral onschatbare diensten, door bij die personen, welke op de een of andere wijs den pachter in den weg stonden, steeds smokkelopium te vinden, al had de betrokkene nimmer heulsap gezien.

In het jaar 1874 bewerkte babah Lim Yang Bing natuurlijk door macht van geld, dat het aantal opiumkitten in het pachtdistrict Santjoemeh met een tiental vermeerderd werd.[51] Onder de rampzalige dessa's, die door het Nederlandsche bestuur met zoo'n pest vergiftigd werden, behoorde ook Kaligaweh. Maar.... tusschen het oprichten van zoo'n opiumhol en dat rendeerend te maken, gaapte voor het oogenblik eene wijde kloof, die noodzakelijk aangevuld moest worden. Althans zoo begreep het de pachter. Wel was er eene kit verrezen, - zoo smerig mogelijk, om aan de traditiën van zoo'n hol getrouw te blijven, - wel prijkte boven de deur een groot zwart houten bord, waarop met duidelijke witte letters: *opiumverkoopplaats* te lezen stond, welk Nederlandsch woord daaronder in het Javaansch en in het Chineesch, met de eigendommelijke karakters dier talen herhaald was; wel begunstigden de twee Chineezen, die de kit exploiteerden, de voorbijgangers met hunne innemendste glimlachjes, waarbij hunne gelaatstrekken met de schuin staande oogen eene type van wulpsche gemeenheid daarstelden; maar het was alles te vergeefs, de nieuw verrezen kit bleef verstoken zelfs van een eerste bezoek.

Babah Lim Yang Bing zag zeer goed in, dat zoo'n voorbeeld aanstekelijk was. Het was toch opmerkelijk, hoe welvarend niet alleen Kaligaweh was, maar het geheele district, waartoe die dessa behoorde, in vergelijking met die streken, waar de opiumkitten bloeiden. Ook het gezonde uiterlijk van hare bewoners, de stevige

breede borstkassen, de flinke gespierde armen en de open gelaatstrekken der mannen, de bevallige ronding van heupen en schouders bij de vrouwen, hare welgevulde wangen, waarop zich een blosje aangenaam baan brak door de lieve bronskleur, staken merkbaar af bij de ziekelijke en de aschgrauwe troniën der wandelende geraamten van de opiumschuivers, die elders aangetroffen werden. Maar, wat vooral de aandacht van den geslepen opiumpachter niet ontging, waren de rijke rijstvelden, die het geheele district overdekten, en de daarin liggende dessa's met haar donkergroen loof der vruchtboomen, liefelijk als eilandjes in eene zee van zacht getint lichtgroen, omvatten, wanneer het graan opschietende was en de frissche halmen aan de geheele omgeving helderheid en levendigheid bijzetten; of die dessa's als in goud omklonken hielden, wanneer de gulden âren, gerijpt door de keerkringszon, in den oogsttijd het zware hoofd bogen en onder den drang van een speelsch windje golfden, en met hare regelmatig op en neergaande beweging aan eene goudgele deining gelijk, het ontworpen beeld van eilanden te midden van den Oceaan nog treffender maakte.

In welk saizoen en van welken kant men destijds de dessa Kaligaweh ook naderde, steeds getuigden de sawah's van goed verrichten arbeid, zoowel bij de diepgrondbewerking van de velden als bij het onderhoud en het doelmatig periodiek verleggen der ‘galanggan's’ (dijkjes).[52] De gevolgen daarvan waren - de lezer vernam het reeds - een welvaart, die scherp afstak bij het kommervol bestaan, dat in naburige streken gesleten werd.

Daaraan moest een einde gemaakt worden. Niet alleen dat die welvaart wegens het voorbeeld een doorn in het oog van babah Lim Yang Bing was; maar met het hebzuchtig karakter zijnen landaard eigen, wenschte hij

zich een groot deel der gegoedheid van de eenvoudige bewoners toe te eigenen. Wij zagen het evenwel, zijne pogingen met de ‘petjandon’ (opiumkit) hadden weinig of geen gevolg. Maar, dat zou, dat moest anders worden!

Op zekeren dag - het was in den vollen oogsttijd[53] - keerde de bevolking, mannen en vrouwen, jongelingen en meisjes, bij het vallen van den avond van de velden terug, waar de vrouwen ijverig de ani-ani (snoeimesjes) gehanteerd hadden om de rijpe aren halm voor halm af te snijden, en de mannen vlijtig bezig geweest waren met het overnemen der ‘potjongs’ (bosjes) van de snijdsters, om die tot ‘gedeng's’ (grootere bossen) saam te binden. Op aller gelaat was vergenoegdheid te lezen; want de oogst was toch overvloedig geweest, geen ‘ama's’ (plagen) hadden het gewas geteisterd, zoodat de sawahbezitters vele pikols produkt konden opschuren, en de ‘bawon’ (snijloon in natura) voor de helpers rijkelijk mocht genoemd worden. Dat was reeds eene verklaarbare reden van vreugde en opgewondenheid, welke dien voor de Javanen zoo feestvollen dag kenmerkte.

‘Pottong paddie’ (rijstsnijden, rijstoogst) is inderdaad een echt nationale feestdag voor de landbouwende bevolking van het schoone Java, een dag van vreugde, van meerder beteekenis voor die primitieve gemoederen, dan alle Mohammedaansche vieringen te zamen. Het is dan voor haar eene ware kermis.[54] In bonte massa's komen de vrouwen en de meisjes op het veld; menig hart begint daar voor het eerst van minnevuur te kloppen, menige liefdes-intrigue komt daar tot stand, menig jawoord wordt daar gelispeld. De geheele omgeving in die dichte graanvelden leent zich toch tot afzondering en daardoor tot dartel minnespel. En.... valt het niet te ontkennen, dat bij zoo'n gelegenheid hier en daar eene onbewaakte onschuld ondergaat; wordt ook al een offer

op het altaar van Lucina geplengd, zoo mag daarbij ook niet verzwegen worden, dat bij dat oogsten menige band ontstaat, die later door den ‘panghoeloe’ (priester) vaster gestrengeld en gesloten wordt, ook dat de gevolgen nimmer tot zoo huiveringwekkende misdaden voert, als in meer verfijnde maatschappijën voorvallen.

Toen de vroolijke bende paddiesnijdsters en snijders de dessa naderde, klonken haar de opwekkende tonen van de ‘gamelang’[55] tegen. Men keek elkander verbaasd, maar toch met verrukten blik aan. Niemand wist uitsluitsel te geven, aan wien men die attentie te danken had.

Maar op de ‘aloon aloon’[56] aangekomen, zag men daar onder de prachtige Wariengienboomen, die dat dorpspleintje omgaven en heerlijk beschaduwden, twee loodsen opgeslagen, die beiden met Nederlandsche vlaggen getooid waren, en waarvan de eene thans nog hermetisch gesloten was. In de andere evenwel waren op den achtergrond de muzikanten met gekruiste beenen op den grond bij hunne instrumenten gezeten, en deden hunne bekkens luid en rythmisch weerklinken. De voorgrond der loods was ledig; maar die was vrij wel verlicht, terwijl de bodem daar gelijk gemaakt en met fijn zand bestrooid was. Een luid gejuich ging op het gezicht daarvan onder de oogstvierders op; want zij bevroedden, dat zij op meer genot dan op een eenvoudig concert vergast zouden worden.

Singo, die door babah Lim Yang Bing met uitgebreide volmacht naar Kaligaweh afgevaardigd was, stond in de nabijheid van de gamelang tegen een der bamboestijlen, die het dak der loods torsten, geleund, en knipte een oogje tegen de aankomenden, die voor het meerendeel tot zijne kennissen behoorden, en hem met een juichenden groet verwelkomden.

De mesjes, de stroobanden, die tot het binden der bossen moesten dienen, de rijstbossen zelven waren spoedig opgeborgen, zoo ook de ‘toedoeng's’ en ‘bakhol's,’ die tot schaduwrijke hoofdbedekking gediend hadden bij den arbeid in het volle zonlicht op de sawah's; en weldra vulde de geheele bevolking het pleintje voor de muziekloods, en hurkte stoeiend en dartelend op het mollige grastapeet neder.

Het Oog des dags was intusschen in het westen ondergegaan. De sterren flonkerden hoog boven in de donker blauwe lucht met zachten glans, terwijl de maan, die bijna vol was, als een bloedroode bol boven den horizon gestegen was, en tusschen de takken en bladeren der Wariengiens door scheen, en de grilligste schaduwvormen op de menigte wierp. Rondom de loofkruinen beschreven ontelbare ‘kamprits’ een doolhof van onuitwarbare wendingen en bogen, en stieten daarbij hunnen scherpen maar kort afgebroken gil uit; terwijl hoog daarboven ettelijke ‘kalongs’[(57)] al krijschende in geheimzinnige kringen rondvlogen, als zochten zijde saprijkste vruchten uit, waarop zij straks in dien rijk voorzienen gaard zouden neervallen.

Toen allen gezeten waren, gaf Singomengolo aan de artisten een teeken, en daar weerklonk de gamelang met vol orchest en vulde het pleintje met hare welluidende tonen.

‘Bogiro! bogiro!’ juichten de vroolijksten van de toeschouwers.

En inderdaad, dat eerste stuk, dat daar ten gehoore gebracht werd, kon het best met eene westersche ouverture vergeleken worden, waaraan al de instrumenten, waaruit het Javaansche orchest bestond, deelnamen. Vol en oorverdoovend klonken soms de bekkens, maar gingen bij wijlen in solopartijen over, die liefelijk het oor

streelden. Zichtbaar waren de muzikanten in de beste stemming, en smaakten dan ook het genoegen aller aandacht te boeien, hetgeen hun bewezen werd door de diepe stilte, die onder die jolige menigte heerschte.

Bij de slotakkoorden evenwel werden allen rumoerig, terwijl, toen de bekkens zwegen, een onmetelijk gejuich zich verhief, dat de verrukking der toehoorders moest beduiden en voor handgeklap, bij Oosterlingen ongebruikelijk, moest gelden.

Singomengolo, geholpen door een paar handlangers, ook door de beide Chineezen, houders der opiumkit, bood aan de notabelen ‘rôkô's’ (sigaren in bladeren gewikkeld) aan, terwijl bij de vrouwelijke voorname toeschouwsters ‘goelali’ en ‘kwee kwee’ (suikerwerk en gebakjes) rondgediend werden. In den omtrek der beide loodsen stonden eenige ‘warong's’ (kraampjes), waar de minder voorname gemeente haren snoeplust kon voldoen. Een daverend gejuich ging op, toen de belusten van de venters en ventsters vernamen, dat die lekkernijen kosteloos te verkrijgen waren, dat men die vrijgevigheid aan Singo te danken had, die zoo zijn terugkeer in zijne geboorteplaats wenschte te vieren. Des milden gevers hand werd allerwege hartelijk gedrukt. De verlokker verzweeg evenwel wijselijk, dat de tabak, waaruit de rôkô's gerold waren, met een aftreksel van opium gedrenkt was; ook dat het sap van de ‘sedap malam’[(58)] gediend had bij de bereiding der gebakjes en andere lekkernijen. Een ieder liet zich de versnaperingen goed smaken, en had een woord van dank voor den milden Singomengolo.

Op een wenk van dezen laatste entonneerde de gamelang weder. Een ieder hernam zijne plaats en met uitbundig gejuich werden de eerste muziektonen begroet.

‘Taroe Polo! Taroe Polo!’ klonk het uit veler mond. Allen schonken de meeste aandacht aan de voordracht.

Maar, hoewel ieder dessabewoner het motief, of beter het verhaal kende, waarop de artisten klankrijk borduurden, luisterde men toch in menigen groep gaarne naarden een of anderen oude van dagen, die de legende verhaalde, welke daar door de muziek onder tonen gebracht werd. De Javaansche muziek toch is de vertolking, de belichaming, de rythmeering van de zoo ontelbare sprookjes, verhalen en legenden in Oostersche landen. Zij is er een integreerend deel van, zooals de toonbuiging der stem en de gebaren dat bij rederijkers-voordrachten zijn. De legende van Taroe Polo was een der meest boeiende, on derhalve uiterst geschikt om de gemoederen voor liefelijke gewaarwordingen toegankelijk te maken. Zacht, maar toch verstaanbaar klonk de stem van den verhaler tusschen de muziek tonen:

Taroe Polo was een jong vorst, die, eens op jacht zijnde, in het dichte tropische woud een ouden en half vervallen kraton (vorstelijk verblijf), welks bestaan niemand zelfs vermoedde, vond. In weerwil van de dichte wildernis, die den bouwval omgaf, drong hij er in door, en vond in een der menigvuldige vertrekken, dat gespaard en zeer goed onderhouden was, eene wonderschoone vorstin, die door een stoet van jeugdige vrouwelijke bedienden omgeven was, die wel niet met hare gebiedster in schoonheid wedijveren konden, maar toch als toonbeelden van vrouwelijke bevalligheid konden gelden. De vorstin was eene koningsdochter, die daar in dat eenzame oord door eene wreede moeder geplaatst was, omdat deze haar wenschte uit te huwelijken aan eenen bejaarden, maar machtigen vorst, dien zij zelve voor hare dochter uitverkoren had. Pangerang (prins) Taroe Polo voelt bij den eersten aanblik der schoone kluizenaarster de liefde zijn hart binnensluipen. Hij draalt geen oogenblik om haar daarvan bekentenis te doen. Hoor, hoe de kleine ‘per

nakan gedang' en de 'gambang'[59] met hare zachte zilvertonen de gevoelens van den jeugdigen vorst vertolken. Luister, hoe hare geluiden zuiver, rein weerklinkend, bidden, smeeken, terwijl de jongeling voor de schoone neerhurkt. De lieve maagd is volstrekt niet ongevoelig voor die uitingen van genegenheid, van liefde. Haar boezem zwelt, zuchten breken zich baan; dat vertelt de 'soelieng' (fluit) met hare smachtende tonen genoegzaam. Haar gevoel wordt evenwel in bedwang gehouden door hare omgeving, die, geheel op de hand harer moeder, deze innig aanhangt. Zij kan zich derhalve slechts stokkend, met kort afgebroken woorden, ja met enkele lettergrepen uitdrukken. Dat geven de tonen der 'tjemplong' (liggende harp) duidelijk aan. Met zachtheid en list weet zij evenwel hare gezelschapsdames voor een oogenblik te verwijderen. En als dat gelukt is, barst een concert van hartstochtelijke juichtonen van de beide verliefden los, die door de 'rebab,' de 'gender,'[60] de soelieng en de tjemplong weergegeven worden. Na alzoo hunne wederzijdsche gevoelens betuigd te hebben, komt het verliefde paar tot de overtuiging, dat er aan het vermurwen der heerschzuchtige moeder van de lieve schoone niet te denken valt, dat de omgeving der vorstin onomkoopbaar is, en dat niets overblijft dan naar het gebergte te vluchten.

De aanminnige maagd aarzelt evenwel, hare schuchterheid doet haar voor dien uitersten stap terugdeinzen. Maar de smeekbeden van Taroe Polo, nu eens smachtend als het suizend windje, dat door de Wariengienkruinen ritselt, dan weer hartstochtelijk als de orkaan, die zijne boeien slaakt en loeiend over de velden giert, doet haar wankelen. Haar eigen hart bestormt haar, hare liefde doet zich gelden en behaalt eene volledige overwinning op hare besluiteloosheid, maar het is voor-

al de vrees, dat hare moeder van hare liefde voor Taroe Polo kennis zal dragen, die den doorslag geeft. Met blooden, neergeslagen blik, maar met een bekoorlijken glimlach valt zij in de armen van haren minnaar, en ijlt met hem de blauwe bergen, die in het verschiet liggen, te gemoet.

Het geheele Javaansche orchest viert dien luisterrijken uitslag en duidt met bekkenslag in versnelde tijdmaat de rapheid der vlucht van het jeugdige paar aan; om ten slotte met eene zachte maar toch genotvolle jammerklacht van de schoone prinses, en met eenen uitbundigen jubelkreet door den verliefden prins, bij de overwinning geslaakt, te eindigen.

Ademloos zat de geheele bevolking van Kaligaweh nog te luisteren, terwijl de laatste klanken der gamelang trillend in de verte wegstierven.

De maan was intusschen hooger gestegen, had bij die stijging zijne bloedroode kleur verloren, en gluurde thans nieuwsgierig over de Wariengien-kruinen op die landelijke aloon-aloon, alwaar zij allen, die daar zaten, met haar zilverlicht overgoot.

Middelerwijl was ook de tweede loods geopend geworden, en zag men daar een groep mannen op den grond gehurkt ijverig Chineesche speelkaarten hanteeren.

De Javaan is een dobbelaar in zijn hart. Het spel is zijne grootste hartstocht, ja de moeder van alle anderen, die wellicht niet gevaarlijk voor hem zouden zijn, wanneer die eerste niet opgewekt werd.

Al dadelijk stonden ettelijke mannen op, om aan het verleidelijke spel deel te gaan nemen, terwijl anderen, die nog meer van de gamelang en van de Topeng,[61] die ook gegeven zoude worden, wilden genieten, aan Singo en diens handlangers andermaal van die rôkô's vroegen, die hen zoo heerlijk gesmaakt hadden. Ook de vrouwtjes waren erg belust op de lekkere rijst-

gebakjes, die haar aangeboden waren, en gaven te verstaan, dat een duplikaatje van die lekkernijën niet onwelkom zoude zijn. Maar...., daar wachtten hen de sluwe suppoosten van babah Lim Yang Bing. Met een innemenden glimlach werd beduid dat de voorraad, die tot geschenken bestemd werd, verstrekt was; terwijl tevens te kennen werd gegeven, dat die rôkô's en die kwee-kwee bij de warongs te krijgen zouden zijn. Men keek elkander aan. Bij de warongs! Ja, maar daarbij werd kontant geld gevorderd, en.... al waren de bewoners van Kaligaweh welvarend te noemen, van het slijk der aarde was onder hen niet veel te vinden.

Singomengolo raadde hunne gedachten, en wees met een duivelachtig gebaar naar het geopende speelhol.

'Daar waren "doeit" (duiten), "katip's" (dubbeltjes), "stalie's" (kwartjes), "roepiah's" en "ringgiet's" (guldens en rijksdaalders) voor de gelukkigen te krijgen,' grinnikte hij.

Dat was olie in het vuur geworpen.

'Maar om te spelen, is geld tot inzet noodig,' meende een der omstanders.

'En de gesneden paddie dan?' vroeg de verleider met eenen duivelen-lach.

Daar ging voor de menigte een licht op. Dat zij zoo iets had kunnen vergeten!

'Zal die paddie in betaling aangenomen worden?'

'Ja, zeker. En voor den vollen marktprijs ook!' antwoordde de verleider. 'En', liet hij er verlokkend op volgen, 'dat het heden hari ontong is, kunt gij daar zien. Kijk Pak Ardjan eens de ringgiets laten klinken!'

En, waarlijk, daar stond de vader van den gewezen djoeroemoedie van de *Kiem Ping Hin* te tandakken (dansen) en te springen van vreugde, terwijl hij in de op elkaar gehouden handholten drie rijksdaalders liet rinkelen.

‘Drie rijksdaalders! Dat was op zijn minst het dagloon van een halve maand arbeidens! En die waren in weinige oogenblikken gewonnen! Er behoorde maar wat stoutmoedigheid toe. De fortuin was wel te bestormen! Zoo verzekerde althans de rampzalige, die in de loos gespannen netten verstrikt was.

Maar.... was het achterdocht, of was het voorzichtigheid? Nog niet veel bossen paddie vonden hun weg naar de speelloods. Maar,... daar maakten èn Kaseran èn Wongsowidjojo èn Kamidin, èn Sidin, èn zoo veel andere dezelfde gebaren als zoo even Pak Ardjan. Ook zij tandakten en gilden van de pret, en lieten aan de verzamelde dessabewoners, de eene drie, de andere vijf, de derde zeven en zelfs een tien gulden zien, die zij in een ommezien verdiend hadden. Waarlijk, Singomengolo, was een brave vriend, die zijne dessagenooten kwam gelukkig maken, door hen te leeren, gauw en gemakkelijk geld te verdienen!

Toen was er geen houden meer aan. Al ras zat de geheele speelloods vol, en waren daar vele groepjes, die het blinde geluk tartten, terwijl buiten de gamelang weerklonk en de krijschende stemmen der ‘ronggeng's’[(62)] vernomen werden.

Maar de houders der speelloods waren sluwe kerels. Neen, zij mochten de bevolking van Kaligaweh bij zoo'n eerste proef niet afschrikken. Neen, slechts een zeer klein gedeelte van den oogst was in hunne handen overgegaan; want, sloeg men de gelukkige en opgewekte gezichten der spelers gade, dan was het duidelijk, dat daar niet veel verliezers onder schuilden, en werden die ook al aangetroffen, dan waren het slechts dezulken, die een klein verlies wel dragen konden. Waarlijk, de *croupiers* maakten geene zaken dien dag; hoewel zij slim genoeg er voor zorgden, nu de indruk gegeven was, dat hun verlies

niet buitengewoon was; zoodat de rijksdaalders tot guldens, en de guldens tot kwartjes in de handen der spelers bij het op en neergaan van het geluk geslonken waren. Maar toch wonnen de spelers nog genoeg, om vroolijk en opgeruimd te zijn.

Eindelijk toen het middernachtsuur bij de ‘gardoe’ (wachthuis) van het dessahoofd op de ‘tongtong’ (hollen blok) weerklonken had, verklaarden de spelbazen, dat zij wenschten te eindigen; omdat het voor hen eene ware ‘malam tjelaka’ (ongeluks-nacht) was, En werkelijk de kaarten werden opgeborgen en de lichten uitgeblazen.

Maar, terwijl men zich nu nog bij de gamelang een poos verlustigde, werd de zucht voor de lekkere roko's andermaal gaande. Hiermede maakten de waronghouders goede zaken, en daar die ook al weer akolijten van babah Lim Yang Bing waren, keerden de bij het spel prijsgegeven gelden gedeeltelijk in den zak der kongsie terug, zoodat de opoffering niet te groot was.

Eindelijk was de voorraad van die lekkere stroosigaartjes, die toch al niet te groot genomen was, uitgeput. Toen verwezen Singo en zijne handlangers met eenen onbeschrijfelijken gemeenen grijnslach debelusten naar de opiumkit, waar volgens hunne verzekering veel lekkerder waar te genieten was. Daar troonden inmiddels de ronggengs op de ‘baleh-baleh's’ (rustbanken) voor het oog van een ieder, kneedden met bevallige vingeren de balletjes madat, en wierpen vurig verlokkende blikken op, en richtten menig ontuchtig gebaar tot de arme slacht offers, die, hunkerend voor de deur van dat heillooze hol stonden te turen, maar nog aarzelden om binnen te treden.

Helaas, voor enkelen was de verlokking te sterk! Opgewonden door het gift, dat reeds met volle teugen ingezwolgen was, verlokt door de uitnoodiging tot wellust

van die schoone jeugdige vrouwen, bezweek al ras de eene voor en de andere na. En hoewel dien eersten avond niet alle hokjes van de opiumkit bezet werden, zoo hadden de Chineezen, die haar bestuurden, alle reden van tevredenheid.(63)

Babah Lim Yang Bing prevelde dan ook binnen'smonds, toen hij dien uitslag vernam:

'Een onbetaalbare kerel, die Singomengolo, dien ik in waarde moet houden!'

Eindnoten:

(45) Een paal (bladz. 100) is eene lengtemaat gebruikelijk op Java van 1506,94 meter.

(46) De heerlijkste manga's, de lekkerste ramboetan's, de rinschste assam's, de saprijkste bliembieng's, de geurigste djeroeks en de meest verfrisschende djamboe's (bladz. 100). De manga-boom met zijne niervormige vruchten is een gewas dat 40 voet hoog wordt, en eene dichte kruin vormt. Er bestaan vele varieteiten van manga's op Java, waarvan de Mangifera indica en de M. foetida de voornaamste zijn. De ramboetan met zijn vleezig behaarde roode en gele vruchten, vormt ook een hooge boom, die door de plantenkundigen Nephelium lappaceum geheeten wordt. De pohon assam, is de zoo fraaie tamarindeboom met zijn fijn gevind loof, de Tamarindus indica. De bliembieng met zijne komkommervormige frissche vrucht is moer een struik, en is in twee hoofdsoorten verdeeld: de bliembien gmanies = Averrhoa carambola, en de bliembieng assam = Averrhoa bilimbi. De djamboeboom is mede een fraai gewas, meestal met machtige kruin. Er bestaan wel 70 soorten in Ned. Indië, waarvan de djamboe Samarang of Jambosa alba, de djamboe bol of J. domestica de djamboe ajer of J. aquosa, de djamboe mawar of J. vulgaris de voornaamsten zijn.

(47) Katja-piring, kembang mentega, melatti, poekoel ampat, kemoening, kembang spatoe, patra kombala (bladz. 100). Allen bloemstruiken, ware sierplanten. De katja-piring = Gardenia grandiflora; de kembang mentega = Nerium oderum; de melattie = Jasminum Sambac; de poekoel ampat = Mirabilis jalappa; de kemoening = Murraga exotica; de kembang spatoe = Hibiscus rosa sinensis; de patra kombala = Caesalpinia pulcherrima.

(48) Bamboe betong (bladz. 101) = Bambusa nigra ciliata.

(49) Bandeng's, djampal's, batak's gaboe's (bladz. 101) zijn vischsoorten, die door de ichtyologen respectivelijk Lutodeira chanos, Pangasius djambal, Anabas scandens, en Ophicephalus striatus geheeten worden.

(50) Singo was eerst in handen van wervers voor het leger gevallen (bladz. 102). De Gouverneur Generaal Duymaer van Twist meende de ergerlijke praktijken, die gebezigd werden, om met behulp van opium, vrouwen on dobbolspel de inlanders te ronselen, te moeten tegengaan, en verbood die praktijken ernstig bij circulaire. Maar, heel kort daarop verscheen eene geheime circulaire, waarbij de eerste ingetrokken en de schandelijke toestand bestendigd word.

(51) Het aantal opiumkitten in het pachtdistrict met een tiental vermeerderd werd (bladz. 103). De lezer kan de waarheid van deze bewering toetsen. Bij art. 8 der opium-ordonnantie (Ind. Staatsblad No. 197 van 1872) was het aantal opiumkitten voor de residentie Semarang op 42 bepaald. Bij eene volgende opium-ordonnantie, twee jaren later geslagen (Ind. Staatsblad N°. 229 van 1874) werd dat aantal voor die residentie op 52 en negen jaren later (Staatsblad 1883 N°. 197) op 61 bepaald. Toch schreef de Minister van Koloniën Rochussen op 4 Mei 1858, dat geen meer afdoend middel om het opiumverbruik tegen te gaan, kan worden aangewend, dan het getal der opiumkitten te verminderen. 'Het is,' zoo waren zijne woorden, 'door de vermenigvuldiging van deze, dat de inlandsche bevolking zich meer en meer in verzoeking gebracht ziet, om zich aan het gebruik van het verderfelijke heulsap over te geven, en de amfioenpacht zelve, van het doel, dat er mede beoogd moet worden, zich van lieverlede verwijdert.'
Bij circulaire van den Directeur der middelen en domeinen dd. November 1862 No. 3823 (B. 1298) werd den residenten medegedeeld: '*dat de Regeering met vasten wil er naar streeft om*

het amfioenverbruik door verbodsbepalingen en beperkingen tegen te gaan. Daartoe beveelt Zij aan eene inkrimping van het aantal kitten,' enz. Die circulaire is nimmer ingetrokken, en derhalve nog van kracht. Maar, zeg mij, kon die *vaste wil* der Regeering op ergerlijker wijze gebrandmerkt worden, dan door haarzelve geschied is?

(52) Galanggan's (bladz. 104) zijn dijkjes, die de natte rijstvelden omgeven. Die dijkjes moeten goed onderhouden worden, wil de landbouwer geene teleurstellingen bij het bevloeien zijner sawah's ondervinden. Zij moeten van tijd tot tijd verlegd worden, eerstens om de vruchtbare maagdelijke aarde, waaruit zij bestaan, weer met den bodem te vermengen, ook om te beletten, dat die dijkjes broeinesten worden van ongedierte als slangen, yoeyoe's (krabbensoort), enz.

(53) In den vollen oogsttijd (bladz. 105). De rijstoogst valt op Java niet overal gelijktijdig in. Op de strandvlakten heeft hij gewoonlijk einde Juni plaats, in de bergstreken later.

(54) Het is dan voor haar eene ware kermis (bladz. 105). Dat is ook het gevoelen van den oud-Hoofd-inspecteur der Cultures in Ned. O. Indië K.W. VAN GORKOM. Zie zijne *Oost-Indische Cultures* 1e deel bladz. 185.

(55) Gamelang (bladz. 106) is een muziek-instrument, uit vele metalen bekkens bestaande. Na de Koloniale Tentoonstelling te Amsterdam vertrouwt de schrijver, dat voor het lezend publiek een verdere uitleg overbodig is.

(56) (1) Aloon aloon (bladz. 106) is een plein, dat schier in iedere dessa aangotroffen wordt. Gewoonlijk wordt het door Wariengien-boomen, de Ficus religiosa, een der prachtigste keerkringsgewassen overschaduwd. Aan de westzijde staat gewoonlijk het bedehuis, de missighiet, terwijl de andere zijden door de woningen der hoofden ingenomen worden. Voor de komst der blanken had daar onder die boomen de rechtsbedeeling door de Javaansche hoofden plaats.

(57) Kamprits en kalongs (bladz. 107). De kamprit is eene kleine soort vledermuis, die in verbazende menigte onder de daken der dessawoningen huizen, en bij het vallen van den avond in dichte zwermen uitvliegen. De meest verspreide soort op Java is de Vesperugo noctula, die hoofdzakelijk van insecten leeft. De kalong behoort even als de voorgaande tot de handvleugeligen, maar is veel grooter. Hij bereikt de grootte van een jongen patrijshond, en is een ware plaag voor de dessabewoners, daar hij zich uitsluitend met vruchten voedt. Door de geleerden wordt hij Pteropus edulis geheeten.

(58) Sedap malam (bladz. 108) Polyanthes tuberosa. Zie daaromtrent de aanteekening No. 41 op bladz. 383 hiervoor.

(59) De Pernakan gedang en de gambang (bladz. 110). De eerstgenoemde is een der kleinste bekkens van het Javaansche orchest en met zeer hoogen toon. Er bestaan twee instrumenten van dien naam, die evenwel in afmeting, maar ook in toon met elkander verschillen. De gambang is een schuitvormige bak, op welks randen latten van zeer klankrijk hout rusten, die met een paar hamertjes bespeeld worden.

(60) De rebab en de gender (bladz. 110). Eerstgenoemde is eene tweesnarige viool. De gender is even als de gambang een schuitvormige bak, een soort harmonica, waarvan de toetsen evenwel van metaal zijn.

(61) Topeng (bladz. 111) de naam van de oorspronkelijke tooneelvoorstelling op Java, die door ettelijke acteurs en actrices met begeleiding van het gamelangspel uitgevoerd wordt. Meestal worden daarbij historische legenden ten gehoore gebracht.

(62) Ronggeng (bladz. 113) zou kunnen vertaald worden door het woord actrice. De ronggeng kan bij de topeng niet ontbeerd worden. In den regel zijn de ronggeng's zeer schoone vrouwen, maar tevens lichtekooien van de ergste soort.

(63) Hadden de Chineezen alle reden van tevredenheid (bladz. 115). De lezer zou kunnen meenen, dat de schrijver hier bij het ontwerpen van dit verleidingstafereel overdreef, of de waarheid geweld aandeed. Luister eens, wat de minister van Koloniën Hasselman bij de behandeling der Begrooting van N.I. in de volle Tweede Kamer liet hooren. Het waren woorden, die hem destijds als resident door een opiumpachter ingefluisterd waren. Het gold toen eene inkrimping van het toenmaals bestaande aantal opiumkitten. 'Er kwam nog iets bij,' zeide de Chinees in het vuur van de verdediging zijner belangen: 'Er kwam nog iets bij, namelijk: dat het zoo jammer was, als eene kit, nadat ze met veel moeite en kosten was productief gemaakt, werd ingetrokken. Men moest om de bevolking te lokken, feesten en danspartijën geven, en dit mocht toch niet tot eene vergeefsche moeite worden gemaakt.' Wanneer nu in den boezem der Vertegenwoordiging, waarin slechts uiterst schroomvallig, vooral door ministers van Koloniën, de opium-kwestie behandeld wordt, zulke mededeelingen weerklonken hebben, dan moge de

(1) In den tekst staat abusievelijk 55.

lezer oordeelen over wat er in werkelijkheid omgaat, en dan moge hij uitspraak doen, of het in den tekst voorkomend verleidingstafereel overdreven mag heeten.

VIII.
Eene dessa in verval. - Pak Ardjan's arrestatie.

Die aanvankelijk niet ongunstig uitgevallen proef werd stelselmatig voortgezet, en avond op avond weerklonk het zoo verleidelijk gamelang-spel op de aloon-aloon van Kaligaweh, en herhaalden zich de geschetste verlokkingen. Zoo iets kostte babah Lim Yang Bing in den beginne eenig geld. Maar dat zoude de renten met kapitaal wel opbrengen. Het duurde dan ook zoo heel lang niet, of het werd minder noodzakelijk de dobbelaars te laten winnen. Gebeurde dat nog, dan was het nog maar een enkele maal, om de hoop op winst niet verloren te doen gaan. Integendeel, de spelers begonnen al meer en meer te verliezen, en de eene bos paddie voor en de andere na ging in handen van de speelbazen over, die, het moet erkend worden, royale prijzen besteedden en het produkt zelfs tegen sommen boven den marktprijs overnamen.

Maar niet alleen was de speelwoede in Kaligaweh in lichterlaaie losgebroken, het opiumverbruik nam ten gevolge van het menschonteerende verleidingstelsel hand over hand toe, en zes maanden waren ternauwernood verstreken, toen erkend moest worden, helaas! dat een zeer groot gedeelte der bevolking tot het opiumschuiven was overgegaan. De pachters toch hadden krachtige bond-

genooten aangetroffen in de vrouwen,[64] die al zeer spoedig den invloed bespeurden, welke het amfioenrooken op hare echtgenooten uitoefende, en waren zij het niet, die de rampzaligen op het pad des verderfs weerhielden. Het tegendeel was waar!

Toch was de heillooze uitwerking van het vergift zoo dadelijk niet waar te nemen. Neen, die vijand werkte in het donker, langzaam, uiterst langzaam maar zeker. O, in den beginne was het verbruik van opium zoo gering. Een paar ‘mata's’[65] daags, nog niet eens die hoeveelheid, waren voor die oorspronkelijke lieden, aan de werking van het gift niet gewoon, voldoende om de zalige rust, den heerlijken slaap met zijne betooverende droomen van overschoone en wulpsche hoerie's, waarmede de Profeet Mohammed zijn paradijs bevolkt heeft, te genieten. Het dubbel aantal mata's verschafte de grootste opgewektheid, de hoogst opgezweepte natuurdrift, En die zaligheid, dat genot was bij den opiumpachter te koop tegen slechts veertien cent per mata.[66] Waarlijk, het was te geefs!

Maar... maar, volstond de schuiver aanvankelijk met die geringe hoeveelheid, die toch reeds eene bres in zijn bescheiden budget veroorzaakte, omdat die uitgave vrij geregeld wederkeerde; langzamerhand gewende het gestel van de rampzaligen er aan, zoodat die hoeveelheid grooter genomen moest worden, om de verlangde uitwerking te erlangen. Vond een enkele beluste bevrediging, wanneer hij slechts nu en dan, bijvoorbeeld eens in de week de ‘bedoedan’ (opiumpijp) ter hand nam, helaas, naarmate de zenuwen aan den prikkel gewenden, werd de behoefte daaraan grooter, en zoo waren er reeds verscheidenen aan te wijzen, die, wanneer de werking van het narcoticum opgehouden had, loom, naargeestig, zenuwachtig, ongedurig waren, en zich derhalve hoogst ongelukkig

gevoelden. Geen ander middel bestond daartegen dan om de bedoedan weer ter hand te nemen, het verdoovingsmiddel andermaal in te zwelgen, waardoor ze eindelijk bijna zonder tusschenpoozen van den eenen zwijmel in den anderen overgingen.[67]

Dat daarbij de stoffelijke welvaart der dessabewoners onvermijdelijk te gronde ging, wie zal dat betwijfelen? Niet alleen de uitgaven voor de zoo verleidelijke opiumballetjes overschreden reeds de draagkracht van menigeen; maar ook de opgewekte sexueele driften eischten bevrediging, en verslonden het laatste spoor van gegoedheid. Daarenboven was de lust tot arbeiden - toch al niet groot in een tropisch land - gestoord, ja vernietigd. Werkte het heulsap niet, dan was de schuiver een lodderig, vadzig, lui, slaperig wezen; geheel onbekwaam tot de geringste inspanning, waarin dan de levensvonk slechts aangeblazen kon worden door eene vernieuwde overprikkeling door het schandelijke middel.

Daarbij werden de hygiënische verhoudingen bij de bevolking van Kaligaweh dermate geschokt, dat die den meest gewonen opmerker moesten in het oog vallen. Werd de dessa toch, hetgeen slechts uiterst zeldzaam geschiedde, door blanken bezocht, dan bespeurden die, wanneer zij die streken vroeger doorreisd en het gezonde en krachtige uiterlijke der bevolking bewonderd hadden, thans in het tijdperk, waarin het verhaal handelt, mannen en vrouwen, die door hun ellendig voorkomen hunne meewarigheid wel gaande moesten maken.

O, daarin was zich niet te vergissen. Zij hadden daar slachtoffers van den opium-hartstocht voor zich. Die grauwbleeke gezichten, waarop de Oostersche bronstint niet meer te herkennen was; die saamgeschrompelde huid, die het uiterlijke vertoonde van perkament, hetwelk zonder te verschroeien aan eene overgroote hitte

was blootgesteld geweest; die hoekige gelaatstrekken, welke het hoofd op een afzichtelijk bekkeneel deden gelijken; die fletse blikken van de diep ingezonken oogen met donker blauw omkringd; die gebogen gestalten en die ingedoken borstkassen; die wonderbaarlijke vermagering van het bovenrif, welke veroorloofde de ribben te tellen en eene gedachte aan doorzichtigheid deed opwellen, want de specimina, die ontwaard werden, hadden ternauwernood een vod, een ellendig stuk ‘kahin’ (kleedingstuk) om de lendenen geslagen, ten einde hunne naaktheid te bedekken; dat vreeselijk kuchen, hetwelk vernomen werd, en diep uit de holte klinkende van eene beklemde borst en van aangetaste longen sprak, en het goheele rif akelig deed wankelen en schudden; die spillebeentjes, zoo dun, zoo mager, welke het geheel bijna niet meer vermochten te dragen, dat alles stelde het stereotiepe beeld daar van het verguisde pronkstuk der schepping, en stempelde zich tot herkenningsmerk, tot onwraakbaren getuige van het langdurig lijden, van de onafzienbare ellende, die daar doorstaan waren, en waardoor die lichamen gesloopt werden.

Toen Singomengolo de dessa, waar hij het levenslicht aanschouwde, maar waar hij als dankbaarheidsbetuiging de vreeselijkste hartstochten achtergelaten had, later terugzag, mochten zijne lippen zich waarlijk bij het doortrekken van het distrikt tot een duivelenlach omkrullen. Al wat hij daar waarnam: die met mos en onkruid overdekte klapperboomen om, en die andere verwaarloosde ooftboomen in de dessa's, die in het geheel niet onderhouden galanggan's en waterleidingen der sawah's, die slecht bewerkte velden, die weinige buffels, welker vermagerd en ziekelijk voorkomen van onvoldoende verzorging spraken, dat alles was zijn werk! Hij was de schuld, dat bij den oogst het produkt schamel en schraal

uitviel. Hij was de schuld dat die armzalige oogst, nog voor dat de ani-ani, haar werk verrichtte, reeds vervreemd was. Hij was de schuld dat kleederen, huisraad en akkergereedschap voor spotprijzen verpand werden, en in den kolk van den volksramp verdwenen.

Maar babah Lim Yang Bing, de opiumpachter, en zijne vrienden Ong Sing Beh en Kouw Thang, de pachters van het pandjes- en van het speelhuis, maakten goede, zeer goede zaken, en door zulke luisterrijke tusschenkomst voer de Nederlandsche schatkist er ook goed bij, althans in vergelijking met vroeger, toen die drie middelen, zoo als de Nederlanders, die bronnen van geldschrapen noemen, weinig of niets aan den fiscus, dien onverzadelijken Moloch, opbrachten. Vroolijk en lustig zou dan ook Neêrlands vlag in den wind hebben moeten wapperen en fier en trotsch zou het Nederlandsche wapen met het virile 'JE MAINTIENDRAI' hebben moeten prijken boven dat opiumhol, boven dat pandjeshol, boven dat speelhol, welke als aangebedene Drievuldigheid, tot eenheid van doel voerden voor het meest volmaakte uitzuigingsstelsel, waarmede een rampzalig overheerd volk bedeeld is kunnen worden!

Onder de ellendige verdwaasden, die in den put vielen voor hen gegraven, behoorde Pak Ardjan, de vader van den gewezen djoeroemoedi van den schoenerbrik *Kiem Ping Hin*, die, vroeger een gegoed Javaansch landbouwer, bezitter van een span krachtige 'kebo's' (buffels) mocht heeten, in betrekkelijk korten tijd have en goed verschoven, verdobbeld en verbrast en zijn gezin in een poel van de afzichtelijkste ellende gedompeld had.

Waar was het vriendelijke huisje gebleven met zijne goudgele omwanding van plat uitgespreide bamboehalmen, met zijn donkerbruin dak van 'nipah-atap' (bladerenbedekking), dat huisje waarin Pak Ardjan vroeger,

met vrouw en kinderen, zijne dagen zoo genoegelijk sleet, en de toekomst met zooveel vertrouwen te ge. moet zag?

Helaas! de hut, die het rampzalige gezin thans betrok, was klein, laag, bedompt en hoogst vervallen. In het eenige vertrek, waaruit zij bestond, heerschte eene onaangename muffe lucht, die door in bederf overgaande bamboe gewoonlijk verspreidt wordt. Een blik op de schamele omwanding, die aan het benedengedeelte verrot, overigens half vergaan en door de 'boeboek' (snuitkevertjes) aangetast was; een blik op het dak, hetwelk, door het vergaan der bamboe-dwarslatten, akelig doorboog en overigens in stof verviel; een blik op de bamboe-baleh-baleh, het eenige meubel aanwezig, liet geen twijfel over van waar die bedompte lucht kwam. Op de morsige matjes, die den nog morsiger bodem bedekten, krioelden de kinderen spiernaakt rond, terwijl de moeder en ook de vader, als hij te huis was, in lompen gehuld, die nooit gewasschen werden, en door het langdurig gebruik het lichaam aan flarden verlieten, op den bodem gehurkt, met verglaasden en dom uitzienden blik dat schouwspel aanstaarden.

Aanstaarden! Ja, als het turen van den machinalen blik zoo mag geheeten worden. Want de vader had van den rampvollen toestand zijn's gezins geen besef meer! De ontzettende zelfzucht, die door het opiumverbruik ontwikkeld wordt, de steeds grooter wordende onverschilligheid omtrent zijne geheele omgeving tot zelfs omtrent vrouw en kinderen toe, de hand over hand toenemende gemakzucht en de afkeer van iederen arbeid, van elke zorg, van elke inspanning, die den opiumschuiver beheerscht, waardoor hij ten laatste dag en nacht aan niets anders denkt dan aan de voldoening van zijnen hoofdhartstocht en de nevenlusten daarvan, waaraan al-

les rondom hem ten dienste moet staan, benevelde zijn oog, en maakte hem aan den rand van den afgrond stekenblind.

Verkeerde hij in den lethargischen staat, door het gematigd opiumrooken voortgebracht, dan was hij lustig, dan was hij tevreden, dan dommelde en droomde hij, en bouwde voor zich alleen een paradijs op, waarin slechts wulpsche beelden zijn geest en oog verrukten. Had hij de opiumhoeveelheid vermeerderd en het volgend stadium van waanzin bereikt, dan, ongeacht de tegenwoordigheid zijner kinderen, vervolgde hij zijne vrouw, die hem alsdan als eene hoeri van het paradijs verscheen, met de schandelijkste handtastelijkheden; dan hadden er in die hut, op welk uur van den dag of den nacht ook, omhelzingen en handelingen plaats, die voor het oog van die onschuldige kleinen hadden moeten gesluierd worden. Helaas! de man was dan aan een dier gelijk, onbekwaam om zijne hartstochten te kunnen breidelen.

Was het paroxysme bereikt, begon de werking van het vreeselijke gift te bedaren, dan verviel de ellendeling in een staat van vernietiging, die voor hem, maar nog meer voor zijne geheele omgeving een kelk van lijden was. Want, dan begon de schuiver te beven, dan kwam zijn geheel zenuwstel in beroering, dan spookten allerlei vreeselijke beelden hem door het hoofd, dan was hij ongedurig en angstig, dan voelde hij pijn door het geheele lichaam, dan was hij het sterven nabij, zoo verzekerde hij met onaangenaam en zuchtend geklaag, en dan was er slechts één middel om hem uit dien onduldbaren toestand te helpen, dat was andermaal de opiumpijp ter hand te nemen, om de kwaal door het vergift te bestrijden.

En dan moest de vrouw uit om tjandoe te koopen. Van waar zij het geld van daan haalde, moest zij maar weten.

En dan moest een kind de madatballetjes kneden en rollen; een ander de lamp verzorgen, bij dat rooken onontbeerlijk, en de pijp stoppen; een ander sterke koffie zetten, meestal afkomstig van diefstal uit de gouvernementstuinen. En als dat alles niet altijd door armoede mogelijk was, zelfs als dat voor het ongeduld van den zenuwlijder niet vlug genoeg in zijn werk ging, dan vervulde hij die rampzalige hut met kermen en klagen, met schelden en verwijtingen, waarmede hij allen radeloos en diep neerslachtig maakte.

In zoo'n midden was Ardjan opgegroeid, en hoewel hij nog zoo niet verdorven als zijn vader was, zoo hadden zijne ziel en hart in het zoo ontvangbare tijdperk der jeugd indrukken opgedaan, die het mogelijk maakten, dat hij in dienst van een smokkelvaartuig getreden was, en dat hij gevoelens omtrent zijne verplichtingen jegens de kongsie, die hem bij hare misdadige handelingen bezigde, aan den dag legde, zooals hij in de djaga monjet bij Moeara Tjatjing tegenover Lim Ho, den zoon van Lim Yang Bing, den opiumpachter te Santjoemeh, verkondigde.

Zoolang Ardjan, de oudste zoon van het rampzalige gezin, klein was, was dat gezin in de meest dierlijke ellende gedompeld gebleven. Toen deze evenwel na eerst een korten tijd als matroos aan boord van een gouvernements kruisboot gediend te hebben, eene plaats aan boord van den schoener *Kiem Ping Hin* verwierf, braken andere dagen aan, vooral toen Ardjan, door zijn van nature helder verstand geholpen, tot djoeroemoedi opklom. Hij kwam toch toen in de gelegenheid, om in aanraking met de lading van het vaartuig te komen en van eene waar, als opium is, was geene groote hoeveelheid noodig om reeds voor eene betrekkelijk groote waarde weg te kunnen moffelen, terwijl zijne opvattingen omtrent het mijn en het

dijn hem daartoe ook verlokten. Het ontvreemde heulsap leverde hij aan zijn vader af, die zoo niet alleen zijnen hartstocht ten volle bot kon vieren, maar door het van de hand zetten van het overige gedeelte nog al winst maakte, die evenwel, wel verre van het huisgezin ten goede te komen, in de grootste ongebondenheid werd verteerd.

Zoo was de stand van zaken, toen de resident Van Gulpendam den opiumpachter den wenk gaf, dat Pak Ardjan als een erge opiumsmokkelaar bij de politie aangeteekend stond.

Uit het bovenstaande valt te ontwaren, dat die bewering van het hoofd van gewestelijk bestuur waarheid bevatte; want sedert lang was de opiumpolitie den onverlaat op het spoor, zonder hem te kunnen snappen. Zoolang trouwens Ardjan aan boord van de *Kiem Ping Hin* diende, was daar nimmer eene ernstige poging toe gedaan.

Ook was het waar, wat de resident aan den opiumpachter medegedeeld had, dat Pak Ardjan, onkundig van de verdenking, die op zijn zoon geworpen was van de door de politie aangehaalde opium aan wal gebracht te hebben, Lim Ho aangeklaagd had wegens de vreeselijke mishandeling, die de Javaan ondergaan had. De oude opiumschuiver had dat niet gedaan, uit deernis met zijn zoon, ook niet omdat hij de mishandeling wreken wilde, nog minder uit een gevoel van recht, dat hem zoude aangespoord hebben om den euveldader zijne verdiende straf te bezorgen. Neen. Kort voor zijn wedervaren bij Moeara Tjatjing, had Ardjan bij zijn vader eenige kattie's opium bezorgd. Zoolang die voorraad duurde, had hij zich om de mishandeling zijn's zoons niet bekommerd; maar toen die slonk, begon hij voor de toekomst te vreezen, vooral toen zijn zoon het verblijf in het hospi-

taal met dat in de boeien verwisselde. Met zijn versuft brein had hij gedacht de in vrijheidstelling van Ardjan te kunnen bespoedigen, door een klacht tegen Lim Ho in te dienen. Die raad was hem door een pleitbezorger gegeven, die in een geding met den rijken zoon van den nog rijkeren opiumpachter eene goudader meende ontdekt te hebben. Die klacht werd bij den raad van Justitie goed opgenomen, en de voorloopige dagvaardingen dientengevolge beteekend.

Den jeugdigen rechter Van Nerekool werd die zaak door zijn chef in handen gesteld, en vol vertrouwen om in de eerste plaats aan de eischen van zijn rechtsgevoel te voldoen, en den onverlaat, die zich zoo eene mishandeling veroorloofde, aan den wrekenden arm der justitie over te leveren, maar ook om zijne belofte aan Anna, de schoone dochter van den resident Van Gulpendam, gegeven, na te komen, namelijk om den verloofde van baboe Dalima te redden, had deze die zaak aanvaard, en meende haar tot een goed einde te kunnen brengen.

Maar op een namiddag, - de zon stond nog hoog aan den hemel, - had Pak Ardjan zijn voorraad smokkelopium, die hij in eene blikken trommel verstopt, in een eenzaam naburig ravijn diep in den grond, onder eene dikke laag rolsteenen verborgen had, gaan bezoeken, en bevonden dat helaas hoogstens nog maar een paar thaël over waren. Hij nam die mede naar huis, want hij had eenige toezeggingen aan opiumschuivers gedaan, waaraan hij voldoen wilde. Het gold goede klanten, die ruim betaalden.

Maar nauwelijks te huis gekomen, hoorde hij van zijne kinderen, dat Singomengolo in de dessa verschenen was, ook dat die naar hem gevraagd had. Hoewel die verschijning, en ook die vraag, hem nu wel niet vreemd voorkwamen, zoo bekroop hem toch een onverklaarbaar

gevoel van onrust, dat hem aandreef, om zijne smokkelwaar te verheimelijken. Ware hij in normalen toestand geweest, dan ware hij, terwijl hij nog niet ontdekt was, weer omgekeerd, om de opium weer in het ravijn op te bergen. Maar hij begon zich loom te gevoelen, zijne zenuwen speelden hem parten, zijn denkvermogen raakte in de war; in één woord, hij was het stadium nabij, dat hij weer eene overprikkeling van het heillooze narcoticum noodig had. Hij had nog even den tijd om een paar mata's van zijn voorraad voor eigen gebruik af te zonderen, waarna hij het overige in een nipahblad wikkelde, en dat tusschen de atappen van de dakbedekking der schamele hut inschoof en zoo verborg. Toen hij daarmede klaar was, begon het lieve leven, en moest het geheele huisgezin op de been om hem bij zijn vreeselijken opiumhartstocht ter wille te zijn.

Maar, terwijl hij op de baleh-baleh uitgestrekt lag en ternauwernood aan zijne derde pijp bezig was, zoodat hij nog niet geheel onder den invloed van het papaverprodukt verkeerde, verscheen Singomengolo, vergezeld van een viertal politieoppassers en van de Chineezen van de opiumkit, op den drempel der deur. De opiumjager begreep dadelijk, wat er gaande was, hoewel Pak Ardjan terstond opgevlogen was, en met eene zekere behendigheid de opiumpijp onder het smerige hoofdkussen, dat op de baleh-baleh onmisbaar behoorde, geborgen had, en twee zijner kinderen, het eene de ‘palita’ (lampje) onder de rustbank verstopt had, en het andere den voorraad opium verheimelijkte. De weeachtige zoete lucht, die evenwel in het bedompte vertrek heerschte, kon niemand, wel het allerminst een bandoelan, zoo geslepen, als de vertrouweling des pachters was, misleiden.

‘Hier is opium gerookt,’ sprak deze norsch, terwijl hij met zijne handlangers het huis binnendrong.

‘Neen, waarachtig niet,’ stamelde Pak Ardjan geheel van zijn stuk, terwijl zijne vrouw met de kinderen als eene kudde vreesachtige schapen in een hoek van het vertrek samenschoolden.

‘Bezet de deur en de ramen,’ beval Singo aan de dienaren der politie.

En zich tot Pak Ardjan wendende, herhaalde hij:

‘Hier is opium gerookt!’

‘Neen, waarachtig niet!’....

‘En hier is de pijp!’ sprak de opiumjager triomfeerend; terwijl hij het corpus delicti van onder het hoofdkussen te voorschijn haalde. ‘Hier is de pijp; zij is nog warm.’

Pak Ardjan, toch al niet op zijn gemak, was bij dat bewijs geheel vernietigd.

‘Waar is de opium?’ vroeg Singomengolo barsch.

Geen antwoord.

‘O, wij zullen haar wel vinden?’ ging hij met akeligen glimlach op de lippen voort.

Hij gaf een teeken aan de beide Chineezen en aan die politiedienaren, welke deuren en ramen niet in het oog te houden hadden. En nu begon, door hem voorgegaan, eene nasporing, - eene jacht mag zij wel genoemd worden, - waarvan het verhaal ongeloofelijk moge schijnen, maar die helaas toch zoo dikwerf plaats vindt.[68]

Onder de baleh-baleh, onder de matjes, die den grond bedekten, werd gezocht; in den bodem, die den vloer der hut uitmaakte, werd gewroet; onder de ‘dapoer’ en in de asch van dat primitieve kooktoestel werd getast hoofdkussens met verdachte kapok-klonters werden opengesneden, en den inhoud over den vloer verspreid; de weinige kisten en ‘kapèk’ (sluitmanden), die aangetroffen waren, werden geopend, en de lompen, die zij bevatten, uitgeschud en verachtelijk neergesmeten,

het armoedige huisraad, de weinige potten en pannen, de rijstketel, het tombokblok, de ‘bakhol's’, (rijstmanden), tot de sirihdoos toe, werd doorsnuffeld; maar niets, niets werd gevonden.

Singomengolo was vertoornd. Nu gelastte hij de visitatie aan den lijve. Eerst werd Pak Ardjan gegrepen en, toen hij zich verzette, werd hem onder het toedienen van een groot aantal vuistslagen, de smerige vodden, die hij droeg, van het lijf gescheurd, en weldra stond hij daar met zijne afzichtelijke magerheid spiernaakt voor zijn gezin. Onder den aandrang van dat kiesche gevoel, hetwelk zelfs den meest verdorvene blijft beheerschen, hurkte hij jammerend neder, om zijne naaktheid voor zijne kinderen te dekken. Toen was het de beurt van de vrouw en de kinderen, waaronder meisjes van 7 tot 14 jaren. Met de grootste zedeloosheid gingen hier de onverlaten te werk, en volvoerden de gruwelijkste aanrakingen, de gemeenste betastingen. Noch het kinderlijk gevoel ten opzichte der moeder, noch de onschuld der jeugd kon hen weerhouden; zij zochten en wroetten met wulpschen vinger, terwijl hunne lippen nog met beestachtige kortswijl de magerheid der ‘prawans’ (maagden) bespotten. Het was een afzichtelijk tafereel, dat daar onder het oog der politie geschiedde, ja met hare medewerking volvoerd werd; want èn de bandoelans èn de politieoppassers wedijverden met de Chineezen in ontuchtige handelingen.

De kinderen schreiden, de meisjes zuchtten, en de moeder gilde onder die behandeling; maar niets mocht baten. Maar eindelijk, bij een nog losbandiger gebaar, door een der politieagenten gepleegd, waarbij de oudste dochter, de lieve Sarina, een meisje van veertien jaren haar sarong ontviel, en zij een kreet van schrik slaakte, sprong Pak Ardjan woedend overeind, vloog op den laf-

hartige wellusteling aan, trok hem den sabel uit de scheede, en begon den onverlaat een paar houwen toe te deelen, die dezen noodzaakten, onder het uiten van een akelig jammerend gehuil, het tooneel zijner heldendaden te verlaten.

Maar helaas! de tot radeloosheid getergde vader, wiens dolle woede hem blind, voor hetgeen thans rondom hem voorviel, maakte, en wiens uitgeteerde arm geene inspanning van eenigen duur kon verleenen, was dadelijk gegrepen en ontwapend, alvorens hij verder nog ter verdediging van zijn zoo gehoond gezin kon optreden. Hij werd gruwelijk gekneveld. Met de meest, verfijnde wreedheid werden hem de enkels aan elkander gebonden, waarbij men het stekelige gemoetoetouw tusschen de teenen doorreeg, hetgeen bij iedere beweging van den ongelukkige afgrijselijke smarten veroorzaakte. Om hem verder onschadelijk te maken, werden hem de handboeien aangelegd. Maar daar de braceletten van dat werktuig van barbaarsch geweld veel te veel ruimte aanboden, en de zeer vermagerde polsen slechts gebrekkig en onvoldoende omsloten, werden zij met wiggen aangevuld, die in der haast van een paar stukjes brandhout gesneden, en tusschen den ijzeren band en den arm ingedreven werden, hetgeen den ongelukkigen zulke onduldbare pijnen veroorzaakte, dat hij in een klagend gehuil uitbarstte, dat veel van dat van een zieltogend dier weg had.

Maar nu de opium? De opium? Die was tot nu toe niet gevonden!

Singomengolo krabde zich achter het oor. Het geval was netelig.

Wat zou de Kandjeng toean Resident aangaan! Maar,... om dien lachte hij. Och, die zou bulderen, blaffen, maar zich zorgvuldig van bijten onthouden.

Wat zou echter babah Lim Yang Bing zeggen? Zou die zijn ijver niet verdenken?

En, als de ‘soerat soerat kabar’ (nieuwsbladen) aan het praten gingen! En dat zouden die neuswijzige papieren zeker doen. Daaromtrent was geen twijfel te koesteren. En, als dan de ‘toean toean rakkers’ (de heeren rechters) kennis van de zaak namen! Ja, dat kun reeds niet anders. Pak Ardjan had zich gewapenderhand en geweldig tegen de politie en nog wel tegen de opiumpolitie verzet, een vergrijp dat niet verzwegen kon blijven, dal bovendien door de ‘Blanda's’ (Hollanders) ten rechte zwaar gestraft werd. Maar dan zou ook uitkomen, dat hij huiszoeking gedaan, en daarbij niets gevonden had! Dan zon wellicht nog meer te berde komen! Men was toch ‘terlaloe korang adjar’ (te gemeen) met de meisjes omgesprongen... En de toean toean rakkers waren zoo nieuwsgierig! Die zouden dat wel te weten komen!

O, dat toch opium gevonden ware! Of beter, dat hij zijne voorzorgen maar goed genomen had!... Dan...

‘En toch’ zoo mompelde hij, terwijl zijne oogen met arendsblikken de schamele hut doorzochten, ‘de inlichtingen waren zoo nauwkeurig mogelijk. Ik moest wachten, tot dat Pak Ardjan van de‘Djoerang-Tjatjing’ (het wormenravijn) terugkeerde, dan... Maar, het ware misschien verstandiger geweest, hem in dat ravijn te overvallen?... Maar... neen, neen; dan zou hij hebben kunnen beweren, dat hij die opium gevonden had. En die heeren rechters zijn zoo lichtgeloovig en zoo aarzelend om straf op te leggen... Neen, neen... die opium moest bij Pak Ardjan aan huis gevonden worden! Dan eerst was er een aanneembaar bewijs van schuld aanwezig!... Maar dat is zij niet. Ik heb niets gevonden... Eb, èh... wat is dat?’...

En met een sprongetje was Singomengolo in den hoek van het vertrek, waar hij eene doorbuiging in de atappen zag. Het was, alsof die nog kort geleden een weinig verschoven waren; en eene minder donker getinte streep

lieten ontwaren, die aanduidde, dat de nipahblâren niet onmiddellijk aan den invloed van den rook, die bij gebrek aan een schoorsteen, bij keukenbedrijvigheid het geheele vertrek vulde, hadden bloot gestaan. De bandoelan bracht de hand tusschen de atappen, tastte en zocht een oogenblik, en eindigde met twee pakjes te voorschijn te brengen. Hij opende die haastig, en stiet een triomfkreet uit. Het was de opium, die Pak Ardjan kort voor het huisbezoek daar geborgen had.

'Loe djoesta, bangsat!' (je loogt, schurk), voegde de opiumjager den rampzaligen Javaan toe, terwijl hij hem daarbij met de vlakke hand voor de tanden sloeg, dat het bloed uit de lippen van den mishandelde parelde.

Maar deze sprak geen woord.

Toen de buit gemaakte opium behoorlijk door getuigen bezichtigd was, werd de betrapte overtreder in eene smerige 'tandoe' (draagzetel) geworpen, die dom ettelijke dessabewoners, tot dien dienst geprest, gedragen werd, en zoo, behoorlijk geëscorteerd en bewaakt, naar de gevangenis van Santjoemeh overgebracht.

Weinige dagen later was eene aanklacht door den resident Van Gulpendam bij den landraad te Santjoemeh ingediend omtrent Pak Ardjan, die beschuldigd was van opiumsmokkelarij, en van gewapend verzet tegen de politie, waarbij een der dienaren bij de uitoefening van zijn plicht ernstig gewond was.

Toen Mr. Zuidhoorn, de voorzitter van dien raad, die beschuldiging las, kon hij een bitteren glimlach niet verbergen.

'Het is walgelijk! walgelijk!' mompelde hij.

Eindnoten:

(64) Krachtige bondgenooten aangetroffen in de vrouwen (bladz. 117). In de *Itinerario, Voyage ofte Schipvaart* van JAN HUYGEN VAN LINSCHOTEN, een Haarlemmer, die in 1579 naar Indië zeilde, worden uitvoerige bizonderheden aangetroffen, die een romanschrijver zich niet veroorloven mag, maar de oorzaken aangeven, waarom de vrouwen in N.I. op het samenzijn met een opiumschuiver zoo verlekkerd zijn. JEAN CHRÉTIEN BAUD, hoewel nier zoo in bizonderheden afdalende, bevestigt volkomen het bestaan dier oorzaken in zijne *Proeve*, in de aanteekening N°. 30 op bladz. 380 hiervoren reeds aangehaald. Men zie ook VAN DEDEM'S studie in de aanteekening N°. 38 op bladz. 382 hiervoren aangehaald. Bij inzien van die aangehaalde werken zal de lezer ook ervaren, waarom de opium naast of zelfs boven ieder ander aphrodisiacon gesteld kan worden.

(65) Mata's (bladz. 117). Een mata, ook wel 'tiembang' genaamd, is het 1/16000 van een kati, of het 0,368 van een milligram.

(66) Tegen slechts veertien cent per mata (bladz. 117), Zie *Koloniale Verslag voor 1884*, hoofdstuk M., Afd. I., bladz. 154.

(67) Van den eenen zwijmel in den anderen overgingen (bladz. 118). Een volbloed Chinees schreef nog zoo heel lang niet geleden in de *Times:* 'Wijs mij één geval, waarin iemand zich heeft gehouden aan eene vaste hoeveelheid opium, waarmede hij tien jaren geleden begon, en ik zal u honderd gevallen toonen, waarin men begon mot eene matige hoeveelheid, doch binnen tien jaren het gebruik zoo toenam, dat het de schuivers te gronde richtte.'

(68) Waarvan het verhaal onmogelijk moge schijnen; maar die helaas toch zoo dikwerf plaats vinden (bladz. 127). Helaas, hoe dikwijls hebben de Indische dagbladen gelegenheid zoodanige gebeurtenissen mede te deelen. Dergelijke berichten van opiumschandalen komen schier nog menigvuldiger voor, dan in de Nederlandsche dagbladen die der kinderlijkjes in grachten, slooten, enz. gevonden.

IX.
Kuiperijen - Een vrienden-drietal.

Toen Lim Ho van zijn reder, babah Lim Yang Bing, de gevangenneming van Pak Ardjan, zijn aanklager wegens de Kamadoog mishandeling bij den raad van Justitie, en de omstandigheden, waaronder zij plaats gevonden had, vernam, grinnikte hij van genoegen.

'Die is al vast van de baan geknikkerd,' dacht hij. 'Bij een eenigszins verstandige behandeling van zaken is die veroordeeld, en de duivel weet waarheen gezonden, alvorens de opiumsmokkel-perkara van zijn zoon aan de beurt gebracht zal zijn. De gevaarlijkste getuige is dan weg.'

Hij verviel in diep gepeins.

Drommels, hij had een kostbaar kleinood aan de 'njonja' (mevrouw) van den resident laten aanbieden, en had daarvoor slechts ternauwernood de ijle toezegging gekregen, dat zij trachten zou, het meisje gunstig voor hem te stemmen.

'Betoel, njonja mahal!'[(69)] (Waarachtig, het is eene dure mevrouw) grinnikte hij. 'Bij Kong! wat zal hare daadwerkelijke hulp wel kosten, wanneer ik die bij weigering van het meisje zou noodig hebben? Astaga! dat zal naar geld ruiken!'

Maar de gevangenneming van Pak Ardjan gaf aan zijne gedachten eenen zekeren loop.

‘Neen, het meisje is niet te winnen, daar ben ik zeker van; die haat, mij te zeer! Maar, dat is het juist, wat haar voor mij zoo aantrekkelijk maakt. Zij is mooi, zij is lief, dat's waar; maar daar zijn zoo vele mooie en lieve prawans in de dessa's.... Dat is flauwe, bekende kost!... De weerspannige deern voor mijn wil te doen bukken;... haar, die mij verfoeit, met mijne kussen te kunnen overdekken;... in de armen van haar, die mij veracht, de hoogste wellust te genieten;.... om haar daarna, naar lichaam en ziel verlept en verflenst, te kunnen wegtrappen,.... ziet..... dat is de ‘sambal’, (gepeperde toespijs) die ik bij mijn verlangen naar haar najaag! En bij Kong! Aan dal verlangen zal ik bot vieren! Hoe? Dat weet ik nog niet. Met list of met geweld? Om het even; als het noodig zal zijn, met beiden tegelijk!’

Zoo prevelde hij, terwijl hij op de weelderige kussens van eene fraai bewerkte rottangbank in liet ouderlijke huis uitgestrekt lag met de lange Chineesche pijp in den mond, waaruit hij de heerlijkste tabak, die het Hemelsche Rijk oplevert, rookte.

‘Met list?’.... zoo ging hij na een paar halen gedaan te hebben, bij zich zelven voort. ‘Met list?.... Wat staat mij het meest in den weg? De wil van het jongemeisje. Ja, maar die zal wel te buigen zijn, wanneer de gelegenheid zich zal aanbieden.... Dat zal desnoods de taak van het geweld zijn. Maar,..... wie staat mij nog meer in den weg? De njonja resident, bij wie zij als baboe in dienst is? Neen, van die heb ik, als het er op aan komt, hulp te verwachten, vooral, wanneer ik....’

En hierbij volvoerde de aterling de eigenaardige beweging der Chineezen, wanneer zij geld tellen, welke daarin bestaat, dat zij met ieder gebaar het eene hoopje muntstukken, goudgeld, guldens of rijksdaalders, regelmatig, zonder dat het, eene stuk iets meer of iets minder

over het andere geschoven is, naast het andere uitstrijken, zonder ooit eene enkele munt te veel of te weinig neer te leggen.

'Is er niemand anders, die mij in den weg staat?....' ging hij voort. 'Ardjan, haar verloofde. Ja, maar die zijn zaak is gezond. Hij zit in de stadsboeien, en is beschuldigd van een paar pikols opium binnen gesmokkeld te hebben. Lang voor dat dit proces uitgewezen is, en hij zijn straf zal uitgezeten hebben, moet het feit voltrokken zijn; dan moet Dalima de mijne geweest zijn! Daarna?.... Och, dan.... dan denk ik niet meer aan haar. De vraag zal dan zijn, welk lief bekje mij verder boeien zal? Dus... Ardjan is ook niet te vreezen. En wanneer die uit de boeien komt, zal de kongsie wel raad met hem weten!... Blijft nog over Setrosmito, Dalima's vader.... O, die ellendige Javaan heeft mij mei zijn kris gedreigd, toen ik hem vijf honderd ringgiets voor de onschuld zijner dochter bond.... Dat moet ik hem nog betaald zetten! Maar hoe?.... O, een denkbeeld!.... Die gevangenneming van Pak Ardjan is zoo van een leien dakje geloopen. Als Setrosmito ook zoo in de val kon raken; al ware het maar voor weinige weken....'

En opspringende van de bank, snelde hij naar eene kleine gong, die op een fraai voetstuk van kostbaar Chineesch aardenwerk, rijk met slangen en krokodillen en relief voorzien, bij een pilaar stond, greep daar een ebbenhouten stokje in den vorm van een krokodillenkop, dat zinnebeeld van Ngoh, den Watergod,[70] gesneden, en deed daarmede een paar slagen op het klankrijke metalen instrument. Onmiddellijk daarop trad een zwierig gekleede Javaansche bediende binnen, die tot bij de rustbank naderde, daar neerhurkte, het plat zijner handen op het voorhoofd bracht, het hoofd boog en zoo zijn 'sembah' (groet) eerbiedig bracht.

‘Zou Singomengolo te Santjoemeh zin, Drono?’ vroeg Lim Ho.

‘Ik heb hem heden ochtend nog gezien, babah,’ antwoordde Drono, terwijl hij zijn sembah herhaalde.

‘Loop hem dan onmiddellijk zoeken. Hij zal wel in de nabijheid der opiumkit zwerven. Ik moet hem dadelijk spreken.’

‘Saja, babah,’ antwoordde de Javaan, terwijl hij een paar passen al hurkende achteruitschoof, toen opstond en steeds front naar den Chinees makende, achteruitstapte, en zoo door de fraai gebeeldhouwde deur van het vertrek verdween.

‘Slechts voor weinige weken....’ zoo ging Lim Ho met zijnen gedachtengang voort. En in dien tijd, zou de gelegenheid wel gevonden worden, om de lieve Dalima te lokken.... O!... daarbij zou de njonja resident zeer behulpzaam kunnen zijn. Maar, dat zal duur worden!... Om het even, geld is er genoeg!’

En bij die opgekomen gedachte sprong hij andermaal op om de gong te doen klinken. Toen een ander Javaansche bediende verscheen, vroeg hij:

‘Is Drono al weg?’

‘Nog niet, babah,’ was het antwoord, ‘maar hij is op het punt te vertrekken.’

‘Loop dan gauw en roep hem hier!’ was het bevel.

Een oogenblik later trad Lim Ho's getrouwe voor hem.

‘Begeef u, voor gij Singo gaat zoeken, naar het huis van M' Bok Kårijåh, en zeg haar, dat ik haar oogenblikkelijk wensch te spreken.

‘Saja, babah,’ was het antwoord, vergezeld van den onafscheidelijken sembah.

‘Maar dadelijk, dadelijk!’ sprak Lim Ho ongeduldig.

‘Saja, babah.’

M' Bok Kårijåh betrad daags daarna het residentiehuis en verzocht bij de ‘njonja besar’ (de groote mevrouw) toegelaten te worden. Dat geschiedde terstond; want het was in de ochtenduren, en de schoone Laurentia had haar ‘spen’ (dispens) reeds verzorgd, en de benoodigdheden aan ‘kokkie’ (kokkin) uitgegeven, en hield zich juist onledig met na die bezigheden haar ochtendkabaja tegen een fijnen baptisten, met rijk gewerkte entre-deux gefestonneerd, te verwisselen. Voor die oude ‘doekoen’ (kwakzalfster) had zij trouwens nimmer belet, en ontving zij haar steeds, wanneer het mogelijk was, op ieder uur van den dag.

‘Tabeh, njoonjaa;’ zei de oude vrouw op dien slependen toon, der Javaansche onderdanigheid zoo eigen, terwijl zij aan de voeten der Europeesche dame nederhurkte.

‘Tabeh nènèh’ antwoordde Laurentia.

‘Heeft de obat van laatst goed gewerkt?’ vroeg het wijf om het gesprek te beginnen.

‘Overheerlijk, nèh! Ge moet mij daarvan een goeden voorraad geven.’

‘Ik heb daar al aan gedacht, njonja; maar de ingrediënten zijn zoo moeielijk te krijgen. Zij zijn zoo duur!’

De njonja greep een beursje, dat in haar werkmandje lag, en stopte de oude een paar rijksdaalders in de hand.

‘Ziedaar, om die ingrediënten te koopen. Zorg er maar goed voor.’

Het oude wijf knoopte al grinnekend de geldstukken in de punt van een smerigen zakdoek, waaraan reeds een bos sleutels bengelde, en beloofde dat de njonja tevreden zoude zijn.

Daarna begon zij over Sienjo Leo te babbelen en uit te weiden, wat een aardig schalksch ventje het was. Als het kind op straat wandelde, dan keek iedereen het aanvallige schepseltje na. Misschien wierp dan de een

of ander ook wel een blik aan de baboe, die het jongetje vergezelde. Want het moest erkend worden, dat baboe Dalima schoon, zeer schoon was. De njonja moest dal lieve meisje zoo niet, laten gaan wandelen. Zij was te mooi, en er waren altijd menschen geneigd om de onschuld te verderven. Dat wist de njonja ook wel. En hel zou zoo jammer zijn, wanneer die lieve meid in verkeerde handen viel. Er was zooveel geld met haar te verdienen!'

Zoo ratelde de oude voort. En zoo verhaalde zij met horten en stooten, dat de hartstocht van Lim Ho voor het schoone meisje steeds aanwakkerde, en dat hij al meer en meer genegen was, groote opofferingen voor haar bezit te doen.

De oogen van de hebzuchtige Europeesche vrouw glinsterden. M' Bok Kåryåh zag met sluwen blik, dat zij alles wagen kon. Voorover gebogen, maar toch met den loerenden blik op Laurentia gevestigd, fluisterde zij een poos, en scheen daarbij al de aandacht harer toehoorster te boeien; want deze verloor blijkbaar geen woord, en bewoog herhaalde malen het schoone hoofd als teeken van toestemming op en neer. Toen de nènèh hare mededeeling geëindigd had, antwoordde mevrouw Van Gulpendam niet dadelijk, maar dacht, zoo het scheen,ernstig na. Eindelijk sprak zij:

'Boleh; tapen..... mentega sama ikan!'

Bij het eerste woord: boleh, dar: 'het kan, het is uitvoerbaar' beteekent, was er eene glinstering in het fletsche oog van het oude wijt verschenen. Bij het overige gedeelte van de uitdrukking der njonja teekende haar blik verbazing. Ja, die zuiver Nederlandsche uitdrukking, hoewel in onberispelijk Maleisch wedergegeven, was haar te hoog.

'Mentega sama ikan?' vroeg zij aarzelend.

‘Ja zeker, boter bij den visch!’ herhaalde mevrouw Van Gulpendam in het Maleisch. ‘Versta je dat niet, nènèh? Kontant, M' Bok! kontant! Met beloften laat ik mij niet afschepen!’

‘Tobat!’ (Ach) zuchtte de oude, terwijl zij een doosje uit de plooien van den band te voorschijn haalde, die haren sarong om de oude verwelkte lendenen gesloten hield, en het de njonja aanbood.

Daarin waren een paar kostbare gouden ‘kraboe's’ (oorknoppen) van Chineesch maaksel, die van diamanten fonkelden.

‘Is dat alles?’ vroeg mevrouw Van Gulpendam met een verachtelijken glimlach.

‘Zij zijn kostbaar.’ mompelde het oude wijf.

Maar de residentsvrouw schudde ongeduldig het hoofd.

‘Lim Ho heeft gezegd, dat hij de njonja in persoon zijne dankbaarheid zou komen betuigen, wanneer de zaak gelukt was.’

Laurentia lachte hoonend.

‘Wanneer de zaak gelukt was!’ herhaalde zij. ‘Het is wat moois!... Neen, ik wil den babah niet zien.’

‘Maar, njonja...’

‘Geen woord meer. Daar neem die ‘kraboe's maar weer meê.’

‘Maar, wat moet ik Lim Ho zeggen?’ vroeg M' Bok Kårijåh.

‘Wat ge wilt, nèh!’

‘Maar, njonja...’

‘Geen woord meer, M' Bok, daarover. Zorg nu maar, dat ge me eene goede provisie van die obat brengt.’

‘Heeft de njonja anders niets?’

‘Neen.’

‘Ik heb anders thuis nog een partijtje juweelen, kraboe's, ‘tjientjing's’ (ringen, haarspelden)...’

‘Neen... neen... nèh...; maar toch als ge soms ‘gelang's’ (armbanden) weet?’

‘Gelang's, njonja?... Welke?’

‘Gouden, natuurlijk, nèb... Ik heb er laatst gezien, de dochter van den Majoor-Chinees had ze aan. O, zoo fraaie. Fijn geschubte slangen, van ‘maas toewa’ (oud goud), die zich drie of vier malen om den pols wikkelden; daarbij oogen van briljanten, terwijl zij in den mond een rosé achtigen diamant hadden... kijk, zoo dik!’

En de njonja vertoonde het boveneinde van haren pink.

De oude M' Bok Kårijåh verslond als het ware, de woorden, die zij hoorde.

‘Als ik zoo een paar gelang's kon koopen’ ging de njonja voort, ‘voor die zou ik nog wat ever hebben, er zou voor u ook wat te verdienen zijn.’

Dat laatste werd zeer achteloos gezegd, hoewel de schoone Laurentia de oude vrouw met een enkelen blik als doorboorde.

‘Saja, njonja,’ antwoordde deze, terwijl zij opkrabbelde. Tabeb njonja!’

‘Tabeh nèh!’

Een half uur later stootte Lim Ho een ijselijken vloek uit, en herhaalde de uitdrukking van njonja mahal! Maar zijn hartstocht was te zeer opgezweept, om hem te doen terugdeinzen. Hij overhandigde den volgenden dag met de reeds bekende kraboe's ook de gewenschte gelang's aan M' Hok Kårijåh.

Alvorens met het verhaal, hetwelk ons bezig houdt, verder te gaan, zal de lezer een nadere kennis moeten aangaan met Mr. Van Nerekool, den jeugdigen rechtsgeleerde, wiens hulp door Anna Van Gulpendam voor Ardjan, den verloofde van Dalima, ingeroepen was. De

gang van het verhaal vervoerde ons tot nu; het is tijd om een blik achterwaarts te werpen.

Karel Van Nerekool, was - wij weten het reeds - een flink, rijzig jong mensch van ongeveer acht en twintig jaren, met een fraai besneden gelaat, dat wel wat ernstig door een paar hel blonde bakkenbaarden omlijst werd, terwijl het hoofd met eenen ietwat meer donkeren krullendos prijkte. Hij had zijne rechtskundige studiën te Leiden, dat Nederlandsche Athene, verricht. Maar, hoewel hij steeds zijne examina cum laude had afgelegd, zoo moest hij toch in oogenblikken van openhartigheid erkennen, dat hij niet die partij van zijne geestvermogens had getrokken, welke met eenig recht er van verwacht hadden kunnen worden. Zoowel op het gymnasium, dat hij bezocht had, als op de hoogeschool had hij bekend gestaan als een gemakzuchtige ten opzichte zijner studiën, die evenwel met betrekking tot andere zaken volgaarne uit het gareel sprong, om door die doellooze fantaisie voortgedreven te worden, welke reeds bij het kind en bij den jongeling een uitverkoren geest stempelt. Hij hield dol veel van alles, wat hem niet aanbevolen werd, en daaronder sorteerden: in de eerste plaats de muziek, dan de teekenkunst, de schilderkunst en de natuur. Als kind reeds had hij om die reden dikwijls moeten schoolblijven. Maar, wat nood? Dat hinderde hem minder. Hij kroop dan in een hoek van het schoollokaal en droomde. Toen werd wel eens gemompeld, wanneer hij daar zoo eenzelvig terneer zat met zijn blondgelokt hoofd naar boven gekeerd, en met den blik in het onmetelijke blauwe hemelruim verloren: ‘arme jongen! dat draait op borstziekte uit!’ Maar die voorspelling werd geloochenstraft; met hem gebeurde het als met zoovele anderen, de volle gezondheid gewerd hem met het intreden der manbaarheid.

Nog zeer jong zijnde, had hij zijn vader verloren.

Boosaardige lieden, - van die, welke steeds eene hatelijke nieuwsgierigheid aan den dag leggen omtrent zaken, die hen niet raken, - beweerden dat die vader nimmer bestaan, of beter uitgedrukt nimmer bekend was. Waarop zij dat grondden? Och, op nietigheden, waarbij zelfs Karels familienaam te pas gebracht werd, die, zoo werd beweerd, het omgekeerde van den waren naam zoude zijn. Maar wat kan zoo iets den lezer belangstelling inboezemen, in een tijd waarin Goddank, de mensch het recht van bestaan alleen uit dat bestaan ontleent, en slechts waardeering geniet, wanneer hij haar door kunde, talent en eerlijkheid verdient? Een zoodanig wezen is in het bezit van de meest eervolle verwantschap der wereld, namelijk die der weldenkende lieden.

Zijne moeder had den naam gehad een vrij aardig vermogen te bezitten. De studiën van den jongen man waren niet alleen uit ruime beurs bekostigd; maar hij was ook in staat gesteld geweest, om aan de meest prettige partijen der Leidsche studeerende jongelingsschap deel te kunnen nemen, en geen hunner kon er zich op beroemen, het:

Io vivat! Nostrorum sanitas!

met meer geestdrift voorgedragen, en daarbij steeds de zoo licht kwetsbare regelen der meest verfijnde wellevendheid in het oog gehouden te hebben. Toen evenwel die moeder bij het eindigen van den studietijd plotseling kwam te overlijden, bleek het, dat het vermogen, hetwelk zij bezat, bitter klein was, ja dat zij alles voor en na te gelde gemaakt had, om de studiën, enz. van haren Karel te bekostigen. De voogd, die zich met de boedelbereddering onledig gehouden had, gaf den jongen man den raad in dienst van de rechterlijke macht in Nederlandsch Indië over te gaan. Die wenk werd gevolgd.

Na een schitterend eindexamen werd Karel Van Nerekool tot rechterlijk amtenaar benoemd, en ter beschikking gesteld van den Gouverneur-Generaal. Te Batavia aangehouden, werd hij gedurende een jaar ter hoofdplaats aangehouden om de leden van het Hoog Gerechtshof, die vooral met hunne facultatieve en verplichte, alsook met hunne antérieure en postérieure revisiën zeer achterlijk waren, in het bijwerken van dien achterstalligen achterstand, zooals de uitdrukking luidde, behulpzaam te zijn.

Dit gaf hem een goed doorzicht in den gang van zaken, de rechtspraak ten opzichte der inlanders betreffende; want de behandeling der facultatieve revisiën der vonnissen in sake van misdrijf door de landraden op Java en Madura gewezen, was daarbij zijn deel geworden. Later was hij tot lid van den raad van Justitie te Santjoemeh benoemd geworden, waardoor hij gelegenheid kreeg, zich oog verder te bekwamen.

Daar evenwel vond hij in Mr. Zuidhoorn, den voorzitter van den landraad in de hoofdplaats der residentie, een braaf, eerlijk man, een degelijk leidsman, die de heerlijke eigenschappen van den jongen rechtsgeleerde tot ontwikkeling bracht. Van dien ontving hij voorbeelden van vuurvaste beginselen, van onwrikbaarheid en degelijkheid in de uitvoering der vaak zoo moeielijke plichten in dienst van vrouwe Justitia.

Van eene andere zijde had hij te Santjoemeh kennis gemaakt met twee jongelieden, waarvan de een van zijn leeftijd was en de ander een vijftal jaren minder telde. Dat waren de heren Willem Verstork, controleur, en Eduard Van Rheijn aspirant-controleur, beide behoorende bij den dienst van binnenlandsch bestuur in de residentie Santjoemeh en waarvan de eerstgenoemde te Banjoe Pahit zetelde, de hoofddessa van de controle-afdeeling van dienzelfden naam, waartoe ook het distrikt Kaligaweh

behoorde, terwijl de andere op de hoofdplaats ten residentie-bureele zich voor zijn aanstaande betrekking moest bekwamen. Beiden waren degelijke flinke jonge mannen, die, met een onbedorven gemoed in Indië aangekomen, steeds recht door zee trachtten te gaan, en iedere afwijking van de waarheid voor afschuwelijk hielden. In hoofdzaak kwamen zij dus met de geaardheid van Mr. Karel Van Nerekool overeen. Toch liepen hunne karakters nog al uiteen; want de heer Verstork was, wellicht ten gevolge van zijn langer verblijf in Indië en zijne daardoor meerder opgedane ondervinding, meer buigzaam van karakter en, ofschoon zelf niet in staat om iets ongeoorloofds te bedrijven, toch in die mate volgzaam, dat hij voor zekere verrichtingen zijner meerderen, die niet altijd in overeenstemming met wetten en bepalingen uitvielen, of ook wel tegen de stiptste opvattingen der eerlijkheidsbeginselen aandruischten, het oog sloot, om, zooals hij zeide, zijne loopbaan niet te bederven. Menigmalen geraakte hij ten gevolge van dien karaktertrek in botsing met de overige jongelieden, maar verontschuldigde zich steeds door op zijne bizondere omstandigheden te wijzen, die inderdaad tot mededoogen stemden. Ook had ontijdig zijn vader verloren; maar, minder gelukkig dan Van Nerekool, als oudste zoon van een talrijk, maar onbemiddeld gezin achtergebleven. En hoewel zijne moeder met de meeste heldhaftigheid in haar levensonderhoud en dat harer kinderen trachtte te voorzien, zoo reikten de verdiensten daarbij behaald bij lange na niet toe, om dat doel ook maar gedeeltelijk te bereiken. Hierbij kwam nog, dat, toen de oude heer Verstork kwam te overlijden, twee jongere broeders van Willem in Europa waren, om daar hunne opleiding te erlangen. De studiën dier jongelieden konden, zonder hunne toekomst totaal te verwoesten, niet afgebroken worden. En zoo gebeurde het, dat onze

controleur onder zware zorgen gebukt ging, daar de toekomst van dat gezin, waarvan hij eigenlijk de kostwinner was, geheel afhankelijk was van de loopbaan, die hij zoude betreden.

Waarlijk, die toestand moest tot toegevenheid stemmen, daar hij als tegenwicht kon gelden, wanneer zijn houding in sommige gevallen als lauw mocht aangemerkt zijn, of wanneer hij in de noodzakelijkheid meende te verkeeren, om bij anderer tekortkomingen verzachtende omstandigheden te bepleiten. Voor zich zelven was hij in handel en wandel streng en veeleischend; en de toekomst zal leeren, dat, wanneer hij de gevolgen der zaken goed inzag, hij ook met klem en geestkracht kon optreden.

Eduard Van Rheijn, de aspirant-controleur, telde die halfheid nog niet onder zijne gebreken. Wellicht was hij nog te jeugdig, om nu reeds zoo'n karaktervervorming te hebben ondergaan, als die welke bij Verstork zich geopenbaard had; het viel evenwel niet te ontkennen, dat hij bij den resident Van Gulpendam, ter wiens beschikking hij gesteld was, op eene vreeselijke school was, om, zooals die dat uitdrukte, tot degelijk Indisch ambtenaar gevormd te worden.

Die drie mannen ware vrienden in de volle beteekenis des woords, en lieten geen enkel oogenblik voorbijgaan, elkanders bijzijn te genieten, wanneer de gelegenheid zich daartoe aanbood. Voor Karel en Eduard bestond die gelegenheid ruimschoots genoeg, daar zij beiden te Santjoemeh woonden. Zij waren dan ook onafscheidelijk te noemen. Anders was het met Verstork gesteld. De dessa Banjoe Pahit, zijne standplaats, was ruim twaalf palen van de hoofdplaats der residentie verwijderd, zoodat van een dagelijksch verkeer met zijne vrienden geen sprake kon zijn. Maar hij sprong iederen Zaterdag namiddag, wan-

neer zijn arbeid beëindigd, en het kantoor gesloten was, te paard, reed dan spoorslags naar Santjoemeh, alwaar hij zijn intrek bij een der vrienden nam. Dan bracht hij den Zaterdag avond in de 'Harmonie' door, waar de zoo verdienstelijke muziek der schutterij zich liet hooren. Verder bracht zij des Zondags enkele bezoeken, ook natuurlijk bij zijn onmiddellijken chef, den resident, en vertrok weer des Maandags morgens nog voor dat de dag aan den hemel was, om, na behoorlijk gebaad en ontbeten te hebben, stipt tegen negen uur op zijn kantoor te kunnen verschijnen.

Maar zoowel bij zijne bezoeken in de 'Harmonie,' alwaar hij slechts een paar glazen ijswater nuttigde, als bij de visites bij bekenden, was hij meestal in gezelschap zijner twee onafscheidelijken, die nem dan zooveel mogelijk vergezelden. Maar, het waren vooral de Zondag avonden, die aan hel vriendschappelijk verkeer der drie jongelieden onderling gewijd waren. Zij kwamen dan te zamen hetzij bij Van Nerekool, hetzij bij Van Rheijn, en dan gingen de vertrouwelijk ontboezemingen, die uit die vriendenharten ontsproten, hunnen gang.

Bij een dier gelegenheden had Karel verhaald, hoe hij, na op een zijner bezoeken bij den resident Van Gulpendam kennis gemaakt te hebben met diens dochter Anna, die kennismaking op de daarop gevolgde danspartijen zoowel in de 'Harmonie,' als bij den militairen kommandant, en ten residentiehuize zelve, aangehouden, ja gekweekt had, en daarbij betuigd, dat hij juffrouw Anna het liefste en het beschaafdste meisje der geheele wereld vond.

'Werkelijk,' had hij er bijgevoegd, 'ik weet niet wat ik gevoel. Is het eenvoudige genegenheid jegens een schoon en begaafd kind? Of is het liefde, die zich in mijn hart begint te nestelen? Bij de geringe ervaring, die ik van dit laatste gevoel bezit, onthoud ik mij van eene

afdoende uitspraak. Maar, ik kan mij niet ontveinzen, dat ik mij uiterst gelukkig gevoel, wanneer ik mij in hare tegenwoordigheid bevind.'

'En dat gebeurt nog al eens, nietwaar?' vroeg Eduard met ondeugenden glimlach. 'Sedert eenigen tijd is vriend Karel buitengewoon uithuizig. Ik heb bijna niets meer aan hem. Bijna iederen avond is hij uit, en dan is hij daar te vinden, waar juffrouw Anna met hare ouders bezoek brengen, of wel hij gaat naar het residentiehuis, of het receptie is of niet. Ik verdenk hem er zelfs van, aan de residentelijke ombertafel plaats te nemen. Hoewel ik al verscheidene malen het residentiehuis langs gewandeld ben, was dat te vergeefs; daar de voorgalerij, door bloem- en sierstruiken te zeer gedekt is; zoodat mijn onbescheiden oog zich omtrent mijne gissing niet heeft kunnen vergewissen.'

Willem Verstork schudde bij die mededeelingen bedenkelijk het hoofd.

'Is dat zoo?' vroeg hij met een doordringenden blik op Karel Van Nerekool.

'Ja,' antwoordde deze zonder aarzelen. 'Evenwel...'

'Dat is zeer treurig,' viel hem Willem in de rede.

'Treurig, wat?' vroeg Karel niet zonder drift. 'Gij laat mij niet uitspreken.'

'Welnu dan, ga voort.'

Van Nerekool verhaalde nu, hoe hij zich tot het meisje voelde aangetrokken; maar ook, dat nog geen enkel woord aan zijn lippen ontglipt was, hetgeen den toestand zijns harten had kunnen verraden. Alles had zich nog maar bepaald tot gesprekken, die, wel is waar, hem het frissche, ongekunstelde gemoed van de lieve maagd ontsluierden; maar toch tot de alledaagsche mochten gerekend worden, tot complimentjes en vernuftige steekspelen, zoo gewoonlijk wanneer jongelieden, wien het niet aan geest

ontbreekt, en die hun licht niet onder de koornmaat wenschen te verbergen, in elkanders bijzijn verkeeren. Ja, hij was ten volle overtuigd, dat juffrouw Anna nog geheel onbewust was met hetgeen in zijn hart omging. Op een avond evenwel, het was reeds laat, had een Javaansche bediende een briefje gebracht, waarbij het lieve meisje verzocht had, ten spoedigste bij haar op het residentiehuis te komen.

Willem glimlachte, toen hij die mededeeling vernam, hetgeen bij den eersten evenwel de ernstige plooi niet wegnam.

'Lach niet,' hernam Karel ernstig, 'hoewel ik niet ontkennen mag, dat ook vreemde gedachten mijn brein bestormden. Het was zoo afwijkende van alle aangenomen vormen, nietwaar? dat een jong meisje zoo'n verzoek aan een jeugdig man deed. Voor het minst moest ik het voor eene onbezonnenheid, voor eene ondoordachte handeling houden. Gelukkig werd ik spoedig uit den droom gewekt. Met de meeste ongedwongenheid zag het lieve kind mij bij hare ouders verschijnen, en, daar het niet ongewoon was, dat ik met haar piano speelde, kon het niemands aandacht wekken, dat wij ook toen in de hel verlichte binnengalerij bij het klavier plaats namen. Ik vernam alras, waarvoor juffrouw Anna mij had laten roepen. Zij wenschte mijne hulp in te roepen voor een Javaan, voor den verloofde harer baboe, die van opiumsmokkelarij beschuldigd was.'

En hierbij deelde hij mede, wat de lieve Anna èn van de mishandeling, waaraan de Javaan bloot had gestaan, èn wat zij van de opium, die te Moeara Tjatjing aangehaald was, verhaald had.

Toen hij geëindigd had, herhaalde Willem Verstork op deelnemenden toon.

'Dat is zeer treurig.'

'Ja,' hernam Karel, die zich in de beduiding van die

deelneming vergiste. ‘Maar, ik hoop, dat die Javaan niet veroordeeld zal worden.’

‘En uwe... genegenheid voor het lieve meisje is.... wel groot?’ vroeg Willem aarzelend.

‘Sedert heb ik herhaalde malen gelegenheid gehad, zoo als Eduard u verhaalde, de lieve Anna nu eens bij de familie Zuidhoorn, dan weer bij den militairen kommandant, dan weer bij hare ouders aan huis te ontmoeten, om een woord over die ongelukkige politiezaak te wisselen, en telkenmale kreeg ik sterker en sterker bewijzen van....’

‘De onschuld des Javaans?’ vroeg Eduard Van Rheijn ietwat spottend.

‘Neen, van de goedheid van haar hart, van hot edelaardige harer ziel, van het eenvoudige en degelijke van haar karakter, en.... waardste vrienden, de bekentenis moet er uit: ik ben geheel en al onder haren betooverenden invloed.’

‘Dat is zeer treurig!’ herhaalde Willem Verstork hoogst ernstig.

‘Maar, voor den drommel, wat dan is zeer treurig?’ vroeg Karel driftig.

‘Die genegenheid, beste vriend. Gij bereidt u eene vreeselijke toekomst voor.’

‘Maar waarmede dan?’

‘Vriend, ik verzoek acht dagen uitstel om deze uwe vraag te beantwoorden.’

‘Het is alsof het een vonnis in een strafrechtsgeding geldt!’ zei Van Nerekool neerslachtig. ‘Waarlijk, gij beangstigt mij. Zeg mij toch....’

‘Aanstaanden Zaterdag, Karel, kom ik naar Santjoemeh... en, vertrouw op mijn woord, dan zal ik u antwoorden.’

Welke pogingen Van Nerekool ook aanwendde, er was verder niets uit den geheimzinnigen controleur te halen. Karel moest zich met de gedane toezegging vergenoegen.

Eindnoten:

(69) Njonja mahal (bladz. 132). Zie daaromtrent bladz. 160 van *Macht tegen recht* van M^{r}. M.C. PIEPERS, bij de aanteekening N°. 37 hiervoren op bladz. 382 reeds aangehaald.

(70) Ngoh, de Watergod (bladz. 134). Zie daaromtrent bladz. 289 van *de Jaarlijksche feesten en gebruiken van de Emoy-Chineezen* door Dr. J.J.M. DE GROOT.

X.
Une invitation à la chasse, en une invitation à la valse.

Willem Verstork zou met betrekking tot die samenkomst woord houden; evenwel niet op de wijze zooals hij zich voorgesteld had. Hij was toch van meening gegeweest den volgenden Zaterdag als naar gewoonte naar Santjoemeh te rijden, en daar tot des Maandags te blijven. Dat zon geheel anders zijn.

Des Donderdags morgens ontvingen toch Karel Van Nerekool en Eduard Van Rheijn eene uitnoodiging om naar Banjoe Pahit te komen.

'Dat zal de rollen omkeeren zijn,' zoo schreef Verstork aan het vriendentweetal. 'Ik ben zoo dikwerf uw gast geweest, dat ik er op sta, om ook eens als gastheer op te treden.... Als gastheer?.... Ik geloof, dat mijne pen mij daar parten speelt.... Ja, parten! Want.... om als gastheer op te kunnen treden, moet in de eerste plaats gastvrijheid.... neen, neen.... gastvrijheid dat is het niet, wat ik meen,... moet gastmildheid bewezen worden en, hoewel gijlieden mijn nederig controleurshuis en mijne rijsttafel voor lief zoudt nemen, zoo is het toch ver van mij, om u die aan te bieden. Waar gij onder dak zult komen, weet ik waarachtig niet, ook niet waar gij

wat “nassi” met “sambal oelik” (rijst met fijn gewreven zout en spaansche peper) zult machtig worden. Een mooie invitatie! hoor ik u beiden pruttelen. Toch reken ik er op, dat gij haar aannemen zult. Luistert:

‘Sedert eenigen tijd worden de “djagong-” (maïs) velden van de bewoners mijner controle-afdeeling door “tjelleng's” (wilde zwijnen) geteisterd. Het is een ware ramp. Voornamelijk is het district Kaligaweh het tooneel hunner nachtelijke verwoestingen, en schijnt de hoofdmacht van die geduchte stroopers eene schuilplaats te vinden in de wildernissen, die de “Djoerang” (ravijn) Pringapoes omgeven. Die djoerang, eene woeste bergspleet, maakt zoo wat het centrum mijner afdeeling uit, en zijn de dessa's Banjoe Pahit en Kaligaweh aan de beide uiteinden daarvan, evenwel op een afstand van ongeveer vijf palen van elkander, de eerste in het gebergte, de andere in de laagvlakte, die naar zee voert, gelegen.

Het is mijn plan om de streek zooveel mogelijk van dat schadelijk gedierte te zuiveren, door aanstaanden Zaterdag en Zondag eene klopjacht te honden. Andere dagen kan ik niet; mijne werkzaamheden verbieden dat. Mijne uitnoodiging geldt dus eene jachtpartij, en die zult gij gewis niet afslaan.

Ik zal Zaterdag ochtend een paar flinke paarden, die mij de “wedono” (inl. districtshoofd) voor mijne vrienden, die de jacht zullen bijwonen, aangeboden heeft, zenden Ik reken er op, dat gij beiden zoo tegen twee uur uwe kantoorbezigheden vaarwel kunt zeggen, dat gij een uur noodig zult hebben, om te baden en u in behoorlijk jacht-costuum te steken - vergeet de hooge slobkousen niet, die zijn in het lastige terrein en te midden van de doornachtige struiken onontbeerlijk; - zoodat gij tegen drie uren te paard kunt zitten. Als gij nu de vurige dieren den teugel behoorlijk zult vieren, dan zullen zij hunne

zes palen wel in het uur afleggen, en dan zijt gij tegen vijf uren ten mijnent. Is dat afgesproken?...'

'Ja! ja!' riepen Karel en Eduard met een verheffing van stem uit, alsof zij den briefschrijver te Banjoe Pahit hunne instemming wilden laten hooren.

'Ik dien mijn jachtgeweer nog wel eens na te zien,' sprak Van Rheijn, 'en het zal niet ondienstig zijn, een paar revolver-pistolen mede te nemen...'

'Ja, dat beveelt ons Willem behoorlijk aan. Luistert: Zorgt voor uwe vuurwapens, dat die zich in bruikbaren toestand bevinden; want de tjellengs zijn, wanneer zij in hun leger opgespoord worden, volstrekt geene te verachten vijanden. Behalve uwe geweren, zijn revolvers of ten minste een hartsvanger, die als sabelbajonet op het geweer bevestigd kan worden, onontbeerlijk...'

'Drommels, ik mag nog wel zoo'n ding te leen vragen; want wel heb ik een jachtgeweer, maar daarop kan ik geen sabelbajonet bevestigen. Dat is goed om "glatihk's" (rijstdiefjes) of musschen te schieten. En revolvers heb ik in het geheel niet. Waar moet ik daar aan komen.'

'De regent van Santjoemeh, Radhen Mas Toemenggoeng Pringgoe Kesoemo heeft eene fraaie repeteer-buks met keurigen yatagan, en de 'patih' (plaatsvervangend regent), Radhen Pandjie Merto Winoto, heeft een paar fraaie revolvers, prachtige Le Faucheux's met centrale ontsteking. Gaarne zullen zij u die wapens leenen.'

'Ik zal dan maar beginnen met een bezoek in de "Kaboepaten" (regentswoning) te brengen.'

'Heden avond is het dansreceptie op het residentiehuis. Die inlandsche hoofdambtenaren zouden niet gaarne die feestelijkheid verzuimen. Gij komt er zeker ook, nietwaar?' vroeg Eduard leuk.

'Ja, zeker!' antwoordde Van Nerekool niet zonder hartstocht. 'Zou ik...'

‘Eene gelegenheid, om met de lieve Anna te kunnen dansen, laten voorbijgaan,’ viel hem Eduard in de rede. ‘Welnu, dan kunt gij die wapens vragen. Dat bespaart u eene vervelende visite bij die Javaansche grooten. Maar...’

‘Wat, maar?’

‘Kunt ge met zoo'n buks omgaan?’

‘Och, dat zal wel geen heksenwerk wezen. Te Leiden nam ik aan alle schietoefeningen deel, on had den naam van een goed schutter te zijn. Wees gerust.’

Des avonds was het residentiehuis van Santjoemeh luisterrijk verlicht. Zoowel in de ruime voorgalerij als in de binnengalerij en pandoppo, alsook in de zijvertrekken van de statige woning, schitterden rijke kronen, die met hare talrijke gasvlammen, door matte ballons getemperd, die onmetelijke ruimten in een zacht licht hulden, en hare stralenbundels tot over het erf wierpen, en daar, te midden van den bloemenhof, die het woonhuis omgaf, met de maan, welke helder scheen, een wedstrijd aanging, die onmogelijk ten voordeele van 's menschen vinding kon uitvallen. Want de nachtvorstin overgoot alles met haar zacht wit licht: huizen, wegen, grasperken, bloemen en bladeren, liet hare stralen door de takken der heesters glijden en overal in het halfdonker iets zachts ontwaren als eene liefkoozing, iets geheimzinnigs, als een onbegrensd droombeeld. De gasverlichting daarentegen trok rondom het gebouw eenen rosachtigen kring, waarin wel alles helder verlicht was; maar waarin alle voorwerpen als met onreinen vinger aangeraakt schenen, in tegenstelling van het leliewitte, waarmede de natuur-verlichting alles overgoot. Die rosse kring verzwakte bij zijne grenzen naar gelang van de uitgebreidheid van den stralencirkel. Op eenigen afstand scheen het gaslicht

het maanlicht te vervalschen; de lelietint behaalde evenwel al meer en meer de overwinning, hoe verder het oog waarde, totdat zij onverdeeld heerschte en alles omhulde.

Vlak voor het residentiehuis strekte zich eene overschoone laan van Kanarie-boomen[71] uit, die van het erf naar de hoofdplaats Santjoemeh voerde. In dit uur, van uit de voorgalerij gezien, vertoonden zich de gasvlammen, welke die laan heetten te verlichten, als groote vuurvliegen, welke met de maanstralen, die door de volle kruinen vielen en bij de zachte bries, waardoor het gebladerte bewogen werd, op den breeden, goed onderhouden grintweg de meest grillige licht- en schaduwbeelden vormden, als het ware krijgertje speelden.

In de verte werden nog meer vuurvliegjes ontwaard: vuurroode, groene, blauwe, gele, bijna al de kleuren van den regenboog in één woord. Dat waren de rijtuigen van hen, die de dansrereptie zouden bijwonen, en met hunne lantaarns met verschillend gekleurde glazen hunne nadering te kennen gaven.

De voorgalerij was nog ledig. Alleen de dochter des huizes stond een oogenblik voor de balustrade de laan in hare geheele lengte te overzien.

‘Dat roode licht daar met die schitteringen,’ mompelde zij in zich zelve, ‘is het rijtuig van den assistent-resident van politie. Dat rijdt voorop. En dat blauwe, dat van den heer Zuidhoorn, en dat violette van.... Ah! daar heel in de verte, dat groene.... Ik moet weg.... Het voorste rijtuig nadert reeds het erf.... Ik ben evenwel blij, dat Van Nerekool komt.... Hij mag mij evenwel hier niet zien staan uitkijken.’

En zich omkeerende, trad zij op hare ouders toe, die, op de waarschuwing van den kapala oppas, dat de rijtuigen der bezoekers in de verte naderden, de binnengalerij ingetreden waren, en nam aan de zijde hater moe-

der plaats, om de hulde en begroetingen der aankomende gasten te ontvangen en te beantwoorden.

De heer Van Gulpendam trad evenwel eerst nog de voorgalerij in. Hij was eenvoudig in zwarten rok, en zonder eenig ambtelijke uitmonstering gekleed, hoewel de pajoeng-standaard opzichtelijk genoeg aan het uiteinde van de galerij geplaatst was. Hij naderde de balustrade, om een blik naar buiten te werpen. Beneden aan den voet van de monumentale trappen, die aan weerszijden tot de voorgalerij toegang verleenden, drentelden een paar ‘pradjoerits’[72] in groot tenu gekleed, op en neer, met het geweer over den schouder, en regelden hun heen en weêr wandelen zoodanig, dat zij elkander voor het midden der galerij ontmoetten, daar rechtsomkeert maakten, waarbij zij zorgden dat hunne bajonetspitsen tegen elkander tikten, welk geklikklak den resident blijkbaar als goddelijke muziek in de ooren klonk. Hij liet althans een welgevalligen blik op de beide schildwachten vallen; terwijl hij met een soort van welbehagen de borst vooruitbracht, die door die beweging voor zich zelven betuigen moest:

‘Zie, dat is een huldebetoon aan mijn rang en verdiensten gebracht!’

Vlak bij het hoofdgebouw, maar terzijde daarvan, was een kleine koepel tijdelijk opgeslagen. Ook daaraan wijdde hij een blik. De muzikanten der schutterij van Santjoemeh, eveneens in groot tenu gekleed, waren reeds daarin aangekomen, en hielden zich onledig hunne muziekbladen op de lessenaars gereed te leggen en andere aanstalten te treffen. Een genadige hoofdknik tot den kapelmeester gaf de hooge tevredenheid van den gewestelijken bestuurder te kennen. Daarna keerde hij tot vrouw en dochter terug.

‘De rijtuigen loopen niet veel vaart,’ zei hij. ‘Zij zijn evenwel in 't zicht.’

De schoone Laurentia stond reeds, aan eene koningin

in trotschheid gelijk, voor een sofa, in het middengedeelte der binnengalerij, daartoe voor een kostbaar Japansch schutsel geplaatst, met in de eene hand een sierlijken ruiker van de zeldzaamste bloemen, terwijl aan den pols van de andere een kunstig in elpenbeen gesneden waaier bengelde, waarmede zij allerbevalligst kon manoeuvreeren. Zij was uitermate deftig gekleed in een japon van zwart satijn, die bewonderenswaardig de volmaaktheden harer welgevulde vormen deed uitkomen. Het keurslijf, dat tot een minder dan bescheiden omvang was teruggebracht, hetgeen in de beteekenis opgevat moet worden, dat het zonder mouwen, en achter op den rug zeer diep en voor op de borst zeer laag uitgesneden was, liet ongehinderd hare keurige ronde mollige armen, hare fraaie als uit albast gemodelleerde schouders en haren boezem ontwaren, die Venus Kallipyga jaloersch zouden hebben kunnen maken. Nog een streepje lager, dan zou dat keurs den veerkrachtigen inhoud niet hebben kunnen bevatten, dien het nu binnen scherp aangewezen grenzen moest omsluiten. Hare donkerbruine lokken waren in een wonderlijk kunstig kapsel op het fraaie hoofd, door middel van een prachtigen diadeem van schitterende diamanten opgehouden; terwijl eene menigte bevallige krulletjes over het matwitte voorhoofd dartelden, en aan de zoo fonkelende donkere oogen van de schoone vrouw een ongemeen verleidelijk vuur bijzetten. De hals was versierd met het bloedkoralen snoer met diamanten sluitstuk, hetwelk haar M' Bok Kårijåh overhandigd had. Aan hare polsen prijkten de armbanden, in den vorm van fijn geschubde slangen van oud goud, met diamanten in den mond en met diamanten oogen, die zij zoozeer bij de nonna van den majoor Chinees had bewonderd, en die Lim Ho den uitroep van ‘betoel, njonja mahal!’ afgeperst had.

Naast haar stond hare dochter Anna, die zich in vrouwelijken smaak wel van hare moeder onderscheidde. Zij was toch niet te bewegen geweest, zich gedecolteerd te vertoonen, welke machtspreuken Laurentia daartoe aangewend had. Haar keurslijf, evenals haar japon van rooskleurige zijde, was zedig tot aan den hals gesloten. maar kon de verbeelding niet beletten zich voorstellingen te maken van de schatten, die volgens de heerschende mode met de meeste nauwkeurigheid gemodelleerd werden. Van juweelen had het lieve kind een afkeer. Eene eenvoudige donkerroode Malmaison-roos gloeide in de donkere haargolven, die zoo bescheiden mogelijk gekapt waren, maar welker weelderigheid niet te verbergen was geweest. Op den boezem prijkte een allerliefst ontluikend knopje eener theeroos, dat, met zijne fijn genuanceerde gele tint den blik verlokte en de gedachten verstrooide, waar die, bij zoo eene maagdelijk bescheiden, maar toch heerlijk afgeronde buste, een te wilde vlucht namen.

'Het is bespottelijk, Anna, zoo eenvoudig en ordinair gij op eene partij verschijnt,' sprak mevrouw Van Gulpendam gramstorig, terwijl zij het toilet, harer dochter met sarkastisch oog monsterde. 'Uwe gouvernante van weleer deed zich beter voor. Zij zou thans voor de dochter des huizes, gij voor de gouvernante doorgaan.'

Die bewering was in den mond der lichtzinnig snappende moeder in zooverre waar, dat de bedoelde gouvernante, eene wufte Parisienne, geheel en al den smaak van mevrouw Gulpendam gehuldigd, ja dien in zijne buitensporigheden overprikkeld had, en daardoor een wit voetje bij de vrouw des huizes verkregen had, terwijl booze tongen fluisterend daarbij voegden, dat zij ook in blakende gunst bij den resident gestaan had. Wat ook van dat alles waar moge geweest zijn, zooveel is zeker,

dat het mademoiselle Hélène Fouillée evenmin gelukt was het gemoed van het jonge meisje, aan hare zorgen toevertrouwd, te bezoedelen, als haren smaak te veronedelen. Op de scherpe bemerking harer moeder zou Anna niet antwoorden, al ware haar ook de tijd daartoe gegund. Daar weerklonken toch voetstappen op de trappen van de voorgalerij, en een paar sekonden later, vertoon, den zich een aantal jongelieden van verschillend ras, met blanke en met bruine wangen, met blonde lokken en met zwarten haardos, zwaar geolied, en in stijfheid met pijpestelen wedijverende, allen feestelijk gerokt, met gestukadoorde halzen, en den gibus zwierig onder den arm. Dat waren de lichtmatrozen van het feest, zooals de heer Van Gulpendam hen noemde, die levendigheid op den bak moesten bijzetten, maar nok niet aarzelen mochten, met de vlaggelijn bij de gaffel in de hand klaar te staan, waardoor hij in zijne eigenaardige beeldspraak aanduidde, dat zij van alle markten thuis moesten zijn. Voor het grootste gedeelte waren hei schrijvers op het residentiebureau, die als verplichte danseurs moesten optreden, wanneer onverhoopt dames tapisseeren mochten. Bescheiden en nederig naderden zij, om hun compliment bij de residentsfamilie af te steken, waarbij zij een genadigen handdruk van den hoofdambtenaar verwierven, en een vriendelijken hoofdknik van de lieve dochter; terwijl mama hen met eigen hand een rozeknopje in het knoopsgat stak, en zoo tot feestcomissarissen ridderde:

‘En nu, flink gedanst van avond, jongelui,’ sprak de schoone Laurentia niet aanmoedigende stem en innemonden glimlach.

‘Stijve bries, geen labberkoeltje! Hoor jullie?’ knorde de resident.

Deemoedig waren alle hoofden bezig te buigen onder

die winderige aanbeveling, toen Laurentia plotseling uitriep:

‘Spoedig! Lakas! Daar komen gasten!’

En inderdaad, daar reden de eerste rijtuigen het erf op. Als een zwarte zwerm stoven de jongelieden naar buiten, en weldra traden een drietal hunner weer de binnengalerij in, terwijl zij den arm geboden hadden aan de gade van den assistent-resident van politie en hare twee dochters, lieve aanvallige tweelingen van omstreeks twintig jaren oud.

‘Wel, dat is allerliefst van u, mevrouw Meidema!’ betuigde de schoone Laurentia met hare innemendste stem, terwijl zij de hand van de nieuw aangekomene greep, haar naar zich toe trok, en een kus op het voorhoofd drukte.

Ook de twee meisjes verwierven die hooge gunst.

‘Ja, het is allerliefst,’ ging de residentsvrouw snappend voort. ‘Ik had niet durven hopen, u heden avond te zien; mevrouw Zuidhoorn vertelde mij toch heden ochtend, dat een uwer jongere kinderen ziek was.’

‘Ziek niet, lieve mevrouw, slechts ongesteld,’ betuigde mevrouw Meidema. ‘Een lichte verkoudheid anders niets.’

De assistent-resident, die zijne dames onmiddellijk gevolgd was, boog voor de vrouw en de dochter des huizes, en wisselde daarna een handdruk met zijn chef.

Bij de begroetingen der jonge dames onderling, had een der zusters Anna Van Gulpendam in het oor gefluisterd:

‘Ik heb u straks wat te vertellen, Anna.’

‘Geheimen, Mathilda?’ had de andere gevraagd.

Een hoofdknik was het antwoord. Trouwens er was geen ander mogelijk. Want na de familie Meidema verschenen anderen, die zich om de residents-familie verdrongen, om die hare hulde aan te bieden. Daar ver-

schenen de voorzitter en de leden der rechterlijke macht, de ambtenaren van het binnenlandsch bestuur, de officieren van het garnizoen, de voornaamste handelslieden en industrieelen uit de residentie, en allen vergezeld van de vrouwelijke leden van hun gezin, die de jaren bereikt hadden om aan den dans deel te kunnen nemen. Daar verschenen de regent van Santjoemeh Radhen Mas Toemenggoeng Pringgoe Kesoemo, en zijn plaatsvervanger Radhen Pandjie Merto Winoto en de hoofd-'djaksa'[73] Mas Djogo Dirdjo en nog meer Javaansche hoofden, en alle met hunne radhen ajoe's.[74] Daar verschenen de majoor der Chineezen Tang Ing Gwan en de kapiteins Lim Liong Hie en Tjoa Kwat Kong; en verscheiden luitenants dier natie. Ook kwamen Lim Yang Bing, de opiumpachter te Santjoemeh en diens zoon Lim Ho opdagen. En die allen wemelden om het drietal der residents-familie, hetwelk voor de reeds gemelde sofa stond. En daar werd gebogen en geknikt en geglimlacht; en daar werden handdrukken gewisseld en betuigingen gesproken, inderdaad in den Haag kon men het niet beter. Als alle die uitingen, die welwillendheid moesten te kennen geven, inderdaad het uitvloeisel van in waarheid ondervonden gevoelens waren, dan zou Santjoemeh een paradijs op aarde geweest zijn! Middelerwijl had de schutterijmuziek de ouverture van *La Dame blanche* ten gehoore gebracht, hetgeen evenwel slechts figuurlijk opgevat moet worden, daar niemand er naar geluisterd had.

Toen die ouverture geëindigd was, en men elkander genoeg gevleid, bewierookt en becomplimenteerd had, gaf de resident een teeken, dat door een der gedienstige; geesten in de voorgalerij herhaald werd, waarop de statige tonen eener stijve polonaise weerklonken, en alle aanwezenden zich paarsgewijze door de ruime binnen- en voorgalerij bewogen. Het was een deftige optocht, die

veel van een defileermarsch had, waarbij de critische oogen der dames elkanders toiletten vinnig monsterden. De resident had zich aan het hoofd van den stoet gesteld; gearmd met de ega van den militairen kommandant, onmiddellijk op hen volgde de schoone Laurentia aan den arm van dien opperofficier; terwijl de chef van den geneeskundigen dienst met de lieve Anna rondwandelde. Dit was onze Van Nerekool een doorn in het oog geweest. Maar toen na de polonaise de zoo opwekkende *invitation à la valse* weerklonk, en de oude geneeskundige zijne schoone begeleidster naar hare plaats wilde terugbrengen, toen hernam de jeugd hare rechten, en weldra zweefden Anna en Karel door de binnengalery. Het was een lust om het jonge paar te zien, het genot straalde beiden de oogen uit.

'Ik geloof, dat er nieuws is,' sprak Anna met zachte stem gedurende de wals, 'nieuws omtrent Ardjan.'

'Omtrent Ardjan?' vroeg van Nerekool ietwat bedremmeld.

Waarachtig, niet de zaak maar de naam van Anna's protegé was den jeugdigen rechtsgeleerde ontschoten. Dat was genoegzaam op zijn vragend gelaat te lezen.

'Ja, Ardjan, de verloofde van baboe Dalima,' hernam Anna. 'Zijt gij dat nu al vergeten? O, die mannen!'

'Ik erken schuld,' prevelde hij. 'Maar welk nieuws is er, juffrouw Van Gulpendam?'

'Dat weet ik nog niet, mijnheer Van Nerekool.....'

'Wat klinkt dat stijf: dat mijnheer Van Nerekool....'

'Wat klinkt dat stijf: dat juffrouw Van Gulpendam....' snapte het jonge meisje.

'Wilt gij mij het recht verleenen om juffrouw Anna te mogen zeggen, of nog korter: Anna, lieve dierbare Anna?'

Het lieve meisje bloosde allerbekoorlijkst van genoe-

gen. Zij sprak geen woord, maar hare hand, die op zijnen schouder rustte, moest haar tolk zijn. Een lichte druk, die onmerkbaar mocht heeten, werd toch door den overgelukkige opgevangen. Hij hield hare leest met de rechterhand omvat; terwijl de hare in zijne linkerhand rustte, en zijn blik op het aanminnige gelaat gevestigd was.

Zoo zweefden zij een oogenblik stilzwijgend voort.

'Ik wacht op antwoord, Anna, lieve dierbare Anna. Mag ik u zoo noemen?'

Geen toon liet zich hooren; maar iets liefs, iets goddelijk onbestemds ontwelde aan hare lippen. Het was als een zachte ademtocht, als een bedwongen zuchtje, dat haar ontsnapte, maar den dienst van sluier moest verrichten, door hare schuchterheid aan het onuitgesproken antwoord verleend. Ja, maar,... het kon ook eene beklemde ademhaling geweest zijn, door de inspanning van het dansen veroorzaakt. Met de onhandigheid, verliefden zoo eigen, vatte Karel dat zuchtje in laatstbedoelde beteekenis op.

'Zijt gij vermoeid?' vroeg hij bezorgd. 'Wil ik u op uwe plaats brengen?'

'O, noen,' sprak zij schier onhoorbaar zacht. 'Ik ben volstrekt niet vermoeid. Laten wij voortdansen.'

Ja, hoe onervaren Van Nerekool ook wezen mocht, dit was duidelijk.

'Volgaarne, lieve Anna,' antwoordde hij, terwijl hij haar in den maalstroom van dansers en danseressen meetroonde.

'Ik heb dus het recht u mijne lieve, dierbare Anna te noemen? Ja?...'

Een sprekende blik van het schoone meisje was daar het antwoord op.

'O, laat mij u vertellen, hoe lief ik u heb, hoezeer ik u bemin!'

Krampachtig bewoog zich de fraai geganteerde hand op zijnen schouder.

‘Ja, lieve Anna, ik bemin u,’ ging hij hartstochtelijk voort ‘ik bemin u zooals wellicht nimmer een man bemind heeft. Ik bemin u, met geheel mijn hart, met geheel mijne ziel, en het gelukkigste oogenblik zal wezen, wanneer ik u de mijne zal mogen noemen. Zeg, Anna, lieve dierbare Anna, zeg, zou ik op wederliefde kunnen rekenen?’

Bedeesd sloeg de lieve maagd de oogen neder voor zijnen vurigen blik; maar het gold hier een keerpunt in haar leven, en zij had een te eerlijk en openhartig gemoed om, wanneer het hare beginselen gold, hare gevoelens te kunnen bemantelen. Zacht, maar toch volkomen hoorbaar voor hem, beantwoordde zij die vraag met: ‘ja!’

Een poos was hij stil, als in gedachten verzonken. Zacht zweefden zij voort op de maat van de heerlijke muziek te midden van die menigte, waarin zij, als in elkander opgegaan, zich eenzaam bevonden als een eiland te midden van de woelige golven van den grooten oceaan. Maar zijn arm had haar middel vaster omvat; een oogenblik was er geweest, alsof hij haar aan zijne borst had willen klemmen, alsof hij bezit van zijn schat had willen nemen.

‘Gij maakt mij overgelukkig, Anna, met dat kleine woord, wat voor mij van oneindige beteekenis is!’ ging hij eindelijk voort. ‘Maar veroorlooft gij mij nu, dat ik morgen formeel aanzoek doe om uwe hand bij uwe ouders?’

Op die woorden betrok het gelaat van het lieve kind. Toch antwoordde zij:

‘Zeker vergun ik u dat, mijnheer Van Ne.....’

‘Karel heet ik, lieve Anna.’

‘Zeker vergun ik u dat, Karel; maar ik mag u niet ontveinzen, dat papa niet van u houdt. Dat heb ik uit menig gesprek kunnen ontwaren.’

‘Ja, dat heb ik ook wel bespeurd. Maar, wat heeft hij toch tegen mij?’

‘Ik geloof, dat hij het zelf niet weet. Een onverklaarbare antipathie. Hij noemt u een dweper, een onpractisch mensch, een droomer, die het niet ver in de wereld zal brengen.’

‘Beschouwt mijne Anna mij ook als een dweper?’

De lieve meid beantwoordde die vraag met een gullen lach.

‘Ja, een dweper ben ik,’ ging de jonge man voort. ‘Een dweper met het goede, met het schoone! Een dweper met mijne Anna, ja zeker, dat ben ik! Maar, zou het waar zijn, dat ik een onpractisch mensch, een droomer ben, die het niet ver in de wereld brengen zal? Mij dunkt, dat ik in dit oogenblik, waarin ik het liefste meisje der wereld tracht te bemachtigen, ik niet alleen van practischen zin blijken geef, die mij naar het hoogste geluk, wat voor mij te bereiken zal zijn, doet haken; maar ook, dat ik bewijzen lever, ik, wel verre van te droomen, behoorlijk en levendig wakker ben. Vindt gij niet, lieve?’

Een zachte druk op den schouder, die gedurende die wals al zoo veel te verdragen had gehad, was het antwoord op dat beroep op het lieve kind.

‘En zou die antipathie sterk genoeg zijn, dierbare Anna, om uwen vader zoo afkeerig te maken, dat hij een huwelijk zou willen beletten, in weerwil dat hij zou zien, dat uw geluk daarmede gegrondvest werd?’

‘Dat heb ik niet beweerd, Karel. Maar, dat wij moeielijkheden, hinderpalen zullen ontmoeten, daarvan ben ik overtuigd.’

‘Welnu, dan zal er gestreden worden! Anna, Anna, ik reken op uwe liefde, op uwe standvastigheid. Reken ook op de mijne. Niets, hoort ge, niets ter wereld zal

aan mijne liefde voor u afbreuk kunnen doen! Zelfs de hinderpalen zullen het genot onzer verbintenis nog verhoogen...'

De muziek eindigde de wals. De paren hielden met zweven op. Kand liet Anna's middel los, en bood haar den arm aan.

'Laten wij nog een oogenblik voortwandelen,' sprak hij. 'Ik zal dus morgen een bezoek aan uwe ouders brengen, en daartoe in de ochtenduren belet laten vragen. Dat is afgesproken, nietwaar?'

Zij knikte met een bevalligen glimlach.

Na een paar malen de binnengalerij rondgewandeld te hebben, bevonden zij zich op een gegeven oogenblik voor een der deuren, die toegang tot de almede rijk verlichte pandoppo verleenden. Verscheidene paren, groepen van jonge meisjes traden die pandoppo door, om zich naar den prachtigen tuin te begeven, die zich achter het residentiehuis uitstrekte, om daar in de zoo liefelijke avonduren frischheid en koelte te genieten. Anna en Karel volgden die beweging, en weldra bevonden zij zich te midden van de sierlijkste planten en struiken, die de keerkringszone maar aanbieden kon, en waartusschen de paden, in den bevalligen stijl van een Engelsch park aangelegd, grillig maar smaakvol als een kunstenaarsgedachte slingerden.

'Ik meen daar Mathilde Meidema met een paar andere mijner vriendinnen opgemerkt te hebben, daar in die Salak-laan. Zij heeft mij wat mede te deelen..... Ik ben weer dadelijk bij u.'

Of het schuchterheid was, angst voor het eerste oogenblik alleen zijn met den geliefde des harten, wien zij zoo even een trouwhartig 'ja' als welkomstgroet voor zijne liefdes-ontboezeming toegefluisterd had? Of wel, was het vrouwelijke nieuwsgierigheid, die haar dreef om de ge-

heime mededeeling van hare vriendin te vernemen, wellicht ook om die deelgenoot te maken van haar geheim, dat haar het hart deed kloppen, ongeduldig als het ware om het voor het volle licht te laten treden? Wie weet? Zij wilde heenijlen, maar Van Nerekool weerhield haar met zacht geweld, terwijl hij hare hand, die op zijn arm rustte, tegen zijn hart drukte.

'Straks zal nog wel tijd zijn, mijne Anna, mijne engelachtige Anna,' sprak hij fluisterend, alsof hij vreesde, dat iemand in den tuin zijne woorden mocht verstaan, 'om te vernemen wat Mathilde te vertellen heeft. Dit uur behoort mij.'

Eindnoten:

(71) Kanarie-boomen (bladz. 153) = Canarium commune.
(72) Pradjoerits (bladz. 154) zijn zoogenaamde rogentstroepen, infanteristen, die eigenlijk tot niets anders dienen, dan om tot geur der civiele ambtenaren te dienen. Geen deskundige heeft hen ooit eenige militaire waarde toegekend.
(73) Hoofddjaksa (bladz. 159) is de officier van justitie en de openbare aanklager bij de inlandsche rechtbanken in Ned. Indiëe.
(74) Radhen ajoe's (bladz. 159). Zoo worden de eerste vrouwen genoemd van de Javaansche grooten, die als Mahomedanen de veelwijverij zijn toegedaan.

XI.
In den residents-tuin.

De maan was inmiddels hoog aan den hemel gestegen, en vormde door de kruinen van het hoog geboomte een wonderlijk mengsel van grillig uitgeknipte schaduwbeelden, die, onder den invloed van de zachte bries, die het gebladerte bewoog, elkander op de helgele paden of op de liefelijke groene graszoden schenen te vervolgen. Hier en daar gleden de stralen der nachtvorstin door het zoo fijne spichtige loof van een groep Tjemara's,[75] die sierlijke gewassen, welke zooveel overeenkomst met de westersche lorkenboomen hebben, maar fijnere naalden dragen, verdeelden zich daarbij, alsof zij door een uiterst fijn kantwerk speelden, wierpen daarbij geen schaduwen, maar werden als het ware gezeefd, hetgeen een wonderlijk licht teweegbracht, en bij dichterlijke zielen van bekoorlijke uitwerking moest zijn. Men zougezegd hebben, dat op die plekken, waar dat gezeefde licht ontwaard werd, een ijle nevel de maan bedekte, onvermogend om straalbreking of schaduwvorming te veroorzaken, maar die toch eene andere schakeering van licht teweegbracht bij de witheldere omgeving.

In die lanen, langs die grasperken, onder die boomkruinen werden allerwege paartjes ontmoet, groepen, van jonge meisjes, van jonge mannen, van bedaagde matronen,

van bejaarde heeren, die allen de frissche avondlucht opzochten, en wezenlijk verademing vonden bij het heerschen van het windje, dat zacht ruischend door de naalden der Tjemara's voer.

Na den wals bracht de muziek eene fantasie op de *Traviata* ten gehoor. Toen picolo en cornet à piston het zoo heerlijke duo uit het eerste bedrijf voordroegen, waarin de geliefden Violetta en Rudolph tot de erkenning van de gevoelens, die hen doortintelen, komen, toen de vertolking der woorden:

‘Un jour, l'âme ravie,
Je vous vis si jolie,
Que je vous crus sortie
Du céleste séjour.
Était-ce done un ange, une femme,
Qui venait d'embraser mon âme?
Las! je ne sais encor... mais depuis ce beau jour,
Je sais que j'aime d'un pur amour!’

zoo zuiver, zoo keurig weerklonk, toen sloeg Karel den arm om de leest van zijne Anna, terwijl zij een boschje van Pandan rampeh gedeh,[76] dat met zijne overvloedige en breede bladeren een donkeren schaduwkring daarstelde, omsloegen, waar zij de hoop konden koesteren voor een oogenblik ongezien te vertoeven.

‘Mijne Anna, laat mij hier in deze eenzaamheid de woorden herhalen, die ik straks sprak, terwijl de geheele wereld ons omringde, terwijl aller oog op ons gevestigd was.’

Het lieve kind trilde van aandoening in zijn arm.

‘Anna, ik heb u lief, onmetelijk lief, anders lief dan ik mijne moeder, mijne zuster, anders dan ik mijn eigen zou liefhebben!’

Hij sloot haar vast tegen zich aan, en klemde het lieve meisje aan zijne mannelijke borst.

‘Ik kan slechts het geluk aan uwe zijde droomen. Steeds bij u te zijn, steeds dezelfde lucht, die gij inademt deelachtig te zijn, moet de hoogste zaligheid wezen! O, mijne Anna, laat ik u mijne liefde, mijne onverdeelde liefde betuigen.’

Hij klemde het meisje nog vaster als het kon tegen zich aan, waarbij zij bekoorlijk het hoofdje op zijn schouder liet rusten.

‘Zeg, Anna,’ vroeg hij hartstochtelijk, ‘zeg mij, of gij mij ook zoo liefhebt? Zeg, bemint gij mij, dierbare?.. O, ik weet het, gij hebt mij daarop straks reeds antwoord gegeven; maar herhaal dat “ja” hier in de eenzaamheid, herhaal dat “ja” hier, waar wij ons alleen en ver van het gewoel der wereld bevinden, alleen onder het oog van God, o, herhaal dat woord, Anna, dat mij zoo gelukkig maakt!’

Hij boog zijn oor naar hare lippen, en luisterde aandachtig; en daar ontsnapte, terwijl zij de oogleden sloot, zacht en harmonisch, alsof het tot het wonderlijk akkoord van de bries in de Tjemara-naalden behoorde, het goddelijk woordje aan haren lieven mond.

Hij stiet bijna een kreet uit, boog het hoofd verder voorover.

‘Dierbare,’ smeekte hij zacht prevelend, ‘dierbare, laten wij die liefdesbetuiging, die mij zoo gelukkig maakt, bezegelen.’

En voor dat Anna nog maar toestemmend had kunnen antwoorden, drukten twee paar lippen op elkander, en sloten in eene innige omhelzing een knoop, waarbij twee harten en zielen voor dit kortstondige leven aan elkander verbonden zouden worden.

Zoo stonden zij een korte poos, met de lippen op elkander gedrukt, en in elkanders blik, als in eene onmetelijke zaligheid verzonken; terwijl hoog boven hen de

breede Pandanbladeren zacht wuifden, en hen hunne geheimzinnige schaduw verleenden; terwijl de bries door de naburige Tjemara's voer, en hun een wonderlijk gesuis ontlokte; en terwijl daar ginds de cornet à piston herhaalde:

'... Mais depuis ce beau jour,
Je sais que j'aime d'un pur amour!'

Het oogenblik, hetwelk dat paar daar doorleefde, was een onvergetelijke bladzijde uit hun levensboek! De schoonste wellicht!... Helaas! het ontwaken was nabij.

'Anna, Mathilde Meidema zoekt overal naar u. Waar zit ge toch, mijn kind?'

Het was de stem van de schoone Laurentia, Anna's moeder, die de beide verliefden verschrikt deed opspringen. Met een oogopslag had de ervaringrijke vrouw het geheele tooneel overzien. Met innemende stem ging zij voort.

'Mathilde verliet mij daar ginds bij dat rozenperk. Als gij hier deze laan volgt, zult gij haar voorzeker ontmoeten.'

En toen hare dochter aarzelde:

'O vrees niets,' ging zij voort. 'Mijnheer van Nerekool zal mij zijn arm aanbieden, zoodat die niet treurend en verlaten achter zal blijven. Ga gerust.'

Die sarcastische woorden, evenwel op een toon van lieftallige vriendelijkheid uitgesproken, ontzetten het meisje diep, en deden haar met een angstig voorgevoel heenijlen.

'En, nu met ons beiden, mijnheer Van Nerekool,' wendde zich mevrouw Van Gulpendam tot den rechterlijken ambtenaar. 'Wees zoo vriendelijk mij uwen arm aan te bieden.'

Zwijgend voldeed hij aan dat verzoek met een hoffelijke buiging. Het hart zat hem evenwel in de keel, alsof hij een misdaad begaan had.

'Kom,' sprak zij, 'wij zullen deze Tjemaralaan inslaan,

zij is meer verlicht en minder geheimzinnig donker dan die akelige Pandanlaan. Het is waar, dat gij mij zulke liefelijkheden niet zult te vertellen hebben, als gij Anna influisterdet, toen ik u beide ontmoette. Foei, mijnheer Van Nerekool, dat was niet fraai gehandeld van u...'

Karel sloeg een blik op de vrouw, die op zijn arm leunde, en met zoo kalme, welluidende stem hare moederlijke afkeuring te kennen gaf. Zij waren van achter de Pandanstruiken te voorschijn getreden, zoodat het volle maanlicht haren blanken boezem, die slechts door een tullen kantwerk voor de avondlucht bedekt heette, en in zijne onberispelijke volheid en heerlijkheid betooverend uitkwam. Als verblind sloot de jonge man gedurende een ondeelbaar oogenblik de oogen; toen hij ze weer opende, ontwaarde hij den diepen, donkeren blik van de schoone Laurentia op zich gevestigd. Zij meende den indruk te raden, welke het gezicht van die naakte schouders, armen en boezem op dat jeugdige en voor indrukken vatbare gestel maakten. Haar blik was vragend, was aanmoedigend.

'Mevrouw,' sprak Karel met eene diepe ademhaling, alsof hij eene onwelkome gedachte verbande, 'gij hebt u waarschijnlijk verbaasd, dat ik met mejuffrouw Anna eenigszins afgezonderd in den tuin wandelde...'

'Met haar wandelde en haar kuste,' vulde Laurentia aan.

'Welnu ja, en haar kuste,' ging Van Nerekool voort. 'Maar, als gij mocht meenen, dat wij met voorbedachten rade die plek opgezocht hadden, dan...'

Hij aarzelde een oogenblik om voort te gaan.

'Dan?' vroeg zij met ondeugenden glimlach.

'Dan zoudt gij juffrouw Anna en mij verongelijken.'

'Ik vond toch de plaats om te kussen uitstekend gekozen,' hernam zij met iets sarcastisch in hare stem.

'En toch was het slechts toeval, hetwelk ons daar

bracht. Geloof mij, vóór dat oogenblik, of juister uitgedrukt, vóór dezen avond hebben wij nooit een woord van liefde gewisseld...'

'Ongeloofelijk, mijnheer Van Nerekool,' viel de schrandere vrouw hem met een spottenden glimlach op de lippen in de rede. 'Is het in gemoede aanneembaar, dat twee jongelieden van beiderlei kunne elkander in een verloren hoekje kussen, zonder dat vooraf woorden van toegenegenheid, of van liefde, gesproken zijn, zonder dat hartstocht in het spel is?'...

'En toch is het zoo, mevrouw. Geloof mij toch; ik spreek nimmer onwaarheid,' viel Karel op zijne beurt met eenige drift in.

'Ja, ik weet het wel. Ik ben ook jong geweest... O,' ging de behaagzuchtige vrouw met een zacht dwepende stem voort bij die herinnering aan die jeugd, waarvan zij noode afstand deed. 'O, toen ik negentien jaren was, was ik Anna geheel gelijk, was ik evenals zij eene schoonheid in den knop, had ik even frissche, jeugdige gevoelens, had ik een even speelschen geest...'

Van Nerekool ijsde bij die vergelijking van de moeder met de dochter.

'Was ik even goedaardig, even begeerenswaardig als zij. O, geloof mij,' ging zij met eene soort opgewondenheid voort, terwijl zij hare hand met meer kracht dan noodig was op zijn arm liet rusten, en dien arm zacht drukte, 'er is niet veel verbeeldingskracht noodig om te bespeuren, dat Anna mij geheel gelijken zal...'

Zij hield een oogenblik op, als bespeurde zij, dat haar onderwerp haar vervoerde.

'Zeker, mevrouw,' sprak Van Nerekool galant; terwijlhij den blik van het gelaat der schoone vrouw langs hare schouders, boezem en gestalte liet glijden, 'het is te voorzien, dat juffrouw Anna in volmaakthe-

den en bekoorlijkheden hare moeder nabij zal komen...'

'O, geen complimenten, als ik u bidden mag, mijnheer Van Nerekool,' meesmuilde zij met gekunstelde lieftalligheid.

'Maar, mag ik u verzoeken mij te verklaren, wat dievergelijking te beduiden heeft? Ik vat niet...'

Laurentia schudde de weelderige lokken, die haren hals bedekten en over de schouders daalden. Neen, de lummel, die haar den arm gaf, begreep haar niet. Dat was duidelijk. Eene vluchtige gedachte aan M' Bok Kårijåh doorkliefde haar brein, en ontwrong haar een zucht.

'Och,' ging zij voort, terwijl haar boezem door eene versnelde ademhaling min of meer onstuimig op en neer ging, 'ik wilde maar constateeren, dat ik ook jong geweest ben....'

'En nog zijt,' betuigde Van Nerekool galant.

'Dat ook wel gepoogd is, mij een kus te ontrooven,' vervolgde Laurentia met een glimlach van genoegen op het gelaat bij die herinnering, 'maar dat gebeurde in het volle licht, in het bijzijn mijner ouders, en niet in de donkere schaduw van een Pandan-boschje.'

'Laat mij u vertellen, mevrouw, hoe dat gebeurd is,' sprak Van Nerekool heel ernstig. 'Sedert ruim een jaar bezoek ik uw huis. Eerst slechts enkele malen, daarna drukker en drukker. De reden daarvan kan u als geestige vrouw niet ontgaan zijn. Ik had uwe dochter leeren kennen en, hoe meer ik haar edel en lieftallig karakter doorgrondde, hoe dieper drong de schicht mijn hart binnen, die mij reeds bij het eerste bezoek getroffen had. Wat zal ik u verder vertellen, mevrouw. Ik voelde weldra, dat mijn geheele geluk aan hare zijde te vinden was. Maar.... boezemde ik ook al juffrouw Anna geene antipathie in, meende ik ook op uwe welwillendheid eenigermate te kunnen rekenen, zoo bemerkte

ik toch alras, dat ik de genegenheid van den heer Van Gulpendam niet verworven had, ja dat ik hem letterlijk tegenstond. Dat gevoel was hij, in weerwil der door hem steeds betrachte beleefdheidsvormen, niet altijd in staat te beheerschen, en brak zich wel eens baan, hoewel ik mij niet over opzettelijke krenkingen te beklagen heb. Dat schrikte mij eenigermate af. Van eene andere zijde weerhield mij de gedachte, dat mijn inkomen nog niet groot genoeg is, om een huishoudentje, hoe bescheiden ook, op te zetten. Dat ik juffrouw Anna geheel onkundig liet van mijn genegenheid, zult gij wel bemerkt hebben. Of haar mijne liefde ontgaan is, dat zou ik niet durven beweren, hoewel mij daaromtrent geen woord ontviel....'

'Maar, mijnheer Van Nerekool....'

'Laat mij uitspreken, mevrouw.... Mij daaromtrent geen woord ontviel, tot heden avond, toen in den zwijmel van de wals mijn geheim, dat ik zoo lang, zoo trouw en zoo zorgvuldig bewaarde, ontsnapte. Ik was dronken van vreugde, toen mij bij de bekentenis mijner liefde geene afwijzing ten deel viel. En zult gij het nu als liefhebbende moeder van uw kind kunnen wraken, dat ik, toen wij een oogenblik later te zanten hier in den tuin wandelden, mijne liefde andermaal beleed en, door het betooverende van de stille natuur in deze heerlijke omgeving, door het verleidelijke van de hartstochtelijke muziek, die weerklonk en een echo in mijn hart vond, vervoerd, den engel mijner wenschen, den reinen engel mijner droomen in mijne armen sloot, aan het hart drukte en ons liefdeverbond, dat wij gesloten hadden met een eersten kus bezegelden, met een kus zoo rein, als de engelen in den hemel slechts wisselen kunnen? O, mevrouw, ons geluk was toen grenzenloos, het goddelijke nabij!'

Kurel van Nerekool had met vuur, met geestdrift ge-

sproken. Neen, dat was de taal niet der conventioneele gemoedsuitingen, zoo gebruikelijk in eene zekere wereld, waar zij door de romantiek onzer dagen gekweekt, als de schering en inslag der gesprekken vormen, en aan het samenzijn een relief verleenen, als ware het een afdruk van een bladzijde uit Georges Sand, uit Georges Ohnet of uit Hector Malot. Zijne woorden kwamen uit het onverdorven hart voort, en misten hunne uitwerking niet op de schoone begeleidster, die hij aan den arm had. De gevoelige Laurentia sloot onder den invloed, dien zij ondervond, de oogen voor een oogenblik, als verblind door zooveel heerlijkheid. 'Had Van Gulpendam ooit zoo zijne liefde beleden, ooit zoo over haar gesproken? Helaas, neen; die werd slechts beheerscht door geldzucht en door!.... En.... Maar, zij?.... zij?....' ging zij in haren gedachtengang voort. 'Was zij van die euvels vrij, die haar nu als gruwelen, welke haren echtgenoot aankleefden, toeschenen?' Een oogenblik moest zij bekennen, dat zij even schuldig was. Een oogenblik nam het betere gevoel de overhand. Maar ook voor een oogenblik slechts; want daarna bekroop haar een gevoel van lakenswaardige ijverzucht jegens hare dochter. Een zweem van afgunst doortintelde haar, dat hare Anna eene reine, fiere, mannelijke liefde deelachtig zou kunnen worden, die haar onbekend was gebleven. Daarenboven aan zoo veel reinheid als uit de ontboezemingen van Van Nerekool straalde, kon zij moeielijk gelooven. Hare geaardheid bracht mede, de meening slechts toegedaan te zijn, dat iedere liefde, iedere genegenheid van twee personen van verschillende kunne slechts als de uiting van stoffelijken hartstocht, de gevolgen van vleeschelijke lusten te beschouwen is. Reinheid en liefde waren slechts klanken voor haar, die, als zij er eenig begrip van had, slechts als eene prikkeling te meer der zinnelijkheid beschouwd,

en door haar als zoodanig uitgelegd werden. Onder den aandrang dier onzalige opvattingen ontvielen haar dan ook de sarcastische woorden:

'Ja, dat kan ik begrijpen. Een grenzenloos geluk achter dat Pandan-boschje! Wil ik u zeggen, wat ik van dien reinen kus denk, mijnheer Van Nerekool? Dat hij slechts is de uiting van den aandrang naar zingenot. Gij, als heer zult toch wel de triviale beteekenis kennen, welke uwe geslachtsgenooten aan een kus hechten?'

'Vergeef mij, mevrouw,' antwoordde Van Nerekool met iets weemoedigs in zijne stem, 'maar ik ben nog jong en onbedreven....'

'Dat merk ik!' gaf Laurentia spottend ten antwoord.

'O, mevrouw, wat ik u bidden mag, laten wij den tijd niet doorbrengen met woordspelingen. Ja, ik ben nog jong en onbedreven, ik herhaal het. Ik heb geen verstand van die verschillende genegenheden, die in de wereld in omloop schijnen te zijn, en die opgeborgen kunnen worden als de stalen van een lakenkoopman, ieder in zijn eigen vakje: eene genegenheid voor het hart, eene voor het hoofd, eene voor de zinnen. Neen, ik bemin uwe dochter oprecht, en welgemeend, maar vooral is die liefde rein, en vrij van iedere jacht op zingenot, geloof mij! Ik had gehoopt, dat zoo eene toespeling niet geschieden zou van wege de moeder van haar, die ik boven alles vereer. Ik bemin juffrouw Anna met mijn geheele wezen, en gevoel de heerlijke kracht van zulke liefde, die van min edele bedoelingen geheel vrij is.'

Mevrouw Van Gulpendam was zoozeer uit het veld geslagen door die vooropgestelde beginselen van den jonkman, dat zij begreep, dat met zoo iemand geen ijdel spel te spelen was.

'Maar, wat wilt gij nu van mij?' vroeg zij ietwat ongeduldig, daarbij vergetende, dat zij den jongen man

verzocht had haar den arm te bieden, en dat zij het gesprek op het terrein gebracht had, dat haar thans onaangenaam scheen. ‘Ik betrapte u, terwijl gij Anna op eene eenzame plaats in uwe armen gesloten hieldt, en haar een kus op de lippen druktet. Wat moet ik nu van die hoog geprezen reinheid van liefde denken? Is hier de daad niet in strijd met de gepredikte beginselen? Komt zoo'n gedrag te pas, wanneer de ouders van het meisje van die genegenheid niets afweten?’

‘Mevrouw Van Gulpendam, ik heb u verklaard, hoe de omstandigheden mijns ondanks, ons verrast hebben. Gelooft gij mijne woorden niet, dan kan ik slechts betreuren, dat gij, de moeder mijner Anna, zoo'n geringen dunk van mijn karakter hebt. Maar, dàt mag mij nu niet meer weerhouden. Ik sprak reeds met juffrouw Anna af, dat ik morgen belet bij u en den resident zoude laten verzoeken, om u beiden de hand uwer dochter te vragen. Ik snel nu den dag van morgen vooruit, en doe u thans het verzoek, hetwelk ik dan eerst wilde doen, en voeg daarbij de bede uwe welwillende tusschenkomst bij den heer Van Gulpendam te willen verleenen.’

Bij dat aanzoek was Karel van Nerekool blijven stilstaan, had den arm van mevrouw Van Gulpendam losgelaten, zich verder naar haar gewend, en haar als de moeder zijner Anna met een smeekenden blik aangekeken. Gegeven zijn karakter, was het niet aanneembaar, dat hij met berekening te werk ging; maar toen hij stilstond, bevond hij zich juist te midden van eene ijle schaduwplek, door een groepje Tjemara's geworpen, en verleende deze, terwijl zij den omtrek van den bodem als met eene uiterst fijne arceering bedekte, den jongen man eene geheimzinnige aureool, die zijn fraai besneden maar ernstig gelaat, zijne blonde krullen, welke zijn ongedekt hoofd versierden, alsook zijne bevallige gestalte ten gun-

stigste deed uitkomen. De schoone Laurentia sloeg als ware kenster van mannelijke bekoorlijkheid een bewonderenden blik op den jongen man, die Anna ontzet zoude hebben, wanneer zij dien had kunnen waarnemen, en er de beteekenis van had kunnen begrijpen. Gelukkig dreef het gevaar voorbij; want de gedachtengang van de realistische vrouw werd afgeleid door de nadering van een paar zonen van het Hemelsche Rijk, die, in eene evenwijdig loopende laan voorttredende, het fijne grind met hun vreemdsoortig omgebogen en zwaarwichtig plomp schoeisel deden kraken. Het waren babah Tang Ing Gwan, de majoor der Chineezen te Santjoemeh en de opiumpachter babah Lim Yang Bing, die eveneens een avondluchtje in den tuin kwamen scheppen, en elkander openhartig beleden, dat zij, alles goed en wel beschouwd, het in bel geheel niet prettig op zoo'n Europeesch feest vonden.

'Alleen de naakte armen, schouders, enz. van die 'njonja njonja blanda en nonna nonna' (hollandsche vrouwen en meisjes) sprak de pachter met een afzichtelijk gemeenen grijnslach, 'kunnen mij verzoenen met zoo'n vervelende samenkomst. Het moet toch erkend worden, dat die schepsels welgemaakt zijn. Maar, wat streken van de echtgenooten en vaders van die wezens, om met die dingen te pronken, en wat schaamteloosheid en onkieschheid van die blanke vrouwen, om zich zoo in het openbaar te vertoonen! Tjiss!' (foei).

'Ja, tjiss!' zei de majoor-Chinees, een oud man, die er met zijne lange grijze knevels, welke hem tot op de borst vielen, vrij indrukwekkend haast eerbiedwaardig uitzag, met ernstige stem. 'Ja, tjiss! Ik zou nimmer toelaten, dat mijne vrouw en mijne dochters zoo gekleed of beter ongekleed in tegenwoordigheid van mannen verschenen.'

'Hebt gij de njonja toean resident gezien? Die...'

‘Shutt! diam! (Stil)’ zei de majoor waarschuwend. ‘Daar staat zij met den toean “rakker njang moeda” (jeugdigen rechter) te praten. Wat zij met dien te verhandelen mocht hebben?’

Lim Yang Bing antwoordde niet, maar lachte fijntjes. De kuiperijen van zijn zoon Lim Ho waren hem niet onbekend. Ook herinnerde hij zich zijn gesprek met den resident. Van Nerekool behoorde toch tot de rechterlijke macht.

Wen, de njonja toean resident had niets anders dan het grindgekraak gehoord; evenwel het bespeuren van die twee Chineezen, maar vooral van den opiumpachter, dat eene herinnering aan Lim Ho en aan hare afspraken met M'Bok Kårijåh teweegbracht, deed den geldduivel bij haar zegevieren, en alle andere hartstochten zwijgen.

‘Mijnheer Van Nerekool,’ sprak zij met innemende stem, ‘de resident is niet zoo erg tegen u gestemd, als gij wel veronderstelt. Maar hij is alleen op practische menschen gesteld..... Laat mij uitspreken en val mij niet in de rede. One onderhoud duurt al te lang..... De wereld mocht eens meenen..... maar neen, niet waar? Gij bemint mijne dochter?...’

Zij aarzelde en beefde over haar geheele lijf. De jonge man keek haar niet iets vreemds in het oog aan, dat zij scheen te begrijpen.

‘De resident is op practische menschen gesteld en.... vergeef mij,’ ging zij na eene lichte aarzeling voort, ‘gij behoort tot de practische menschen niet!... Neen,... kijk mij zoo niet aan.... Gij beweegt u nog in eene droomwereld, die van het werkelijke leven ver verwijderd is. Gij stelt u de wereld anders voor als zij is, en wordt gij uit die droomerijen niet bijtijds wakker, dan is het gevaar zeer groot, dat gij nimmer carrière zult maken bij de rechterlijke macht, die gij u tot loopbaan verkozen hebt. Dat is wel de meest prozaïsche loopbaan, die er bestaan

kan, en die het meest van droomerijen afkeerig is.'

Van Nerekool luisterde aandachtig en onderworpen, hoewel hij eene zekere onrust voelde opkomen, die hij ternauwernood vermocht te bedwingen.

'Ik ben gereed aan uw verzoek te voldoen,' ging de schoone Laurentia met innemenden glimlach op de lippen voort, maar sprak daarbij hare woorden met een nadruk uit, alsof zij de lettergrepen wilde tellen. 'Ik wil uwe voorspraak zijn, ik wil uwe zaak bij den resident bepleiten, en... wanneer ik dat doe, dan kunt gij er zeker van zijn, dat Anna de uwe zal worden....'

'O, ik ben u dankbaar, mevrouw!' barstte de jonge man los; terwijl hij de hand op zijn borst lei, alsof hij het kloppen daarvan wilde bedwingen.

Het had weinig gescheeld of hij had Anna's moeder aan zijn hart gedrukt, en haar met kussen overdekt. Gelukkig, dat hij zich weerhield; want wie weet, welke verandering van inzichten zulke onbezonnen daad bij de prikkelbare vrouw teweeg had gebracht.

'Bedaar, mijnheer Van Nerekool, bedaar!' suste Laurentia dat enthousiasme. 'Ik ben gereed uwe voorspraak te zijn, maar gij moet mij eene belofte doen.....'

'O, spreek, mevrouw! spreek! Ik zal alles....'

'De heer Zuidhoorn staat op het punt met verlof naar Nederland te vertrekken, nietwaar? Welnu, er is eene zaak bij den landraad aanhangig, die ik tot een gewenscht einde gebracht zag.'

'Maar, mevrouw, ik ben lid van den raad van Justitie; ik heb met den landraad niets te maken.'

'Op mijne voorspraak zult gij als jeugdig rechterlijk ambtenaar met het voorzitterschap van den landraad bekleed worden, tot de komst van den vervanger van den heer Zuidhoorn. Dat zal eene onderscheiding zijn, nietwaar?'

‘Voorzeker, mevrouw! Spreek, o spreek!’

‘En... wie weet?... Maar ter zake. In de gevangenis zit een Javaan, Ardjan genaamd, die opium gesmokkeld heeft....’

Het hart klopte Van Nerekool schier hoorbaar in de borstkas. O, voorzeker wenschte de moeder, evenzeer als zijne Anna, den Javaan te hulp te komen. Hij meende dan ook in haren geest te spreken.

‘Die beschuldigd is van opium gesmokkeld te hebben, mevrouw,’ viel hij haar met zijn eerlijk gemoed in de rede.

‘Dat is hetzelfde, mijnheer Van Nerekool.’

De jeugdige rechterlijke ambtenaar keek vreemd op. Hij begreep volstrekt niet.

‘Ardjan is een aartssmokkelaar, en behoort tot een smokkelaarsfamilie,’ ging Laurentia niet zonder hartstocht voort. ‘Zijn vader is kort geleden nog betrapt, en heeft zich daarbij tegen de openbare macht verzet. Zulke menschen moeten streng gestraft worden, hoort ge?’

‘Verzet tegen de openbare macht, voorzeker mevrouw. Wat echter de smokkelarij betreft, is....’

‘Smokkelarij is diefstal, weet gij dat niet, mijnheer Van Nerekool? Diefstal van 's lands penningen, diefstal uit den zak der belastingschuldigen!’

‘Ongetwijfeld, mevrouw. Maar ik wilde vragen: is die smokkelarij wel behoorlijk bewezen?’

‘O, voorzeker. Ardjan is de schuldige, niemand anders. Ik weet wel, dat er een soort komplot op touw gezet is, om Lim Ho, den zoon van den opiumpachter, in verdenking te brengen. De zoon van den opiumpachter! die met zijn vader het grootste belaag er bij heeft, dat de smokkelhandel zooveel mogelijk tegengegaan wordt!... Het is eenvoudig bespottelijk!.... Ja, ik weet ook, dat, om Lim Ho te bezwaren, eene aanklacht bij den raad van

Justitie ingediend is, als zoude Lim Ho den Javaan Ardjan met karbouwenbladeren hebben laten geeselen. Maar, nietwaar, mijnheer Van Nerekool, gij zult dat weefsel van leugen en bedrog weten te verscheuren! Gij zult dat ellendige gebroed van sluikers en valsche aanklagers onschadelijk maken!...'

'Mevrouw, gij kunt overtuigd zijn, dat ik, wanneer ik tot tijdelijk voorzitter van den landraad mocht benoemd worden, mijn plicht nauwgezet zal volvoeren. Wie recht heeft, zal recht bedeeld worden; wie straf heeft verdiend, zal haar niet ontgaan. Ik ben eenigszins op de hoogte van die opiumsmokkelpartij, ook van het zoogenaamde verzet van Ardjan's vader, en ik meen nu reeds te kunnen verzekeren, dat die twee Javanen, vader en zoon, zoo schuldig niet zijn, als zij schijnen....'

'Wat een uilskuiken is die rechterlijke ambtenaar,' dacht mevrouw Van Gulpendam.

'Mijnheer Van Nerekool,' fluisterde zij den jongen man in het oor, 'de resident heeft gelijk; gij zijt geen practisch man.'

'Mevrouw....'

'Slechts, als gij mijne wenken volgt, is de hand mijner dochter voor u bereikbaar. Bedenk u wel!'

'Maar, wat eischt gij van mij?'

'Ardjan en zijn vader moeten verbannen worden. Waarheen? Dat komt er minder op aan. Naar de Molukken, naar Deli, naar Atjeh. Dàt laatste oord ware wellicht het meest verkieslijke.'

'Zij zullen verbannen worden, wanneer zij schuldig zijn.'

'Schuldig of niet! Mijn wenk gehoorzamen,... of geen voorzitterschap van den landraad! Doen wat ik wil,... of geene Anna!....'

Het bloed vloog den jongen man bij die woorden naar het hoofd. Zijn geheele gemoed kwam in opstand. Hij

liet den arm der schoone verleidster los, en zonder zich te bedenken siste hij, eer dan hij sprak, gejaagd:

‘Mevrouw, ik bemin uwe dochter innig; maar hare hand te koopen tegen dien prijs, tegen den prijs van mijn geweten, dat nooit!’

‘Nooit?’

‘Nooit! Zij zelve zou mij verachten, wanneer ik zoo'n aanbod aannam. Maar, het is geen ernst, nietwaar mevrouw?’

‘Hooge ernst en mijn laatste woord! Wilt gij oorlog of vrede?’

‘Ik verlang met niemand in onmin te komen. Maar een rein geweten is mij boven alles dierbaar. Vaarwel, mevrouw!’

En met het hoofd door beide handen omsloten, ijlde hij heen, verder den tuin in, naar de eenzaamste plekken. Na een poos daar in de grootste opgewondenheid rondgedoold te hebben, trad hij de binnengalerij weer binnen, waar Mathilde Meidema hem tot haar riep.

‘Mijnheer Van Nerekool, mijne vriendin Anna heeft mij verzocht u het navolgende te vertellen, namelijk: dat wanneer geene redding opdaagt, Ardjan's zaak reddeloos verloren is. Al de getuigen zijn verdwenen of omgekocht, zoodat zijn veroordeeling zeker is.’

‘Van wie weet juffrouw Anna die bizonderheden?’

‘Van mij, mijnheer Van Nerekool.’

‘En van wie weet gij ze, juffrouw Meidema?’

‘Gij zijt wel nieuwsgierig uitgevallen, mijnheer de rechter. Dat hoort zoo bij het vak nietwaar?’ antwoordde het jonge meisje lachende. ‘Het eenige, wat ik er bijvoegen kan, nu ik aan Anna's opdracht voldaan heb, is: doe er uw voordeel mede.’

Daarop boog zij en ijlde heen.

Karel drentelde nog een poes te midden der gasten

rond. Maar na zijn gesprek met mevrouw Van Gulpendam had hij rust noch duur. Hij keek nog naar Anna rond, die echter als dochter des huizes aan tal van vormelijkheden op zoo'n partij gebonden was. Hoewel het gelaat van het lieve meisje weinig genoegen verraadde, zetelde daarop evenwel een glimlachje, dat lieftallig mocht heeten; maar voor hem, die er op te lezen vermocht, duidden die trekken onrust ja angst aan. Bij dat gezicht had het feest zijne bekoorlijkheid voor hem verloren, vooral daar hij het niet meer wagen durfde haar te naderen. Hij zocht dan ook zijn hoed op, nam afscheid van den resident en zijn echtgenoote, en was weinige minuten later buiten.

'Pas op! Bedenk u wel!' was het laatste woord geweest van de schoone Laurentia, terwijl hij voor haar boog.

Eindnoten:

(75) Tjemara (bladz. 166). Er zijn in Indië verscheiden soorten van dat gewas. De hier bedoelde is de Casuarina equisetifolia.

(76) Pandan rampeh gedeh (bladz. 167). Dit is de Pandanus latifolius der geleerden. Wordt veel op Java aangekweekt om zijne sierlijkheid; maar vooral om zijne aangenaam riekende bladeren, die fijn gesneden door de vrouwen in het haar gedragen worden.

XII.
Echtgenoot en gade. - Moeder en dochter.

Het was niet vroeg meer, en de zon stond reeds hoog aan den hemel, toen het echtpaar Van Gulpendam den volgenden ochtend aan de ontbijttafel zat. Wel was de resident volgens gewoonte vroeg op geweest; de dames evenwel hadden een gat in den dag geslapen. Toen eindelijk Laurentia verscheen, vond zij haren echtgenoot reeds in zijn lichtblauwen ambtsrok met zilveren knoopen, waarop het Nederlandsche wapen prijkte, met een papier in de hand aan tafel gezeten, en overigens vrij nurksch gestemd.

‘Eindelijk!’ riep hij.

‘Wal eindelijk?’ beet zij hem toe. ‘Dat 's zeker mijn goeden morgen!’

‘Wel mogelijk,’ antwoordde hij knorrig. ‘Is dat een uur om te ontbijten? Ge weet, dat ik zeer vele bezigheden heb.’

‘Waarom hebt ge niet vooraf ontbeten?’

‘Waarom? waarom?’ Dat is ulieder stopwoord altijd. Het is u overbekend, dat ik ongaarne alleen aan tafel zit.’

‘Dan hadt ge Anna kunnen roepen. Die zou u trouwens nieuws te vertellen gehad hebben.’

Het scheen dat de schoone Laurentia, na het eindigen van het feest den tijd niet genomen had, om haren echt-

genoot op de hoogte te brengen. Zij had het ook als gastvrouw zoo druk gehad! En daarbij geen enkele dans overgeslagen! De Santjoemehsche jongelieden waren verrukkelijk geweest.

'Anna!... Anna!' knorde de resident. 'Die zie ik nu nog niet. Kun jullie vrouwen dan nimmer eens door den wind gaan, zonder den volgenden dag in katzjammer te liggen? Maar.... wat is er met Anna? Welk nieuws zou mij die te vertellen hebben?'

'Och, dat zij dat zelf maar doet.... Anna!... Pangil nonna!' (roep de juffrouw) wendde Laurentia zich tot Dalima, die de pandoppo binnengetreden was.

'Nonna sebentar sedia, nja!' (De juffrouw is dadelijk gereed, mevrouw) antwoordde de baboe.

'Maar wat intusschen? Wat heeft zij mij te vertellen?' herhaalde Van Gulpendam.

'Och, ik laat haar liever zelve verhalen, hoe zij zich gisteren avond in den tuin door Van Nerekool heeft laten omarmen. Zeg gij mij liever, welk papier gij daar in de hand hebt. Gij weet, dat ik niet van paperassen aan tafel houd. Die hebben ruimte genoeg, en daarenboven volkomen verlof om op het kantoor te blijven.'

Van Gulpendam had het nieuws van het gebeurde met zijne dochter koel aangehoord, zoo koel zelfs, dat het zijne echtgenoot schier vertoornde. Daarom had zij ook eene afleiding gezocht, en bezigde daartoe dat onnoozele papier. Hij antwoordde kalm maar wrevelig:

'Dat is een telegram, die ik zoo even ontvangen heb en mij zeer ontstemt.'

'Een telegram?'

'Ja, uit den Haag. Kijk, gisteren avond ten negen uur bezorgd, en heden ochtend om acht uur reeds hier.'

'Ge drukt zoo op dat *reeds*, alsof dat vlug was. Ge herinnert u toch nog den brief van Amy, toen wij haar

met haar engagement gefeliciteerd hadden. Onze telegram werd des morgens te elf uur op het telegraaf-bureau te Santjoemeh bezorgd, en zij schreef ons, dat zij dienzelfden ochtend ten negen uur onze felicitatie in handen had. Dat 's vlug, ja vlugger dan vlug, dunkt me.'

'Ik heb u al uitgelegd, Laurentia, dat de oorzaak daarvan in het lengteverschil gelegen is.'

'Jawel, jawel! De zon draait.... neen, de aarde draait zoo, en.... jawel, dat weet ik. Maar dat belet niet, dat het vlug was. Een telegram nog vroeger te ontvangen dan hij zelfs geschreven was. Maar wat behelst die telegram uit den Haag, die u zoo ontstemt.'

'Och, wat hebben vrouwen daar verstand van?'

'Maar nog eens. Vertel op. Van wien is hij?'

'Van mijn broeder Gerrit.'

'En wat behelst hij. Laat mij niet zoolang wachten. Dat is niet galant.'

Van Gulpendam glimlachte vreemd bij dat woord galant.

'Van de voordracht voor den Nederlandschen Leeuw kan niets komen. Tenzij....'

'Tenzij?' vroeg Laurentia uiterst nieuwsgierig.

'Tenzij de opiumpacht in de residentie Santjoemeh meer opbrenge! De begrooting van den tegenwoordigen minister van Koloniën valt niet in den smaak. Men rekent op een paar millioenen meer van dat middel.'

'Men?... Men?... Wie is die men?'

'Wel.... Sidin toeroen lajer,' (Sidin laat de zeilen neer) beval de resident voorzichtig. 'De zon hindert zoo door die jaloezielatten. Wie die men is? Wel de regee ring, de ministers, de Tweede Kamer.'

'Is het niet anders?'

'Niet anders?.... Weet gij wel, dat de opiumpachter reeds meer dan twaalf ton jaarlijks aan pachtschat betaalt?'

‘Welnu, dan zal hij bij de volgende verpachting voor vijftien, voor achttien ton inschrijven!’

‘Gij spreekt er gemakkelijk over.’

‘Wanneer is die verpachting?’

‘In de maand September van dit jaar.’

‘Laat dat nu maar aan mij over.’

‘Ja, maar....’

‘Geen muizenissen.... De Javaantjes van de residentie zullen ieder maar wat meer opium rooken, en.... gij zult het bertes knabbeldat! of hoe heet gij het?’

‘Virtus nobilitat.’

‘En gij zult het virtus nobilitat op de borst dragen; maar ik zal het verdiend hebben.’

‘Hoe?’

‘Dat is mijn geheim, Gulpie. Gij zult zien, de opiumpacht vier of zes ton meer. Dus geene muizenissen voor den tijd. Laat ons nu over iets anders spreken. Hoe komt het, dat gij het gebeurde met Anna en Van Nerekool zoo kalm opneemt?’

‘Kom, laten wij maar ontbijten. Anna komt nog niet, én ik heb geen tijd.’

‘Goed, wij zullen ontbijten; maar dat zal u niet verhinderen mij te antwoorden, nietwaar?’

‘Dat niet,’ knikte Van Gulpendam.

‘Kassi koppie! nènèh!’ (geef koffie nènèh) beval Laurentia aan hare lijfmeid Woog toewâ.

Toen de twee geurige koppen voor het echtpaar stonden, en ieder hunner zich een sneedje brood geboterd en met een laagje dun uitgesneden ‘dageng assep minjangan’ (gerookt hertenvleesch) bekleed had, vroeg de nieuwsgierige vrouw:

‘Welnu, Gulpie?’

‘Wanneer ooit de poging, om de opiumpachtschat in deze residentie te doen rijzen, slagen zal, dan zal ik

waarschijlijk de hulp van Van Nerekool noodig hebben.'

'Zijne hulp? Bij de opiumpacht?' vroeg de schoone Laurentia met loozen glimlach, alsof zij niets begreep.

'Luister. Wanneer Lim Ho in de zaak van Ardjan mocht veroordeeld worden, dan zal noodzakelijk zijn vader Lim Yang Bing van de mededinging uitgesloten moeten worden.'

'Waarom dat?'

'Om het geschreeuw der dagbladschrijvers den mond te snoeren. Welke keel zouden die opzetten, wanneer den vader van den schuldige aan opiumsmokkelarij en aan mishandeling de pacht gegund werd! Het zou nog sterker klinken, dan het spektakel bij het gangspil, als het anker gehieuwd wordt!'

'Zou men zich te Batavia aan dat gekef storen?'

'Ja en neen, men zal slechts minachting voor de schreeuwers over hebben, men zal schouderophalend met Preault prevelen: "dagbladen zijn de wereldgeschiedenis omgezet in gezanik;" maar toch uit een gevoel van zelfdekkerij een onderzoek gelasten.'

'Wat gij zelf zoudt houden, nietwaar?'

'Jawel; maar als intusschen de Nederlandsche pers met hare sehreeuwzuster in zou gaan stemmen!'

'Och, die is nog al mak op het chapiter opium. Die doet slechts mede, wanneer zij daartoe genoodzaakt is.'

'Jawel; maar men weet nooit welken kant een dobberend sloepje uitgaat, ook niet welke intrigues in het spel kunnen komen. Als Lim Ho veroordeeld werd, dan zou het zeer wenschelijk zijn, dat zijn vader zich van de pacht onthield.'

'Maar, hij is de rijkste van de Chineesche kongsie.'

'Dat weet ik wel.'

'En hij geëcarteerd, dan daalt de pacht, in stede van te klimmen.'

‘Zeker.’

‘En dan is uw bertes knabbeldat naar de maan!’

‘Juist!’

‘Maar dan mag Lim Ho tot geen prijs veroordeeld worden,’ zei Laurentia met een sluwen glimlach.

‘Zeer goed gezien! Maar daarom heb ik Van Nerekool noodig. Als die onze schoonzoon werd, of hem de voorspiegeling daarvan slechts gedaan werd, dan.... Ik heb u reeds verteld, dat ik van plan ben, om hem bij het vertrek van Zuidhoorn, den landraad tijdelijk te laten presideeren.’

‘Jawel, maar daarvan wil hij niets weten.’

‘Wil hij daarvan niets weten?’

‘Neen.’

‘Hoe weet ge dat?’

‘Wel, toen ik gisteren avond de twee zoenenden in den tuin verraste, zond ik Anna heen, en toen....’

‘Toen?’ vroeg de resident met eenige spanning.

‘Toen heb ik hem gepolst.’

‘Gepolst? O, die vrouwen! die vrouwen!’

‘Ja, gepolst; maar met dien man is niets aan te vangen.’

En daarop verhaalde de schoone Laurentia gedeeltelijk vrij nauwkeurig het gesprek, dat zij den avond te voren onder de Tjemaraboomen gehouden had met Karel Van Nerekool; maar verzweeg zeer wijselijk, dat, wanneer zij met een losbol te doen had gehad, zij in de verleiding ware gekomen de mededingster harer dochter te worden. Toen dat verhaal geëindigd was, en de residents-vrouw zweeg, herhaalde Van Gulpendam met een zucht:

‘O, die vrouwen! die vrouwen! Gij zijt veel te voorbarig te werk gegaan. Hier had gelaveerd moeten worden, in stede van te lenzen. De gelegenheid was wellicht gunstig, een echte zuid-oost passaat; maar gij hebt er

geen goed gebruik van gemaakt. Gij zijt met volle zeilen op het doel afgegaan, en zijt de ankerplaats voorbij geschoten.'

'Loop naar den drommel met je laveeren, je lenzen, je passaat, je zeilen en je ankerplaats! en laat mij met rust!' zei de schoone Laurentia, vertoornd, dat hare pogingen zoo weinig gewaardeerd werden.

'Maar de zaak is nu bedorven.'

'Er viel niets aan te bederven; met dien lummel is niets aan te vangen!'

Er was iets bitters in den toon der schoone vrouw, toen zij die woorden sprak. Als haar Gulpie de beteekenis van den glimlach, welke die woorden vergezelde, had kunnen opvangen.... Maar - zou het waar zijn, wat de Fransche realistische school leert: dat er geen verblinder wezens dan de echtgenooten bestaan? Van Gulpendam zag of beter begreep dien glimlach niet.

'Niets aan te vangen?' zei hij. 'Misschien.... Luister Laurtje. Het is te voorzien, na dat gesprek, dat Van Nerekool binnenkort, heden wellicht nog of morgen, bij mij aanzoek om de hand van onze Anna zal komen doen.'

'Welnu?'

'Dan zal ik zien, welk land *ik* bezeilen kan. Wellicht breng ik hem tot andere gedachten, en noop ik hem de noodhaven binnen te loopen.'

'Ik hoop het; maar.... ik twijfel aan het welslagen.'

'Bewerk gij intusschen Anna. Het zou niet onmogelijk zijn, dat Van Nerekool haar nog zal trachten te praaien, alvorens mij aan boord te loopen. Als dat gebeurde, zou dat niet anders dan gunstig kunnen werken.... gij begrijpt mij;.... want Anna moet onze krachtigste bondgenoote zijn.'

'Maar, zoudt gij dan ons schoon en lief kind aan dien femelachtigen lummel willen geven?'

‘Als het niet anders kan, ja! Maar dien koers gaan wij nog niet uit. Als maar eerst het doel bereikt is, en wij in den passaat zijn, dan zal er wel gelegenheid gevonden worden, om Anna over stag te doen gaan....’

Laurentia knikte. Wat kenden die ouders nog weinig hun eenig kind!

‘En,’ ging de resident met cynism voort, ‘het verliefd uilskuiken als onnutte ballast over boord te zetten. - Sjt!.. daar komt zij... Goeden morgen, Anna! Hebt gij goed geslapen na die dansreceptie?... He, wat heeft ze het hartje opgehaald! Wat liep dat korvetje van stapel! Geen dans overgeslagen!’

Anna was verbaasd. Haar vader had dus nog volstrekt niets gemerkt? Want na het gebeurde in den tuin, had zij gemeend slechts ernstige gezichten te zullen ontwaren. Daarin zat wel ietwat de reden, dat zij zoolang in haar vertrek was gebleven. En ziet, zelden was haar vader haar liefelijker te gemoet getreden. Zou mama geen tijd hebben gehad om de wichtige mededeeling te doen? Dat was onaanneembaar! Hare ouders waren reeds lang in de pandoppo; dat had zij wel van Dalima vernomen. En toch... Zij beantwoordde de lieftalligheid van papa met een hartelijken kus, en wilde tot hare moeder gaan, toen de heer Van Gulpendam zeide:

‘Zie zoo, ik heb gedejeuneerd, ik heb mijn morgenzoen. Ik ben klaar. Nu aan den arbeid, die mij wacht! Ik laat de dames bij elkander. Anna, luister goed naar uwe mama. Alles wat zij u zeggen zal, is alsof het van mij komt. Dag Anna, dag Laurentia.’

En weg ging hij de binnengalerij door naar de voorgalerij, waar hij den secretaris der residentie aantrof, die op hem wachtte. Hij bood dien eene sigaar aan, nam er zelf eene, die hij aan de tali api ontstak, door een oppasser eerbiedig aangereikt. Toen de sigaar goed rond brandde,

reikte hij de lont aan den secretaris over, die de bewerking met evenveel zorg en nauwkeurigheid verrichtte; waarna de beide ambtenaren de ruime voorgalerij een poos op en neer wandelden, en de nieuwtjes van den dag en de te verrichten dienstaangelegenheden bespraken.

Intusschen had nonna Anna den gewonen morgengroet met hare moeder gewisseld, had daarna naast haar aan den disch plaats genomen, terwijl baboe Dalima haar van een kopje koffie, dat zij op de aanrechttafel ingeschonken had, voorzag.

'Ennakh, Nana! (zij is lekker, juffrouw Anna)' zei ze met een bekoorlijken glimlach tot hare jeugdige meesteres.

Deze knikte haar goedhartig tot dank toe, nam het kopje, en slurpte wellustig met kleine teugjes het geurige vocht, waarbij zij bij wijlen het tipje harer tong over de fraaie lippen liet glijden, om als het ware tot den laatsten droppel op te vangen. Toen het kopje leeg was, gaf zij het aan de baboe over.

'Minta lagi, Dalima!' (geef mij nog een) zei zij.

'Engèh Nana,' antwoordde deze het kopje aannemende en naar de aanrechttafel ijlende.

Anna boterde toen een sneedje brood; maar deed dat zoo langzaam en zoo opmerkzaam, dat het blijkbaar was, dat iets anders haren geest bezighield, en zij zich niet haastte het gesprek met hare moeder aan te vangen. Deze zat stilzwijgend naast haar, en sloeg haar met onafgebroken maar toch welwillenden blik gade. Zij bewonderde de frissche huid harer dochter, die hoewel het jonge meisje een groot gedeelte van den nacht gedanst, en het overige gedeelte waarschijnlijk slapeloos doorgebracht had, er even helder als altijd uitzag; zij bewonderde de slanke en toch weelderige gestalte harer dochter, die onder de sierlijke kabaja verrukkelijk uitkwam

en... berekende, in hoeverre die bekoorlijkheden den koelen en bedachtsamen Van Nerekool genoegzaam zouden kunnen boeien, om hem het hoofd te doen bukken onder het juk, dat hem toegedacht werd. Blonk ook al het oog der moeder trotsch en fier bij het detailleeren van die heerlijke vormen met onbedriegelijk kennersoog, zoo mengde zich toch eene weemoedige gedachte onder die bewondering. Van der Hoop zei het toch reeds ruim een kwarteeuw geleden:

'Dochter aan het vrijen, moeder wordt oud!'

Zelfs een ijverzuchtig gevoel brak zich baan bij haar, wanneer zij aan de edele gestalte van Karel dacht, die haar zoo onbegrijpelijk koel bejegend had. Zou zij de hoop moeten opgeven, dien jonkman in hare netten te verstrikken, wanneer hij van het verwerven van Anna's hand zou moeten afzien?... Maar, weg met die beelden, weg met die gedachten! De woorden van haren echtgenoot kwamen haar voor den geest. Zij moest helpen om den zoon van den opiumpachter te redden, wilde zij de borst van haar Gulpie met het 'bertes knabbeldat' versierd zien.

Zoo zaten dochter en moeder een oogenblik naast elkander. De eene durfde niet spreken, en trachtte hare verlegenheid achter haren eetlust te verschuilen. De andere had behoefte hare gedachten te verzamelen, alvorens het gesprek in te leiden. Eindelijk begon Laurentia goedhartig:

'Zeg, Anna, hoe kwaamt gij er toe, gisteren avond met mijnheer Van Nerekool in den tuin te gaan wandelen?'

'Moeder!' stamelde het lieve meisje bedeesd.

'Bloos niet, mijn kind. Ik zag genoegzaam gisteren

wat er gaande is. Maar, dat verklaart mij nog niet, hoe gij aan die genegenheid komt. Ik meen toch recht te hebben, Anna, op uw vertrouwen, nietwaar?'

'Och, mama, wat moet ik u zeggen? Het gebeurde is zelfs voor mij geheel onverklaarbaar.'

'Maar, Anna?'

'Ik bemin Karel, ziedaar alles, wat ik weet.'

'Zeg, Anna, hebt gij uzelve wel onderzocht? Zijt ge verzekerd, dat de gewaarwording, die gij ondervindt, dat ernstige en diepe gevoel is, hetwelk de vrouw doet neerbuigen voor den man?'

'Ja, mama!'

'Hebt ge u afgevraagd, of het eene toegenegenheid voor het leven zal zijn, die gij den man wilt wijden, die u voor een oogenblik geboeid heeft?'

'Ja mama! Want mijne genegenheid is gegrond op de edele hoedanigheden, die hem van andere mannen onderscheiden. Het is vooral zijn eerlijk hart, dat mij getroffen heeft.'

'Dat alles is wel wuft, Anna.'

'Vindt gij dat wuft, mama; wanneer ik een open oog heb, niet voor ijdele praal, niet voor een vernis van beschaving, maar voor degelijke hoedanigheden, voor vastheid van karakter, voor eerlijkheid van grondbeginselen?'

'Tu, tu, tu! allemaal groote woorden.'

'Zoudt gij mijne genegenheid afkeuren, mama?'

'Afkeuren?.... Ik niet.'

'Ja, ik weet het, papa houdt niet van Van Nerekool.'

Mevrouw Van Gulpendam antwoordde daar niet op.

'Hebt gij hem sedert lang lief?' vroeg zij.

'Ja, mama. Ik heb hem lief gekregen, zonder dat ik het wist.'

'Och kom.'

'Zonder dat ik het bespeurde. Ik verzeker het u.'

‘Hoe en wanneer dan toch hebt gij ontwaard, dat gij hem lief hadt?’

‘Gij weet, mama, dat hij dikwijls, zeer dikwijls, hier aan huis kwam, nietwaar?’

‘Welnu, ja. Maar, dat is geen antwoord op mijne vraag.’

‘Bij die bezoeken bevond hij zich meestal alleen met mij. Nu eens waart gij met uw partijtje bezig; dan eens zaat gij te midden uwer vriendinnen een toiletartikel of de geheimen van een plumpudding te bespreken; een andere maal moest gij als gastvrouw, als de gade van de hoogste autoriteit, de honneurs waarnemen, en u met generaals, kolonels, voorzitters van justitieraden, inspecteurs, enz., enz. bezighouden, en hadt bij al die gewichtige bedrijvigheden geen tijd, om uwe aandacht aan uwe dochter te wijden....’

‘Maar, Anna, dat klinkt als een verwijt!...’

‘Laat mij uitspreken, mama. Gij hebt mij gevraagd, hoe die genegenheid mijn hart binnengeslopen is, ik wil dat hart voor u blootleggen; gij hebt daar recht op, want gij zijt mijne moeder.... Dan bevond ik mij zoo alleen in die kringen, waarin alledaagschheid, waarin zelfvoldaanheid en zelfgenoegzaamheid, middelmatigheid en wuftheid den boventoon voerden; ik vond mij dan zoo alleen te midden van die gesprekken, die mij niet boeiden, en van die personen, die mij walgden....’

‘Anna! Denk er om. Gij spreekt over het gezelschap uwer ouders.’

‘Kan ik het helpen, dat dit gezelschap mij af keer inboezemt? Gebeurt u dat niet meermalen ook? Wees openhartig, mama.’

Laurentia antwoordde niet op dat beroep. Zij verslond als het ware hare dochter met hare oogen.

‘Ga voort!’ zeide zij kortaf.

‘Dan sloop ik naar mijn piano, gelukkig een overheerlijk middel te hebben, mij aan die menigte te kunnen onttrekken, dan....’

‘Jawel, dan verdiepte zich mijne dochter in Beethoven, in Mendelssohn, in Mozart, in Chopin, en ik weet niet in welke spelbrekers nog meer, en verwaarloosde de wereld....’

‘En vergat die wereld, die voor mij geen aantrekkelijkheid had, in het rijk der tonen, dat zich voor mij als een paradijs ontsloot!’

‘Mooi gezegd,’ hernam mevrouw Van Gulpendam met iets vochtigs in het oog; want de zoo gevoelig bewerktuigde vrouw bleef niet koud voor de geestdrift harer dochter. ‘Maar, dat verklaart mij nog niet, hoe gij ontdektet, dat gij Van Nerekool lief hadt.’

‘Onder al die wezens, die u daar omringden, waren er maar weinigen, die zich aan het verleidelijke van een quadrille-partijtje, van een redetwist over gedwongen arbeid in heerendienst, of aan een beschrijving van een wit damasten burnou konden onttrekken, om....’

‘Om zich om de priesteres der Harmonie te scharen,’ viel mevrouw Van Gulpendam met goedhartigen glimlach in.

‘Om iets anders te genieten dan die beuzelgesprekken, die een samenzijn van zoogenaamde lieden van de *beau monde* kenmerken. Onder die weinigen behoorde mijnheer Van Nerekool, of beter, hij was de eenigste. Want, waren er ook andere jonge lieden, die zich een oogenblik om mijn piano schaarden, dan gold dat niet de muziek, die ik vertolkte, nog minder den persoon van de vertolkster....’

‘He, he, hoe nederig, Anna!’

‘Maar alleen de dochter van den resident, die men wel, ter wille van den vader, de beleefdheid wilde bewij-

zen, haar een oogenblik te omringen; maar, die men in den steek liet, wanneer het "invallen" klonk, of wanneer eene aanhaling uit het Koloniale Verslag of uit de Javacourant vernomen werd.... Dan bevond ik mij met Karel alleen, en vond in hem een kenner, die gevoelde, wat muziek beteekende! Zoo bevonden wij ons meestal te midden eener groote menigte geïsoleerd, en, zoo vonden onze gevoelens vertolking in de heerlijke tonen, die onze vingeren ontlokten.... Neen, mama, glimlach niet; bij die gelegenheden is nimmer een woord onzen mond ontglipt, dat ons ons hartgeheim kon doen vermoeden. Wellicht zou dat woord immer gezwegen zijn geworden; want ik ben overtuigd, dat Van Nerekool evenmin als ik aan liefde dacht, en wij ons onbewust tot elkander aangetrokken gevoelden. Maar gisteren avond.... gedurende de *invitation à la valse* is ons ons geheim ontsnapt, en.... mama, gij waart tegenwoordig bij den eersten kus, die tusschen ons gewisseld werd....'

Terwijl zij die laatste woorden sprak, had het lieve meisje het hoofdje aan de borst van hare moeder gevlijd, die haar den arm om den hals sloeg, en in de verrukkelijk schoone oogen staarde.

'En nu, moeder, zult gij het uwe dochter kunnen vergeven, dat zij aan de inspraak van haar hart gehoor gaf?'

'Kindlief,' sprak Laurentia met zachtvloeiende stem, 'niet alleen, dat ik u vergeven kan, wat heel natuurlijk geweest is; maar, wat meer zegt, er zouden omstandigheden zich kunnen voordoen, dat ik uwe keuze goedkeuren kon.'

Anna vloog op van hare plaats naast hare moeder.

'Mijne keuze goedkeuren!.... Mama.... gij maakt mij overgelukkig!'

En knielende, verborg het lieve kind het gelaat in den moederlijken schoot, terwijl onbedwingbare snikken het

tengere lichaam deden schokken. Hare moeder, aan zoo veel hartstochtelijkheid niet gewoon, beurde haar op.

‘Bedaar toch, Anna,’ sprak zij. ‘Wat ik zeide, was toch zoo natuurlijk, nietwaar? Om daarvan zoo te ontroeren!... Zoudt gij dan kunnen denken, dat ik uw geluk niet zou willen bevorderen?’

‘Mijn geluk!... Ja, mijn geluk!... lieve, beste mama!... Ja zeker, mijn geluk!’ kreet het opgewonden meisje; terwijl zij het gelaat harer moeder met kussen overdekte.

‘Kom, Anna’, zei mevrouw Van Gulpendam eindelijk, om die verteederingsbewijzen te stuiten. ‘Bedaar nu, en kom naast mij zitten, zooals straks, dan kunnen wij hand in hand, en uw oog op het mijne gevestigd, die teedere zaak verder behandelen. Kom hier, en ga zitten. Hier aan mijn hart!’

En zij koesterde het engelenkopje aan haren boezem, alsof.... Het was evenwel het tegenovergestelde beeld van den landman met de slang....

‘Zou papa zijne toestemming verleenen?’ vroeg Anna; terwijl zij de handen te zamen vouwde, alsof zij een gebed verrichten wilde.

‘Ik denk ja.’

‘O, wat zou dat gelukkig zijn! Zeg, moe, zou dat geluk niet te groot zijn?’

‘Neen, Anna, neen! Maar luister. Zoo heel gemakkelijk zal papa niet te veroveren zijn. Hij zal stormenderhand moeten verrast worden!’

‘Verrast?.... Zeg, mama, hebt gij papa nog niets gezegd?’

‘Niet alleen stormenderhand verrast,’ ging Laurentia voort, zonder de gedane vraag te beantwoorden; ‘maar er zou iets moeten kunnen gebeuren, waardoor Van Nerekool zijne geheele genegenheid won.’

‘Zijne genegenheid? Spreek mama; o, ik ben overtuigd,

dat hij alles zal doen om mijne hand te verwerven.'

'Alles? Is hij dan zoo verliefd?.... Alles? Schept gij u geen droombeelden?'

'Droombeelden?'

'Ja, droombeelden! Ik heb eenige redenen, om te veronderstellen, dat die Karel zoo verliefd niet is, als hij bij u wel wil doen voorkomen.'

'Mama!' zei Anna met een verwijtingsvollen blik op hare moeder.

'Luister, Anna. Gisteren avond bleef ik, zooals ge weet, met Van Nerekool in den tuin achter. Toen heb ik, na de bekentenis zijner liefde aangehoord te hebben.....'

'Mama!... de bekentenis zijner liefde!....' kreet het jonge meisje schier ademloos.

'Bedaar,' ging Laurentia met een ijskouden glimlach voort. 'Na de bekentenis zijner liefde opende ik hem het vooruitzicht niet alleen op het verwerven der toestemming van papa....'

'O, mama!... wat zijt ge goed!' fleemde thans het jonge meisje met de veranderlijkheid van indrukken aan haar geslacht zoo eigen, terwijl zij het gelaat harer moeder met kussen overdekte.

'Laat mij voortgaan, Anna,' hernam Laurentia. 'Ik opende hem niet alleen dat vooruitzicht, maar ook dat van eene verbetering van positie, waardoor een huwelijk met een meisje zooals gij meer mogelijk zou worden.'

'Een meisje zooals ik?' vroeg Anna verwonderd. 'Ben ik dan anders als andere meisjes, om een huwelijk minder mogelijk te maken, mama?'

'Kindlief, gij zijt van kindsbeen af in eene zekere mate van weelde opgevoed, en het zou u zeker sterk afvallen, wanneer gij van die weelde, hoe weinig ook maar, afstand zoudt moeten doen.'

‘O, mama, als het den man mijner keuze geldt, dan ben ik tot alle opofferingen in staat!’

‘Dat is eene zeer mooie romanphrase, Anna, die aan de werkelijkheid evenwel niet getoetst kan worden. In die werkelijkheid is het integendeel maar al te waar, dat, wanneer gebrek of schaarschte de deur inkomt, de liefde het raam uitvliegt.’

‘Dat zal met Van Nerekool en mij niet te vreezen zijn, mama!’

‘Dat is alles goed en wel. Wij, uwe ouders zijn verplicht voor de toekomst van ons kind te zorgen. Wij wenschen, dat de man, dien wij uw verder levensgeluk zullen toevertrouwen, in staat zij, u eene onbekommerde toekomst aan te bieden. Wij meenden den heer Van Nerekool daartoe de hand te kunnen reiken; maar.....’

‘Wat antwoordde hij toch?’

‘Wat hij antwoordde? Hij had slechts één woord in den mond, en dat was: “nooit!”’

‘Nooit!... Ik begrijp niet goed, mama. Hij heeft u zijne liefde voor mij bekend, en, toen gij hem het verkrijgen mijner hand in het uitzicht steldet, heeft hij geantwoord: “nooit!” Hoe kan dat?’

‘Ik stelde hem eene voorwaarde.’

‘Eene voorwaarde?’

‘Eene huwelijksvoorwaarde, als ge wilt.’

‘Eene huwelijksvoorwaarde, waarop hij antwoordde: “nooit!” Mama, ik begrijp minder dan ooit.’

‘Eene kleine voorwaarde, die uwen vader genoegen moest doen, daar de vervulling daarvan hem eer en roem zou aanbrengen, die alle hinderpalen effenen en Van Nerekool zelven tot aanzien zou brengen.’

‘Och, mama, er heerscht hier slechts een misverstand. Karel is een edel mensch, en het is vooral door den adel zijner ziel, dat ik mij tot hem aangetrokken gevoel. Nog

niet lang geleden heeft hij mij beloofd, om den aanstaande mijner baboe te redden, en hij zou.....'

'Den aanstaande uwer baboe....' kreet mevrouw Van Gulpendam.

'Ja, van baboe Dalima. Wat zou dat?'

'Maar het is juist die zaak, welke ik hem aanbeval...'

'Welnu, zei ik het niet?' hernam Anna kalm. 'Er heerscht hier slechts een misverstand, wat wel te recht zal komen. Zeg mij, wat gij Van Nerekool voorgeslagen hebt?'

'Ja, juist. Gij alleen zijt in staat om de zaak te recht te helpen. Bedenk, dat het de toekomst van Van Nerekool, en met die toekomst uw huwelijk geldt.'

En nu verhaalde de eerzuchtige en trotsche vrouw, dat zij voor haren echtgenoot, voor Anna's vader, het eereteeken van den Nederlandschen Leeuw verlangde; dat dit echter niet verkregen kon worden dan door de opvoering van de opium-inkomsten in de residentie Santjoemeh. Het 'virtus nobilitat' zou den prijs zijn voor de stijving van Neêrland's schatkist.

'Maar, om die vermeerdering van pachtschat te bereiken,' ging Laurentia voort, 'is het noodig, dat Lim Yang Bing opiumpachter blijft, en dat kan niet, wanneer zijn zoon Lim Ho wegens opiumsmokkelarij, en daarmede gepaard gaande mishandeling veroordeeld wordt. Eene wreede noodzakelijkheid is het dus....'

Anna had die uiteenzetting eerst belangstellend, daarna met een strakken blik op de lippen harer moeder gevestigd, aangehoord, alsof zij haar de woorden uit den mond wilde kijken. Nu vloog zij op, en wild en woest viel zij Laurentia in de rede.

'Dat Ardjan in stede van Lim Ho veroordeeld wordt, om papa den Nederlandschen leeuw te bezorgen!... Dat kan, dat mag niet gebeuren! Hoort ge, moeder?'

‘Maar, bedaar dan toch, Anna. Wat zijt ge een opgewonden kind.’

‘En, hebt ge die voorstellen aan Karel gedaan?... Ja? O, dan ben ik wel ongelukkig!’

‘Maar, Anna, luister dan toch!’

‘Nu begrijp ik zijn “nooit!”’ zei het meisje bitter. ‘Neen, nooit zal hij de echtgenoot van de dochter van zulke ouders worden!’

En bij die woorden vloog zij de pandoppo uit, en sloot zich in hare kamer op.

XIII.
Op weg naar het jachtterrein.

‘En, zijt gij nu klaar om te vertrekken?’

Met die vraag stormde Eduard Van Rheijn des Zaterdags namiddag bij Van Nerekool de kamer binnen.

‘Voorzeker ben ik klaar,’ antwoordde deze. ‘Maar zijn de paarden er reeds?’

‘Daar heeft Verstork uitmuntend voor gezorgd. Mag ik uwen gedienstigen geest voor een oogenblik uitzenden, dan staan ze binnen weinige minuten trappelend voor de deur.’

En inderdaad de jongelieden hadden nauwelijks tijd een glas bier met elkander te drinken en eene sigaar op te steken, toen twee fraaie rijpaarden verschenen, echte Makassaren,[77] niet zoo bizonder fraai van bouw als Kadoeërs, of als Battakkers[78], maar voorzien van een breede flinke borst, die èn kracht èn onvermoeibaarheid aanduidden, voorzien van flink gespierde beenen, die wel slank en onbevallig, maar daarbij sterk en lenig waren.

In een oogwenk zaten de jongelieden te paard.

‘En uwe buks?’ vroeg Eduard.

‘Sidin, kassi snaphan,’ (Sidin, geef mij mijn geweer aan) beval Van Nerekool.

De bediende reikte het prachtige wapen, dat de regent van Santjoemeh den rechterlijken ambtenaar op diens

verzoek geleend had. Deze hing het met den cordonriem over den schouder, stak een paar revolvers in de pistool-holsters, die voor aan het zadel bevestigd waren; zoodat hij in bewapening nagenoeg met Eduard van Rheijn gelijk stond. Weldra hadden de beide jongelieden Santjoemeh verlaten, en ijlden in stevigen draf in oostelijke richting Banjoe Pahit tegemoet, hetwelk het doel van hunnen rit was.

Zij spraken niet veel met elkander; ja, zij wisselden niet meer dan nu en dan een woord. Er bestond dan ook weinig reden van opgewektheid tot een levendig gesprek. Hoewel de weg, dien zij volgden, vrij wel door Tamarinde- en Kanari-(79) boomen beschaduwd was, liet zich de tropische warmte drukkend gevoelen, en zou die eerst temperen, wanneer de zon de kim nabij zoude zijn. Maar, het was eerst drie uur in den namiddag, de dagvorstin was dus nog ver verwijderd van dien eindpaal harer dagelijksche reis.

De paarden evenwel waren vurig en onvermoeibaar en spoedden ijverig voort; in flinken draf, wanneer de baan effen was, in galop, wanneer zij steeg. Zelden behoefden de edele dieren in stap gebracht te worden, en waren dan nog in dien gang niet te houden. Daarbij het landschap, hetwelk de beide vrienden doorsneden, was in den volsten zin des woords verrukkelijk te noemen. Eerst voerde de weg door vriendelijke dessa's, die met hunne bruine atap-daken, met hunne goudgele kadjang-omwandingen, eene lieve schakeering vormden te midden van het groen der vruchtboomen, die het geheel overschaduwden. Daarna volgden klappertuinen, waar die slanke palmboomen, in rij en gelid geplant, hoog in de lucht hunne wuivende bladertakken, waaruit hare kruinen bestonden, verhieven, en een zonderling grillige schaduw op de groene graszoden wierpen, die den bodem bedekten. Verder doken

de schaakvormige vakken van een uitgebreid sawahveld uit de diepte van eene terreinplooi op, lieten de galangan's, die haar omgaven met haar groen kleed van gras, of beschaduwd door ‘toeri’-of ‘klampies’-[80] struikjes, duidelijk ontwaren, terwijl de vakken of velden in dit jaargetij als ontelbare waterbekkens in de zon glinsterden, daar zij in dit saisoen na den oogst, behoorlijk bevloeid waren, en dus aan vierkanten vloeibaar zilver, met eene groene omlijsting omgeven, gelijk waren. Achter dat sawahveld verhief zich het gebergte, dat met zijne vooruitspringende heuvelen, geheel met maagdelijk bosch overdekt, een donkergroenen band boven die glinsterende vakken vormde, die evenwel langzamerhand, naarmate het oog den afstand vermeerderde en den gezichtseinder zich derhalve uitbreidde, in het donkerblauwe overging, hetwelk tegen het meer lichte azuur des hemels scherp maar bekoorlijk afstak. Op sommige punten konden de ruiters, wanneer de paarden eene heuvelkling in galop bestegen hadden, en eenige verademing genieten moesten, bij het wenden van het hoofd de Java-zee bespeuren, die daar bij den horizon onder het zonlicht als een onmetelijken spiegel lag te schitteren, waarop de zeilen der vaartuigen zich als witte meeuwtjes voordeden, of als tegenstelling de zwarte rook van een stoomschip, die zich in dikke krullen somber over het watervlak omboog, ontwaard werd.

Neen, onze jongelieden hadden, als het ware, geen tijd om het drukkende der hitte te bemerken. Zij genoten nog den zoo bekoorlijken leeftijd, die hen zoo vatbaar maakte voor alles, wat heerlijk en schoon is. En de elkander opvolgende landschappen, die zich links en rechts van hen uitspreidden, waren wel geschikt om die dichterlijke gemoederen te boeien. De tijd was inderdaad dan ook omgevlogen, toen zij bij eene kleine dessa, Kalimatti

genaamd, een viertal heeren met een talrijk gevolg, allen te paard, in de verte in het oog kregen, die hen spoorslags tegemoet reden.

'Hoera! daar is Willem Verstork!' riep Eduard Van Rheijn. 'Kijk, die daar op dien prachtigen ijzerschimmel, die het hoofd van den ruitergroep houdt.'

'Wie is bij hem?' vroeg Karel Van Nerekool. 'Zie ik goed... dan zijn het August Van Beneden, Leendert Grashuis, Theodoor Grenitz en.., bij God!... ook Frits Mokesuep!'

'Juist gezien! En geëscorteerd door den "wedono," den "djoeroetoelies," den "loerah," den "kebajan," den "kamitoewa," den "tjarik,"[81] in één woord, God helpe! door het geheele district- en dessa-bestuur van Banjoe Pahit met hun talrijk gevolg. En waarachtig! allen in groot tenue, in groot gala op hunne kleine paardjes gezeten, die met geel galon geboorde chabrakken van tijgervel versierd zijn, en waarop de goed gevulde en rijk gestikte zadels van rood laken of fluweel rusten! Hoerah! "Rameh bezaar"! (groote pret) riep Eduard Van Rheijn opgewonden uit, terwijl hij met zijn kurken helmhoed de tegemoetrijdenden toewuifde.

"Hoerah! hoerah! Rameh bezaar!" antwoordden die ook met gullen kreet, en weldra had die ruitergroep onze beide vrienden bereikt en weerklonken de begroetingen en verwelkomingen allerwegen.

"Gij zijt eenigszins afgetrokken," merkte Willem Verstork op, terwijl hij Karel Van Nerekool de hand schudde. "Scheelt er wat aan? Toch niet ongesteld?"....

"Neen, ik ben zoo gezond mogelijk. Wat mij hindert, zal ik u later wel vertellen...."

"Mijnheer Van Nerekool souffreert aan een opgeloopen blauwtje," merkte een der jongelieden, die Verstork vergezelden, op.

De controleur sloeg bij die woorden een blik op zijn vriend, en toen hij merkte, dat de woorden van den onbezonnene raak getroffen hadden, haastte hij zich het onderwerp van het gesprek te veranderen.

"Als het geene ongesteldheid is, dan vooruit naar Banjoe Pahit! Heeren, met drieën in draf!" En een oogenblik later:

"In galop.... arrrrrsch!" kommandeerde hij, als ware hij een oud kavallerie-officier.

De zes blanken lieten de teugels op dat kommando schieten en stoven vooruit, zonder de sporen behoeven te gebruiken, de laan in, die zich voor hun oog uitstrekte en eene zachte rijbaan opleverde, daar zij met een mollig tapijt van dicht ineengegroeid fijn gras bekleed was.

"Wat een keurige weg!" kreet er een van het gezelschap. "Daaraan kun je de goede zorgen van den controleur bespeuren."

Willem Verstork knikte, ingenomen met die bemerking, goedkeurend het hoofd.

"Goede communicatie-middelen zijn de halve welvaart der bevolking," verkondigde hij machtspreukig.

"Ja, als de bevolking er gebruik van mag maken[82]," merkte er een van het gezelschap met schamperen glimlach op.

Achter de blanke ruiters volgden op een korten, maar door de etikette aangewezen afstand, de Javaansche hoofden met hunne volgelingen, wier moedige paardjes van zuiver inheemsch ras, die der Europeanen flink volgden en in geen gang iets toegaven.

Terwijl die ruiterstoet spoorslags op Banjoe Pahit toeijlt, nemen wij de gelegenheid te baat om met de jongelieden, die den controleur Verstork vergezelden, vluchtig kennis te maken. Vluchtig slechts, omdat eenigen hunner maar ter loops in dit verhaal voorkomen.

August Van Beneden dan was een Gelderschman van geboorte, een flinke, gezonde jongen van ongeveer twintig jaren oud, wiens fijne stroogele haren, die hij krullend droeg en uitermate verzorgde, met zijn wel krachtig maar open gelaat genoegzaam op zijne Betuwsche afkomst duidden. Hij was advocaat, en had zich kort geleden als zoodanig te Santjoemeh gevestigd.

Leendert Grashuis, een Zuid-Hollander, was als adjunct-laudmeter op het kadastraal kantoor te Santjoemeh geplaatst. Hij had zeer goede wiskundige studiën gemaakt, en steeds in de geodesische en geomorphische wetenschappen uitgeblonken. Als ingenieur presteerde hij uitnemende diensten bij het vaststellen der grenzen van het individueel grondbezit in de residentie, waarbij nog zoo'n ontzettende verwarring heerschte, vooral wanneer de officieele kaarten in kwestiën van het zakelijk recht, aan die eigendommen verbonden, te berde werden gebracht. Steeds stond hij daarbij aan de zijde van recht en billijkheid tegenover roofzucht en overdreven fiskale eischen, ongeacht de zijde van waar, al was het ook van den Gouvernements kant, zij ingebracht werden. Hij was ongeveer zeven en twintig jaren oud, had een sierlijken blonden krullebol en een aangenaam gelaat, dat van veel vriendelijkheid en volkomen openhartigheid getuigde, reden waarom hij in de kringen, die hij bezocht, zeer gezien was.

Wat Theodoor Grenits betreft, ook die was eene sympathieke natuur. Als Limburger ontleende hij wel ietwat van de ongedwongenheid van dien landaard, aan den meerderen omgang met de naburige Belgen toe te schrijven, en was dan ook een gevierde man in de gezelschappen, waar jeugd en blijheid ten troon zaten. Hij had zijne humaniora op het Athenaeum te Maastricht volbracht, was later naar Leiden getrokken, om daar op de

hoogeschool in de rechten te studeeren; maar was deerlijk mislukt. Nu was hij op een handelskantoor, waar hij zich bevlijtigde, om in de koopmansloopbaan het tijdverlies in te halen, dat hij op de Universiteit ondergaan had. Ook hij was eene edele openhartige natuur, die met de twee vorige jongelieden een waardig klaverblad vormde.

Anders was het gesteld met Frits Mokesuep, die met de anderen een scherp kontrast vormde. Hij telde omstreeks dertig jaren, en bekleedde de betrekking van commies bij de controle-afdeeling van de in- en uitvoerrechten en accijnzen te Santjoemeh. Hij had in zijne jeugd slechts elementair onderwijs genoten, doordat hij, nog zeer jong zijnde, reeds door zijn vader op het kantoor van een ontvanger van de rijksbelastingen in eene kleine provinciestad geplaatst was geworden. Dat gebrek aan opvoeding had hem het vooruitzicht benomen, om het ooit verder op de maatschappelijke ladder te brengen dan tot controleur bij het financiewezen in het moederland. Door dat denkbeeld beheerscht, had hij aan de oproeping van would be fiscale specialiteiten, indertijd door den Minister van Koloniën gedaan, ten gevolge van de wijzigingen in de steeds zoo slecht werkende comptabiliteits-wet in Nederlandsch-Indië noodzakelijk geworden, gehoor gegeven, en was als financiëel ambtenaar met dispensatie van het afleggen van eenig examen[83] naar de overzeesche bezittingen vertrokken, in de hoop daar met zijnen buigzamen geest, in weerwil van zijne wetenschappelijke tekortkomsten, zich eene loopbaan overeenkomstig zijne aspiratiën te kunnen scheppen.

Maar bij aankomst te Batavia, als derde commies bij het departement van Financiën geplaatst, had hij daarbij weldra de maat der bekrompenheid zijner denkbeelden geleverd, en was hij dan ook spoedig naar Santjoemeh

overgeplaatst in de betrekking, die hij thans bekleedde, en waarschijnlijk zijn *bâton de maréchal* zoude zijn. Hij was den fiscalen ambtenaar op en top in de meest ongunstige beteekenis van het woord, en had die loopbaan den meest nadeeligen invloed op zijn karaktervorming gehad. Hij was sluw, listig, geveinsd en uiterst valsch van aard. Schrapen was zijn eenige wellust in dit ondermaansche, en alle middelen, zelfs leugen en bedrog, werden door hem gebezigd om dien hartstocht bot te vieren. Hoewel hij zijn particuliere welvaart volstrekt niet veronachtzaamde, zoo had zijn schrapen toch meer betrekking op de te innen belastingen, en vertolkte die zich bij zijne bekrompen denkbeelden in plagerijen van de belastingschuldigen. Een half centje naasten was het nec plus ultra van genot; maar nimmer beschermde hij de belanghebbenden tegen te hooge betaling. Integendeel, van zijne medewerking kon het Indisch bestuur verzekerd zijn, wanneer zelfs door de meest willekeurige en onrechtmatige handelingen geld afgeperst werd. Zijn uiterlijk stond in nauw verband met zijn karakter. Hij had een smal toeloopend hoofd, dat schraal gedekt werd door kastanjebruin haar, hetwelk in twee sierlijke lokken met bandolien, gom-adragant, stijfsel, vischlijm of eenig ander kleefmiddel langs de slapen geplakt was. Zijn gelaat was langwerpig en scherphoekig, en had die vaalgele tint, welk een zuinig gebruikte handdoek aanneemt, wanneer hij lang in de linnenkast heeft gelegen. Zijn neus was welgevormd, smal en scherp, maar vormde met de vooruitstekende lippen van den kleinen mond een profiel, dat het midden hield tusschen dat eener meerkat en dat van een vos, in ieder geval op de geaardheid van een knaagdier duidde. Misschien was het daarom, dat zijne makkers hem gewoonlijk Muizenkop heetten. Op de wangen of lippen was geen spoor van dons of van haar

te ontdekken. Een pater Jezuïet had dat fletsche gelaat kunnen benijden.

Hoe Willem Verstork aan zoo'n weinig sympathieken vriend kwam? Och, dat was eenvoudig: Mokesuep was de letter der fiscale bepalingen geïncarneerd; en daar de controleur bij het innen van belastingen in zijne afdeeling zoo weinig mogelijk met de kleingeestige muggenzifterijen der financiëiele ambtenaren te doen wilde hebben, zoo had hij dien man in den arm genomen, die hem op het gebied van accijnzen wel niet altijd den besten raad gaf, maar hem vrijwaarde van onhebbelijke aanmerkingen.

Terwijl de lezer deze persoonsbeschrijvingen onder de oogen kreeg, had de ruiterstoet den afstand, die de dessa's Kalimatti en Banjoe Pahit van elkander scheidde, afgelegd, en was op het punt laatstgenoemde plaats binnen te rijden.

Banjoe Pahit, eene groote dessa, die vriendelijk in een licht doorsneden heuvelachtig terrein gelegen was, had heden ter eere van de verwacht wordende gasten haar feestkleed aangetrokken. Allerwegen verschenen de bewoners, zelfs de vrouwen en kinderen, in hunne beste kleederen, die zij gewoonlijk 's Vrijdags slechts aan hadden.[84] Aan den vlaggestok, die op het erf van de controleurswoning stond, wapperde een spiksplinter nieuwe Nederlandsche vlag. De wedono, de loerah, en de andere hoofden, ja zelfs de “mantri tjatjar” (vaccinateur) der afdeeling, en de “panghoeloe” (priester) hadden dat voorbeeld gevolgd, en hunnen ijver en genegenheid trachten te betoonen door ook de driekleur naast hunne woning, aan een bamboestaak, waaraan anders eene kooi met “perkoetoet's” (tortelduif) geheschen werd, thans te ontrollen. Allerwegen klonk de gamelang en verleende aan de feestelijke stemming der bewoners, die allen op

de been waren en de heeren vriendelijk begroetten, een eigenaardigen localen stempel.

"Drommels," herhaalde Eduard Van Rheyn, "rameh bezaar! De controleur doet de zaken goed! Dat belooft!"

"Aan die rameh heb ik part noch deel," antwoordde Verstork. "Maar de bevolking is blij, dat wij haar van die bende tjellengs komen verlossen, die ontzettend hare velden verwoesten. Gij zult eens zien met hoeveel geestdrift zij morgen zullen uittrekken, om ons bij de klopjacht behulpzaam te zijn."

De ruiterstoet was op het erf van het controleurshuis aangekomen en steeg af.

"Mijne heeren," sprak Verstork tot Van Nerekool en Van Rheyn, "Ik heet u welkom in mijne woning." En meer in het algemeen: "Wij zullen ons een oogenblik lekker maken en baden. Dan zal het tijd zijn om aan tafel te gaan."

"Zoo vroeg?" was de vraag van een der gasten.

"Zeker; want wij zullen na den maaltijd, die slechts een jagersdiner zal mogen heeten, dat wil zeggen, voedzaam maar kort, andermaal te paard stijgen om den Djoerang Pringapoes te verkennen, en voor zonsondergang uit te maken, waar de klopjacht zal beginnen, en waar wij positie zullen nemen, om de wilde zwijnen on te wachten."

"Wij hebben toch maanlicht, nietwaar?" vroeg Van Rheijn. "Ik meen zelfs dat wij volle maan hebben."

"Ja, en die zal goed te pas komen bij het naar huis rijden," hernam de controleur. "Geloof mij, die verkenning zal een geruimen tijd vorderen. Dan zullen wij vroeg naar bed moeten gaan; want morgen ochtend moeten wij bij het aanbreken van den dag bij den Djoerang zijn, om onze stellingen in te nemen en de jacht te beginnen."

En zich tot de twee voornaamste Javaansche hoofden wendende, die de blanken tot op het erf van den controleur gevolgd waren, zeide hij:

"Wedono, en gij loerah, gij beiden gaat straks mede naar den Djoerang, niet waar?"

"Engèh, Kandjeng toean," was het antwoord.

"Welnu, blijft dan met ons eten."

Maar de Javanen bedankten op de meest hoffelijke wijze. Zij hadden te huis nog iets te verrichten; zij zouden evenwel op den bepaalden tijd present zijn. Wat zij niet zeiden, maar toch dachten, was, dat zij beducht waren, dat onder de spijzen varkensvleesch zoude voorgediend worden, of dat eenigen der schotels met reuzel of iets dergelijks, afkomstig van het verafschuwde onreine dier, toebereid zouden zijn.

De zon was juist ondergegaan, toen de jagers de voornaamste toegangen tot den Djoerang Pringapoes verkend hadden, en het plaatsen der schutters op de ververschillende punten met den wedono en de beide loerah's van Banjoe Pahit en Kaligaweh, welke laatste opontboden was, besproken hadden. Men bevond zich toen bij het benedengedeelte van den Djoerang, daar waar de beek, die het ravijn doorsneed, over haar rotsbed van vak tot vak afdalende, eene reeks van watervalletjes en stroomversnellingen vormde, die dit gedeelte van het reeds zoo schoone landschap tot het schilderachtigste der geheele residentie Santjoemeh maakten. Op een geweerschots-afstand spreidde zich de dessa Kaligaweh in de sawahvlakte uit, en weerspiegelde zich bij de wonderlijke tinten, die den avondhemel bij het ondergaan der zon nuanceerden, in de sawahvakken, die ook hier bevloeid waren, en stelde met hare klapperboomen, met hare bamboestruiken, met hare menigte vruchtboo-

men, waartusschen de gele omwandingen der hutten schier niet ontwaard werden, een toovertooneel daar, hetwelk zich in den waterspiegel verdubbelde, en zoo schoon was, dat de Europeanen aan dat gezicht zich niet verzadigen konden. Alleen het verbleeken dier tinten bij het intreden van den nacht, en bij het verschijnen van de maan boven de kim, kon aan dat aanschouwen en bewonderen een einde maken.

Juist zou men afscheid van den loerah van Kaligaweh nemen, na dien aanbevolen te hebben den volgenden ochtend met zijn volk op de afgesproken plaatsen aanwezig te zijn, en had men reeds de paarden gewend, om spoorslags naar Banjoe Pahit terug te keeren, toen plotseling van den kant van eerstgenoemde dessa een vreeselijk gegil vernomen werd. Allen stonden dadelijk stil, en luisterden aandachtig. Dat gegil hield aan, en duidelijk werd te midden van het verwarde geschreeuw van vrouwen en kinderen het schrikkelijk klinkende “amokh! amokh!” (moord! moord!) gehoord.

“Wat mag er gaande zijn, loerah?” vroeg Willem Verstork aan het dessahoofd, dat nog bij de heeren stond.

“Ik weet het niet, Kandjeng toean,” antwoordde deze, “maar wil ik gaan hooren?”

“Wacht even, daar komt een oppas aanrennen!”

En inderdaad, hijgend en schier ademloos kwam zoo'n kanarievogel[85] aangevlogen, die een pad over de galangangs der rijstvelden in de richting van den Djoerang Pringapaes volgde. Toen hij bij den troep aangekomen was, hurkte hij in der haast voor den controleur neder, en bracht den sembah.

“Kandjeng toean,” sprak hij gejaagd. “Er wordt amokh in de dessa gemaakt. Reeds is een bandoelan onder den kris gevallen en een oppas deerlijk verwond!”

“En wie is de amokhmaker?” vroeg Verstork.

“Ik weet het niet, Kandjeng toean. Vrouwen en kinderen vluchtten gillend en huilend; toen heb ik mij gehaast om naar den loerah rapport te komen brengen. Maar bij het heenijlen hoorde ik roepen dat Setrosmito de amokhmaker zoude zijn.”

“Setrosmito, de oude Setrosmito!” riep Verstork uit. “Onmogelijk, nietwaar, loerah?”

“Engeh, Kandjeng toean,” antwoordde het hoofd.

“Die man is veel te bedaard,” ging de controleur voort. “Daarenboven hij is niet aan het opiumschuiven verslaafd, nietwaar, loerah?”

“Bottèn, (neen) Kandjeng toean!” was het voorzichtige antwoord.

Het gegil hield aan. Duidelijk zag men, in weerwil van de avondschemering, menschen in de grootste verwarring binnen den dessarand heen en weer ijlen.

“Kom, heeren,” sprak de controleur. “Mijne aanwezigheid is op de plaats des onheils noodig. Gaat gij met mij? Met een flinken galop zijn wij er in weinige oogenblikken.”

“Wij volgen u!” kreten al de jongelieden, op een na.

“Is het wel voorzichtig?” waagde Mokesuep in het midden te brengen.

Maar zijne vraag ging voor de andere verloren. Die hadden op het voorbeeld van Verstork hunne paarden in galop gezet, en ijlden den landweg af, die naar Kaligaweh voerde. Mokesuep was evenwel te beducht om te volgen. Vreeselijke verhalen van amokhpartijen kruisten hem door het brein. Een oogenblik stond hij besluiteloos wat te doen. Maar daar verhief zich het gegil met verdubbelde kracht, terwijl de tontong's als bezetenen weerklonken. Dat gaf den doorslag. Hij wendde zijn paard, gaf het de sporen, en ijlde in razenden ren naar Banjoe Pahit in plaats van naar Kaligaweh.’

‘Bij zulke voorvallen is 't het verstandigst zijne huid te bergen,’ dacht hij. ‘Straks zullen de anderen mij wel volgen.’

Terwijl die anderen voortreden in de richting van Kaligaweh, waarschuwde hen Verstork.

‘Opgepast en uitgekeken,’ sprak hij. ‘Bij amokhpartijen is het zaak op zijne hoede te zijn, hoewel angstvalligheid niet aanbevolen kan worden, daar deze het gevaar oog vermeerdert. Houdt uwe revolvers gereed!’

De aanbeveling was evenwel overbodig. Toen de ruiters den dessarand doorjoegen, ontwaarden zij nog wel eenige verschrikt vrouwen, die hunne kinderen in hunne armen sloten, als wilden zij ze beschermen; maar de mannen stonden allen met de lans of den kris in de hand rondom eene hut geschaard, die gesloten was, en niets merkwaardigs aanbood. Wel weerklonk de kreet:

‘Als hij er uit komt, moeten wij hem op onze lansen opvangen!’

‘Wat is hier te doen?’ vroeg de controleur, die van zijn paard sprong, de teugels aan een der omstanders toewierp, en in den kring trad.

‘Setrosmito heeft amokh gemaakt!’ was het antwoord.

‘Toch Setrosmito?...’ mompelde de ambtenaar onhoorbaar.

Maar de vraag was ternauwernood gedaan, en het antwoord daarop gegeven, of de deur der hut vloog open, terwijl Setrosmito op den drempel verscheen.

Het was een oudachtig man met reeds grauwende haren, die hem wild en woest om het hoofd fladderden, daar hij zijn hoofddoek scheen verloren te hebben. Zijn baaitje was geheel gescheurd, zoodat slechts een vod daarvan door een der armen opgehouden werd. Aangezicht, borst en handen waren met bloed bevlekt, zoodat de rampzalige er schrikkelijk uitzag.

‘Daar is hij! Daar is hij!’ kreet de menigte. ‘Opgepast!’

Alle lansen bogen voorover tot verdediging gereed.

‘Ik wil niemand kwaad doen!’ riep Setrosmito zijne dessagenooten toe. ‘Maar nadert mij niet om mij gevangen te nemen; want de eerste, die mij aanraakt, steek ik neer!’

En met zoo'n woest dreigend gebaar zwaaide hij den kris, dien hij in de rechterhand had, dat de menigte achteruit stoof, zoodat de controleur, die een oogenblik gemaskeerd gestaan had, op den voorgrond kwam. Maar nauwelijks had de ongelukkige den blanke in het oog gekregen:

‘Ampon, (vergeving) Kandjeng toean!’ kreet hij, terwijl hij zijn wapen van zich afslingerde, en aan de voeten van den ambtenaar neerhurkte. ‘Ampon, Kandjeng toean!’ herhaalde hij daar.

Dat alles was zoo bliksemsnel in zijn werk gegaan, dat de meesten der omringenden niet onmiddellijk vatten wat er gaande was. Toen die met bloed bevlekte man naar den controleur ijlde, meenden velen, dat deze in gevaar verkeerde. Zijn metgezellen traden dan ook met de revolver in de hand vooruit. Ook de Javanen wilden toespringen en den thans weerloozen dorpgenoot afmaken, maar Verstork voorkwam hen, drong de voorsten met de hand achteruit, en weerhield de overigen met het bevel:

‘Achteruit! Laat dien man! Ik beveel het!’

En op den hurkenden Javaan toetredende, die andermaal op smeekenden toon herhaalde:

‘Ampon, Kandjeng toean!’

‘Hebt gij amokh gemaakt, Setrosmito?’ vroeg hij.

‘Heer! ik heb een bandoelan gedood, die “koerang adjar” (onwelvoegelijk) met mijn kind handelde. Ja, dat heb ik gedaan. Ik heb ook een oppas verwond, die hem daarbij hielp. Wie zou mijn kind beschermd hebben, als

ik het niet deed? Maar ik heb niemand anders verwond of gedood. Dat zal de geheele negorij getuigen.'

Verstork liet de oogen over de menigte gaan. Allen stonden daar ademloos, geen woord van protest werd vernomen.

'Gij bekent een bandoelan gedood en een oppas verwond te hebben?' vroeg de controleur ernstig.

'Engèh, Kandjeng toean!' klonk het schier onhoorbare antwoord van den steeds hurkenden Javaan.

'Wedono, laat dien man binden!' klonk het bevel jegens het districtshoofd.

'Ampon, Kandjeng toean,' kreet de rampzalige bij die woorden. 'Ampon, ik heb slechts mijn kind tegen vuile mishandelingen beschermd.'

'Ge hebt u tegen de openbare machten verzet, dat mag niemand doen!' sprak de controleur hoogst ernstig. 'Maar, Setrosmito, de gerechtigheid der blanken zal de zaak onderzoeken, en is uw kind mishandeld, dan zal dat voorzeker in aanmerking genomen worden en uwe straf lichter maken.'

Een dof gemompel ging onder de menigte op. Zij kende bij ervaring der blanken gerechtigheid, wanneer het opiumzaken gold. Een bittere glimlach zweefde op aller gelaat. Menige verwensching jegens het onbarmhartige volk, dat het schoone Java overheert en uitzuigt, werd gepreveld. Nu men inzag, dat men met geen amokhmaker, die alles in blinde en woeste drift neerstak, maar met een vader, die zijn kind tegen de snoodste mishandelingen beschermde, te doen had, nu had de geheele bevolking deernis met den ongelukkige. Een gebiedende blik van den controleur, een handgebaar van den wedono waren voldoende, om ieder gemompel tot zwijgen te brengen.

'Gij zult dien man nauwlettend laten bewaken, wedono, gij en de loerah staat mij borg voor hem,' beval de Neder-

landsche ambtenaar, ‘en gij zult zorgen, dat hij morgen ochtend vroeg onder een geleide van gewapend dessavolk naar Santjoemeh overgebracht wordt.’

‘Ampon, Kandjeng toean,’ kreet nog de ongelukkige, die door zijne dorpsgenooten gekneveld werd.

‘De Kandjeng toean bezaar zal beslissen, Setrosmito. Ik kan en mag niets anders doen dan mijn plicht opvolgen.’

Eindnoten:

(77) Makassaren (bladz. 203). De inheemsche paarden van Zuid-Celebes zijn door den geheelen Archipel beroemd. Zij worden Makassaren genoemd naar de hoofdplaats Makassar.

(78) Kadoeërs en Battakkers (bladz. 203). In den tijd, lang geleden, toen de Nederlanders nog hart voor hunne Koloniën hadden, werden Friesche hengsten ingevoerd, en in de residentiën Kadoe of Kedoe en Preanger Regentschappen stoeterijen opgericht. De stoeterijen zijn reeds lang verdwenen; maar de afstammelingen van die Friesche hengsten vormen een zeer fraai en krachtig paardenras, dat evenwel door gebrek aan nieuw bloed langzamerhand uitsterft. Battakkers is een fraai inheemsch paardenras in de Battaklanden in noord Sumatra. Het zijn kleine paardjes, maar van zoo edelen vorm, dat moeilijk iets meer volmaakt op dit gebied uit te denken is.

(79) Tamarinde en Kanarieboomen (bladz. 204). De Tamarinde is een groote kroonboom met uiterst fijn gevinde bladeren, heet bij te geleerden Tamarindus indica. Omtrent de Kanarieboom, die ook eene fraaie kroonboom vormt, zie aanteekening N°. 71 hiervoren op bladz. 388.

(80) Toeri of klampiesstruikjes (bladz. 205). Zijn sierlijke gewassen, die door de geleerden genoemd worden, de eersten: Agati grandiflora, de tweede Acacia tomentosa.

(81) Wedono, djoeroetoolies, loerah, kabajan,kamitoewa en tjarik (bladz. 206) zijn allen titels van Javaansche hoofden. De wedono is het districtshoofd, de djoeroetoelies is zijn schrijver, de loerah is het dessahoofd en de drie overigen leden van het dessabestuur.

(82) Als de bevolking er gebruik van mag maken (bladz. 207). De tijd ligt nog zoo ver niet achter ons, dat de Javaan geprest werd om in onbezoldigden heerendienst prachtige wegen over berg en dal voor zijne blanke overheerschers aan te leggen, evenwel daarvan zelf geen gebruik mocht maken, maar zich vergenoegen moest met zoogenaamde karrewegen, naar welker onderhoud niemand omzag, en dan ook in een niet te beschrijven toestand van verwaarloozing verkeerden.

(83) Met dispensatie van het afleggen van eenig examen (bladz. 209). Bij koninklijk besluit dd. 21 Januari 1879 N°. 28 werd aan tien Nederlandsche landsdienaren dispensatie verleend van het examen, bedoeld bij Staatsblad N°. 194 van 1864. Men hoopte door dien maatregel de comptabiliteits-wet, dio dreigde te stranden, in vlot water te brengen. De lezer kan nagaan welke specialiteiten toen naar Ned. Indië gezonden zijn. Helaas! de zoo schoone Koloniën ondervinden er de naweën en Nederland plukt er de vruchten van.

(84) Die zij gewoonlijk's Vrijdags slechts aan hadden (bladz. 211). De Vrijdag, hari Djoemahat, is de Zondag der Mahomedanen.

(85) Kanarievogel, (bladz. 214). De uniformen der oppassers zijn ruim met geel laken uitgemonsterd. Van daar die gebruikelijke benaming.

XIV.
Eene huiszoeking met hare gevolgen.

Van een dadelijk terugkeeren naar Banjoe Pahit moest afgezien worden, dat zagen de jagers ras in. Verstork moest zich onledig houden met het instellen van een voorloopig onderzoek omtrent den manslag en de verwonding die plaats hadden gehad. Hij deed dat nauwgezet als altijd, en ziet hier wat uit dat onderzoek bleek:

Het was ongeveer vijf uur in den namiddag geweest, toen Singomengolo, de spion van den opiumpachter, vergezeld van een Chineeschen bandoelan, zich in de dessa Kaligaweh vertoond had. Beide personen hadden eerst een bezoek aan de opiumkit gebracht, om daar van de gedelegeerden van den pachter de noodige inlichtingen in te winnen. Daarna hadden zij zich naar het huis van den loerah begeven en, bij afwezigheid van dat dorpshoofd, die, wij weten het, voor de varkensjacht naar Banjoe Pahit opgeroepen was, zich tot een ander lid van het dessa-bestuur gewend, ten einde den bijstand der politieagenten te erlangen.

Door een paar oppassers vergezeld, begaf zich de Chineesche opium-spion naar de woning van Setrosmito, Dalima's vader, en gaf, daar aangekomen, den wensch te kennen het huis van den Javaan te doorzoeken.

‘Gij bezoekt nimmer de kit van babah Than Kik

Sioe' zei hij. 'Gij koopt er nimmer opium, zoodat de pachter tot de veronderstelling moet komen, dat gij u van sluikopium voorziet. Ik heb in opdracht uw huis ten nauwkeurigste te doorzoeken.'

'Ik schuif geen opium in de kit, en ook niet in huis. Gij zult geen opium bij mij vinden. Maar ga uw gang, babah,' was het rustige antwoord van den trouwhartigen landbouwer.

De Chinees en de beide oppassers wilden binnentreden.

'Neen,' sprak Setrosmito bedaard. 'Eerst moet jullie onderzocht worden.'

En zich tot eenige dorpsgenooten wendende, die op het verschijnen van de politieagenten en den opiumjager nieuwsgierig bijgetreden waren:

'Sidin en Sariman,' sprak hij, 'helpt mij den bandoelan en de oppassers te onderzoeken.'

Het drietal, te zeer gewoon aan zoo'n bejegening,[86] onderwierp zich aan de geëischte visitatie, die met de meest mogelijke nauwkeurigheid geschiedde, zonder evenwel een spoor van opium op te leveren.

Eerst daarna gebeurde het huisonderzoek, hetwelk eene herhaling mocht genoemd worden van dat, hetwelk kort te voren bij Pak Ardjan had plaats gehad. Maar, had Setrosmito bij de opiumjagers geen heulsap gevonden, evenmin vonden dezen iets, wat op sluikwaren kon gelijken, hoe dikwerf zij het huis in alle hoeken en gaten met de grootste nauwgezetheid doorzochten.

'Waar zijn uwe kinderen?' vroeg eindelijk de Chinees woedend en wanhopig, dat niets te vinden was.

'Die zijn op de gemeenteweide, waar zij op mijne twee karbouwen passen.'

De Chinees had een gemeenen grijnslach op het vuil bleeke gekat, toen hij vernam, dat de Javaan nog twee ploegdieren rijk was. Er waren helaas! slechts weinige be-

wonen van Kaligaweh, die welvarende dessa van weleer, welke nog zooveel bezaten. Hij zei evenwel niets, maar spoedde met de politiedienaren naar buiten, om zich naar Singomengolo te begeven, ten einde dien van den stand van zaken mededeeling te doen.

Die aterling glimlachte, en keek verachtelijk neer op den Chinees over zijne onhandigheid.

‘Lim Ho en Lim Yang Bing hebben wat aan jou als bandoelan,’ siste hij hem te gemoet. ‘Jij zult nimmer sluikopium vinden.’

‘Maar jij ook niet, waar hij niet is.’

‘Wel, “Keh”[87], voor een ringgiet wedden, dat ik er vind?’

‘Onmogelijk. Ik heb het geheele huis het onderste boven gehaald. Ik heb tot de bamboestijlen der hut doorzocht, en nergens iets gevonden.’

‘Heb je ook onder den “dapoer” (vuurhaard) gezocht?’

‘Ja.’

‘Ook in de asch van den dapoer? Heb je den bodem der hut opgegraven?’

‘Ja.’

‘Ook onder de baleh-baleh? Heb je ook de “bantal's (kussens) onderzocht?”

‘Ja, ja, ja! Ik ben geen kind!’ sprak de Chinees gemelijk.

‘Geen kind, maar een domkop, nog dommer dan een karbouw ben je! Kom maar meê,’ ging Singomengolo voort, na die liefelijkheden, den gestaarten natuurgenoot naar het hoofd geslingerd te hebben. ‘Kom maar mee, dan zal ik je laten zien, dat waar jij niets vondt, ik wel wat zal opsporen! Die dessa-honden hebben steeds opium in huis.’

De ellendeling vergat, dat hij in die dessa het licht aanschouwd had. Maar, zoo gaat het meer in de wereld.

Het viertal maakte rechtsomkeert, en keerde naar de hut van Setrosmito terug, om het onderzoek te hervatten. Toen de Javaan de aangekomenen op nieuw wilde onderzoeken, weigerde Singomengolo botweg.

'Als je mij aan het lijf komt, ransel ik je af als een schurftigen hond!' zei hij barsch.

Setrosmito protesteerde.

'Ja, dan zal er wel opium in mijn huis gevonden worden,' zei hij. 'Ik ken die streken! Kabajan,' zoo wendde hij zich tot een lid van het dessa-bestuur, die onder de menigte voor het huis stond toe te kijken. 'Kabajan, ik roep u tot getuige van hetgeen hier gebeurt!'

Deze echter, beducht om met de aterlingen van het opium-monopolie in aanraking te komen, antwoordde niet, maar maakte zich ijlings uit de voeten. Lachende trad Singomengolo met zijne acolyten de hut binnen. Met hen evenwel ook Setrosmito's kinderen, twee jongetjes en een meisje, die met hunne buffels van de gemeenteweide huiswaarts gekeerd waren, en groote oogen opzetten, toen zij zooveel volk voor het huis hunner ouders verzameld zagen.

De knapen waren kinderen van acht en negen jaren. Evenals de meeste jeugdige Javaantjes hadden zij aardige lieve gezichtjes met schalks kijkende bruine oogen. Hun uiterlijk werd wat schoonheidsgevoel aangaat, wel eenigermate benadeeld door de kaal geschoren hoofdjes, waarop slechts eene vlok haar ter breedte eener hand gespaard was gebleven, en die de een op de kruin, en de andere boven het linkeroor droeg. Hunnen landaard getrouw, hadden zij fraai gevormde en lenige ledematen, slanke lendenen en een uiterst dun middeltje, dat voortreffelijk uitkwam, daar zij, argeloos volgens 's landswijs, op dien leeftijd spiernaakt liepen, en slechts een zilveren ring om de voetenkels droegen.

Het meisje, dat slechts zeven jaren telde, had ook een allerinnemendst gezichtje, hetwelk onder den zwarten ongeschonden haardos bevallig uitkwam. Het kind had bloote armen, maar de borst was bedekt met een van veelkleurige lappen vervaardigde 'otto' (slabbertje); terwijl om de heupen een kettinkje geslagen was, waaraan een zilveren plaatje bevestigd was, om het schaamdeel te bedekken.

Bij hun binnentreden vonden zij Singomengolo druk bezig met in kisten en potten en pannen te zoeken, waarbij hij echter door Setrosmito nauwlettend op de handen gekeken werd. Dat verdroot den aterling, die daardoor in zijne snoode plannen gedwarsboomd werd. Hij gaf een teeken aan den Chinees, die met zijne scheefstaande, oogen de kinderen akelig gadesloeg, en een afzichtelijken grijns vertoonde bij het detailleeren van de vormen der kleine Kembang (bloem).

Op het toeken van Singomengolo greep hij een der knapen, en onder voorwendsel van ook bij hen opium op te sporen, bevoelde en betastte hij hen achtereenvolgens het naakte lichaam, zocht op de walgelijkste wijze onder de oksels en overal waar een madat-balletje kon verborgen zijn. De jongens weerstreefden wel, trachtten den gewetenloozen schurk te krabben en te bijten, maar gaven geen kik, die hun vader van het toezicht, dat hij op de handelingen van Singomengolo hield, kon afleiden.

Maar toen de Chinees het meisje greep, en haar den otto van de borst scheurde, gilde het arme kind allerverschrikkelijkst, rukte zich los, en verborg het naakte lichaampje aan de borst harer moeder, die haar omarmde, als wilde zij haar beschermen. Te vergeefs. De Chinees naderde met zijn bleek, fletsch, akelig door lage hartstochten verwrongen gelaat en, geholpen door de beide politieoppassers, sleurde hij het meisje uit de armen

der vrouw, die onvermogend was haar te beveiligen.

‘Straks jou beurt,’ brulde de Chinees tegen de moeder ‘want die kleine kat heeft tijd gehad om je opium over te reiken. Blijf zitten!’

En nu werd het tooneel van betasting herhaald, dat nog walgelijker was, daar de Chinees zich tegenover een schepseltje der teedere kunne bevond, en zich alles meende te kunnen en mogen veroorloven.

‘Alah! tobat!’ kreet de moeder bij zoo'n ontzettend schouwspel.

Bij dien noodkreet keek Setrosmito even naar zijne vrouw op.

Van dat schier ondeelbare oogenblik maakte Singomengolo, die tot nu toe scherp op de handen gekeken was, gebruik. Fluks bracht hij de gesloten hand onder een pandan-matje, dat op de baleh-baleh lag, en reeds driemalen bij dat huisonderzoek zonder resultaat opgetild was geweest, en haalde er triomfeerend een koperen doosje onder uit, dat hij met gemaaktheid vertoonde.

‘Ziet ge wel’! riep hij uit, ‘dat hier “tjandoe glap” (gesloken opium) in het huis aanwezig was.’

Setrosmito werd bleek bij dat gezicht. Hij begreep bij de bestaande rechtspleging der Nederlanders, in kwestie opiumgeschillen, wat hem te wachten stond. Toorn en drift kookten in zijn gemoed.

‘Er was hier geen opium in huis!’ riep hij in wanhoop uit, terwijl hij onwillens de hand naar de kris uitstak, naar een oud erfstuk zijner vaderen, dat tusschen de kadjang-omwanding boven de baleh-baleh uitstak. ‘Gij, gemeene hond, hebt die opium onder dat matje verstopt!’

Singomengolo beantwoordde die beschuldiging, welke zoo raak trof, met een vuistslag, die Setrosmito vlak voor den mond trof. Brullend van woede rukte deze de kris uit de scheede. En juist in dit oogenblik stiet Kembang

plotseling een hartverscheurenden gil uit, die Singomengolo het leven redde. De vader keek verbijsterd rond, maar toen hij ontwaarde, welke afgrijselijke grijnslach op het walgelijk gelaat van den Chinees zetelde, welk gemeen gebaar deze zich tegenover zijne lieve aanminnige Kembang veroorloofde, steeg hem het bloed onweerstaanbaar naar het hoofd, en veranderde zijn toorn van richting. Een roode nevel, zoe rood als bloed, trok voor zijne oogen.

'Tonloeng! toeloeng! Sakit! sakit!' (help! help! pijn! pijn!) gilde het kind.

Blind van drift en woede stortte zich de vader met de noodlottige kris in de hand naar den kant van den onverlaat.

'Amokh! Amokh!' (moord! moord!) kreet een der politiedienaren bij het zien van de gevlamde kris in de vuist van den waanzinnig vertoornden vader.

'Amokh! Amokh!' herhaalde de menigte buiten, zonder nog te weten, wat er gaande was.

Vrouwen en kinderen vlogen gillend weg.

'Amokh! Amokh!' klonk het weldra van alle kanten.

De mannen ijlden naar huis, om hunne lansen te halen, onbewust wien het gold.

'Amokh! Amokh!' herhaalden de 'kedjinemans'[88] en stormden naar de 'gardoe' (wachthuis), waar zij de alarmtonen op de tongtong akelig lieten weerklinken.

De oppasser, die het eerst het woord amokh uitgeroepen had, had eene poging willen aanwenden om zijn sabel te trekken. Het lem was evenwel zoodanig in de scheede geroest, dat het wapen niet te ontblooten was. De andere, geen tijd hebbende om zich te wapenen, wilde den verdoolde bij den strot grijpen, maar ontving bij die poging een deerlijke snede over het aangezicht en borst, die wel is waar slechts eene niet gevaarlijke vleesch-

wonde, maar eene aanmerkelijke verbloeding veroorzaakte, en daarenboven zooveel pijn teweegbracht, dat de gekwetste kreunend afliet en een goed heenkomen zocht. Zijn makker koos op dat bloederige gezicht ijlings het hazenpad.

Nu bevond zich de woedende vader tegenover den Chinees, die nog steeds het meisje omkneld hield, en wiens walgelijke handtastelijkheden omtrent zijne onkuische bedoelingen geen twijfel overlieten.

'Laat los! laat los!' schreeuwde de van woede ziedende vader bekschuimend.

Was de Chinees beteuterd op het gezicht van het gevaar, of zag hij in zijne overspanning de aanwezigheid daarvan niet in? Genoeg zij het, hij voldeed niet aan dat uiterste bevel des vaders. Hij stond daar met zijn fletsch gelaat, dat, hoewel nog van hartstocht getuigende, toch een wezenloozen glimlach verried. Zijne handen lieten niet los, herhaalden integendeel als krampachtig de ontuchtige beweging, en trachtten alleen het naakte meisje voor zich te duwen, om zich achter haar te dekken.

'Amokh! Amokh!' klonk het in het rond.

'Laat los!' kreet de vader nogmaals, dat door den onverlaat mot een dommen lach beantwoord werd.

'Amokh! Amokh!' herhaalde de tongtong dreigend.

'Laat los!... Niet?... Sterf dan als een hond!' riep de ongelukkige vader.

En bliksemsnel de gewapende hand omlaag brengende, haalde hij, alvorens de Chinees tijd had achter het meisje, dat veel kleiner was dan hij, te bukken, hem het gevlamde lem door de keel.

'Adoe! Matti saja!' (O, wee! ik ben dood!) gilde de Chinees met woest rollende oogen. Het waren zijne laatste woorden. Met krampachtige hand trachtte hij de vervaarlijk gapende wond aan zijn hals te sluiten. Te ver-

geefs. Het bloed spoot met kracht in fijne straaltjes als zoo vele fonteintjes tusschen de gesloten vingeren door. Een akelige hoest overviel hem, en een breede bloedgulp, die zijn mond ontsnapte, overdekte de arme Kembang van het hoofd tot de voeten. Wankelend en zich steeds niet zijne vuile handen aan het meisje vastklemmende, poogde de doodelijk verwonde overeind te blijven staan. Vergeefsche poging! Hij wankelde, alsof hij beschonken was, en viel eindelijk stervend neer.

'Amokh! Amokh!' klonk het rondom de hut.

'Amokh! Amokh!' herhaalde de tongtong.

Setrosmito keek na zijne vreeselijke daad een oogenblik rond. Hij veegde zich met de linkerhand de oogen af, en scheen langzamerhand tot besef te komen. Eindelijk kreeg hij inzicht in den toestand.

'Amokh! Amokh!' klonk het dreigend.

Aan zijne voeten lag de Chinees in den doodsstrijd nog te stuiptrekken, maar bewoog zich weldra niet meer. Dat alles was in een ondeelbaar oogenblik, met de bliksemsnelheid der gedachten geschied. Het vertrek was overigens leeg, want gelijktijdig met den politieoppasser had ook Singomengolo het hazenpad gekozen. Zelfs de knapen van Setrosmito, die eerst dat geheele tooneel wezenloos hadden aanschouwd, waren voor de dreigende kris huns vaders gevlucht; zelfs de gade was beducht heengeijld, en had haar naakt dochtertje met zich meegesleurd.

'Amokh! Amokh!'

Die kreet drong den ongelukkige, die al meer en meer tot bezinning kwam, als eene bedreiging voor zijn leven in het oor. Want hij kende er maar al te goed de schrikkelijke beteekenis van. Hij wist, dat wanneer dat woord weerklinkt, de geheele bevolking te wapen vliegt, en zonder onderzoek, zonder te weten wat en

wien het geldt, den moordenaar te lijf gaat, die soms niet anders deed, dan eigen lijf te verdedigen, of zooals hier als beschermer zijner kinderen op te treden.

Daar drongen eenige gewapenden de hut binnen met de lansspitsen vooruit.

'Achteruit!' riep Setrosmito nog verwoed. 'Die mij nadert, steek ik neer, zooals ik deze keh gedaan heb.'

Verschrikt stoven allen de hut uit, en vormden daaromheen een dichten kring, waarin druk gepraat, geschreeuwd en beraadslaagd, maar volstrekt geen ijver aan den dag gelegd werd, om andermaal de hut binnen te dringen.

Het was toen, dat de controleur Verstork met zijn gezelschap aankwam, en de moordzaak met de gevangenneming van den ongelukkige beëindigde.

Gedurende den loop van het verhoor vertoonde Singomengolo de opium, die hij zeide in het huis van Setrosmito gevonden, en in beslag genomen te hebben. Het was eene kleine hoeveelheid, die, in de opiumkit gewogen wordende, bleek schier vijftig mata's, dus ongeveer 18 milligrammen te bedragen. Het was eene bruin zwarte kleverige massa, die in een klein koperen doosje bevat was, hetwelk gemakkelijk in de hand geborgen kon worden. De controleur nam dat doosje in beslag en verzegelde het behoorlijk in tegenwoordigheid van den opiumjager.

'Heeft iemand gezien,' vroeg hij dezen, 'dat gij dat doosje onder het matje op de baleh-baleh gevonden hebt?'

'Ja, zeker, de Chinees....'

'Die dood is? Anders niemand?'

'Ja, en de beide oppassers?'

'Die eerst geen opium gevonden hebben?'

'Traberdoeli!' (om het even) zei de opiumjager onbeschaamd. 'Ik, Kandjèng toean, ik, beëedigd bandoelan,

heb het gevonden. Mijn woord is genoeg. De getuigenis dier twee oppassers is overbodig.'

De controleur gunde hem een blik vol verachting. De opiumjager scheen er zich echter niet veel van aan te trekken; maar vertrok na een nederigen groet gebracht en gepreveld te hebben:

'Ik ga rapport uitbrengen bij den opiumpachter en bij den assistent-resident van politie.'

Hij steeg daarop te paard, en verwijderde zich oogenschijnlijk langs den grooten weg naar Santjoemeh. Oogenschijnlijk; omdat het later wel blijken zal, waarheen hij zijne schreden wendde, en wat hij daar te verrichten had. Intusschen sloeg hij dadelijk, na de dessa verlaten te hebben, een pad rechts in, dat door de sawahs liep, en dwars door het heuvelterrein voerde, maar een verkorten weg naar de hoofdplaats aanbood. Zijn paard, met den weg bekend, stapte flink door, en middernacht was nog niet voorbij, toen hij een eenzaam staand hutje bereikt had, wiens bewoner hij opklopte, en dien hij met eene boodschap verder naar Santjoemeh zond.

Toen de controleur Verstork met den wedono en den loerah, die hem beide bij dat lastige onderzoek in die netelige zaak ijverig bijgestaan hadden, in de woning van den laatstbedoelde terugkeerde, was het ongeveer negen uren in den avond. Hij vond zijne vrienden daar vereenigd, die hem met ongeduld verbeidden.

'Drommels!' pruttelde August Van Beneden, ontstemd als hij was, nu hij, na zich van het in verschiet zijnde jachtvermaak de meest overdreven voorstellingen gemaakt te hebben, de geheele partij in gevaar gebracht zag, waarbij nog kwam, dat hij zich in afwachting op den controleur gruwelijk verveeld had. 'Drommels, wat zijt gij lang weggebleven!'

'Ik kon niet anders. Ik viel hier met den neus in de

boter. Daarenboven, wat ik heden avond afdoen kan, heb ik morgen niet te verrichten.'

'Morgen?'

'Ja, morgen. Verbeeld u, dat ik, om u gezelschap te houden, en naar Banjoe Pahit terug te rijden, dat onderzoek niet gehouden had, dan zou dat morgen toch moeten geschieden, en dan was onze geheele jachtpartij naar de maan.'

'Morgen?' vroeg Eduard Van Rheijn. 'Zou Maandag ochtend ook nog niet tijd genoeg zijn?'

Verstork keek den adspirant-controleur verstoord aan. Hij had een bits antwoord gereed; maar hij weerhield het en antwoordde bedaard:

'Neen, Maandag ware het in het belang der zaak telaat. Het is eene moordzaak verwikkeld met eene opium perkara; het zal moeite genoeg kosten om de zaak tot helderheid te brengen.'

'En zijt gij nu gereed.'

'Ja.'

'Zoodat gij morgen niets meer te verrichten hebt?....'

'Ja, ja!'

'En de jacht aanvoeren kunt?'

'Ja, wees gerust. Ik heb nog maar een paar brieven te schrijven.'

'Een paar brieven?'

'Een kort verslag aan den resident en eene uitnoodiging aan den djaksa (inlandsch rechter van instructie) en aan den stadsgeneesheer om het lijk te schouwen, en het visum repertum op te maken. Is 't niet zoo Van Nerekool,' zoo wendde hij zich tot den rechterlijken ambtenaar 'dat moet immers zoo?'

'Wat zegt ge?' vroeg deze, als uit een droom ontwakende, en zich het voorhoofd wrijvende.

In zijne gedachte verzonken, had hij niet gehoord.

De vraag werd herhaald on bevestigend beantwoord.

‘Wij hebben nog een flinken rit af te leggen om terug te koeren naar Banjoe Pahit,’ merkte Theodoor Grenits op. ‘En morgen ochtend zal het vroeg dag zijn, nietwaar?’

‘Dat laatste voorzeker; maar er valt aan geen terugkeeren naar Banjoe Pahit te denken,’ sprak Verstork, op zijn horloge kijkende. ‘Het is nu reeds negen. Hoe helder de maan ook schijnt, zal het toch niet wel mogelijk zijn, anders dan stapvoets te rijden; zoodat wij niet vóór middernachtuur in de “controliran” (controleurswoning) aankomen zullen. Neen, ik zal hier bij den tjarik mijn officiëels paperassen schrijven, die dan dadelijk door den loerah verzonden kunnen worden. De wedono zal naar Banjoe Pahit terugrijden, om voor de jacht van morgen alles te bezorgen. Hij zal de klopjagers daar aanvoeren. Dat alles is behoorlijk besproken en behoeft geene wijziging, nu wij van slaapplaats wisselen, nietwaar?’

‘Maar, waar zal mijn slaapplaats zijn?’ vroeg August van Beneden bezorgd.

‘Ja, wij moeten ons thans behelpen. Het zal zijn: *à la guerre comme à la guerre!* Er is hier in de dessa eene kleine, “passangrahan,” voorzien van eene eenvoudige baleh-baleh. Wij zullen den loerah verzoeken haar ietwat, te meubileeren.’

‘Te meubileeren?’ vroeg Theodoor Grenits. ‘Bestaat in dit afgelegen oord een meubelmagazijn?’

‘Neen, waardste volgeling van Mercurius,’ gaf Verstork lachend ten antwoord, ‘zoo's inrichting zou slechte zaken maken. Als we de noodige hoofdkussens en een paar bultzakken machtig zullen worden, dan zal het wel zijn.’..

‘Slechts één paar bultzakken voor ons zevenen? Dat is weinig,’ sprak Van Beneden, die als jurist wel wat op zijn gemak gesteld was.

‘Wat mij betreft, ik doe van mijn aandeel afstand,’ zei de controleur. ‘Ik prefereer de baleh-baleh. Ik heb daar meer op geslapen en overheerlijk ook. De overigen kunnen er om loten. Maar....’

‘Maar wat?’ vroeg Eduard Van Rheijn.

‘Er werd gesproken van ons zevenen?... Ik tel er maar zes.... Wie mankeert er?.... Te drommel, waar is Mokesuep?’

‘Ja, waar is Muizenkop?’ vroegen een paar der anderen.

‘Die heeft zijn hielen gelicht, toon er amokh geroepen werd,’ antwoordde Van Rheijn.

‘Zijn hielen gelicht?’

‘Ik heb gezien, toen wij naar Kaligaweh trokken, dat hij spoorslags naar Banjoe Pahit terugreed.’

‘Dat heet ik voorzichtig zijn,’ merkte Grenits op.

‘Is voorzichtig wel het ware woord?’ vroeg er een.

‘Om het even. Ik ben blij dat de vent voorloopig weg is,’ merkte een ander op. ‘Verstork, hoe kom je toch aan dien gluipert?’

‘Och, ik heb dien man nog al noodig. In de belasting-ordonnantiën is hij doorkneed, on moet ik hem dus te vriend houden, dat begrijpt gijlieden?’

‘Ik wilde maar dat hij morgen ochtend naar Santjoemeh doorreed.’

‘Dat zal hij wel niet. Wedono, zult ge morgen ochtend den heer Mokesuep laten wokken?’

‘Engèh Kandjeng toean!’

‘En nu, heeren, laat ik u een half uurtje onder de hoede van den loerah, die het u zoo aangenaam mogelijk zal maken, nietwaar, loerah?’

‘Engèh Kandjeng toean!’ antwoordde ook deze.

Weinige minuten later hadden de jagers bezit van de passangrahan genomen, en zat de controleur in het voorgalerijtje van de tjariks-woning ijverig te schrijven.

Eindnoten:

(86) Te zeer gewoon aan zoo'n bejegening (bladz, 221). Voor hen, wien deze episode te sterk gekleurd mocht voorkomen, raden wij eene vlijtige inzage van de Indische dagbladen aan. Zij zullen dan menig staaltje lezen, als het ondervolgende, dat een uit zoovelen uitgekozen en in *het Indische Vaderland* van 16 Januari 1883 aangetroffen wordt: ‘OPIUMZAKEN. Toen gisteren namiddag de opiumambtenaar Steinfort huiszoeking zou doen bij den Chinees Lim Kwa Hong, vond deze laatste *bij de gebruikelijke visitatie aan den lijve*, dat de oppasser van den heer S., Rono genaamd, een klein doosje met klandestiene tjandoe bij zich had.’ Hetzelfde feit werd op denzelfden dag door het dagblad *de Locomotief* medegedeeld.

(87) Keh (bladz. 222) is eene gemeenzame benaming van een Chinees, bijna een scheldnaam.

(88) Kedjineman (bladz. 226) hier in de beteekenis van wachthebbende.

XV.
Onder den Wariengienboom - In de opium-kit.

Bij inspectie viel de passangrahan nog al mee. Waarachtig, het gelukte den loerah niet alleen zes hoofdkussens, maar ook zes bultzakken en zelfs zes rolkussens bijeen te brengen. Of ze zindelijk waren, kon hij het armoedige licht van het lampje, hetwelk in het midden van het vertrek hing, niet onderzocht worden. Maar de loerah had zichzelven overtroffen, want hij had ook nog voor zes stoelen gezorgd, die wel is waar kreupel en gebrekkig, maar toch bruikbaar waren, en als een weelde-artikel in eene dessa als Caligaweh aangemerkt moesten worden.

Om nu evenwel al te gaan rusten, daartoe bestond weinig aandrang. De opgewektheid van zenuwen, ten gevolge van de spanning door die amokhzaak teweeggebracht, liet zich nog te veel gevoelen, dan dat aan slapen kon gedacht worden. Men greep de stoelen, bracht die op de aloon-aloon voor de passangrahan, schikte hen in een kring en nam nu, na eene geurige manillasigaar opgestoken te hebben, plaats. Van het verkrijgen van wijn of bier, was natuurlijk geen sprake geweest, nog minder van een grogje, hetzij van jenever of van brandy. Zoo iets treft men in geen Javaansche dessa in de binnenlanden, als er tenminste geen Europeanen gevestigd zijn,

aan. Maar de loerah had voor klapperwater gezorgd, en dat werd een overheerlijke drank bevonden, vooral wanneer hij afkomstig was van eene jonge noot, waarvan het vruchtvleesch zich nog slechts in den staat van witachtige gelei langs de wanden van den harden bast afgezet heeft.

Het kringetje was ras onder een kolossalen Wariengienboom[89] gevormd, welks knoestige takken zich hoog en zeer ver uitspreidden, en zoo eene kruin vormden, die het grootste gedeelte der oppervlakte van de vrij ruime aloon-aloon overdekte en schaduw verleende, waaneer de zou of de maan in het zenith stond, en zoo den omvang van die kruin op den bodem nauwkeurig bepaalde. Van verreweg het meerendeel der horizontaal uitgespreide takken daalden bundels luchtwortels naar beneden, nu eens als een vinger, dan weer als een pijpesteel zoo dik, soms zoo fijn als een dun touw, die evenwel, bij het aanraken van den bodem, daarin doordrongen, om hulpstammen te vormen, die den reus zijnen last hielpen torsen. Van die bijstammen waren er velen te bespeuren, die rondom den hoofdstam een zuilengewrocht daarstelden, en den schoonen boom eene zekere mate van betoovering bijzetten.

Het uitspansel was donkerblauw en buitengewoon helderrein. De stenen fonkelden aan den hemel, hoewel het zachte maanlicht haar veel afbreuk deed, en haren glans aanmerkelijk verbleekte.

Eigenaardig aan de nachten, onder den blooten hemel in tropische gewesten doorgebracht, was het volstrekt niet stil in de natuur. Een zacht windje deed toch de millioenen bladeren van den kolossalen wilden vijgenboom ritselen, en vormde dat met de overige geluiden, die vernomen werden, als het ware den grondtoon van het concert, dat door onzichtbare kunstenaars ten gehoore

gebracht werd. Van tijd tot tijd koerde in weerwil van het vergevorderde nachtelijk uur eene woudduif in de onmetelijke kruin van den Wariengien, en werd door haar gaaiken beantwoord; nu en dan liet zich een haan door de heldere maanstralen verschalken, en dacht hij met zijn opwekkend kukelukuku, uit volle borst aangeheven, den aanbrekenden dageraad reeds ie begroeten; hier en daar weerklonk het scherpe gepiep van de vele vleermuizen, die rondom onder de loofkruin vlogen, en bij hare jacht op insecten, een waren doolhof van inelkander grijpende kringen, spiralen, ellipsen, ovalen, enz. beschreven; soms ook weerklonk het akelige gekrijsch van een paar 'kalongs'[(90)] (vliegende honden), die met zacht onhoorbaren vlerkslag, in den eenen of anderen vruchtboom van de dessa waren neergestreken, en daar om het ongestoorde bezit van eene heerlijke 'manga' of 'kwennie'[(91)] plukhaarden. Maar al die geluiden, aangenaam of onaangenaam, konden als solopartijen beschouwd worden van het naamlooze concert, dat allerwegen heerschte, hoewel de uitvoerders daarvan niet te bespeuren waren. In dit nachtelijke uur toch weerklonk allerwegen een snerpend rijn trillend geluid, waarheen men het oor ook wendde, en dat zich nu eens zoo sterk liet hooren, dat het gehoorvlies er onaangenaam door werd aangedaan, dan weer zacht vervloot als het gesuis van een schier onmerkbaar briesje langs een graanveld, soms plotseling als op een gegeven teeken ophield, alsof het 't zacht lispelen der Wariengienbladeren wilde laten vernemen, om echter even onverwacht weer met vernieuwde kracht in koor te hervatten, en alles te overstemmen. Dat waren millioenen 'tongeret oetan,'[(92)] eene soort groen-roodkleurige cicade, die op iedere grasspriet van de aloon-aloon, op iedere bladpunt van den onmetelijken Wariengienboom gezeten, dat schril en snerpend

concert ten gehoore, en in letterlijken zin de lucht soms in trillende beweging brachten.

Of deze verschillende geluiden de aandacht onzer jagers boeiden? Of zij gehoor verleenden aan die tonen, welke een intertropischen nacht meer levendigheid schenken, dan op het middaguur, wanneer de zon in het toppunt staat, en alles in de natuur aamechtig doet zwijgen? Of zij oog hadden voor den heerlijken nacht met zijn verkwikkend windje, met zijnen schitterenden sterrenhemel, met zijn fraai en zacht maanlicht, dat zulke grillige maar bevallige schaduwen vormde? Het is te betwijfelen. Het gesprek dier jonge mannen liep toch - en zulks kan geene verwondering baren - over de gebeurtenissen van den dag. Het tooneel van maatschappelijke ellende, dat men onder de oogen had gehad, was te aangrijpend geweest, om nu reeds verdrongen te worden. Die moordzaak werd van alle kanten bekeken, maar de deernis met Setrosmito en zijn gezin was, nadat men het verhaal van het gebeurde, hetwelk Verstork in weinige woorden, alvorens te gaan schrijven, medegedeeld had, groot.

'Welke ellende baart die gevloekte opiumpolitiek toch niet op dit overigens zoo gezegende eiland.' sprak Grashuis. 'Is het niet om zich van schaamte het aangezicht te moeten sluieren, dat onder de inkomsten van het Nederlandsche budget zoo'n bron aangetroffen wordt?'

'Tu, tu tu!' antwoordde Van Beneden. 'Die bron - ge bedoelt toch de opiumpacht niet waar - is geheel en al gelijk te stellen met eene verbruiksbelasting op een weelde-artikel.'

'Accoord,' zei Grashuis 'maar wie leerde de bewoners van den Indischen archipel dat weelde-artikel kennen?'

'Wel, dat weet ik niet. Het zal daarmee gegaan zijn als met den sterken drank. Van waar is dat distillatie-produkt afkomstig? Wie vond het uit? Ik geloof

dat daarop moeielijk een bevredigend antwoord te geven is. Dat kan met zekerheid verklaard worden, dat de uitvinding van de opium niet op rekening van de Nederlanders kan gesteld worden.'

'Zeer juist, ofschoon ik aarzelen zou, dat negatieve certificaat, als bewijs van goed gedrag aan te nemen,' antwoordde Grashuis gemelijk.

'Te minder,' merkte Grenits op, 'daar het Nederlandsche geweten, is het dan ook onschuldig aan de ontdekking van de opium, niet vrij te pleiten is, van met den invoer van de opium begonnen te zijn, en...'

'Kom, gekheid!' viel Van Rheijn in. 'Dat is eene bewering, die wel den toets van het onderzoek niet doorstaan kan! Neemt men Baud's bekende Proeve(93) ter hand, dan leeren wij, dat de Oostersche volkeren als Turken, Perzen, Arabieren en Hindoe's al reeds sedert vele, zeer vele eeuwen aan het opiumverbruik verslaaft zijn. Het is dus aannemelijk, dat toen de Nederlanders voor het eerst in Indië kwamen, zij er de gewoonte om opium te schuiven reeds vonden...'

'Mis, waarde ambtenaar,' viel hem Grenits in de rede. 'Diezelfde Baud, dien ik evenals gij als eene autoriteit beschouw, verklaart niet te hebben kunnen ontdekken, wanneer het gebruik van opium in Nederlandsch-Indië is aangevangen. Mij dunkt, dat zoo'n bekentenis in den mond van dien Staatsman kenmerkend is. Had hij toch in zijne geschiedenis kunnen staven, dat het gebruik van de opium bij de komst der Nederlanders in Indië reeds ongeveer verbreid was, geloof dan vrij, dat hij die wichtige bizonderheid voor de eer onzer natie niet zou verzwegen hebben. Ik ga verder. Baud zelf komt later in zijne Proeve tot de meening, dat toen de Europeanen zich in den loop der XVI^{de} eeuw in de Indische wateren begonnen te vertoonen, het opiumverbruik slechts

in de Molukken bekend was, en dat voor het overige gedeelte van den Indischen Archipel kan aangenomen worden, dat dit verbruik zich bepaalde tot eene zeer geringe hoeveelheid ten dienste van vreemde oosterlingen, die zich in sommige havenplaatsen gevestigd hadden.'

'Is die uiting niet als eene personeele opvatting van Baud te beschouwen?' vroeg Van Rheijn. 'Wat zegt gij er van?' vervolgde hij zich tot Van Nerekool wendende. 'Baud was toch een tegenstander van het opiumgebruik.'

Maar de aangesprokene, afgetrokken en in zijne overpeinzingen verdiept als hij was, antwoordde hem niet. Het stond te bezien, of hij de vraag wel gehoord had. Grenits haastte zich evenwel te antwoorden:

'Baud, een tegenstander van het opiumgebruik!... Waaruit hebt gij dat gehaald? Toch niet uit zijne Proeve? Die is niet de meest mogelijke onpartijdigheid te samengesteld. Hij behandelt slechts de nadeelige uitwerking van het heulsap met de meeste omzichtigheid, en in zijn geheelen arbeid wordt geen spoor van een schema ontdekt van een ontwerp om dat verbruik tegen te gaan. Gij spreekt evenwel van Baud's personeele opvatting?.... Maar die opvatting omtrent het verschijnen van de opium in Indië wordt geschraagd door de reisverhalen van eene menigte merkwaardige zeereizigers uit die dagen. Ziet de Itinerario's ofte voyages b.v. van Van Linschoten, van Cornelis Houtman, van Wybrandt, van Van Warwijck, van den admiraal Matelief en van zooveel andere verdienstelijke vaderlanders uit ons heldentijdvak, dan zult gij bemerken, dat Baud in die opvatting volstrekt niet alleen staat.'

'Wat drommel, waar komt gij als koopman aan al die wetenschap?' vroeg Van Rheijn niet zonder scherpte. Bij zoo'n discussie trad toch de gewapende vrede tus-

schen den koopmans- en den ambtenaarstand, en die in Indië meer nog dan elders op die van kat en hond, welke genoodzaakt zijn te zamen op een erf te leven, gelijkt, eenigszins op den voorgrond.

'Wel, juist als koopman, heb ik eene studie gemaakt niet alleen van de voortbrengselen van den Archipel, maar ook van de artikelen, die voordeelige uitkomsten beloven,' antwoordde Theodoor.

'En dat doet de opium voorzeker. Daarom zou de handelsstand dat artikel wel in zijne handen wenschen,' hernam Van Rheijn vinnig.

'Wat sommige handelaren wenschen, weet ik niet, en wil ik niet weten,' antwoordde de andere koeltjes. 'Maar ik zou uit zoo'n bron geen voordeel willen hebben, en ik ben er zeker van, dat vele, zeer vele vakgenooten daaromtrent eenstemmig met mij denken. Het bewijs, dunkt me, ligt kenmerkend in de omstandigheid, dat voor zoover mij bekend is, nimmer een Europeesche firma als opiumpachter opgetreden is.'

'En de Nederlandsche Handelmaatschappij dan?' vroeg Van Reijn ietwat hoonend.

'De Nederlandsche Handelmaatschappij is als eene laatgeboren spruit der Oost-Indische Compagnie, onzaliger nagedachtenis, te beschouwen, en als het ware geïdentifiëerd met de Nederlandsche Regeering, wiens winkelier zij is in de kruidoniersaffaire, aan te merken. Het opiummonopolie wordt door den Staat gedreven; was het wonder, dat de "Companie ketjil"[94] als opiumpachter optrad? Toch heeft het niet lang geduurd, dat dit Europeesch handelslichaam, die eervolle betrekking behield. Volgens Baud, trok de Regeering niet genoeg winsten uit die verpachting, zoodat zij het andermaal met Chineezen wilde beproeven, die meer tuk op voordeel, dien heilloozen handel tot zijnen hoogsten bloei

zouden brengen. Van een anderen kant, wanneer ik de namen der Nederlandsche geslachten zie, wier hoofden toen der tijd de bestuurders en leden van de Nederlandsche Handelmaatschappij waren, dan vermag ik de gedachte niet te onderdrukken, dat die voorname lieden geen leedgevoel ondervonden, toen die vuile bron van winstbejag voor hen verstopt werd.'

'Wat leutert ge toch van vuile bron van winstbejag,' viel Van Rheijn korzelig in. 'Drijft de Handelmaatschappij geen handel in jenever? Verkoopt uwe firma dien drank niet? Zult gij, als gij eenmaal aan het hoofd van een huis zult staan, iederen handel in sterken drank laten varen?'

'Evenals zoo vele anderen stelt gij dus het opiumverbruik met het jeneververbruik gelijk?' viel Grenits in. 'Ziet, gij en de velen, die dat hier te lande en daar ginds in Nederland verkondigen, doen veel meer kwaad, dan zij wel gissen kunnen, hoewel er verscheidene onder zijn, die metbehoorlijke kennis van zaken toegerust spreken, en bijgevolg den omvang hunner woorden peilen kunnen, maar daarbij een doel najagen, waaraan eerzucht in den regel niet vreemd is; terwijl de anderen slechts praten, om hunne toehoorders aangenaam te stemmen. Want, o! het klinkt zoo verkwikkend voor Nederlandsche ooren, wanneer menschen, die in de Oost geweest zijn, en het dus weten moeten, met zoetsappige spraak verkondigen: "och, de opium is zoo'n groot kwaad niet. De mensch heeft soms een prikkel, eene opwekking noodig. Ziet, de heer Schaepman, die het toch wel goed met zijne schaapjens zal meenen, misgunt den man een paar borrels jenever niet. Laten wij dat geestelijke voorbeeld volgen, en den Javaan zijne opiumpijp niet misgunnen. Opium en jenever staan op dezelfde lijn!" Ziet, dan openen zich de ooren, die anders vrij wel gesloten be-

vonden worden, en dan volgt menige beamende hoofdknik, want.... men acht zich dan van de verplichting ontheven, om een einde te maken aan eene zoo smerige bron van inkomsten als het opium-monopolie is.'

'Welnu, mijn waarde Grenits, vergeef mij, maar ik behoor ook tot de lieden, die niet alleen die stelling met een beamenden hoofdknik bevestigen, maar haar ook luide verkondigen durven. Ik houd staande, dat beide artikelen: jenever en opium, als bedwelmings-middelen op gelijke lijn staan, dat beide nadeelig te noemen zijn, maar het eene niet in zoo'n hoogeren graad dan het andere.'

Het was Van Beneden, die zoo Van Rheijn te hulp kwam. Deze laatste keek zegevierend rond en riep uit:

'Ziet ge wel? Ik sta met mijne meening niet alleen. Bravo, August!'

'Zeker is ook het gebruik van jenever nadeelig te noemen....'

'Pas op, dat de leden der Witte societeit in den Haag dat niet hooren!' viel Grashuis lachend in.

'Want,' ging Grenits onverstoorbaar voort 'dat gebruik vloeit voort uit zucht naar verdooving en genot, uit zwakheid van wil, die het bevredigen van die zucht, zij het ten koste van welvaart, huiselijk geluk en gezondheid, in de hand werkt. Ik zou den arbeid van father Mathews, den Ierschen matigheids-apostel en van andere afschaffings-vrienden niet moeten kennen, om dat over het hoofd te zien. Maar, vergeeft gij mij op uwe beurt, wanneer ik de meening aankleef, dat, nu gij het opiumverbruik met dat van jenever op ééne lijn stelt, gij niet op de hoogte van bewezen daadzaken, niet op de hoogte der koloniale litteratuur in zake opium zijt. Vaderlandsche mannen toch als Van Linschoten, Valentijn, Baud, Van Dedem en zoo vele anderen brandmerken de opium als aphrodisiacon, of duidelijker als een middel tot opwek-

king van erotische driften. Eerstgenoemde deelt in zijne reisbeschrijving openlijk bizonderheden omtrent de uitwerking van het opiumverbruik mede, die van zoo'n aard zijn, dat, hoewel wij slechts mannen onder elkander zijn, ik er toch voor terugdeins die bizonderheden te herhalen. Vreemdelingen bevestigen dat oordeel volkomen. Een beroemd Chineesch geleerde, wiens naam mij ontschoten is,[95] schreef reeds in de XVI^{de} eeuw, dat het gemeene volk in China de opium als aphrodisiacon gebruikte. De Duitscher Von Miclucho Macclay[96] schreef in 1873, nadat hij eene proef met opiumschuiven te Hongkong genomen had, bizonderheden in zijn dagboek ter neer, die ik uwe ooren besparen wil. Mij dunkt, dat zoo iets te denken geeft. En wanneer nu mannen als Rochussen, Loudon, Hasselman, Van Bosse,[97] en zoovele anderen, die, hetzij als Gouverneur-Generaal, hetzij als Minister van Koloniën, enkelen hunner in beide betrekkingen, optraden, in de volle Vertegenwoordiging, van de opium spraken als van een kwaad, van een allergrootst kwaad, van eene vergiftiging, van eene verpesting, dan zal men mij gevoegelijk toe kunnen geven, dat de uitwerking en de gevolgen van het opiumverbruik van eenen anderen aard en oneindig heilloozer zijn, dan die van het alcoholverbruik.'

'Zoudt gij niet eens eene proef met opiumschuiven willen nemen?' vroeg Van Beneden. 'Ik zou die uitwerking wel eens willen ondervinden.'

'Ik ook,' antwoordde Van Rheijn. 'En die wensch zal wel te volbrengen zijn.'

'Hoe zoo?' vroeg Grashuis. 'Opium is toch zoo gemakkelijk niet te verkrijgen voor ons Europeanen. Wij kunnen toch niet in eene kit gaan schuiven tot spot van het volk.'

'Luister. Ik tel onder mijne kennissen Lim Ho, de

zoon van den opiumpachter. Die zal mij wel eenige madat-balletjes verschaffen.'

'Clandestiene?' vroeg Grenits lachende. 'Gij weet de opiumpachters zijn de grootste smokkelaars.'

'Om het even. Opium is opium. Ik zal ook wel eene pijp machtig worden. Zoodra ik die dingen heb, zal ik ulieden waarschuwen, dan vergaderen wij ten mijnen huize. Wij zullen hartenazen, wie zich aan de proef zal onderwerpen. Die door het lot aangewezen wordt, zal schuiven, terwijl de anderen toezien en hunne opmerkingen maken zullen. Is dat afgesproken?'

'Ja, ja!' was de algemeene kreet, waarmede Van Nerekool, steeds afgetrokken als hij was, niet instemde.

'In afwachting van den uitslag der proef evenwel,' ging Van Rheijn voort, 'kan ik niet nalaten te betuigen, dat vriend Grenits zijne stelling uitstekend verdedigd heeft. Waarlijk, ik had zou veel zaakkennis omtrent het opium-monopolie niet bij een handelsman verwacht....'

Deze glimlachte bitter. Och, zoo'n oordeelvelling vanwege het ambtenaarskorps was voor hem niets ongewoons.

'Maar,' ging de aspirant-controleur voort, 'hij zal mij nimmer overtuigen, dat de opium meer onheilen sticht, meer rampen over het volk uitstort, dan sterke drank zou doen.'

Verstork, die gedurende dat gesprek zijne beknopte berichten aan de autoriteiten te Santjoemeh beëindigd en verzonden had, was intusschen nabij getreden, en had zoowel de tirade van Grenits omtrent het heillooze van het opiumverbruik als ook de laatste bewering van Van Rheijn gehoord. Hij mengde zich terstond in het debat.

'Kom,' sprak hij, 'de getogenheid om ons te overtuigen, omtrent hetgeen Grenits beweert, is te schoon, om niet te worden benuttigd. Wij bevinden ons in een

der meest rampzalige dessa's, in een der meest waarneembare slachtoffers van het opium-monopolie. Het is nog zoo lang niet geleden, dat Kaligaweh als een der welvarendste en netste dorpen kon aangemerkt worden. De opiumkit is gekomen en.... kijkt rondom u, alles is even vervallen en verwaarloosd. De hutten storten schier in; de wegen naar en door de dessa zijn modderpoelen gelijk; van de sierlijke heggen, welke die wegen en de erven der ingezetenen vroeger omzoomden, is geen spoor meer te vinden. Kom, het is nog pas tien uur, de kit is nog open;[98] daarenboven de bewoners, door die moordzaak opgewekt, door de tegenwoordigheid van zooveel blanken in hunne dessa verontrust, zijn nog allen wakker. Wij kunnen dus de oogen den kost geven, en onze weetgierigheid bevredigen.'

Allen waren opgesprongen om den controleur te volgen. Alleen Van Nerekool bleef met het hoofd in de handen rustende, wezenloos zitten.

'Kom mee, Karel,' sprak Verstork, terwijl hij hem de hand op den schouder legde.

De jeugdige rechterlijke ambtenaar sprong schier verschrikt op.

'Waarheen?' vroeg hij zoo onthutst, dat het blijkbaar was, dat hij met zijn brein elders gedwaald had.

'Kom, naar de opiumkit.'

'Naar de opiumkit?' vroeg Van Nerekool ontsteld. 'Om wat te doen? Ge wilt toch niet....'

'Schuiven, niet waar? Neen,' vervolgde Verstork bij zijne aarzeling. 'Neen, wij gaan maar kijken. Maar, bereidt u voor op onsmakelijke gezichten; want ik geloof, dat het bezoek aan de kit heden nacht talrijk is. Maar.... wacht, willen wij volledige kennis betreffende land- en volkenkunde opdoen, dan....'

En zich tot een der oppassers wendende, die steeds

in de nabijheid van den ambtenaar van Binnenlandsch Bestuur verwijlden:

‘Sariman,’ sprak hij, ‘roep dadelijk de twee Chineezen van de opiumkit hier. Maar dadelijk, ik moet hen noodzakelijk terstond spreken.’

‘Engèh Kandjeng toean!’

‘Een oogenblik wachten, heeren! Anders zou het meest interessante schouwspel voor onze land- en volkenkundige beschouwingen een gesloten boek wezen.’

Het wachten duurde evenwel slechts zeer kort. De beide Chineezen kwamen ijlings aangeloopen, door den politie-agent tot spoed aangezet, met een ijverig:

‘Eo! lakas! lakas! Kandjeng toean panggil!!’ (Kom! gauw! gauw! de verheven heer roept).

Toen de Chineezen bij de groep Europeanen aangekomen waren, sprak de controleur tot zijn gezelschap:

‘Laat ons nu gaan.’

‘Maar, mijnheer heeft ons laten roepen,’ sprak een der Chineezen brutaal, toen hij zag dat de controleur zich niet om hen bekommerde.

‘Stil, babah!’ zei de heer Verstork. ‘Wij willen de opiumkit bezoeken. Wees ons geleide.’

‘De opiumkit bezoeken?’ kreet de babah. ‘Maar dan zal ik gaan...’

‘Hier, bij mij blijven! Alle twee!’ sprak de controleur op bevelenden toon.

De beide Chineezen wisselden een blik met elkander; maar kikten geen woord, en volgden de blanke heeren.

De kit lag achter de missighiet, die zich aan de oosterzijde van de aloon aloon bevond; zoodat de bezoekers slechts een honderdtal passen af te leggen hadden, om die philantropische inrichting der Nederlandsche overheerschers te bereiken.

Neen, het was geen gebouw, dat, in het bewust-

zijn: een der talrijke zuigers te zijn, waardoor de Nederlandsche schatkist gevuld heet te worden, trotsch en fier zich verhief!

Neen, aan het uiterlijke was niet te ontdekken, dat het een der toevoerbuizen was van het opium-monopolie, die vreeselijke zuig- en perspomp, die millioenen en nog eens millioenen in de Nederlandsche schatkist doet stroomen.

Neen, driemaal neen! Het was slechts een armzalig, vuil, smerig bamboegebouwtje, meer aan eene keet of schuur gelijk, waarvan de omwanding bij den grond gedeeltelijk verrot was, en die eigenaardige muffe lucht van in verderf verkeerende bamboe verspreidde, waarvan het atappen-dak zichtbaar onder den last der jaren doorboog, en op het hoofd der bezoekers dreigde neer te komen. Het innerlijke beantwoordde volkomen aan het uiterlijke. Zeer laag van verdieping, was de binnenruimte tusschen die muffe wanden en onder dat half vergane dak uiterst bedompt; terwijl daarenboven de vochtige atmospheer, die er heerschte, nog doortrokken was met die akelig weeë zoete lucht, die verbrand wordende opium steeds en onbedriegelijk kenmerkt. De naakte bodem diende tot vloer, maar was niet aangestampt, zooals gewoonlijk in Javaansche huizen geschiedt. Integendeel, die vloer was hobbelig, hier en daar met zwart-gliminende bulten bezaaid, die onder den naakten voet der Javaansche, of onder het hardlederen schoeisel der Chineesche bezoekers akelig glanzend gepolijst waren. Hier en daar was bij het zwakke schijnsel eener onzindelijke petroleum-lamp eene vochtige plek, soms een poelje te ontdekken, gevuld met groenachtig bruin water van zeer verdachte herkomst, dat er het zijne toe bijdroeg, om èn de gezichts- èn de reukorganen uiterst onaangenaam aan te doen. Bij het binnentreden door de lage deur wilde

een der Chineezen iets uitroepen: maar Verstork, die hem in het oog hield, greep hem bij den arm en fluisterde hem dreigend toe:

‘Diam, (stil) babah!’

Eene smalle vierkante ruimte strekte zich thans voor de bezoekers uit,die begrensd werd door een wand, waarin twee deuren en eene loketopening op te merken waren.

‘Die ee ne deur daar,’ legde de controleur uit, ‘geeft toegang tot een vertrekje, waarin een der kithouders gewoonlijk zetelt, om door die loketopening roode papiertjes, overdekt met Chineesche karakters, aan de koopers uit te reiken. De opiumverbruiker voorziet zich daar tegen kontant geld van zoo'n papiertje, dat voor eene grootere of kleinere hoeveelheid tjandoe, naarmate van den prijs die geofferd wordt, geldig is. Met dat papiertje verdwijnt hij door die deur.’

‘Wat een smerige boel hier,’ merkte Grashuis op.

‘O, dat is oog maar de voorhof,’ antwoordde Verstork. ‘Komt, volgt mij.’

Hij schoof de tweede bamboedeur ter zijde, die niet middels scharnieren draaide, maar krakend en piepend met lussen over een glad stuk hout gleed. Men trad nu een gang binnen, die volkomen donker zou geweest zijn, wanneer hij niet verlicht ware, door de zwakke stralen van ellendige olielampjes, die door de veelvuldige reten der bamboeomwanding drongen, welke den gang begrensde. De atmospheer was hier nog bedompter, de akelige geur der madat nog weeër. De vloer was hier zoo hobbelig, zoo glibberig en morsig, dat er veel behoedzaamheid noodig was, om ter been te blijven, en zich niet in den zeeperigen modder uit te strekken. Die gang maakte het middengedeelte van het gebouw uit, en strekte zich langs twee rijen vierkante hokjes, ieder twaalf in getal, waarin de binnenruimte

van die keet afgedeeld was. De onderlinge scheidingswanden waren slechts ter hoogte van ongeveer anderhalve meter opgetrokken, zoodat van het eene hokje in het andere te zien was. Door middel van bamboedeuren hadden die hokjes met den gang, waarin onze Europeanen stonden, gemeenschap.

'Mogen wij zoo eene deur openen?' vroeg Van Beneden, die reeds de hand daartoe uitstak.

'Djangan bolèh, toean!' (dat mag niet, heer) riep een der Chineezen, die de beweging bespeurde en daardoor de vraag begreep.

'Diam loe!' (stil, jij) beval de controleur met gedempte stem. 'Ga buiten den gang!'

En zich tot zijn gezelschap wendende, nadat de Chinees zich verwijderd had, vervolgde hij:

'Het zal wel onnoodig zijn die hokken binnen te treden. De reten van de deuren en van de omwanding veroorloven voldoende het innerlijke gade te slaan. Die bespieding zal ons doel tot nasporing van hetgeen in zoo'n opiumkit omgaat, meer bevorderlijk zijn dan een openlijk binnentreden. Kijk, hier hebt gij een opiumschuiver in het eerste stadium der narcotische bedwelming.

En inderdaad daar lag een Javaan op de baleh-baleh - meubel dat in ieder hokje der opiumkit aanwezig was - half op de zijde uitgestrekt. Zijn hoofddoek had hij afgesmeten, zoodat zijn lange haren over het walgelijk vieze hoofdkussen, dat op die rustbank aangetroffen werd, zwierden. Hij hield de oogen, die eenen extatischen toestand verrieden, half gesloten, en bracht met de rechterhand den kleinen kop van de opiumpijp aan de vlam, die boven een klein oliekommetje van een dun pitje voorzien, flikkerde, waarbij hij het hoofd, eenigermate door de linkerhand gesteund, voorover boog, en den dikken bamboesteel van de pijp tusschen de lippen

nam. Zoo haalde hij uiterst langzaam den rook van de verbrand wordende opium binnen. Daarmede klaar, liet hij den steun der linkerhand varen, en wentelde zich, terwijl hij de pijp los liet, op den rug, waarbij het hoofd, achterover gebogen op het kussen kwam te rusten. De schuiver sloot nu de oogen geheel, en deed zichtbare poging om den ingezwelgden rook in te slikken, blijkbaar uit de bewegingen van keel, sleutelbeenderen en borstkas. Toen dat gelukt scheen, bleef hij rustig liggen, terwijl een waas van tevredenheid, van genieten zich over zijn gelaat spreidde. Dat waas vormde een schril contrast met het overige uiterlijke van den man, zelfs met dat gelaat, waarop het zetelde. Alvorens toch op de baleh-baleh plaats te nemen, had hij zijn badjoe uitgeworpen en lag nu slechte met zijn sarong, een walgelijk vies vod, gedekt, uitgestrekt.

De man was mager als een geraamte, en had gevoegelijk eene plaats in den Danse Macabre kunnen innemen. Bij de spaarzame verlichting van de kleine palita waren zijne ribben gemakkelijk te tellen, en vertoonden die eene reeks van slagschaduwen, welke ontwaren lieten, hoe diep de vakken tusschen het beenderen traliewerk weggeslonken waren. Zijne armen waren aan dunne stokjes gelijk, die met eene fletsbruine lederhuid overtrokken zouden zijn. Van de beenen was onder den sarong niets te bespeuren; maar dat zij even dun en even vleeschloos waren als de armen viel uit de voeten op te maken, die onder dat kleedingstuk uitstaken, en door hun skeletachtig uiterlijk een ontleedkundige in verrukking zouden hebben gebracht.

Nadat de man den ingeslokten rook een wijl in de maag gehouden had, liet hij hem in uiterst fijne spiralen door de opengespalkte neusgaten ontsnappen, hetgeen een zeker tijdsverloop vorderde. Toen wentelde hij zich

op zijde, en scheen in een diepen slaap gedompeld te zijn.

Op dat gezicht sloop eene vrouwelijke gestalte, die in een donkeren hoek van het hokje neergehurkt had gezeten, en door onze bespieders onopgemerkt was gebleven, naar buiten. De ongelukkige was daar aanwezig geweest, om..... Bij haar haast om het vertrekje te verlaten, liep zij haast de Europeanen tegen het lijf.

Astaga! Sejthan!' (O hemel! De duivel!) mompelde zij, zonder iemand in dien donkeren gang te herkennen, en schoof ijlings een belendend vertrek binnen.

Daar was het gezicht, hetwelk zich voordeed, aangrijpender. Een oude Javaan lag daar ook op de balehbaleh uitgestrekt. Mager, hoekig en uitgeteerd was hij als de eerste, die gadegeslagen werd. Maar hij was in een ander tijdperk van den roes. Hij had meer dan één balletje madat verrookt, en bevond zich dan ook in een anderen zielstoestand. Zijne diepliggende oogen schitterden met ongewoon vuur, zijne borst hijgde en zijn gelaat werd door een beestachtigen glimlach, waardoor de onderkaak ver voorbij de bovenkaak vooruitstak, ontsierd, en er den stempel van onedele natuurdrift, die hem beheerschte, op zette. Ook deze lag met het bovenlijf bloot; maar bij den hartstocht, die zijn lichaam deed trillen en bewegen, had hij ook nog den sarong losgeworpen, en lag daar in denzelfden staat als waarin de dronken aartsvader Noach door zijn zonen aangetroffen werd.

Toen de krakende deur aan het vrouwmensch doorgang had verleend, beet hij haar toe:

'Waar ben je zoo lang gebleven? Kom, gauw, maak mij andermaal eene pijp klaar!'

Het wezen gehoorzaamde zonder iets te antwoorden. Zij trad op de baleh-baleh toe, nam wat tjandoe uit een doosje, liet dat boven de vlam van de palita eenigszins

week worden, vermengde het daarna met wat uiterst fijn gesneden tabak, en rolde er tusschen hare vingeren een pilletje van ter dikte van eene groote erwt, dat zij in het pijpenkopje plaatste. Gedurende die bewerking reeds had de opiumschuiver in zijne hartstochtelijke opgewondenheid de kabaja van dat vrouwelijke wezen opengerukt, en zich aan de meest onkiesche betastingen overgegeven, die zij toeliet, alsof het er zoo bij behoorde. Toen zij zich voorover boog, om hem de gereedgemaakte pijp aan te reiken, omvatte hij haar middel met den eenen arm, sleurde haar met de andere hand den sarong van het lijf, trok haar op zich en overdekte, terwijl zijne oogen daarbij van koortsachtige drift uitpuilden, hare wangen, haren hals, hare borst met snuivende kussen. Hij....

'O, het is walgelijk, wat hier gebeurt!' riep Grashuis uit. 'Kom, laat ons weggaan!'

'O, God,' liet zich een kreet verder in den gang hooren. 'Dat is infaam! Gebeurt zoo iets? Kom, naar buiten! Naar buiten, vrienden, anders valt het vuur des hemels op ons!'

Het was Van Beneden, die een paar passen verder in den donkeren gang getreden was, en in een belendend vak gegluurd had. Hij stormde naar buiten en trok zijne vrienden met zich mede.

'Wat is er toch geschied?' vroeg Grenits.

'O, hoe zal ik u kunnen vertellen, wat ik gezien heb,' antwoordde August gejaagd. 'Kom, voort!'

'Kom, geene jonge juffrouwenkuren,' sprak Grashuis, 'wij zijn gekomen, om nopens de opium-gruwelen inlichting in te winnen. Wij moeten kunnen hooren, wat ieder onzer ervaren heeft. Wat hebt gij gezien, Theodoor?'

'Vraag mij niet. Het is te gruwelijk.... Zoo iets laat zich niet vertellen. En het slachtoffer van.... was een Javaantje.... dat zich hevig verzette....'

‘Ja, ik meende geschreeuw te hooren,’ zei Van Rheijn.

‘En is daar niets aan te doen? Kom, laten wij dat kind gaan ontzetten! Kom, Verstork, gij, als controleur....’

Deze weerhield zijne makkers, die reeds weer naar binnen wilden stormen.

‘Ik zal mij wel wachten in eene opium-zank tusschen beide te treden,’ sprak deze hoogst ernstig. ‘Te Batavia zou men mij al heel gauw als ongeschikt voor binnenlandsch bestuur veroordeelen, terwijl ik in mijn chef den resident van Gulpendam geen steun zou vinden, hoe groot de gruwel ook is. Mijne loopbaan zou onherroepelijk gebroken zijn. Ik ben dus wel verplicht ter wille van den Nederlandschen Mammon Gods water over Gods dijk te laten loopen....’

‘Maar, ik die zulke considerati ës niet te maken heb, ik zal....’

‘Blijf!’ zei Verstork tot Grenits, die zich reeds gereed maakte om andermaal de kit in te dringen. ‘Blijf, ik ben in uw gezelschap, al traadt gij alleen binnen, gij zoudt niet verhinderen kunnen, dat ik in de zaak betrokken zou worden.... Ik bid u dus.... Daarenboven, daar komt het kind reeds naar buiten....’

En werkelijk een Javaantje van nauwelijks tien jaren trad naar buiten, en liep de Europeanen snikkende voorbij.

‘Het is schrikkelijk!’ stoof Grenits op. ‘En bij zulke gruwelstukken werkeloos te moeten blijven! Ik zou willen.... Maar...’ wendde hij zich tot Van Beneden, ‘zult gij nu nog blijven beweren, dat de opium in uitwerking aan den jenever gelijk is?’

August antwoordde niet, maar zijn gelaat toekende diepgevoelde verontwaardiging.

‘Kom,’ sprak Verstork, hem trachtende te bedaren. ‘Kom, laten wij hier niet blijven staan, mannen, vrouwen en kinderen omringen ons reeds....’

‘Die stonden straks door de reten van de omwandingen die vreeselijke tooneelen gade te slaan,’ viel hem Grenits in de rede.

‘En werden daarin door de pachters niet verhinderd, integendeel, met een grijnslach aangemoedigd,’ sprak Van Beneden. ‘Dat zag ik wel.’

‘Kom, laten wij hier niet blijven staan,’ zei Verstork. ‘Laten wij weer onder den Wariengienboom gaan zitten. Oppas,’ zoo wendde hij zich tot een der politiedienaren in zijne nabijheid, ‘zeg tegen de dessalieden, dat zij naar huis moeten gaan, het is tijd om te gaan slapen.’

Eindnoten:

(89) Wariengienboom (bladz. 235). Zie de aanteekening No. 56 op bladz. 386 hiervoren.

(90) Kalong (bladz. 236). Is eene soort vliegende hond; die tot de handvleugeligen behoort. Hij wordt door de zoölogen Pteropus edulis goheeten. Edulis beteekent eetbaar, en werkelijk dat dier wordt door ettelijke jagers met graagte genuttigd.

(91) Kwenni (bladz. 236) is eene soort manga, en wordt door de botanici Mangifera foetida geheeten.

(92) Tongerat oetan (bladz. 236) wordt door de entomologen Tosena fasciata goheeten.

(93) Baud's bekende *Proeve* (bladz. 238). Zie omtrent den titel van die verhandeling de aanteekening N°. 30 op bladz. 380 hiervoren.

(94) Companie ketjil (bladz. 240) = de kleine kompagnie is de benaming bij den inlander van de Nederlandsche Handelmaatschappij.

(95) Wiens naam mij ontschoten is (bladz. 243). Die Chinees heet Li Schi Tschin. Hij schreef in 1596 zijne Pen Tsao Kang Mo of Chineesche Pharmacopoea.

(96) Von Miclucho Macclay (bladz. 243). Zie daaromtrent *Natuurkundig Tijdschrift van Nederlandsch-Indië* XXXV^{ste} deel.

(97) Mannen als ROCHUSSEN LOUDON, HASSELMAN, VAN BOSSE (bladz. 243). ROCHUSSEN: Zie zijne missive aan de Indische Regeering dd. 3 Mei 1858; LOUDON: Zie Tweede Kamerzitting December 1861; HASSELMAN: Zie zijn brief aan den Koning dd. 16 April 1869. VAN BOSSE: Zie Kamerzitting 11 Maart 1872.

(98) Het is nog pas tien uur, de kit is dus nog open (bladz 245). Bij art. 7 van het reglement voor de opiumpacht op Java en Madoera (Ordonn. 25 Sept. 1874. Ind. Stbl. N°. 228) wordt o.a. ook bepaald dat: de kitten worden gesloten en de opiumverkoop gestaakt tusschen elf uur des avonds en half zes des morgens.

XVI.
Het opium-monopolie. - Een vertrouwelijk uurtje.

De bevolking van Kaligaweh gehoorzaamde gedwee, en weldra zaten onze Europeanen alleen onder de ver uitgestrekte kruin van den kolossalen wilden vijgenboom. Maar, hadden zij een poos te voren geen oogen gehad voor de schoonheden van den keerkringsnacht, die hen omringde; thans na dat bezoek aan de opiumkit hadden zij dat nog minder. Het gesprek liep natuurlijk, nadat zij gezeten waren, over het geziene.

'Er waren vier en twintig deuren in dien gang, heb ik geteld,' sprak Grashuis, die als landmeter gewoon was met één blik eene plaatselijke gesteldheid te overzien, 'dus ook vier en twintig van die hokken. Als allen... Het is jammer, dat wij ons hebben laten afschrikken, en ons onderzoek niet hebben doorgezet.'

'Neen, het is beter zoo,' antwoordde de controleur. 'Weinig van die hokken waren onbezet, en de tafereelen die gij onder het oog bij verder onderzoek zoudt gekregen hebben, zouden slechts in verscheidenheid van beestachtigheid afgewisseld hebben. Neen, ik herhaal het, het is beter zoo. Maar, wanneer ik u nu vertel, dat de dessa Kaligaweh ongeveer 80 huisgezinnen telt met eene bevolking van 600 zielen, waaronder 130 werkbare mannen, en daar bijvoeg, dat zoo'n kit bijna drie vierde van de

vier en twintig uren, die het etmaal vormen, geopend is, en wij bovendien bij het binnentreden der schamele hutten, nog menigen opiumschuiver zouden aantreffen, dan kunt gij u een denkbeeld vormen van de uitgestrektheid van het opiumverbruik.'

'Is het bekend, hoeveel inlanders op de honderd opium gebruiken?' vroeg Grashuis, die van cijfers hield.

'Och, laten wij ons om geen getallen bekreunen, die vooral bij zoo'n berekening niets anders bewijzen dan de behendigheid van de vervaardigers der statistische tabellen in *l'art de grouper les chiffres*.'

'En... wij weten,' vulde Grenits aan, 'dat fiscale ambtenaren bij zoo iets voor niets terugdeinzen!'

'Goed dat Muizenkop u niet hoort!' merkte Van Rheijn lachende op. 'Ge zoudt dien eens vuur zien vatten.'

'Wat Kaligaweh betreft,' ging Verstork onverstoorbaar voort, 'zou ik durven beweren, dat daarin geen tien mannen voorkomen, die vrij van opiumverbruik zijn...'

'Bijna 93 ten honderd,' bromde Van Beneden, die hoewel rechtsgeleerde, nog al met statistische cijfers solde.

'Mij is dat gebleken, toen ik een jaar geleden tot de vervanging van den loerah moest overgaan, die door overmatig misbruik van de opiumpijp totaal ongeschikt was geworden, en ik er op stond vooral een opiumvrijë te benoemen.'

'Is dat gelukt?' vroeg Grenits.

'Ja, met heel veel moeite. Ik had er toen aan gedacht om Setrosmito, den armen drommel, die straks zijn kris trok, tot loerah te verheffen. De omstandigheid, dat hij niet lezen of schrijven kon, heeft mij weerhouden. Maar bij het toen ingestelde onderzoek is mij gebleken, dat ook vrouwen, en zelfs kinderen van acht en tien jaar oud, opium gebruiken, en de pijp van den vader uitkrabben[99]

om zoo het noodlottige narcoticum machtig te worden.[99]

Maar Kaligaweh is waarschijnlijk slechts eene uitzondering?' vroeg Van Beneden.

'Volstrekt niet,' antwoordde Verstork met eenige drift. 'Ik ben in vele residentiën gedurende mijne ambtelijke loopbaan geweest, maar ik durf beweren, dat de toestanden op opiumgebied aan die in Santjoemeh vrij wel gelijk zijn. Dessa's als Kaligaweh zijn er bij honderden te tellen.'

'Gij zult de Preanger Regentschappen toch uitzonderen?' vroeg Grenits.

'Zeker, daar is het opiumverbruik streng verboden,' antwoordde Verstork.

' En werkt die maatregel daar goed?'

'Uitstekend.'

'Dat's zeker een proef, die het bestuur neemt, om bij welslagen den maatregel op geheel Java in te voeren?' vroeg Grashuis.

'Neen, volstrekt niet,' antwoordde Verstork. 'Vooreerst zou de proef als proef veel te lang duren; want het betrekkelijk besluit dagteekent reeds van 1824;[100] dan werd die maatregel niet genomen om het opiumverbruik tegen te gaan maar wel, omdat men vreesde dat de bevolking koffie zou stelen om zich aan het amfioenschuiven te kunnen overgeven.'[101]

'Nog al leuk,' meende Van Rheijn.

'Is er hondscher bekentenis mogelijk, dat het opiumverbruik de bevolking demoraliseert?' stoof Grashuis op.

'Vraagt u nu eens ernstig af,' sprak Grenits, 'wanneer gij die bizonderheid voegt bij de afschuwelijke tooneelen, die ons onder de oogen kwamen, of het waar is, wat daar straks door Van Rheijn beweerd en door Van Beneden beaamd werd, dat namelijk het opiumverbruik met het alcoholverbruik op ééne lijn te stellen is?

Neen, neen, neen! het is oneindig afschuwelijker, dat is mijne meening!'

'En ook de mijne,' sprak Verstork. 'Iedere poging om de uitbreiding van het opiumschuiven te breidelen, en het gebruik tegen te gaan, moet eene veel grootere daad van menschenmin gerekend worden, dan elke poging der afschaffings- en matigheidsvrienden met betrekking tot den sterken drank. Maar....'

'Maar, wat?'

'Iedere poging om het opiumverbruik tegen te gaan, is een bresschot op het Nederlandsche budget gedaan.

En als zoo iets in het spel komt, dan zijn de ooren daar ginds in den Haag erg doof,' grinnikte Grenits.

'Wel, daarin hebben ze gelijk,' viel Van Rheijn in. 'Ze kunnen daar de millioentjes, die door den opium opgebracht worden, onmogelijk missen.'

'God sta mij bij!' viel Grenits in. 'Welke redeneering! Wat zoudt gij zeggen van den dief, die zijne euveldaad verontschuldigde, met de beweering dat hij het tientje hetwelk hij stal, noodig had om naar de bierknijp te gaan; of dat een moordenaar aanvoerde, dat hij zijn oom vergiftigd had, omdat hij de opengevallen erfenis gebruiken moest, om.... zijne maîtresse te onderhouden?'

'Ho, ho, ho!' protesteerden een paar stemmen. 'Die vergelijking!'

'Het beeld is niet gevleid, maar toch waar,' antwoordde Verstork. 'Zoolang Nederland zich eene weelderige administratie als de hare veroorlooft en den opiumhandel, zooals hij bestaat handhaaft, verdient het geen ander beeld dan dat van den man, die een tientje wegkaapt om naar den biertempel te gaan.'

'Eerder dat van den man, die zijn oom vergiftigt, om zijne duiten machtig te worden. Dat beeld is juister!' voegde Grenits er aan toe. 'Het valt niet te ontkennen,

dat, heeft Nederland Indië steeds als eene melkkoe behandeld, in de laatste dagen het schrapen, alle perken te buiten gaat.'

'Ho, ho!' verhieven zich weer de stemmen van Van Rheijn en van Van Beneden als om te protesteeren.

'Overdrijf ik? Zeg?.... Gaat men niet alle palen en perken te buiten met de belastingen, die men op de schouders van nijveren en handelaren gelegd heeft?'

'Ja, maar in Nederland betalen ze ook belastingen,' meende Van Beneden.

'Laat u behoorlijk inlichten, daar lang zooveel niet als hier!... Gaat men niet alle palen te buiten met de lasten der Inlanders, die reeds zoo zwaar zijn, te verscherpen?'

'Ja, ja! Zeer zeker!' sprak Verstork.

'Gaat men niet alle perken te buiten door ter wille van schraapzucht, het Indische leger te behandelen zooals als men doet,' ging Grenits voort.

'Hoe dan?' vroeg Van Rheijn onnoozel.

'Met vrede te Atjeh te decreteeren,[102] die nog in de verste verte niet bespeurd kan worden, waardoor die zoo karig bezoldigden gladweg het hun toekomende onthouden wordt, en zij derhalve bestolen worden.'

'Och, wat kan u die sabelsleepers acheelen?'

'Gaat men niet alle perken te buiten, door de hooge aandeelhouders der Billiton-maatschappij den buit te laten behouden, die, als gij de debatten daarover gelezen hebt, in de Vertegenwoordiging gevoerd, in 's lands kas behoorden te vloeien?'

'Is dat wel een argument voor uwe stelling?' vroeg Van Rheijn.

'Zijdelings, ja,' antwoordde Grenits, 'want zij helpt mij de beschuldiging schragen, die ik straks in te brengen heb, dat de demoralisatie van Regeering, van Ver-

tegenwoordiging, van kieskollegiën, van kiezers, van de geheele natie ten top gestegen is.'

'Brr! wat draaft ge door!' zei Grashuis met de beweging van een poedel, die uit het water komt.

'Gaat men niet alle perken te buiten met het opzweepen van het opiumverbruik....'

'Opzweepen!... Dat gaat te ver!.... Die beschuldiging is onbillijk!...' viel Van Beneden in.

'Zoo! Dunkt u dat?... Welnu, neem Baud's Proeve ter hand. Daarin zult gij onweerlegbaar aangeteekend vinden, dat men er steeds op uit geweest is om de opium-opbrengsten op te zweepen. Er is geen brutaler waarheid dan die der cijfers! En luistert: het opiummiddel, dat in 1832 drie millioen, in 1842 bijna zeven millioen, in 1870 tien millioen, 1880 bijna dertien millioen had opgebracht werd voor 1885 op bijna negentien millioen geraamd, en de Vertegenwoordiging nam die raming zonder blikken of blozen, zonder een woord van protest aan.[103] Periodiek wordt in Regeerings- en in andere kringen van het vaderland geteemd en geweend over de opium-ongerechtigheden; maar inmiddels laat men de bestuurders volkomen de handen vrij, om volgens de geijkte uitdrukking: *er uit te halen, wat er uit te halen is*.'

'Maar.... vergeef mij. Is het de plicht niet eener regeering om eene belasting zoo productief mogelijk te maken?' vroeg Van Rheijn.

'Juist! Daarin zit het zedelooze en het demoraliseerende van het opium-monopolie. Ter wille van de baten, die afgeworpen worden, wordt het verbruik aangemoedigd, worden de inlanders naar de kit gedreven door alle middelen, door de minst geoorloofde het liefste! Leest de Indische dagbladen maar geregeld,[104] dan zult ge voldoende gesticht worden over den gruwelijken last,

die de Chineesche kithouders den niet verbruikers aandoen, welke controle zij op, en welke willekeur zij jegens de verbruikers uitoefenen, wanneer dezen, wellicht tot inkeer gekomen, hun verbruik verminderen.'

'Of zich van sluikopium voorzien?' viel Van Beneden in.

'Oorspronkelijk was de opiumpacht slechts bestemd,' ging Grenits onverstoorbaar voort, 'om, door het opdrijven van den amfioenprijs, dit artikel te stellen onder het bereik van het geringst aantal personen; zoodat, afgaande op die grondstelling, elke regeling moet worden veroordeeld, die de strekking heeft, om door een vermeerderd debiet de rijzing van den pachtschat te verkrijgen[105]. Nu kort geleden is zij door een Minister van Koloniën tot een belastingheffingsstelsei verheven[106]. Ziet, wanneer zulke feiten onwraakbaar te staven zijn, dan moet het oordeel klinken: *onze Regeering en onze Vertegenwoordiging zijn overtuigd van het diep rampzalige van het opium-verbruik bij hun Indische onderdanen; maar zij willen geen afstand doen van de gelden, welke door de vergiftiging van geheel een volk opgebracht worden*.'

'Tu, tu, tu.... Vergiftiging!.... Wat voor woord!....' viel Van Beneden in.

'Vergiftiging, ja!.... Wanneer bij een apotheker in Nederland opium buiten zijne vergiftkas bevonden wordt,' antwoordde Grenits, 'wanneer hij opium aflevert zonder recept van een geneesheer, dan wordt hij beboet,[107] nietwaar, vriend Van Nerekool?'

Deze hief het hoofd op, liet den wezenloozen blik langs den kring gaan, en knikte ja. Of hij gehoord had, wat gezegd was geworden, viel te betwijfelen. Grenits echter, met dat toestemmend hoofdknikken tevreden, ging voort.

'En datzelfde vergift is hier zonder de minste con-

trole te koop, ja wordt den minderen man op de liederlijkste wijze door schurken, als de Chineesche kithouders zijn, opgedrongen, en dat onder het oog, onder het medeweten, onder de bescherming van het Nederlandsche bestuur!'

'Och, altijd dat gebak op het Nederlandsche bestuur!' zei Van Rheijn meesmuilend. 'Vriend Grenits, ge zijt al met hetzelfde sop van ontevredenheid overgoten als de overige handelaren en industriëelen hier in Indië.'

'Zou ik niet?' viel Grenits driftig in. 'Hoewel ik met de denkbeelden van het meerendeel hunner niet mee ga, zoo voel ik mij toch solidair verbonden aan hen, waar het de dierbaarste belangen van handel en nijverheid geldt. Op dat gebied, ja! kunt ge zeggen dat ik met hetzelfde sop overgoten ben!'

'Hebben die pruttelaars zoo veel te klagen?' vroeg Grashuis met leuke stem.

'Dat zou ik meenen! Zij worden onder het tegenwoordige régime niet alleen gevild, maar uitgezogen op eene wijze, die in andere streken voorzeker de hand naar de wapens zou doen uitstrekken. De Nederlanders hadden bij hunnen opstand tegen Spanje, en de Belgen bij den hunnen tegen de Nederlanders lang zulke grieven niet nis de Indo-Europeanen tegen hunne tegenwoordige onderdrukkers kunnen aanvoeren!'

'Ho! ho! ho!' riepen verscheidene stemmen.

'Dezen moeten belastingen opbrengen, waarbij de X^{de} penning, die onze voorvaderen zoo ontstemde, als kinderspel kon beschouwd worden. En welke rechten worden hun daartegenover toegekend. Als persiflage zou kunnen gezegd worden, dat zij het recht hebben: hoegenaamd geen recht te bezitten. Want, wat hier in Indië den naam van recht heeft, is daarvan slechts een akelig masker, vooral wanneer het geldt fiscalische onderwer-

pen, waarbij de Staat zich als een verscheurend dier op zijne prooi werpt, en deze hoegenaamd geene bescherming te wachten heeft, vooral wanneer het geldt botsingen met de opiumpachters, die Staten in den Staat!'

'Gij overdrijft! Gij overdrijft!' riep Van Rheijn uit.

'Och, dat het waar ware!' antwoordde Grenits hartstochtelijk. 'Maar neemt het gruwelijke boek *Macht tegen Recht* ter hand, dat boek afkomstig van een lid van het Hoog Gerechtshof te Batavia, die vóór dien tijd jaren lang advocaat-generaal bij dat hof was, een half menschenleven als voorzitter van residentie-raden, van raden van Justitie, enz. doorbracht en die het dus weten kan en ook weet, en zegt mij daarna nog dat ik overdrijf!'

'De schrijver van dat boek is een ontevreden mensch, die zich slechts één doel stelt, de wereld tegen de ambtenaren van Binnenlandsch Bestuur in het harnas te jagen.'

'Eene schrikkelijke beschuldiging, die gij inbrengt tegen een man, die in mijn oog den moed en daardoor de groots verdienste heeft van den toestand onbewimpeld onthuld te hebben. Dat is in den regel de dankbaarheid van ons Nederlanders!'

'Ja, ik kan begrijpen, dat jullie kooplieden met dien man dweepen,' riep Van Rheijn smadelijk uit. 'Voor die ontevredenen is dat koren op den molen!'

'Dien ontevredenen heeft men redenen te over tot ontevredenheid gegeven, vriend Van Rheijn.'

'Kom, kom, een troepje tamme oproerlingen, waarmeê wel reê te schieten zal zijn.'

'Ja, dat is het geijkte woord, door sommige organen der Nederlandsche pers gebruikt, toen zich de belastingschuldigen eenigen tijd geleden met wettige middelen tegen de daden van willekeur en tegen de afpersingen

van het Indische bestuur verzetten. Tamme oproerlingen!...' ging Grenits met rauwe stem en opgewonden voort. 'Tamme oproerlingen!... laat men daarover niet smalen in Nederland! Want bij God! bij een anderen staat van zaken zou men daar wel met de handen in het haar zitten, om met minder tamme oproerlingen klaar te komen! Dat zij daar ginds toch niet vergeten, dat het schuim van Europa saamgewield is moeten worden om den oorlog te Atjeh te kunnen voeren; want de Hollandsche heldenaard gaf in onze steden den weinigen, die daarvoor aangeworven konden worden, het fraaie refrein in den mond:

"Ik ben mijn leven moe!
Ik ga naar Atjeh toe!"

Grenits! Grenits!' bracht Verstork bedarend in het midden.

'Ja, ik heb ongelijk,' sprak deze, 'en zal eindigen. Maar met dat vrij ondoordachte "tamme oproerlingen" heeft men meer kwaad gedaan, dan wel gegist kan worden; want men heeft er hier het bewijs door verkregen, dat men in den wettelijken kamp van recht en billijkheid tegenover gewetenlooze afpersing slechts hoon en scheldwoorden te verwachten heeft. God behoede Nederland! Maar ik acht de meening niet ongegrond, dat wanneer een man opstond, die aan een flink organiseerend talent den takt paarde, om de onderling verdeelde ontevredenen om zich te scharen, een man, die van de radeloosheid daar ginds gebruik zou weten te maken, het moederland bange dagen door te brengen zoude hebben.'

'Kom, kom! dat zal wel losloopen. Het leger zou dan zijn plicht wel weten te doen!'

'Zijn plicht? Gij het eerste smaaldet straks op die sabelsleepers! Heeft de Regeering het recht op die plichts-

vervulling te rekenen, nadat zij op de meest hondsche wijze tegenover dat leger haren plicht verzaakt heeft? Ik neem aan, en ben overtuigd, dat het officierskorps, in weerwil van alles, stipt en onwrikbaar zijnen plicht zou doen.[108] Maar.... kan men dat ook verwachten van de vreemdelingen, die men derwaarts bracht, en die reeds te Atjeh naar den vijand met pak en zak, met wapens en munitie overloopen, en dan bij geheele kompagniën zouden overgaan? Kan men die plichtsbetrachting ook verwachten van de inlandsche manschappen, die meest allen door middel der onteerendste streken, door opium, door speelwoede, door vrouwenlist, geronseld werden? Zeg, zou dat van die te verwachten zijn? Neen, misleidt u niet....'

'Gij laat oproerige taal hooren!' sprak Van Rheijn gemelijk.

'Noemt gij het oproerig zijn,' vroeg Grenits heftig, 'wanneer ik den vinger op de wonde leg?'

'Mij dunkt,' kwam Verstork tusschen beiden. 'Mij dunkt, heeren, dat het tijd is om de discussie te sluiten. Bij dergelijke gesprekken wordt het bloed warm, en.... Daarenboven, het is bijna middernacht. Wij moeten gaan rusten; want morgen ochtend is het vroeg dag, en dan wacht ons eene vermoeiende jacht. Denk er om: de Djoerang Priagapoes, dien wij heden middag maar omgetrokken hebben, is geen danszaal! Dat zult gij wel bemerken? Kom slapen! wie mij lief heeft, die volge mij!'

Allen stonden op, behalve Van Nerekool.

'Ik ben blij, dat Muizenkop niet bij dat gesprek geweest is,' zei Grashuis. 'Drommels, morgen avond zou de resident het - wie weet hoe verfraaid en verrijkt - reeds vernemen. En dan, vriend Grenits, zoudt gij een lastig kwartier door te brengen hebben. Wie weet of ze je niet naar Atapoepoe of Tomini-baai[109] verbanden; wellicht

zett'en ze je wel geheel en al de koloniën uit. Denk steeds om den advokaat Winckel.'[110]

Grenits maakte eene minachtende beweging met de schouders.

'Gaat gij niet mede?' vroeg Verstork op Van Nerekool toetredende, toen hij dien nog buiten zag zitten met het hoofd in de hand, nadat de anderen den passangrahan reeds waren binnengetreden.

De aangesprokene antwoordde niet; hij hief het hoofd slechts op, en keek zijn vriend met een verbijsterd oog aan.

'Wat scheelt er aan, Karel?' vroeg Verstork, terwijl hij zijn vriend de hand op den schouder legde en naast hem plaats nam. 'Zijt gij ziek? Gij waart den geheelen dag zoo stil, zoo afgetrokken.'

'Neen, ziek ben ik niet, Willem,' was het antwoord. 'Maar, ik ben zoo ongelukkig!'

'Ongelukkig?... Kom vertel mij, waarin. Gij wet medegedeeld leed drukt slechts ten halve.'

'Och, wat zou ik u mede te deelen hebben, waarvan gij de helft zoudt kunnen torschen? Vriend Willem, herinnert gij u ons gesprek nog van verleden Zaterdag te Santjoemeh?'

'Zeker, en ik verbond mij daarbij, om u eene week later opheldering te geven, waarom ik toen zeide, dat ik uwe opkomende genegenheid voor juffrouw Anna Van Gulpendam zeer treurig vond. Dat is heden, nietwaar?'

'Ja, vriend. Maar, wat zoudt gij mij nog mede te deelen hebben? In die acht dagen is veel gebeurd. Gij wist zeker toen reeds, dat de resident Van Gulpendam mij niet genegen was?'

Verstork antwoordde niet onmiddellijk op die vraag; maar drong op mededeeling van het gebeurde aan.

'Kom,' sprak hij, 'kom, Karel, vertel wat u in die week wedervoer. Gij weet het: uw hart ontmoet in het mijne een oprecht vriendenhart. Komaan, vooruit!'

‘Maar, gij wildet gaan slapen?... En... dan, morgen die jacht?...’

‘Och, het is mij meermalen bij mijne tournées door de Gouvernements koffietuinen overkomen, dat ik in de dessa's slapelooze nachten doorbracht; terwijl mij toch den volgenden morgen een inspanningsvolle dag wachtte. Spreek op! zooveel heb ik nog wel voor een vriend over, dat ik mij ten zijnen wil een paar uren slapen ontzegen wil.’

Karel Van Nerekool aarzelde niet langer. Hij had behoefte aan mededeelzaamheid, hij had behoefte zijn hart in dal eens vriends uit te storten.

En nu volgde het verhaal van de liefdesbekentenis van den jongen man aan zijne aangebedene bij gelegenheid van de dansreceptie ten residentiehuize. Met de levendigste kleuren schilderde hij het betooverende oogenblik, waarin hem het geheim zijner ziel gedurende den zoo heerlijken wals in de binnengalerij ontsnapte; ook dat, waarin hij de betuiging der wederliefde der lieve maagd ontving, waarin hun beider lippen daar in den tuin elkander voor het eerst zochten en vonden.

> ‘Oscuala qui sumpsit, si non et caetera sumpsit,
> Haec quoque quae datae, sunt perdere dignus erat’[111]

mompelde Verstork, die in zijn jeud ook klassieke studiën demaakt had, het tweeregelig vers van Ovidius in zijn ‘ars amandi’ binnensmonds met een glimlach. Maar, toen hij zijn vriend weemoedig het hoofd zag schudden, ontwaarde hij, hoe diep dat arme hart gewond was.

Op het verhaal van de liefdevervoering, van die heiliege oogenblikken, daar in den residentstuim, achter dat Pandan-boschje doorgebracht, volgde dat der ontnuchtering. Karel vertelde, hoe mevrouw Van Gulpendam het *tête à tête* verstoord had; hij deelde het gesprek mede,

hetwelk hij daarop met de schoone Laurentia gehad had. Een bittere glimlach zweefde om den mond van den controleur, toen hij vernam, welke verleidingsmiddelen de aanzienlijke vrouw anngewend had.

‘Arme, arme vriend!’ sprak hij. ‘En is dat alles?’

‘O, neen,’ antwoordde Van Nerekool.

‘Welnu, ga voort.’

‘Daags daarna, begaf ik mij, zooals ik met Anna afgesproken had, naar het residentiehuis, om de hand van het lieve meisje aan haren vader te vragen. Het kostte mij veel moeite om gehoor te krijgen, en het was niet dan nadat ik zeer lang geantichambreerd had, dat ik in de tegenwoordigheid van den resident toegelaten werd.

“Ik heb niet veel tijd, mijheer,” was zijne toespraak, toen hij mij het kantoor, waarin hij mij ontving, zag binnentreden. “Loop een beetje gauw van stapel, ik ben gehaast.”

“Mijnheer Van Gulpendam,” begon ik, “ik had gisteren een gesprek met juffrow Anna, en....”

“Laat vieren, alsjeblief,” viel hij mij in de rede, “ik herhaal het, ik heb geen tijd om te slampamperen. Van dat gesprek heb ik zoo iets vernomen. Ik kan het niet kiesch vinden van een rechterlijk ambtenaar, met een jong meisje een geheim oppertje te zoeken. Recht door zee! is mijne leus, mijnheer! Een eerlijk man gaat met volle zeilen op zijn doel af. Dat bij den wind knijpen is van mijn gading niet.”

“Resident, ik verklaarde reeds aan mevrouw, dat de omstandigheden mij verrast hebben. Het is en was mijn doel om openlijk aanzoek naar de hand uwer dochter te doen. Van geheimzinnigheid kan dus geen sprake zijn, en de reden van mijne komst is, mijnheer Van Gulpendam, geene andere, dan om u mijne liefde voor juffrouw

Anna te belijden, en u te verzoeken haar mij als gade te geven."

"Zoo, buit het uit dien hoek? Gij hebt een aardig bestek gemaakt. Kunt gij wel gissen, wat *ik* in het logboek zal invullen? Niet?"

"Resident, de zaak is voor mij zoo ernstig mogelijk," antwoordde ik, verbaasd over die zeemanstaal. "Laat in Gods naam alle scherts varen. Ik heb de eer u om de hand van uwe dochter te verzoeken."

"Mijnheer Van Nerekool, ik ben zoo ernstig mogelijk," hernam hij ietwat geraakt. Van nu af evenwel kwam gedurende het gesprek geen enkele scheepsterm meer over zijn lippen. "Hoe kunt gij mij verdenken, scherts te bezigen, wanneer ik u vraag, of gij gissen kunt, welke beslissing ik zal nemen?"

"Ik hoop, dat die beslissing mij gunstig zal wezen. O, ik bemin juffrouw Anna onuitsprekelijk!"

"Dat zijn van die uitdrukkingen, die door alle verliefden gebezigd worden. Is uwe liefde u ernst?"

"Hoe kunt gij zoo iets vragen?" antwoordde ik hartstochtelijk.'

'Ik heb daar mijne redenen voor. Gij hebt gisteren avond een gesprek met mijne echtgenoote gehad?' vroeg hij mij.

'Ja, resident,' was mijn antwoord.

'Die heeft u eene geheele toekomst voorgespiegeld, is dat zoo niet?' was zijne tweede vraag.

'Ik keek hem verbaasd aan. Het kon mij niet in het hoofd opkomen, dat hij en zijne vrouw in dergelijke zaken eenstemmig dachten?'

'Waarom niet?' vroeg Verstork.

'Ik beschouwde den resident wel als een wuft mensch; ik meende steeds evenwel, dat hij een eerlijk man was, die met de kuiperijen zijner echtgenoote niets te maken had.'

De bittere glimlach, die het gelaat van den controleur overtoog, ging onder de dichte schaduw van den Waringienboom voor Karel verloren.

‘Ga voort!’ sprak hij zacht maar met bedaarde stembuiging, die zijne gemoedsstemming onmogelijk kon verraden.

‘Op zijne laatste vraag antwoordde ik ‘ja resident, dat heeft mevrouw gedaan.’

‘Zoowel omtrent uwe loopbaan als omtrent uw aanzoek?’ vroeg hij verder.

‘Ja, resident!’ sprak ik gejaagd.

‘Welnu; dan hebt gij uwe gebeele toekomst in de hand,’ hernam hij verder. ‘En dat gij thans hier zijt, doet mij de hoop koesteren, dat gij nog eenmaal een practisch mensch in onze maatschappij zult worden.’

‘Willem, bij die woorden, die eene verdenking op het aanzoek, dat ik deed, en waarvan mijn geheel toekomstig geluk afhing, wierp, voelde ik den grond, als het ware, onder mij wegzinken.’

‘Resident,’ zoo sprak ik in mijne vertwijfeling, ‘weet gij wat mevrouw mij voorgesteld heeft?’

‘Zoo wat, mijnheer Van Nerekool, zoo wat,’ antwoordde hij losser en met ietwat spottende stem. ‘Zij heeft u de hoop voorgespiegeld de opvolger te worden van den tegenwoordigen voorzitter van den landraad te Santjoemeh, met uitzicht om in een niet al te verwilderd tijdstip tot die betrekking definitief benoemd te worden. Zij heeft u de hand niet geweigerd van Anna, die gij beweert zoo zeer te beminnen. Gij ziet, dat ik op de hoogte der gedane toezeggingen ben, en als gij u daaromtrent hebt willen vergewissen, hetgeen de daad van een inderdaad practisch man zou zijn, weest dan gerust....’

‘Willem, ook die uitleg mijner gedachte kwetste mij.

Welke onedele roerselen gingen toch om in die ziel? Ik viel hem dan ook vrij heftig in de rede:

‘Het is op die voorspiegelingen niet, dat ik doelde, heer resident, ook was het niet, om mij van uwe inzichten te vergewissen, toen ik u de vraag deed, of gij wist wat mevrouw mij voorgesteld heeft!’

‘Zoo, dan heb ik u niet begrepen, mijnheer Van Nerekool,’ antwoordde hij koel. ‘Wat bedoeldet gij dan wel met die vraag?’

‘Wat ik bedoelde?’ antwoordde ik. ‘Weet gij wel, dat mevrouw Van Gulpendam mij voorgesteld heeft eed on plicht te verkrachten?’

‘Och, kom?’ zei hij spottend.

‘Weet gij wel, dat mij het voorstel gedaan is, om een onschuldigen tot verbanning te veroordeelen?’ ging ik voort.

‘Gij droomt, waarde heer,’ antwoordde hij steeds spotachtig.

‘Weet gij wel,’ vervolgde ik, ‘dat mij in ruil voor dien prijs uitzicht op de hand uwer dochter geopend werd? Dat mij voor den prijs van een menschenleven eer en bevordering werd aangeboden?’

‘Dat gaat te ver, mijnheer Van Nerekool!’ hernam hij met gemaakten toorn. ‘Ik verbied u zoodanige gedachten over mijne echtgenoot te uiten. Wat? Gij komt hier om mij de hand mijner dochter te vragen, en gij hebt slechts hoon en laster over voor de moeder van iiet meisje, dat gij zegt lief te hebben.’

‘Hoon en laster!’ riep ik uit.

Op dien uitroep herstelde hij zich oogenblikkelijk en hervatte: ‘Dat is wellicht te sterk uitgedrukt. Er kan hier slechts sprake zijn van een misverstand,’ on met koelheid vervolgde hij: ‘Uw aanzoek vereert mij, en mijne dochter, mijnheer Van Nerekool. Het komt mij evenwel

zeer onverwacht; zoodat ik eenigen tijd noodig zal hebben, om over die aangelegenheid, die het geluk van mijn kind betreft, na te denken. Er is bovendien geen haast bij. Anna is nog zoo jong, te jong zelfs om aan een huwelijk te denken.'

'Gij beneemt mij dus niet alle hoop?' vroeg ik levendig, terwijl ik zijn hand greep.

'Hij keek mij met een verbaasden blik aan.

'Ik beloof niets, volstrekt niets, mijnheer Van Nere kool,' sprak hij ontwijkend. 'Anna kan nog gerust een jaar, wellicht twee wachten, alvorens aan een verbintenis voor haar leven te denken. En die dan leeft, die dan zorgt, nietwaar? Intusschen...'

'Hier haperde hij.

'Intusschen?...' vroeg ik schier ademloos.

'Intusschen zult gij wel doen,' ging hij hardvochtig voort, 'met uwe bezoeken op het residentiehuis te staken. Gij zult toch een braaf meisje niet in opspraak willen brengen. Ik reken er dan ook op, u niet anders dan bij officiële receptie's ten mijnent te zien!'

'Willem, dat was duidelijk, nietwaar? Ik was afgewezen.'

Verstork keek zijn vriend met deelneming aan.

'Ik had zoo'n voorgevoel van het leed, dat gij te gemoet gingt,' zei hij. 'Herinner u maar, hoedanig ik verleden week uwe mededeelingen opnam.'

'Ja, gij zoudt mij heden vertellen, waarom....'

'Zeg, Karel, is dat nog wel noodig? Gij hebt, geloof ik, genoegzaam kunnen peilen, in welken familiekring gij terecht zoudt zijn gekomen, wanneer uw aanzoek ingewilligd ware geworden.'

'Maar Willem, Anna is....'

'Anna is het reinste en het liefste wezen, wat op het aardrijk kan aangetroffen worden. Anna is onschul-

dig aan alles, en de vraag rijst bij mij wel eens, hoe zoo eene heerlijke bloem in zoo'n midden heeft kunnen ontkiemen, heeft kunnen ontwikkelen? Maar.... laat dal meisje zijn, wat zij is; als gij met haar in het huwelijk zoudt treden, zou bet toch niet minder waar zijn, dat gij u gekluisterd zoudt vinden aan hare ouders, die de meest zelfzuchtige, de meest bedorvens wezens genoemd moeten worden, die in een fatsoenlijken kring plaats kunnen nemen. Arme vriend, wal, zoudt gij u in zoo eene omgeving rampzalig gevoelen. Zie, het was daarop, dat ik u had willen wijzen.'

Van Nerekool zuchtte diep en scheen in zijne gedachten verloren. Hij zal daar met het achterhoofd door de hand ondersteund; terwijl zijn oog als verdwaald hoog daarboven de openingen aanstaarde, die in de bladerenkruin van den Wariengienboom te ontwaren waren, en waardoor de maan, die hoog boven aan den hemel stond, hare stralen liet schijnen.

Verstork eerbiedigde dat stilzwijgen gedurende een poos. Daarop sprak hij:

'Kom, gij hebt uw hart lucht gegeven; ik heb u met een woord op de hoogte gebracht van hetgeen gij weten moest. Kom, ga thans vergetelheid in den slaap zoeken. Gij hebt heden een voor u ongewonen en dus vermoeienden rit afgelegd. Rust zal uw lichaam welkom zijn. Morgen wachten ons nog grootere vermoeienissen. Ik reken er op, dat ook die heilzaam zullen werken. Maar, willen wij tegen de inspanning van morgen bestand zijn, dan is slaap noodig. Kom!'

Van Nerekool zuchtte diep, maar antwoordde niet. Hij stond evenwel op, en volgde zijn vriend naar depassangrahan, waar zij de overigen reeds in diepe rust vonden, en zich dan ook naast hen op de baleh-baleh uitstrekten.

Eindnoten:

(99) De pijp uitkrabben, om zoo het noodlottige narcoticum machtig te worden (bladz. 256). De opiumpachters koopen dat uitkrabsel, hetwelk 'tahi madat' geheeten wordt, op, om hunne officiëele waar mede te vervalschen. Die vervalsching wordt bij art. 13 van het bij de vorige noot aangehaalde reglement met zware boete bedreigd. Hoe edelaardig, nietwaar? Den Javaan tegen vervalschte vergiftiging te beschermen! Er dient bij verteld te worden, dat die vervalsching te zeer de onvervalschte vergiftiging van het Staatsmonopolie zou benadeelen.

(99) De pijp uitkrabben, om zoo het noodlottige narcoticum machtig te worden (bladz. 256). De opiumpachters koopen dat uitkrabsel, hetwelk 'tahi madat' geheeten wordt, op, om hunne officiëele waar mede te vervalschen. Die vervalsching wordt bij art. 13 van het bij de vorige noot aangehaalde reglement met zware boete bedreigd. Hoe edelaardig, nietwaar? Den Javaan tegen vervalschte vergiftiging te beschermen! Er dient bij verteld te worden, dat die vervalsching te zeer de onvervalschte vergiftiging van het Staatsmonopolie zou benadeelen.

(100) Dagteekent roods van 1824 (bladz. 257). Dat besluit is van 3 December 1824 en te vinden in Ind. Stbl. N°. 44.

(101) Omdat men vreesde, dat de bevolking koffie zou stelen, om zich aan het amfioenschuiven te kunnen overgeven (bladz. 257). Zie BAUD'S *Proeve van eene geschiedenis van den handel en het verbruik van opium in Nederlandsch-Indië*, reeds in de aanteekening N°. 30 op bladz. 380 hiervoren aangehaald. Op bladz. 162 van het daar vermelde deel der Bijdragen staat woordelijk: 'De Preangerlanden werden van het pachtgebied uitgesloten en alle invoer van opium aldaar verboden. Dat stond in verband met de vrees voor sluikhandel in koffie. Verslaafden de inlanders zich aan het amfioenrooken, dan zouden zij, meende men, de Gouvernements koffie verknopen, om aan die neiging te kunnen voldoen.'

(102) Met vrede te Atjeh te decreteeren, die nog in de verste verte niet te bespeuren is (bladz. 259). Zie hieromtrent de hoofdartikelen in de Nederlandsche dagbladen: *Het Algemeen Handelsblad, De Amsterdammer, Het Vaderland* en zooveel anderen in de maand Juli 1885 geplubliceerd.

(103) En de Vertegenwoordiging nam die raming zonder blikken of blozen, zonder een woord van protest aan (bladz. 260). Voor l886 is die raming op ruim 21 millioen gebracht. Ook die zal aangenomen worden. Nederland heeft geld noolig. Het komt er niet op aan, uit welk riool dat geld door de Regeering met vuilviezen vinger gehaald wordt.[(1)]

(104) Lees de Indische dagbladen maar geregeld (bladz. 260). Alle verschenen artikelen op te sommen, is niet doenlijk. Maar de lezing van b.v. *Het Indische Vaderland* van 15 Januari en 8 Februari 1883, ook de *Locomotief* van 25 Juli en 1 Augustus van hetzelfde jaar kan ik aanbevelen.

(105) Elke regeling moet worden veroordeeld, die de strekking heeft, om door een vermeerderd debiet de rijzing van den pachtschat te verkrijgen (bladz. 261). Grenits kwam waarlijk beslagen op het ijs, want de minister van Koloniën ROCHUSSEN verkondigde in nagenoeg dezelfde bewoordingen dezelfde stelling in zijne missive aan de Ind. Regeering dd. 3 Mei 1858. Hoe die waarlijk verheven grondstelling nagekomen is en wordt, leert de noot 103 hierboven.

(106) Door een minister van Koloniën tot een belastingheffingsstelsel verheven is (bladz. 261). Zie de Inlichtingen van den Min. v. K. SPRENGER VAN EIJK, aan de Tweede Kamer aangebodenbij zijne geleidende missive dd. 24 September 1884 N° 1.

(107) Dan wordt hij beboet (bladz. 261). Ziet ook over het bezit en verkoop van opium door apothekers in Ned. Indië de Ordonnantie dd. 8 October 1872 (Ind. Stbl. N°. 170).

(108) Stipt en onwrikbaar hun plicht zullen doen (bladz. 265). Ja, dat zullen zij! Maar hoe wordt hun gedrag door de Regeering gewaardeerd? In de Kamerzitting van 11 November 1885 permitteerde de Min. v. K. SPRENGER VAN EIJK zich de persiflage: '*zij pruttelen wel, maar dat is niet gevaarlijk*. Rechtmatige klachten inbrengen wordt in den mond van die Excellentie pruttelen geheeten, en daaraan wordt eerst aandacht geschonken, als het gevaarlijk wordt.

(109) Atapoepoe of Tomini-baai (bladz. 265). Eerstgenoemde is eene kleine kampong op de noordkust van het eiland Timor, vlak bij de Portugeesche grens gelegen. De Tomini-baai is een groote inham, welke de Moluksche zee in Noord-Oost Celebes vormt.

(110) Advokaat Winckel (bladz. 266) Deze rechtsgeleerde, die redacteur van een der Indische bladen was, werd in 1873 wegens eenige ondoordachte woorden over den toenmaligen Gouverneur-Generaal met betrekking tot den Atjeh-oorlog zonder vorm van proces uit Nederlandsch Indië verbannen.

(111) Oscula qui sumpsit, si non et coetera sumpsit.
Haec quoque quae datae sunt perdere dignus erat! (267)
Beteekent, vrij vertaald: hij, die een kus verwerft, en het overige niet weet te veroveren, is waard dat hij datgene verliest, wat hij reeds erlangd had.

(1) Onder het afdrukken werd zij door Eerde en Tweede Kamer aangenomen. Door de Eerste werd de Min. v. Kol. zelf geprezèn voor zijn financieel beleid. Hoerah voor ds Nederlandsche Vertegenwoordiging!

XVII.
In den Djoerang Pringapoes.

‘Toeaan!... Toeaaan!... Toeaaaan!’

Zoo weerklonk het weinige uren later in den passangrahan, waar onze vriendin te snurken lagen.

Och, de slaap had zich ook over Karel Van Nerekool erbarmd. Het had wel lang geduurd. Vele malen, ja ontelbare malen had hij zich op de baleh-baleh heen en weer gewenteld, en dal bamboegevaarte zoodanig doen zuchten en kraken, dat èn aan Leendert Grashuis èn aan August Van Beneden, de nevenslaaplieden van den rampzaligen verliefde, nog al een enkele maal een toornige uitroep ontlokt was van:

‘Lig toch niet zoo te schudden en te wiegelen. Het is om zeeziek te worden!’

Of wel van:

‘Wat is de rechterlijke macht, in strijd met hare tradities, buitengewoon onrustig van nacht!’

‘Ik geloof, dat haar de muskieten kwellen!’

‘Of een boos geweten!’

‘Of een blauwe scheen!’

Maar Karel was Goddank! eindelijk ingeslapen. Het was evenwel slechts voor korten tijd.

‘Toeaaan!... Toeaaaan!’...

Zoo liet zich de stem van straks andermaal hooren.

Het was Verstork's bediende, die zich door den kedjineman van de gardoe had laten wekken, en die thans op zijne beurt zijn heer wekte. Maar hij deed dat met den voorzichtigen eerbied, dien ieder ervaren Javaan in dergelijke omstandigheid betracht. Hij wist toch bij ervaring, dat de blanken uiterst nurksch zijn, wanneer zij plotseling uit een weldadigen slaap ontijdig opgewekt worden. Bij zulke gelegenheid hield hij zich liefst op een betamelijken afstand; want eene oorvijg van den slaapdronken toean was gauw opgeloopen. Niet, dat Verstork zoo bizonder vlug met de gevreesde handbeweging was; integendeel, hij was bekend onder de inlandsche bevolking voor zijne zachtaardigheid; maar... in zoo'n verbijsterden toestand is een klap gauw opgeloopen, en het was maar beter zich buiten bereik te houden. Zoo dacht de gedienstige geest.

'Toeaaan!... Toeaaaan!...' liet zich andermaal het gedempte maar langgerekte geroep vernemen.

Maar Verstork hoorde niet.

'Toeaaan!... Kandjeng toeaaaan!'...

Geen woord.

De bediende trad de baleh-baleh nader. Bij zijn heer gekomen, herhaalde hij evenwel thans nog meer gedempt en gerekt:

'Toeaaan!... Toeaaaan!...'

Verstork verroerde geen vin. Alleen Van Nerekool werd eenigermate onrustig.

Toen sloeg de bediende onvoelbaar zacht aan het voeteneind de sprei op, die zijn heer toedekte. Bij de vierbekkige palita,[(112)] die met een kettinkje aan een der daksparren van het gebouwtje bengelde, kon hij genoegzaam rondkijken. Toen hij een der voeten van Verstork ontbloot had, begon hij diens grooten teen te krieuwelen.

'Toeaaan!... Toeaaaan!...' herhaalde hij op lang ge-

rekten toon en zeer zacht, alsof hij door de deemoedigheid van zijn stem vergeving verzocht voor de stoutmoedigheid zijner daad. Die aanraking van den toon van den Kandjeng toean had op dezen de gewenschte uitwerking. Verstork vloog verschrikt overeind.

'Siapa itoe?' (wie is dat?) kreet hij uit, en betastte zijn voet met een angst, alsof hij eene slang gevoeld had.

En inderdaad de kille lederachtige huid van eene Javanen-hand leidt er toe, om zich vooral in slaapdronkenheid dienaangaande te vergissen.

'Siapa itoe?' riep hij andermaal.

'Saja, Kandjeng toean!' (ik, hooge heer!) klonk het uit den verst verwijderden hoek van den passangrahan vlak bij de deur.

De gedienstige had zich uit instinkt met één sprongetje buiten het bereik van den blanken man gesteld.

'Maoe apa?' (wat wil je) vroeg de controleur in zijne slaapdronkenheid woedend.

'Soeda poekoel ampat, Kandjeng toean! Orang dessa soeda bangoon.' (het is reeds vier uur en de dessabewoners zijn al op).

'Zoooo!' was het langgerekte antwoord van den controleur, die zijne nachtrust wel wat kort vond.

Wie weet welk dwaas antwoord hij in zijne nog voortdurende verbijstering zou gegeven hebben; maar August Van Beneden, die naast hem sliep, was door dat, toeaaan! toeaaan! van den bediende ook gewekt geworden. Deze vloog nu overeind en maakte 'overal', zooals de resident Van Gulpendam zich uitgedrukt zou hebben.

'Op, jongens, op!' riep hij, terwijl hij met zulke heftige bewegingen van de baleh-baleh afschoof, dat dit meubel schudde en kraakte, alsof het door eene aardbeving heen en weer bewogen werd.

‘Wat is er?.... Wat is er?’ riepen verscheidene stemmen ontsteld.

De amokh-partij van don vorigen avond was hen nog niet uit het bloed.

‘Wat is er?... Wat is er?’

‘Wat er is?... Niets! Maar gijlieden moet opstaan. Het is reeds vier uren. Het dessavolk staat reeds gereed voor de jacht!’

De jacht!... Dat woord hielp. Het was immers om op jacht te gaan, dat men uitgetogen was.

In een ommezien waren de jagers op de been, gekleed, gewasschen, gekamd, geschuierd.... zooals dat onder dergelijke omstandigheden in de binnenlanden van Java plaats kan hebben, wanneer Europeanen in eene passangrahan overnacht hebben. Er was slechts één waschtoestel aanwezig en daarvan was de kom niet meer dan een scherf. Hoe zich de jagers behielpen? Bij hun ongeduld om klaar te zijn, waren er, die de methode van den soldaat te velde, die ook niet altijd Sèvres of zelfs maar Delftsch aardenwerk ten zijnen dienste heeft, volgden door een flinken teug water in den mond te nemen, dat in de saamgehouden handen te spuiten, en zich daarmee hot aangezicht te verfrisschen.

Het middel was uiterst praktisch en werd waarschijnlijk ook door Diogenes van Sinope, den Griekschen wijsgeer, gebezigd, die zoo'n afkeer van omslag had.

Maar eindelijk was de jagers-bent klaar; zelfs Van Nerekool, die verstrooiing voor zijne smart in lichamelijke vermoeienis ging zoeken.

Toen de vrienden naar buiten stapten, zagen zij de geheele mannelijke bevolking op de aloon-aloon neergehurkt zitten; terwijl een ieder zich tegen de morgenlucht met zijn sarong trachtte te dekken, door dat kleedingstuk zoo hoog mogelijk over de schouders heen te trek-

ken. Allen hadden hunne lansen medegebracht, die zij als boomstaken rechtop hielden, en allen hadden eene vreeselijke groote ratel ter hand, niet ongelijk aan het instrument, waarmede de nachtwachts in sommige gedeelten van het vaderland, voorheen de vreedzame bewoners den slaap uit de oogen dreven, onder voorwendsel over hunne rust te waken. De maan schoot hare stralen onder den Wariengienboom, dien de lezers wel kennen, en verlichtte dat heir van menschehjke wezens, die evenwel, zooals zij daar neergehurkt zaten, uiterst veel van apen hadden, en aan Darwins stelling eigenaardig veel kracht bijzett'en.

'Zijn allen tegenwoordig, loerah?' vroeg Verstork aan het dessahoofd.

'Engèh, Kandjeng!' was het antwoord van dezen.

'Zijn zij reeds afgedeeld?'

'Engèh, Kandjeng toean!'

'Welnu laat dan het eene gedeelte de djagoengvelden der dessa omtrekken. Het tweede gedeelte moet zich langs den westkant over den nok van den Djoerang Pringapoes verspreiden, terwijl het derde gedeelte het ravijn intrekt.'

'Engèh, Kandjang toean!... tapeh...' (maar)

'Tapeh wat?' vroeg de kontroleur de aarzeling van het dessahoofd opmerkende.

'Zullen de tjellengs niet langs den oostkant van den djoerang ontsnappen?'

'Heeft de loerah dan niet gehoerd, dat de menschen van Banjoe Pahit dien kant en ook nog een gedeelte van den westkant zullen bewaken? Welnu, dat is dan nu duidelijk begrepen. Wij gaan dadelijk te paard stijgen, en zullen het boveneinde van den djoerang bezetten, waar alle varkens, wanneer de beweging goed zal zijn uitgevoerd, voorbij moeten komen. Luister nu goed, loerah.'

‘Engèh, Kandjeng toean.’

‘Wanneer wij het bovonuiteinde van het ravijn bereikt zullen hebben, zullen wij een schol lossen.’

‘Zullen wij dat hier beneden hoeren, heer?’

‘Drommels, ja! Dat is wat ver, loerah! Weet ge wat? Wij zullen nu afrijden, en wanneer de dag is aangebroken, maar goed aangebroken, evenwel nog voor dat de zon op is, laat dan de drijvers, die de djagoengvelden omgeven hebben, de drijfjacht beginnen. Zorg evenwel dat de weg naar het ravijn voor de tjellengs vrij blijft.’

‘Engèh, Kandjeng toean!’ was het onveranderlijke antwoord van den eerbiedvollen loerah.

Met stille trom trokken de drijf jagers naar hunne posten, terwijl de ruiters den weg naar Banjoe Pahit, insloegen.

Het was nog donker, zoodat stapvoets gereden moest worden, hetgeen onder die omstandigheden te eerder geboden werd, daar de weg aanvankelijk door natte sawahs slingerde, en niet zeer breed was; zoodat eene geringe afwijking tot een onaangenaam modderbad aanleiding kon geven. Aan de oosterkim begon zich evenwel eene lichtstreep te ontwikkelen, eerst schier onmerkbaar als een zwak lichtverschijnsel, dat bij den horizon waargenomen werd. Die streep werd langzamerhand broeder, toekende zich vurig op de overigens donkere lucht af, en deed reeds de sterren, die in het zenith nog prachvol glinsterden, in hare nabijheid verbleeken.

De weg slingerde opwaarts, want Banjoe Pahit lag veel hooger dan Kaligaweh, dat eigenlijk tot de strandvlakte behoorde. Lustig reed men er op los, terwijl de dagende streep al breeder en breeder werd, en de ruiters hunne schaduwen - hoewel zwak nog maar -. konden opmerken, die door het rijzende licht veroorzaakt werden. Naarmate de dag vorderde, kon men de

paarden den teugel meer vieren, die dan ook weldra in stevigen draf voortstoven bij het instinktinatige bewustzijn, hetwelk zij bezaten, zij naar den kant van den stal heenijlden.

Eindelijk waren zij het boveneinde van het ravijn genaderd. Daar stegen zij van de paarden, die door een paar Javanen van de drijfjagers van Banjoe Pahit, die men reeds ontmoet had, en waarbij zich ook Mokesuep aangesloten had, overgenomen en naar huis geleid werden. Het was nog niet geheel dag. In het westen zag de lucht er nog donkerblauw uit. Maar in het oosten tooide zij zich met de gulden kleuren van den dageraad, die aankondigde, dat de dagvorstin nabij was. In de struiken en boomen, die het ravijn tooiden en tot eene ware wildernis maakten, kweelden en floten eene menigte vogels, die zoo hun lofgezang den Schepper brachten. De bladeren, de takken, de twijgen, de bloemen, de grassprieten, alles was met die uiterst fijne dauwdropjes overdekt, die in dien stond dan alles, als met een zilverwaas overtogen, doen uitzien.

Een oogenblik stonden onze vrienden dat heerlijke schouwspel, dat het nog prachtiger van een zonsopgang voorafgaat, te genieten, toen plotseling heel in de verte een vreeselijk leven ontwaard werd.

‘O, dat zullen onze drijvers zijn, die hun spektakel beginnen,’ zei de controleur.

En inderdaad, daar ginds werden de ratels geroerd, werd op stukken bamboe geklopt, werd gegild en geschreeuwd, op eene wijze, die alles in de natuur, die trouwens in dezen plechtigen stond zoo stil mogelijk was, overstemde. Dat geluid, dat eerst heel verwijderd zich liet hooren, maar langzamerhand naderde, was zoo opwekkend, dat zelfs Van Nerekool, zijne smart vergetende, zijne buks met bevende hand omklemde, en vol ongeduld

op en neer trippelde. Er waren ettelijke van het gezelschap, die hun wapen reeds in den aanslag hadden, gereed om te schieten.

‘Wij hebben nog tijd’ sprak Verstork bedarend. ‘Houdt u rustig, anders gebeuren er nog ongelukken met die vuurwapenen.’

‘Zijn wij hier goed geposteerd?’ vroeg Grashuis.

‘Wij staan wel wat op elkaêr,’ meende Van Beneden.

‘Wij zullen den ingang van het ravijn nog wat in dringen,’ zei de controleur.

Men schreed een vijftigtal passen voorwaarts, langs een vrij steil voetpad, dat te midden van struikgewas en rotsblokken naar beneden slingerde, terwijl vlak naast dat pad, de beek Banjoe Pahit hare afdaling in het ravijn langs hare rotsachtige bedding begon, om van trap tot trap naar beneden te stroomen, om hier een fraai bekken te vormen, waarin het helden bergwater tot de kleinste bizonderheden op den bodem liet ontwaren, om daar schuimend en klotsend een waterval of een stortvloed te vormen, om elders tusschen rotsblokken en onder struiken geheimzinnig te verdwijnen, en daar ginds klaterend en vrolijk weer te voorschijn te treden en het dartele spel te hervatten.

Woest was de natuur hier, woest en wild. Toch bekoorde zij door hare schilderachtigheid het oog. Toen men nagenoeg een derde gedeelte van de helling afgedaald was, weken de rotswanden, die tot nu den ingang nauw omsloten en tot eene spleet vervormd hadden, trechtervormig achteruit, terwijl zij statig en fier omhoog rezen.

Zoowel op den bodem van het ravijn, als langs die steile wanden, waren de sporen zichtbaar, dat het niet altijd zoo veilig in die kloof was. De dooreen geworpen rotsblokken, de akelig verwrongen boomstammen, wier

bulten, knoesten en uitwassen nog verdord gras en verdroogde takken torschten, de glad uitgeschuurde strepen in de rotslagen verkondigden genoegzaam, dat, wanneer de noordwestenwind 's hemels sluizen ontsloot, en de ‘bandjir’ (watervloed) zijne krachten ontketende, de Banjoe Pahit hier in woeste golven, ia driftige stroomen en tegenstroomingen, in weeselijke kolken hoste, klotste en woelde, huilde en loeide, en dat bet dan niet geraden was, zich in dit zoo diepe ravijn te bevinden.

Terwijl onze jagers een blik aan die woeste omgeving wijdden, kwam het spektakel der drijfjagers al nader en nader, hoewel het nog zeer verwijderd mocht heeten. Geen enkel opgejaagd stuk wild had zich nog vertoond.

‘Dat 's verwonderlijk,’ sprak August van Beneden, ‘ik dacht dat wij dadelijk aan het schieten zouden kunnen gaan. Kunnen ons de tjellengs, als zij in dit ravijn zitten, niet langs een omweg ontkomen?’

‘Neen,’ antwoordde Verstork. ‘De Djoerang Pringapoes heeft overal schier loodrechte wanden, waartegen zelfs wilde varkens moeielijk op kunnen. Slechts op een paar plaatsen zijn die wanden minder steil en derhalve beklimbaar. Wanneer de loerahs van Banjoe Pahit en van Kaligaweh mijne aanwijzingen goed gevolgd hebben, dan zijn die punten behoorlijk bezet, zoodat ontsnappen niet wel mogelijk is. Van de benedenzijde drijven de dessabewoners met hunne geraasmakende ratels de varkens naar het ravijn toe, die er te eerder een toevlucht in zoeken zullen, daar dit hunne natuurlijke verblijfplaats is.’

‘Jawel, maar dan zullen zij zich daarin schuilhouden, en hier is wel plaats om kiekeboe te spelen,’ meende Van Rheijn, ‘en dan kunnen wij hier tot den dag des oordeels staan wachten.’

‘Dat zou kunnen gebeuren,’ antwoordde Verstork met

een glimlach, ‘wanneer de drijfjagers met hunne ratels het ravijn niet van den benedenkant binnendrongen, om het wild naar ons toe te jagen. Dat zult ge zoo straks wel zien. Hoor die kerels eens een spektakel maken! Het is of zij bezeten zijn!’

En inderdaad bij dergelijke gelegenheden, kan de Javaan, hoe kalm en flegmatiek in andere omstandigheden, ontzettend bedrijvig en rumoerig wezen. Hij gilt, hij schreeuwt, hij fluit, hij sist, hij kraait, roept en proest dan. Hij ratelt, hij slaat met alles, wat hij in de hand heeft, op alles wat hem voorkomt, op bamboestaken, op boomstammen, op steenen, die niet altijd onwelluidend klinken, op zijne krisschede; hij zou op den schedel van zijn buurman kloppen, als deze het niet belette. En dat alles om het meest mogelijke spektakel te maken, om daardoor hot wild, dat zoo heel mak niet is, vrees aan te jagen, en den kant uit te drijven, werwaarts men wenscht dat het vlucht.

‘Wij hebben nog eenige passen te doen,’ ging Verstork voort, ‘dan komen wij aan den Djoerang Ketjiel, waar eene kleine beek de Karang Aleh zich in de Banjoe Pahit stort, en waar die te zamen door een vernauwing van de Pringapoes stroomen. Door dit vernauwde gedeelte, dat slechts een smalle spleet - kijk daar ziet gij den ingang ervan - en door loodrechte rotsmuren begrensd is, moet al het opgejaagde wild heen, om het bovengedeelte van het ravijn te bereiken en te ontsnappen.’

‘Drommels, dat ziet er niet heel prettig uit,’ zei Van Rheijn. ‘Het schijnt hier wol een voorspel van de verwoesting van het heelal.’

En waarlijk, de ravijnwanden, allen uit grauw lavatrachiet bestaande, torenden steil hemelhoog op, terwijl hier en daar een afgevallen brok in de helling was blij-

ven liggen, waarop wat teelaarde neergekomen was, en zoo een groen eilandje in die steenmassa schiep. De rotsblokken, die daar het terrein versperden, waren ontelbaar en reusachtig te noemen, terwijl vele wilde struiken, waaronder de Sembong, de Kemanden kerbo, en de Oering aring[113] en slingerplanten als de Oeweh lilin[114] met hare vinnige doornen ruim vertegenwoordigd waren. Ettelijke knoestige stammen van den Djatie doerie[115] en van den Siwallan[116] staken hier en daar hunne schrale kruinen omhoog, en vermeerderden, door dat zij tot steunpunten dienden voor de ontwortelde boomen, die de bergstroom bij bandjir er tegen en tusschen door gesleurd had, de moeielijkheden van dat terrein.

'Nu moeten wij mis verdeelen, vrienden,' sprak Verstork. 'Ziet, ik zal hier met Van Nerekool en den wedono vlak tegenover die spleet post vatten. Gaat gij Leendert met August boven op die rots, die daar rechts ter zijde staat. Gij Theodoor en Fritz daar op die afgebrokkelde massa, die tegen de wandhelling ligt. Van die punten kunt gij den ingang met uw vuur bestrijken, en... zijt gij inderdaad zulke goede schutters, als gij wel eens voorgeeft, dan kan geen enkele tjelling den dood ontkomen. Maar, haast u; want hoort het spektakel eens naderen.'

En inderdaad het gegil der drijvers werd al meer en meer duidelijk. Hun geklep en geratel werd oorverdoovend. Het was een leven, hetwelk naderde, alsof alle duivels der hel losgebroken waren.

Grenits had geen aangenaam gezicht gezet, toen hem Mokesuep als makker aangewezen was. Het was hem evenwel niet gegund, om zich eenige aanmerking over die samenkoppeling met dien hem niet sympathieken persoon te veroorloven; want het was tijd, dat de jagers

zich naar de hun aangewezen punten begaven, die met uitstekende kennis èn van het wild, dat in aantocht was, èn van het terrein, waarop men zich bewoog, gekozen waren. De schutters toch konden elkander duidelijk ontwaren, zoodat geen gevaar bestond, dat zij ongelukken konden aanrichten; terwijl de uitgang van het smalle rotsdéfilé voor allen zichtbaar was, en zij op de verhevenheden, waarop zij stonden, voor een aanval der dieren met hunne slagtanden, tamelijk gevrijwaard waren.

Maar... men tuurde, tuurde... en, hoewel de zool van dien uitgang slechts met eenige dwergachtige struiken, te klein om een varken te kunnen maskeeren, en met nog korter gras bedekt was, werd van het wild niets bespeurd. Die oogenblikken van spanning duurden vrij lang voor de ongeduldige Europeanen, die het onontbeerlijke flegma der Inlanders bij zoo eene jacht niet bezaten. De wedono stond daar kalm en bedaard aan een standbeeld gelijk.

'Ik zie niets komen!' riep August Van Beneden den controleur toe, waarbij hij de handen als een scheepsroeper aan den mond had gebracht. 'Ik geloof, dat de dessaluidjes het zich zeer gemakkelijk hebben gemaakt, en het wild ter zijde hebben laten ontsnappen.'

'Mij dunkt ook, dat, het ravijn onbevolkt is.' meende Van Nerekool, wien het lange wachten nog onaangenamer viel dan de anderen.

Verstork vertolkte het vermoeden van Van Beneden aan den wedono, die naast hem met het geweer in de hand stond, en vroeg hem, of zoo iets mogelijk was?

'Bolèh..., tapeh... brangkali tida, kandjeng toean!' (Het kan... maar... misschien is het zoo niet geschied.) was het bedachtzame antwoord van het distriktshoofd.

Men wachtte... wachtte... Het geraas der drijfjagers naderde al meer en meer, en werd duidelijker en duide-

lijker. Als dat nog zoo eenige minuten duurde, dan zou het ontwijfelbaar blijken, dat het ravijn leeg was, en het wild gevlogen; want dan zouden dr dessabewoners tot bij de kloof genaderd zijn.

Verstork stond te trappelen van ongeduld. De kwinkslagen, die de jagers elkander toeriepen, maakten hem kregelig; hoewel zij volstrekt van geene onwelwillendheid getuigden. Alleen Mokesuep, zijne geaardheid getrouw, kon niet nalaten eene hatelijkheid met teemerige stem uit te roepen.

'Wij zullen niet vet worden van het varkensvleesch, dat wij schieten zullen, controleur!'

'Hou je mond, akelige Muizenkop,' beet hem Frits Grenits toe. 'Moet jij altijd hatelijkheden debiteeren?'

'Het is wat moois!' pruttelde Muizenkop. 'Ik sta mij hier te vervelen.... Men inviteert de menschen niet op eene varkensjacht, als er geene varkens zijn.'

'O, er zullen wel tjellengs geweest zijn, wees daar zeker van; maar kan Verstork het helpen, als de drijvers ze hebben laten ontsnappen?'

'Het zou....'

Pang!... pang!... pang! barstte het geweervuur los, en brak de hatelijkheden van den fiscalen ambtenaar af. Het waren Verstork, Van Nerekool en de wedono, die vlak voor den ingang der kloof geposteerd waren, een dwarrelenden grauwen hoop met snelheid hadden zien naderen, hunne geweren vlug aan de schouders gebracht en vuur gegeven hadden. Voor de overige jagers was nog niets te ontwaren. Hut geklep, het geratel en het gegil der drijvers verdubbelde als het ware bij het vernemen der schoten, en overstemde ieder ander geluid. Daaronder had men het geknor en het gegrom der aankomende bende moeten hoeren, en zou daardoor reeds lang een einde aan de onzekerheid omtrent de uitkomst der jacht gemaakt zijn.

Bij het losbranden der drie geweerschoten waren de drie voorste tjellengs, drie mannetjes, waarvan een kolossaal groote, getroffen, en stortten neder. Dat deed de geheele aanstormende bende feitelijk stilstaan, omdat de gekwetsten, die erbarmelijk schreeuwden, spartelden en verwoed de naderenden beten en met hunne slagtanden raakten, den nauwen doorgang gedeeltelijk versperden. Dat was slechts eene korte verpoozing, want de drijvers naderden met hun ontzettend spektakel al meer en meer, en joegen de angstige bende voort. Een oogenblik snoven de voorsten de lucht op, en stormden daarop over de lichamen der gevallenen voorwaarts. Maar èn het drietal, dat het eerst vuur gegeven en de achterlaadgeweren herladen had, èn de rechts en links geplaatste schutters, die nu ook het wild begonnen in het oog te krijgen, heropenden het vuur, en joegen hunne kogels in den dichten drom, waarin schier geen enkel schot verloren ging. Ontzettend was het tooneel van verwarring, dat nu volgde. Akelig steenend vielen de getroffenen omver of deden nog eenige passen om elders neer te storten.

De achterop dringenden beten en sloegen verwoed om zich heen om vrij baan te maken. Moeders verdedigden grimmig hare kleinen, en waren niet het minst verbitterd tegen de gevallenen, die den weg versperden en hunne pijnlijke ledematen met al de verwoedheid hunner geaardheid verdedigden. En in dat gruwzame kluwen drongen voortdurend de kegels der zeven schutters! Schot op schot weerklonk, dat steeds de voorsten velde en den slagboom in die nauwe engte nog onoverkomelijker maakte.

Dat duurde zoo een drietal minuten ongeveer, dat steeds de achter opdringende tjellengs de voorste voorwaarts duwden, waarbij die onder de wisse schoten

der uitmuntende vuurwapenen in niet onervaren handen, noodlottig getroffen werden.

'Is er geen gevaar, dat wij de drijvers raken kunnen?' vroeg Van Nerekool aan Verstork.

'Volstrekt niet,' antwoordde deze, 'wanneer zij zich stipt aan de instructies houden, die ik de hoofden gegeven heb. De kloof maakt iets verder een elleboog, zoodat alle onze projektielen, die niet raken of door het lichaam van zoo'n tjelleng heengaan, in den rotswand een ondoordringbaren kogelvanger aantreffen. Hoort.... de drijvers hebben volgens afspraak hun geraas reeds eenigszins gestaakt. Dat zal weldra geheel ophouden; want ook zij zijn beducht om naderbij te komen, en zoo aan het gevaar, van door een verloren kogel getroffen te worden, bloot te staan.'

Inmiddels was het vuur onafgebroken met hetzelfde noodlottig gevolg voortgezet. Steeds poogde de grommige bent voorwaarts te dringen om uit die rampvolle engte te geraken, steeds velden de kogels de voorsten neder en werd daardoor de verwarring ten toppunt gevoerd. Eindelijk, na een poos in de grootste radeloosheid rondgekrioeld te hebben, waarbij het geweervuur nieuwe offers maakte, maakten de overblijvenden, die niet veel meer waren, en door een groot zwartachtig varken geleid werden, bij het plotseling zwijgen der ratels achter hen rechtsomkeert, en stormden het ravijn weer in, waaruit zij getracht hadden te ontvluchten.

Eindnoten:

(112) Vierbekkige palita (bladz 274). In het meerendeel der dessa's van Java's binnenlanden, waar de petroleum-verlichting nog niet is doorgedrongen, wordt een soort bak van ijzer met drie of vier tuitjes in de hoeken, waarin een pitje ligt, tot lamp gebezigd.

(113) Sembong, Kemanden Kerbo en Oering aring (bladz. 284) zijn heestergewassen, die op Java veel op berghellingen op steenachtigen bodem aan getroffen worden. Zij behooren tot de Compositeeën. De eerstbedoelde wordt Conyza balsamifera genoemd. De bladeren, vooral de jonge spruiten zijn zeer welriekend. De Kemanden Karbo heet: C. macropbyllis en de derde genoemde: Eclypta erecta.

(114) Oeweh lilin (bladz. 284) behoort tot de rottansoorten en heet Calamus melanoloma.

(115) Djatie doerie (bladz. 284) Dit is eene variëteit van gedoornde Tectona Grandis, die evenwel op trachiet-brecciën uitstekend groeit.

(116) Siwallan (bladz. 284) is de Javaansche naam van een dwergpalm, die niet hooger wordt dan 20 voet. Hij wordt door de geleerden Borassus flabelliformis geheeten.

XVIII.
De onschuld ten val.

‘Hoerah!’ riep Mokesuep. ‘De vijand vlucht!’

Innerlijk had dien held het hart in de borstkas geklopt. Hij had toch gevreesd, dat de tjellengs doorgebroken zouden hebben, ja, dan ware een gevecht met de sabelbajonet niet onmogelijk geweest. Angstig had hij toch reeds uitgekeken naar een goed heenkomen tegen den steilen rotswand op. Waren er projektielen geweest, die het wild niet getroffen hadden, dan was dat zijne bevende hand te wijten. Eenige zijner kogels waren zelfs over den rotswand, die de kloof begrensde, heengevlogen; maar hadden gelukkig niemand der daarachter opgestelde Javanen gedeerd. Het eigenaardig fluiten der projektielen uit zijne buks had dezen evenwel beducht gemaakt; vandaar dan ook dat zij wel wat te vroeg de drijfjacht gestaakt hadden.

‘Roep jij hoerah?’ vroeg Grenits vertoornd. ‘Ik geloof, dat jij niet in de wieg gelegd werd om een Nimrod te worden.’

‘Het is beter zoo...’ stamelde de lafaard, wiens lippen nog bleek van angst waren.

‘Maar het overschot der bende ontsnapt ons,’ kreet Grenits. ‘Kom, vooruit! Zij vluchten, wij moeten hen

achterna! Geen enkele mag ons ontsnappen. Jongens, vooruit! vooruit!'

Ook de andere jongelieden hadden zich teleurgesteld gevoeld bij dien afloop. Op den kreet van Theodoor Grenits stoven allen vooruit met het geweer in de hand de kloof in. Mokesuep evenwel bleef bedachtzaam achter. Wel poogde de wedono hem mee te troonen met een aanmoedigend: 'lakas toean!' (vlug mijnheer) maar de held maakte een afwijzend gebaar, en bleef zijne makkers nakijken, totdat hij ze uit het oog verloren had. Toen wierp hij het geweer met den bandelier over den schouder, en sloeg het pad naar Banjoe Pahit in, terwijl hij mompelde:

'Het zou wat moois zijn, als ik met zulk vuil gedierte handgemeen werd! Neen, ik wil zien of ik niet een wit voetje bij de vrouw van den kok van Verstork kan krijgen. Een aardig bekje!... dat vrouwtje!... Een slimmert, die controleur!... Als ik hem eens onder zijn duiven kon schieten!...'

Terwijl hij, zoo in zich zelven pratende, voortstapte, had hij den boveningang van den Djoerang Pringapoes bereikt, en had toen een ruim vergezicht over de terrasgewijs oploopende sawahvelden, die met hunne bevloeide oppervlakten als zoovele spiegels in de zon glinsterden. Het was nog niet laat, ternauwernood half acht. Hij keek rondom zich, niet om de fraaie natuur te bewonderen. Voor zoo iets had zoo'n wezen weinig gevoel. Neen, nij tuurde rondom zich met een gevoel van angst over de eenzaamheid, waarin hij zich na al het spektakel van straks bevond. O, hij hoorde nog wel geschreeuw en gegil in de verte, waartusschen zich geweerschoten mengden; maar dat verwijderde zich al meer en meer in de diepte van het ravijn, en het was eene betrekkelijke stilte, die thans rondom hem heerschte. Hij keek uit met een gemengd gevoel van verlangen, om toch een menschelijk we-

zen te ontwaren, en van angst, dat hij inlanders ontmoeten kon. Hij had toch zooveel van ‘ketjoe's’ (roovers) gehoord, die wel eens de binnenlanden van sommige streken van Java onveilig maakten. Ieder ander zou vertrouwen in het geweer gesteld hebben, dat hij over den schouder droeg; maar daartoe was hij van te laf hurtigen aard.

Hij stapte bedachtzaam voort. Eenigszins verwijderd van hem, doch bij den voetrand eener heuvelenrij, die noordwaarts van hem gelegen was, maar zich nog bij het bergstelsel, dat den Djoerang Pringapoes vormde, aansloot, bespeurde hij eene eenzaam staande hut, die in de struiken der wildernis, welke zich tot daar uitstrekte, verscholen lag, en, in welker nabijheid een paar buffels langs het pad liepen te grazen. Hij zag nog verder rondom zich, en ziet, daar... op het pad, hetwelk uit het noordwesten kwam, en zich over de dijkjes der rijstvelden slingerde, zag hij iemand aankomen, die scheen zich naar de hut te begeven. Hij keek scherp uit. Het was een vrouwelijk wezen, dat was buiten kijf. Dat stelde hem gerust. Tegenover eene vrouw, en dan nog wel tegenover eene Javaansche, voelde hij zich dapper. Hij zou haar inwachten, naar omstandigheden een gesprek met haar aanknoopen en dan zoo gezamenlijk naar Banjoe Pahit gaan.

De naderende werd al meer en meer duidelijk, te midden der sawah's, waarboven hare omtrekken zich scherp voordeden en in de watervlakten afspiegelden.

‘Drommels, wat eene mooie meid!’ mompelde hij verrukt, na een poos uitgekeken te hebben. ‘Des te beter, met zoo'n lief kind zal het eene zeer aangename wandeling zijn.’

Hij verrekende zich evenwel. Niet ver van de hut sloeg het meisje, want dat was het, een zijpad in, hetwelk in zuidoostelijke richting langs de sawah-terrassen

afdaalde en naar Kaligaweh scheen te voeren. Dat stelde hem teleur, en hij was op het punt om het lieve kind toe te roepen, toen een Javaan plotseling uit de hut trad en het meisje wenkte.

‘Drommels,’ prevelde Mokesuep, ‘dat is Singomengolo, de opiumspion. Wat komt die hier doen?’

Hij verstopte zich dadelijk achter eenige struiken, die langs den weg stonden.

Inderdaad, het was Singomengolo, de ellendeling, die wij des avonds te voren Kaligaweh hebben zien verlaten, om zich naar de eenzaam gelegen hut te begeven. Nogmaals wenkte hij, en riep, toen dat gebaar onopgemerkt bleef:

‘Dalima!’

Heb vrouwelijke wezen keerde zich om en werkelijk het was de lieve kleine baboe van de familie Van Gulpendam. Zij stond een oogenblik stil, hoewel hare wezenstrekken onverholen angst uitdrukten, bij het ontwaren van den opiumjager, die haar niet onbekend was. Maar dat stilstaan duurde slechts een oogenblik; want dadelijk daarop wilde zij met rappen voet voortmaken.

‘Dalima!’ klonk het andermaal. ‘Waarheen gaat gij?’

‘Naar Kaligaweh,’ antwoordde het meisje gejaagd.

‘Kom eens hier,’ riep haar Singomengolo toe.

‘Ik heb geen tijd, ik moet naar mijn vader,’ riep zij terug, terwijl zij voortijlde.

‘Kom toch hier. Er is iets met uw vader gebeurd.’

‘Wat? Ja, ik weet het. Men heeft mij verteld, dat hij ziek is. Daarom heb ik zoo'n haast.’

‘Neen, uw vader is niet ziek. Het is veel erger.’

Het meisje stond eensklaps stil.

‘Erger dan ziek?’ vroeg zij. ‘Is hij dood?’

‘Neen... veel erger.’

‘Bij Allah! wat is er dan?’

‘Kom hier, dan zal ik het vertellen. Het zijn zaken, die men zoo niet uitschreeuwen kan.’

Dalima trad nader. Zij kwam de struiken, waarachter Mokesuep verscholen zat, rakelings voorbij. Zij was zoo als gewoonlijk netjes gekleed, droeg een gebloemde sarong om het middel, was verder met een baadje van licht rooskleurig katoen getooid, terwijl over haren schouder een ponceau mode zakdoek geslagen was, waaraan een bos sleutels, aan een der punten geknoopt, bengelde. In den weelderigen gitzwarten ‘kondeh’ (haarwrong) droeg zij eene dubbelde melattie bloem,[117] die daar te midden van dat ebbenzwart als een wit roosje prijkte. Haar lief gelaat vertoonde een zachten blos, - teweeggebracht door de morgenlucht, die, hoewel niet koud, toch frisch was, - welk inkarnaat zich heerlijk aan het zachte brons harer wangen paarde.

Geen dier bekoorlijkheden ontsnapte aan het ervaren oog van den verscholen fiscalen ambtenaar. Hij had werkelijk in sommige gevallen wel eenig gevoel voor het schoone; hoewel dat dan meestal booze neigingen bij hem opwekte, en niet zelden tot misdadige ontwerpen aanleiding gaf. Wie weet, wat er gebeurd zou zijn, wanneer hij alleen met Dalima naar Banjoe Pahit voortgewandeld ware? Thans was de tegenwoordigheid van Singomengolo voldoende, om hem te noodzaken zich schuil te houden.

Toen het meisje de hut genaderd was, vroeg zij andermaal:

‘Wat is er dan?’

‘Kom maar binnen,’ antwoordde de opiumjager, ‘dan zal ik u vertellen, waarom uw vader gevangen is genomen.’

Dalima stiet plotseling een kreet uit. Singomengolo verbeeldde zich, dat het uit wanhoop was over de tijding, die hij zoo onbewimpeld mededeelde. Maar eens-

klaps draaide het Javaansche meisje zich om, en wilde heenvluchten,

Zij had Lim Ho door de reet der deur ontwaard, die haar met van hartstocht uitpuilende oogen aanstaarde. Toen begreep zij alles. Zij keerde om en ijlde heen; maar nog had zij geen tien passen afgelegd of Singomengolo, die haar dadelijk nazette, had haar ingehaald. Hij greep haar bij de polsen en trachtte haar met zich voort te trekken. Het meisje verzette zich hevig; zij gilde om hulp; zij trapte en schopte naar haren belager en poogde hem in de handen te bijten, die hare armen omkneld hielden. In één woord, zij stelde zich aan als eene wilde kat, en was vastbesloten zich tot het uiterste te verdedigen. Inmiddels had zij hoop, dat haar hulpgeschreeuw gehoord zou worden. Zij had toch den blanken man op het pad gezien, dat het hare kruiste.

Ieder ander dan Mokesuep zou het arme kind te hulp gesneld zijn. Wie weet, waartoe hij zich zou hebben laten verleiden, niet uit een gevoel van meewarigheid of ridderlijkheid, maar wel met de hoop op.... Ja, waarop? In het brein van zulke wezens ontkiemen de onedelste gedachten even als vergiftige paddestoelen op een onreinen bodem. Maar... ook hij had het van laaghartige hartstochten blakende gelaat van Lim Ho ontwaard. Hij begreep, wat er om handen was, en besloot zich stil te houden, om van de omstandigheden zooveel mogelijk partij te trekken. Lim Ho's vader was toch onmetelijk rijk en zou, wanneer het zijn eigen zoon gold, op geen papiertje van duizend gulden zien. Arme Dalima! Wanhopig stelde zij zich te weer; hartverscheurend klonk haar: ‘toeloeng! toeloeng!’ (te hulp! te hulp!) Niets baatte. De aterling, die haar helpen kon, hield zich schuil, zag de worsteling met een cynisch oog aan, en vermeidde zich in het beschouwen

harer vormen, die bij de worsteling niet altijd bedekt bleven, en door hem met welgevallen gedetailleerd werden.

Toen de heillooze strijd een poos geduurd had, en Singomengolo er aan wanhoopte, haar verder voort te sleuren, riep hij Lim Ho te hulp. Deze kwam naar buiten, en wilde het meisje in zijne armen klemmen, om haar zoo verder te dragen. Toen hij evenwel bij die poging een vinnigen beet in het oor kreeg, werd de ellendeling woedend; hij greep den kondeh, die reeds bij de worsteling gedeeltelijk losgeraakt was, en zich nu geheel ontrolde, sloeg den weelderigen haarwrong om de hand en sleepte nu, terwijl Singomengolo steeds hare handen stevig vasthield, het meisje binnen de hut. Lang nog liet zich het akelig gegil van: toeloeng!... toeloeng, toean!' hooren, maar verstomde langzamerhand. Heel in de verte klonken geweerschoten, evenwel zoo zwak, dat, al had het meisje die ook in de hitte van den strijd vernomen, zij wel begrijpen moest, hare stem op dien afstand niet gehoord zoude worden, en dat de hulp, wanneer die opdaagde, te laat zou komen.

Hoe kwam Dalima daar in dat morgenuur op die noodlottige plek?

De lezer zal zich herinneren, dat Singomengolo, na zijne heldendaad in de dessa Kaligaweh uitgevoerd te hebben, zich op weg naar de eenzame hut begeven, en den bewoner daarvan naar Santjoemeh gezonden had. Deze laatste had twee boodschappen te verrichten. Hij moest eerst een briefje aan Lim Ho eigenhandig bezorgen; daarna moest hij naar het residentiehuis gaan om Dalima mede te doelen, dat haar vader plotseling bedenkelijk ziek was geworden, en haar nog voor het laatst wenschte te zien. De boodschapper, een slimme kerel,

steeg op een dier kleine maar onvermoeibare Javaansche paarden, die met hunne stalen spieren onbegrijpelijk snel groote afstanden kunnen afleggen. Het was omstreeks elf uren, toen hij bij de sierlijke woning van babah Lim Yang Bing stil hield. Hij trof het bizonder goed; want daar ondervond hij geen oponthoud. Lim Ho lag behagelijk op eene weelderige rustbank uitgestrekt, met het lange Chineesche pijpenroer in den mond, met een kommetje 'tjoe'[118] op een knaapje bij zich, en luisterde met eene soort verrukking naar een paar zijner bedienden, zonen van het Hemelsche rijk evenals hij, die, met overeengeslagen beenen op een stoel gezeten, op de 'trauwkoei' (soort tweesnarige viool) speelden, en aan dat instrument de meest erbarmelijke tonen ontlokten, die niet alleen een Vieuxtemps of een Paganini, maar zelfs al de katers uit de buurt, die anders op het gebied van muzikalisch gevoel, niet zeer kieskeurig uitgevallen waren, op de vlucht zouden gedreven hebben. Zoodra Lim Ho den boodschapper ontwaarde, vloog hij van den divan op, greep het briefje, opende het, en las slechts deze weinige woorden, die een ervaren telegraaf-correspondent alle eer zouden aangedaan hebben.

'Samoewa sedia! Di sini poekoel toedjoeh pagi pagi.' (Alles klaar! Hier zijn om zeven uur in den ochtend).

De Chinees greep zijn horloge, keek hoe laat het was, en vroeg aan den boodschapper, welk weer het was.

'Boelang trang, babah,' (heldere maneschijn, babah) was het antwoord.

Lim Ho wierp hem een rijksdaalder toe, en gaf hem zijn afscheid, hem aanbevelende zijn tweede boodschap goed uit te voeren, en den uitslag te komen berichten Daarna deed hij zijn paard zadelen en wachtte.

In het residentiehuis viel het den boodschapper niet zoo gemakkelijk zich van zijnen last te kwijten. Wel

zaten de hoofdambtenaar en zijne gade met nog ettelijke gasten rondom de speeltafeltjes; maar de dochter des huizes, de lieve Anna, was reeds naar haar slaapvertrek gegaan, en had ook aan hare baboe verlof gegeven om te gaan rusten. De boodschapper ging naar het achtererf en verkreeg van een der bedienden, dien hij daar aantrof, dat deze Dalima zou gaan wekken.

Het meisje was wanhopig, toen zij vernam, dat haar vader stervende was. Zij vloog de pandoppo binnen, en snelde naar het slaapvertrek harer meesteres, die gelukkig nog niet te bed was.

'Nana, minta permissie,' mompelde zij opgewonden, toen Anna de deur opengemaakt had.

'Kom, bedaar. Wat is er gaande?' vroeg het jonge Europeesche meisje, die de ontsteltenis van Dalima opmerkte en trachtte te bedaren.

De baboe verhaalde daarop, dat een man van Kaligaweh was aangekomen, en haar had medegedeeld, dat haar vader stervende was, en verzocht zijne oudste dochter nogmaals te zien.

'O, Nana,' smeekte Dalima, 'geef mij permissie om naar huis te gaan!

'Maar, Dalima, hoe laat is het thans?'

En op eene smaakvolle pendule kijkende, die op eene console stond, vervolgde zij.

'Bijna middernacht!... Dat gaat niet. Hoe zult gij in het donker zoo ver durven gaan?'

'Nana weet, dat ik zeer moedig ben. Ik ken den weg. Ik zal het bergpad inslaan. Daarop ontmoet ik geen mensch.'

'Maar, het is juist die eenzaamheid, welke ik vrees. Gij kunt een tijger of een tjelleng tegenkomen.'

'Och Nana, tijgers zijn er niet in de buurt. Anders zou men er wel van gehooid hebben. En voor een tjel-

leng ben ik niet bang. Als men dien niet aanvalt, gaat hij voor een mensch op den loop. Toe, Nana, geef mij verlof! Ik ben morgen avond weer bij u.'

'Ik durf niet, Dalima. Wat zal mama zeggen?'

'Och, Nana,' kreet de kleine baboe in wanhoop, 'gaat gij uwe mama vragen.'

'Zij doet het toch niet.'

'Waarom niet?'

'Zij zal even als ik vreezen, dat u in den donkeren nacht een ongeluk zal overkomen. Hoe zult ge toch zoo iets durven, Dalima?'

'Mijn vader is stervende; hij wil mij nog eens zien! Zie Nana, dat geeft mij moed. Ik zou naar Kaligaweh gaan, al ware de weg vol "pontianaks," (spoken) al ware er achter ieder boom een. En toch ben ik voor spoken banger dan voor dieren of menschen. Nana, ik smeek u, vraag uwe mama!'

'Ik zal het doen; maar gij zult zien, dat het niets geven zal.'

'Ik dank Nana wel.'

Anna schoot van den divan af, waarop zij zat, toen Dalima aangeklopt had, en waarop zij weder na haar binnenkomen met op inlandsche wijze gekruiste beenen plaats genomen had, en stak de reeds ontbloote voetjes in de snoeperige slofjes, die achteloos ter neer geworpen waren. Het lieve meisje was reeds in sarong en kabaai; maar om het even: zij trok snel een rijk gefestonneerden peignoir aan, bond zich met vlugge en bevallige beweging het reeds loshaugende hoofdhaar in een dikken wrong tegen het achterhoofd, en spoedde naar de voorgalerij, waar de spelers nog met hun partijtje bezig waren. Tot groote verwondering van het lieve kind willigde de schoone Laurentia dadelijk het gedane verzoek in; maar beval, dat baboe Dalima nog eerst eenig naaiwerk zou verrich-

ten, hetgeen zij noodzakelijk den volgenden dag zou moeten afmaken. Neen, mevrouw Van Gulpendam had er niets tegen, dat Dalima naar Kaligaweh ging. Zij vond het zelfs prijzenswaardig in dat Javaansche meisje, dat zij zooveel van hare ouders hield. Een honigzoete glimlach toekende zich op haar gelaat, terwijl zij die woorden sprak, en niemand, en wel het allerminst hare reine en onschuldige dochter kon gissen, welken afgrond die woorden en glimlach verborgen.

Anna bracht verheugd die boodschap harer moeder aan Dalima over, en in de goedheid haars harten besteedde zij een groot gedeelte harer nachtrust, om de baboe bij haar naaiwerk te helpen. Met het stellen van dien eisch had de schoone Laurentia beoogd, dat Dalima niet in het holle van den nacht, en derhalve waarschijnlijk ongemerkt de noodlottige hut zou voorbijstappen. Door Anna ijverig geholpen, was het de baboe mogelijk om zoo omstreeks drie uren den tocht te aanvaarden. Na nog een groet met hare jeugdige meesteres gewisseld te hebben, stapte zij het achtererf van het residentiehuis door, en verliet den tuin middels een sleutel, die Anna haar verschaft had. Zij bevond zich toen op het pad, dat dwars door de heuvelen en daarna door de sawahs naar Kaligaweh voerde. De maan stond helder aan den hemel. Moedig en vastberaden stapte zij voort, en had weldra Santjoemeh uit het oog verloren, terwijl geen enkele gedachte aan eenig gevaar haar brein kwelde of haar hart verontrustte.

Lim Ho, die van den boodschapper behoorlijk bericht ontvangen had, dat de lieve baboe de gefingeerde tijding van het stervensgevaar, waarin haar vader zou verheeren, - de lezer weet dat den armen Setrosmito een andere ramp trof, - vernomen had.

‘Baai,’ (het is goed) sprak hij tevreden ‘gij zult wel

moede zijn en niet wenschen naar de hut bij den djoerang terug te keeren, niet waar?'

'Engèh, babah,' was het antwoord.

'Welnu, men zal u hier eene "tampat tidor" (slaapplaats) aanwijzen, dan kunt ge uitrusten. Morgen zal ik uwe moeite verder beloonen.'

Toen de boodschapper verdwenen was, keek Lim Ho op zijn horloge.

'Ampar poekoel satoe!' (bijna een uur) mompelde hij, binnensmonds. En overluid vroeg hij:

'Than Loa, koeda soeda passang?' (Than Loa is het paard reeds gezadeld).

Hij kreeg een paar Chineesche woorden ten antwoord. Daarop stond hij op, zette een soort muts zonder klep op, die in vorm niet ongelijk aan een Schotsch hoofddeksel was, greep eene karwats, en sprong in het zadel.

'Niet gaan slapen; wakker blijven!' beval hij zijne getrouwen aan.

En den teugel vierende, was hij zeer spoedig uit het oog der naturende bedienden verdwenen.

Wel was de groote weg naar Kaligaweh, dien hij volgde, veel langer dan het voetpad, hetwelk Dalima een paar uren later zou inslaan. Maar door zoo vroeg te vertrekken, zou hij reeds dadelijk een grooten voorsprong op haar verkrijgen. Hij kon evenwel niet weten, dat zij, alvorens naar haren vader te kunnen ijlen, nog naaiwerk te verrichten zoude hebben, en meende integendeel dat zij dadelijk vertrokken zou zijn. Zijn paard, een bastaard-Perziaan, was evenwel een uitmuntende klepper, die hem wel spoedig en vóór Dalima ter gemelde plaats zou brengen.

Het was ongeveer half vier, toen hij bij de hut aankwam, waar Singomengolo hem wachtte.

Beiden zaten nu den aanslag te beramen en te bespreken,

die volgen moest, waarbij Lim Ho veel ongeduld toonde over het lang uitblijven van Dalima. Onder dat gekout brak eindelijk de dag aan, en was weldra zoover gevorderd dat de zonsopgang nabij was, toen plotseling heel in de verte een vreeselijk gegil en een geratel en geklep vernomen werd, alsof de wereld vergaan moest. Lim Ho vloog van het matje op, waarop hij naast den opiumjager gehurkt zat.

'Wat zou dat te beduiden hebben?' vroeg hij ontsteld.

'Och,' antwoordde Singomengolo bedaard, 'de toean controleur van Banjoe Paint heeft eene varkensjacht georganiseerd, en nu beginnen de dessalieden van die plaats en van Kaligaweh de drijfjacht.'

'Hoe weet gij dat?'

'Ik was gisteren te Kaligaweh, en ontmoette daar zelfs den toean controleur met zijn gezelschap, die de voorbereidende maatregelen voor de jacht kwamen nemen.'

'Te Kaligaweh?...'

'Ja, babah. Ik was daar, om den ouden Setrosmito op opiumsmokkelarij te betrappen,' antwoordde de Javaan met een gemeenen grijnslach.

- 'Dat's waar ook.'

Lim Ho sprak die woorden uit op een toon, alsof die opiumjacht, welke toch den vader van zijn slachtoffer uit den weg moest ruimen, hem geheel en al ontgaan was.

'En hebt ge opium gevonden?' vroeg hij verder.

'Zeker, babah! Ik vind altijd opium; dat weet gij wel!'

'Ja, ge zijt een slimme vent,' antwoordde Lim Ho lachende. 'Dus de vader van Dalima is voor ettelijke weken goed verzorgd.'

'O, langer als voor ettelijke weken!'

'Langer? Is er dan iets gebeurd?'

‘Setrosmito heeft amokh gemaakt, en daarbij uw landsman Khouw Wantjiang neergestooten, en een politiedienaar gewond. Het scheelde weinig of, ik was er ook om koud. Maar ik poetste hem bij tijds.’

Lim Ho wreef zich de handen.

‘Zoodat....’ vroeg hij.

‘Zoodat,’ ging Singomengolo voort, ‘de vader van Dalima, als hij niet opgehangen wordt, wel tot levenslangen dwangarbeid zal veroordeeld worden.’

‘Dat's knapjes uitgevoerd,’ zei Lim Ho, zich steeds de handen wrijvende. ‘Maar... wat is dat?’

Geweerschoten werden vernomen. De jacht op de wilde zwijnen was begonnen.

‘O, dat zijn de blanke jagers, die in den Djoerang Pringapoes op tjellengs schieten. Dat Allah hunne jacht zegene!’

‘Maar zouden die blanda's ons niet kunnen hinderen. Het ravijn is niet ver hier vandaan.’

‘Die toeans zijn te druk met hunne jacht bezig, dan dat zij aan andere beuzelingen hunne aandacht zullen wijden. Ik hoor zo liever daar in de nabijheid in den Djoerang Pringapoes naar hartelust schieten, dan dat ze op hunne kantoren zitten te schrijven. Een blanke met de pen in de hand is meer te vreezen, en ook gevaarlijker dan met een geweer gewapend.’

Zoo zaten zij te kouten, on naar het verwijderde jachtrumoer te luisteren. De tijd vloog heen.

‘Dalima komt maar niet,’ zuchtte Lim Ho ongeduldig.

‘Jawel, daar ginds zio ik op het pad tusschen de sawahs iemand naderen. Dat kan niemand anders zijn dan zij.’

‘Kijk, kijk, daar uit het ravijn komt een blanda!’ riep Lim Ho uit. ‘Nu is alles verloren!’

Singomengolo keek uit, en bromde eene verwensching

tusschen de tanden, toen hij zag, dat de Chinees waarheid sprak.

Hij tuurde, tuurde; maar kon zich maar geen rekenschap geven, wie dat zijn kon. Dien toean had hij den vorigen avond niet te Kaligaweh gezien. Het was toch een jager, want hij had een geweer in de hand, en kwam van den kant van het ravijn en volgde het pad, dat langs de hut voerde.... En niet ver van de hut zou die ongeluksvogel zich met Dalima kruisen!... Het was om des duivels te worden!... Alle maatregelen waren zoo goed genomen!... En... nu... door dien ellendige!...

'Maar....' riep Lim Ho eensklaps verheugd uit. 'Het is "toean Kapala tikoes", die daar komt. Nu, geen nood. Dien ken ik. Gij moet straks de baboe maar roepen. Ik zal het wel met den blanke afmaken.'

Lim Ho had den toean herkend, die door de meeste bewoners van Santjoemeh Muizenkop geheeten werd, welken naam door grappenmakers in 'kapala tikoes' (kapala - hoofd en tikoes - muis) vertaald was. Nu herkende Singomengolo den fiscalen ambtenaar ook, en begreep dat hunne snoode plannen niet veel gevaar liepen. 'Perkara oeang sadja,' (eene geldkwestie slechts) zei hij met beteekenisvollen blik op den Chinees.

Toen Dalima, op het kruispunt gekomen, het pad van Kaligaweh wilde inslaan, trad de Javaan naar buiten om haar te roepen, on zag hij den blanke zich ijlings achter de struiken verschuilen. Op dat gezicht waren de beide aterlingen geheel en al gerustgesteld, en had de aanslag het aanvankelijk verloop, dat de lezer kent.

Had Mokesuep ook al eenige aanvechting gevoeld, om bij den aanslag op het lieve meisje als redder op te treden, dan werd dat betere gevoel door het verschijnen van Lim Ho op de plaats der worsteling geheel verstikt.

Glimlachend verstopte de ellendeling zich nog nauwkeuriger achter de struiken en prevelde:

‘Drommels! vrouw Fortuna reikt mij de hand. Ik moest een ezel zijn haar af te wijzen.’

Inmiddels stierf het hulpgeschrei van Dalima, afgestreden en uitgeput als het arme meisje was, met hare krachten weg.

‘Toeloeng!... Toeloeng toean, toeloeng!’ was de laatste schelle kreet, die door de eenzame landstreek weerklonk. Geen ander antwoord kwam daarop, helaas! dan een flink onderhouden geweervuur in de verte.

Eindnoten:

(117) Melatti-bloem (bladz. 293). Zie de aanteekening No. 47 op bladz. 384 hier voren.

(118) Tjoe (bladz. 296) is jonge arak. Wordt door Chineezen veel gedronken. De Bataviasche tjoe heeft onder hen een zeer gunstigen naam.

XIX.
‘Toeloeng! Toeloeng, toean!’

Toch was het geroep en het gegil van het arme slachtoffer gehoord geworden.

Dat gedeelte der kloof, waarin de jagers ter vervolging van de vluchtende tjellengs in allerijl gedrongen waren, was niet heel lang, een vijftienhonderd meters hoogstens. Harezool echter was uiterst bochtig, en naast de kronkelende bedding van de Kali Banjoe Pahit voortloopende, als met rotsblokken bezaaid; terwijl de wanden van donkergrauwen trachietlava zich tot eene hoogte van vijftig of zestig meters schier loodrecht verhieven.

De lucht weergalmde in dien engen doorgang van het geknor en geschreeuw der wilde varkens, die in wanhoop krioelden en vluchtten, over de rotsen buitelden en tuimelden, in het riviertje een toevlucht zochten, maar daarin door de woest voortschietende wateren medegevoerd en onzacht met de lavablokken der bedding in aanraking gebracht werden. Aan het wanhopig gegil der dieren, paarde zich aan den eenen kant van de kloof het geratel, het geklop der drijfjagers, die bij de achterwaartsche beweging der tjellengs hun spektakel hervat hadden, en van den anderen kant het moorddadige geweervuur der Europeanen, dat onverpoosd onderhouden werd. Radeloos en in de grootste verwarring stormden de gejaagde dieren

de Javanen te gemoet, welker geklop en gegil hen bij ondervinding minder gevaarlijk voorkwam. Wel stelden ettelijke der dessabewoners, toen de drom in de nabijheid kwam, zich ijverig te weer en staken er met hunne lansen duchtig op los. Maar het meerendeel week, toen de grimmige bende op hen instormde, en sloeg geheel en al op de vlucht, toen de kogels der jagers hen om de ooren begonnen te snorren. Zoo'n cilindro-eonische kogel van de nieuwerwetsche draagbare vuurwapenen maakte ook zoo'n afgrijselijk gefluit bij het afleggen harer baan, dat het was om iemand kippenvel op het lijf te jagen. In minder dan geen tijd, was de linie der drijfjagers voor de aanrennende zwijnenschaar als de nevel voor de morgenzon verdwenen. Verreweg het meerendeel was op hooge rotsblokken geklommen; het andere was in boomen geklauterd. Maar geen enkele Javaan had zich achter rotsen of achter boomstammen verscholen, waar hem de slagtanden der tjellengs bereiken konden.

De bende wilde varkens was zeer geslonken. Het waren er niet velen, die den doorbraak der linie drijfjagers overleefden. Het grootste gedeelte was in de kloof onder de kogels der Europeesche schutters gevallen. Het was eeno ware slachting, die daar plaats gehad had. Een vijftiental lijken lagen daar uitgestrekt, ongerekend de tjellengs, die met een kogel in het lichaam, of de huid opengereten door een schampschot, hun heil in de vlucht gezocht hadden, maar den dood niet ontkomen zouden.[119]

‘Vooruit! Vooruit!’ riep Verstork, aangemoedigd door den aanvankelijken goeden uitslag van de jacht. ‘Vooruit! wij moeten trachten, dat er geen enkele van dat schadelijk gedierte ontsnapt!’

Dat was evenwel gemakkelijker gezegd en aanbevolen dan wel uitgevoerd.

Wel stormden de jagers het ravijn in en de bende wilde zwijnen achterna. Wel, werd nog menig schot gelost, waarbij telkenmale een slachtoffer viel; maar de varkens waren vlugger ter been, en nu de insluitingsketen verbroken was, waren zij spoedig in de schier onuitwarbare wildernis van doornachtige struiken, van woest dooreen geworpen boomstammen en rotsblokken, waarmede de zool van het ravijn overdekt was, uit het oog verdwenen. De jagers spanden alle krachten in, om het wild te volgen; maar daartoe waren de vlugheid en de lenigheid van een orang-oetang noodig geweest en, wie weet, of ook die de vervolging niet had moeten opgeven.

Opgeven?... Ja, daar stonden op een gegeven oogenblik de blanke jagers met gescheurde kleedingstukken, met verwonde banden door de doornen, uitgeput van den woedenden wedloop, hijgende naar hun adem. Op het geroep eindelijk van Verstork kwamen zij langzamerhand te zamen.

‘Waar is Grashuis?’ vroeg de controleur.

‘En waar is Grenits?’ vroeg Van Rheijn.

Men keek rond; maar zag hen niet. Een paar geweerschoten in de verte gaven te kennen, dat de twee vermisten de jacht nog niet opgegeven hadden.

‘Wij dienen hen te volgen,’ sprak Verstork. ‘Men kan niet weten, wat er gebeuren kan, en hoezeer hulp noodzakelijk kan zijn. In welke richting hebben die schoten weerklonken?’

Alle handen gingen omhoog; maar allen in verschillende richting. Als er handen genoeg geweest waren, zouden alle streken van de kompasroos aangewezen zijn.

‘Daar!’

‘Neen, daar!’

‘Gij vergist u, het was daar!’

‘Mis! het was in die richting!’

‘Drommels,’ zei Verstork ‘dat 's lastig. En zelf heb ik er niet zoo op gelet, dat ik de richting zou kunnen aanwijzen. Die schoten hebben mij verrast. Wij zullen wat wachten; er zullen nog wel schoten vallen.’

‘Dat 's juist goed,’ antwoordde August Van Beneden, ‘dan kunnen wij wat rusten en tot adem komen. Ik ga hier op die rots zitten.’

De rust duurde kort; want nog geen tien minuten later weerklonk andermaal een schot, dat een poos later door een tweede gevolgd werd. Dat geknal klonk verder verwijderd dan straks; maar de richting was thans behoorlijk waargenomen.

‘Kom, heeren, daar heen!’ sprak Verstork, terwijl hij zijn geweer opnam.

‘Zouden wij nog niet een oogenblik toeven?’ vroeg Van Beneden. ‘Drommels, ik ben nog zoo moe!’

‘Ik zal onderwijl in dien boom klimmen,’ sprak de wedono, op een gladden Komessoe[120] wijzende. ‘Misschien zal ik de verdwaalden ontdekken.’

Het Javaansch districtshoofd, een vlugge jonge kerel was in een oogwenk boven. Bij het klimmen ging hij geheel en al volgens zijn landaard te werk. Hij omvatte, den slanken boom met beide handen en steunde met de voeten tegen den stam. Zoo kon hij afwisselend handen en voeten verzetten, en was dan ook vlug in de kruin.

‘Ziet ge wat, wedono?’ vroeg Verstork.

‘Nog niet, Kandjeng toean.... maar wacht!.... ja, daar ginds zijn ze. Zij klauteren langs de helling van het ravijn op en zetten eenige tjellengs na. Maar, dat is zeer ver.’

‘Kom heeren, nu op het pad! Wij zullen trachten onze vrienden in te halen!’

Inderdaad Leendert Grashuis en Theodoor Grenits waren

voortgespoed en vervolgden met het ontembaar vuur, hetwelk moedige jongelieden kan bevangen, die eene zoo opwekkende jacht bijwonen, een troepje wilde varkens, dat uit een kolossalen grooten beer, een vrouwtje en vier biggetjes bestond. In woeste vaart ging het zoowel bij vervolgers als vervolgden over en onder rotsen heen, door en over struiken, soms in het riviertje, waarin de varkens onder de watervlakte verdwenen, krachtig voortzwommen, en te midden van het wielende schuim voortspoedden. Soms kregen de jagers het troepje varkens in het gezicht, terwijl het over een rotsblok heen-worstelde, dan trachtten zij vast te staan op den moeielijken bodem om goed te kunnen mikken. Maar, nog voordat zij het geweer aan den schouder gebracht hadden, waren de tjellengs òf onder een overhangend woest daar heen geworpen rotsgevaarte, òf achter een struik verdwenen, en dan hervatten de jagers de vervolging, die zij een oogenblik gestaakt hadden.

Zoo ging het een poos voort, totdat de beer op zeker punt zijn gezin tegen de helling van den ravijnwand wilde opvoeren, om zoo het vrije veld te bereiken, waar de vlucht met meer spoed zou kunnen geschieden. Helaas, ook daar zou de uitwerking der vuurwapenen van de twee vervolgers haar voordeel hernemen. Reeds dadelijk bij het bestijgen van de helling, waarbij het troepje een oogenblik op het korte gras voor het oog zichtbaar werd, knalden twee schoten, en buitelde een der biggetjes achterover en rolde de helling weer af. Grimmig snelde de moeder te hulp. Maar, welke moeite zij ook deed om haar jong voort te krijgen, het was te vergeefs. Voort moest zij, wilde zij niet onder de wisse kogels vallen. Een oogenblik later stortte een ander biggetje, thans evenwel ongewond, van de scherpe helling omlaag. Fluks was de moeder weer bij de hand om het diertje,

dat slechts uitgegleden was, op de been te helpen. Voor onpartijdige toeschouwers ware het aandoenlijk geweest te zien, hoe die moeder haar jong verzorgde, hoe zij het met hare snuit liefderijk maar toch krachtig voortstootte, terwijl zij daarbij een aanmoedigend geknor liet hooren. Helaas! jagers hebben geene medelijdende harten! Nog was de moeder met haar jong niet bij de hoofdgroep aangekomen, of daar knalden weer twee schoten, èn jong èn moeder rolden de helling af naar beneden. Nog een zielsvol oog voor het jong, waarna die goede moeder nog een woesten, wraakzuchtigen blik op de jagers wierp, en een schrillen kreet uitte, om den vader te waarschuwen. Daar klonk weer een schot, en een der kleinen rolde de beide blanken te gemoet. De beer gromde vreeselijk, zette zich in postuur met overeindstaande borstels en opgetrokken lippen, waardoor niet alleen de slagtanden, maar ook de snijtanden, die er als beitels uitzagen, schrikkelijk tegendreigden. Een tweede schot knalde dadelijk daarop, maar miste. Toen de kruiddamp opgetrokken was, waren beer en het laatste overgebleven biggetje in eene terreinplooi voor het oog verdwenen. Maar Grenits en Grashuis gaven de vervolging niet op, en voort ging het de wandhelling op. Inspanningsvol waren de pogingen, die de beide jagers aanwendden om den ravijnnok vòòr het wild te bereiken. Maar, al gaven zij het niet op en al klommen zij ook met taaie voortvarendheid omhoog, zoo moesten zij zich toch bekennen, dat eene rotshelling, waarop de gespleten en spits toeloopende hoeven van een wild zwijn plaats en vat vonden, geen wandelpad is voor den geschoeiden voet van Europeanen.

Eindelijk waren zij na een onmenschelijk klimmen op den nok van den steilen ravijnwand aangekomen. Hijgend keken zij rond, maar ontwaarden van de vluchte-

lingen geen spoor. Die waren hen voorzeker voor geweest, en thans in het struikgewas van de onafzienbare vlakte verdwenen. Waarheen hen te zoeken? Dat zou immers noodeloos werk zijn. Doodmoede als zij waren, wilden zij zich in de schaduw van eenige struiken op het gras uitstrekken om van hunne inspanning wat te bekomen, toen Grenits plotseling een schreeuw uitstiet. Hij zag zich aangevallen door den beer, die evenzeer uitgeput, daar met zijn jong zich ook uitgestrekt had om te rusten. In zijn leger als het ware thans bestookt, zag het woedende dier van de vlucht af en sloeg, zooals zijne soortgenooten gewoonlijk doen, ten aanval over. Grenits had waarlijk nauwelijks den tijd om met een sprong uit te wijken en zijn geweer, dat met den riem over den schouder hing, in tot verdediging gereede positie te brengen. De beer ontweek behendig een bajonetsteek, dien hem Theodoor toebracht, en rende op zijn tegenstander in. Gelukkig, dat diens rechterbeen, door hooge lederen beenbekleeding beschermd was, anders zou de jager deerlijk door de slagtanden van het woedende dier verwond zijn. Nu evenwel was de slag, welke het zwijn door middel van eene krachtige kopbeweging met den snuit toebracht, toch nog zoo hevig dat Grenits het evenwicht verloor, achterover tuimelde en in groot gevaar verkeerde. Ware hij alleen geweest, dan voorzeker zou de beer zich op hem gestort en, weerloos als de jager was, hem met zijne machtige slagtanden den buik opengereten hebben. Grimmig en met bloed beloopen oogen schoot hij reeds op den gevallene toe. Theodoor voelde reeds in zijn aangezicht den brandend heeten adem van het monster, en wachtte met dichtgeknepen oogen den noodlottigen schok af, toen op eenmaal de tjelleng een gebrul van woede uitstiet en front naar een anderen aanvaller moest maken. Hoe bliksemsnel het

verhaalde toch in zijn werk was gegaan, zoo had Leendert Grashuis evenwel tijd gehad om snel eene patroon in zijn achterlaad-buks te schuiven en zijne bajonet in aanvallende positie te brengen. Zooals hij zich evenwel tegenover de strijdenden bevond, was er aan schieten niet te denken, daar hij meer kans zou gehad hebben om zijn vriend dan den beer te treffen. De minuten, ja de sekonden waren goud waard. Theodoor lag reeds op den grond uitgestrekt, en de noodlottige ontknooping kon niet uitblijven. Toen bracht hij het zwijn een bajonetsteek in de zijde toe, die wel eene pijnlijke wonde veroorzaakte, maar op het rechter schouderblad afschampte. Het monster keerde toen zijne geheele woede op dien nieuwen aanvaller, wilde hem een slag met de vooruitstekende tanden toebrengen, maar werd behendig op de bajonet opgevangen. Door den schok als eene hoepel kromgebogen, drong evenwel het wapen, tot bij de geweertromp in de keel van het dier door. Een oogenblik dacht Leendert er aan om zijn wapen terug te trekken, maar de onmogelijkheid daarvan inziende haalde hij snel den trekker over, zoodat het dier de losbrandende lading met den kogel door den kop kreeg. Het sprong met reuzenkracht terug, - waarbij Grashuis zich zijn wapen uit de handen gerukt zag, - draaide eenige malen in de rondte, en viel toen stuiptrekkend neder. Weinige sekonden later was de doodsstrijd volstreden.

Onthutst en beteuterd stonden de beiden Europeanen die stuiptrekkingen een oogenblik aan te kijken. Alles was zoo bliksemsnel in zijn werk gegaan, dat zij nog geen volkomen besef van het gebeurde en van de uitkomst hadden. Maar, na een poos begrepen zij wat er gebeurd was; en toen vielen zij in elkanders armen en feliciteerden elkander hartelijk. En, waarlijk, zij hadden een bang oogenblik doorstaan. Voor beiden was het ge-

vaar groot, maar voor Theodoor Grenits dreigend geweest.

Toen aan de inspraken van het hart voldaan was, hernam de zwakke menschelijke natuur hare rechten. De vervolging van het wild, de beklimming van den steilen ravijnwand, het dadelijk daarop gevolgde gevecht met al zijne aandoeningen hadden onze vrienden zoodanig uitgeput, dat zij schier ademloos en met heftig zwoegende borstkast op den bodem vielen, om tot verademing te komen. Zij konden zoo omstreeks een tiental minuten gelegen hebben, toen Grenits het laatst overgebleven biggetje in de nabijzijnde struiken meende te ontwaren. Zonder op te staan, gleed hij eene patroon in het kamerstuk zijner achterlaadbuks, bracht het wapen aan den schouder en vuurde af in de richting, waar het varkentje onder de struiken verdwenen was. De echo weerkaatste statig den knal van het schot, dat door de nabijheid van het rotsachtige ravijn als de donder rolde.... Machtig als de geest des onweders duurde dat een poos, waarna dat gedonder langzamerhand afnam, zachter vernomen werd en eindelijk heel in de verte in eene zachte rommeling wegstierf. Nog was het geluid waarneembaar, toen Grashuis zich plotseling, als door eene machtige veer bewogen, op zijn ellebogen ophief.

‘Hebt ge dat gehoord?’ vroeg hij, terwijl verbazing zijne stem kenmerkte.

‘Wat?... Het geratel van mijn schot? Ja, dat heb ik gehoord.’

‘Neen, niet uw schot. Het was alsof ik eene menschenstem hoorde roepen... Hoor!...’

En werkelijk daar klonk heel verwijderd, maar toch vrij duidelijk:

‘Toeloeng!... Toeloeng, toean!’

‘Dat is eene vrouwenstem!’ zei Grenits opspringende.

‘Toeloeng! toeloeng, toean!’ klonk het weer.

‘Eene vrouwenstem, die ons te hulp roept,’ zei Grashuis. ‘Hoor...’

‘Toeloeng! toeloeng, toean!’

‘Ik zie geen andere toeans, dan wij. Onze makkers zijn ver weg... en in het ravijn... En, van daar komt de stem niet,’ merkte Grashuis verder op.

‘Maar ik zie niets, Leendert,’ zei Grenits, die aandachtig den geheelen omtrek opnam.

‘Ik ook niet, hoe ik al tuur.’

‘Het weerkaatsen van de zonnestralen in de oppervlakte van het water der sawahs doet mijne oogen zeer.’

‘Daar ginder, bij dat boschje, meen ik eene hut te zien. Het geroep kan niet anders dan van daar komen.’

‘Toeloeng, toeloeng, toean!’ klonk het.

‘Het is onmiskenbaar eene vrouwenstem, die om hulp roept.’

‘Maar welke heeren kan zij roepen?’

‘Om het even. Vooruit! Onze bijstand wordt ingeroepen. Vooruit! Ik ben niet moê meer!’

Alvorens evenwel voort te snellen, wierpen de twee Europeanen eerst een blik terug in het ravijn, waaruit zij een poos te voren geklauterd waren, en zagen toen dat hunne makkers hen volgden, en gereed waren de helling van den ravijnwand op hunne beurt te beklimmen. Grenitz schoot zijn geweer af, om hunne aandacht te trekken, en toen aller oogen naar boven gericht waren, riep hij hun zoo luid toe als hij kon, terwijl hij den arm in de richting van het westen uitstrekte:

‘Daar! daar!’

En daarop ijlden beiden voort.

‘Hebt gij verstaan, wat Theodoor riep?’ vroeg Verstork aan Van Nerekool.

‘Neen!’ antwoordde deze. ‘De afstand was daartoe

te groot, maar er schijnt iets buitengewoons voorgevallen te zijn.'

'Kom! laat ons voortspoeden.'

En het troepje jagers beklom den bergwand. Zij waren evenwel niet zoo bezield als straks hunne makkers, zoodat die bestijging wel driemaal meer tijd kostte. Toen zij boven op den nok waren, zagen zij Grenits en Grashuis, die te midden van de sawahvelden voortspoedden. Laatstgenoemde keerde zich om en wenkte, toen hij zijne makkers ontwaarde, om voort te maken.

'Toeloeng! toeloeng, toean!' weerklonk het nogmaals, maar nu zoo zwak, dat dit hulpgeroep bijna niet meer waarneembaar was. Toch waren de beide Europeanen de hut meer nabij gekomen.

'Voort! voort!' riep Grenits zijn makkers tot spoed aanzettende.

'Is het wel in deze richting, dat wij voortspoeden moeten?' vroeg Grashuis. 'Mij dunkt, dat wij ons van het geluid verwijderen.'

Maar tijd tot bedenken was niet meer mogelijk. Daar vloog eene vrouwengedaante de hut uit, en ijlde op hen toe.

'Toeloeng, toean! Toeloeng!' kreet zij, terwijl zij aan hunne voeten nederstortte.

Het was een Javaansch meisje, dat door geen van beiden herkend werd, hetwelk, met loshangende haren, spiernaakt en geheel bebloed aan hunne voeten in het gras wentelde, en zich het gelaat met beide handen bedekte.

'Toeloeng, toean! Toeloeng!' kreunde zij.

Onthutst door die onverwachte vreemdsoortige verschijning, keken de twee jagers het meisje aan. In hunne verbazing wisten zij niet wat te doen. Grenits geërgerd, een menschelijk wezen aan zijn voeten te zien, vatte

het meisje bij den arm en poogde haar overeind te helpen; maar schuchter weerde zij hem af:

‘Maloe saja!’ (ik ben beschaamd) prevelde zij, terwijl zij hare loszwierende haren over haren boezem schikte, en zich verder daarin zocht te dekken.

Plotseling schoot een mannengedaante, een Javaan, de hut uit, en op het meisje toe. Met ruwe hand greep hij haar bij den arm, om haar overeind te sleuren.

‘Adoe! (O wee!)’ riep zij uit.

En den kerel herkennende, rukte zij zich met verschrikt gebaar los.

‘Toeloeng, toean toean! toeloeng!’ smeekte zij zich tot de beide Europeanen wendende.

‘Wilt gij die vrouw eens loslaten!’ zei Grenits gramstorig.

‘Wat wilt ge van haar?’ vroeg Grashuis aan Singomengolo, dien hij herkende.

‘Zij is eene opium-smokkelaarster,’ antwoordde deze. ‘Kom, a.s.[121] voort!’

‘Kassian, toean toean!’ (Heb medelijden met mij heeren) kreet het rampzalige meisje.

‘Kom voort!’ riep Singomengolo woest en haar voortsleurende.

‘Die vrouw loslaten, of... ik sla je de hersens in,’ dreigde Grenits, zijn geweer bij den loop opnemende.

Grashuis had inmiddels Singomengolo bij het middel gevat en trok hem achteruit.

‘Ik ben bandoelan,’ (opiumspion) sprak de Javaan trotsch. ‘Het zal den heeren berouwen, mij gedreigd of aangeraakt te hebben!’

En tot het vrouwelijk wezen:

‘Kom, voort!’ sprak hij.

‘Nogmaals, laat die vrouw los!’ zei Grenits met dreigende stem.

En werkelijk hij was op het punt om den kolf van zijn geweer op het hoofd van den ellendeling te doen nederkomen, toen hij zich bij den arm gegrepen gevoelde, en eene stem hoorde fluisteren:

‘Pas op, Theodoor! het is katjesspel, het met lieden van den opiumpachter aan te leggen.’

Grenits keek om. Het was Mokesuep, die tot hem sprak.

‘Jij, Muizenkop? Waar kom jij vandaan?’

‘Ik ben op de jacht verdwaald. Maar bedaar... anders komt ge in ongelegenheid.’

‘Er valt niet te bedaren, laat mijn arm los; dan zal ik dien opiumjager noodzaken, die vrouw los te laten.’

Singomengolo had de hand aan het gevest van zijn kris geslagen. Trotsch en oploopend van aard als hij was, zou hij iedere gewelddaad van den blanke met een dolkstoot beantwoord hebben, ten minste, wanneer een eerste kolfslag hem niet buiten gevecht had gesteld. Een oogenblik keek hij met vonkelende en tartende oogen naar de beide blanken op. Toch liet hij plotseling den arm van het vrouwelijke wezen los. Over de sawah zag hij een anderen troep aankomen, waaronder zich niet alleen de controleur van Banjoe Pahit, maar ook de wedono van het district bevond. Als het kon, zou zijn bruin gelaat verbleekt zijn op dat gezicht.

‘Wat is hier te doen?’ vroeg Verstork toen hij nader getreden was.

‘Die vrouw heeft opium gesmokkeld Kandjeng toean,’ antwoordde Singomengolo.

‘Die vrouw?....’

‘Maar,... dat is Dalima!’ riep Van Nerekool uit.

‘Dalima?....’

‘Ja, Dalima, de baboe van den resident!’

‘Mooi zoo!’ lachte Van Rheijn. Nu hebben de residenten ook al baboe's! Misschien ook wel zuigflesschen!’

Van Nerekool bloosde. Hij had vermeden te zeggen de baboe van de dochter van den resident.

Verstork trok eene der handen van het gelaat der vrouw weg.

‘Ja,... het is Dalima!... En, die zou opium gesmokkeld hebben?’ vroeg hij verder, na een teeken aan een der volgelingen van den wedono gegeven te hebben, die haar een slendang (een soort sjerp) toewierp, waarin zij zich wikkelde.

‘Soengoe mattie! (voorzeker)[122] antwoordde de bandoelan. Ik heb haar gevisiteerd....’

‘En haar de kleeren van het lijf gescheurd?’ vroeg de controleur streng.

‘Zij wilde het niet toelaten....’

‘En haar zoo toegetakeld?’ vervolgde Verstork.

‘Apa boleh boeat, (wat is er aan te doen) Kandjeng toean? Zij verzette zich. En... zie, dat heb ik gevonden.’

Singomengolo vertoonde daarop een doosje, dat bijster veel overeenkomst had met datgene, hetwelk den vorigen avond door den bandoelan aan den controleur overgegeven was. Als deze het niet zelf verzegeld en naar Santjoemeh opgezonden had, zou hij hebben kunnen gelooven, dat het hetzelfde was.

‘Hebt gij dat doosje bij dat meisje gevonden?’ vroeg de controleur met nadruk.

‘Ja!’

‘Ik heb geen opium gesmokkeld,’ kreet Dalima, steeds op den grond gehurkt. ‘Ik ben in die hut gesleept geworden, en daar ben ik op de gemeenste wijze mishandeld geworden....’

‘Maar, hoe komt ge hier?’ vroeg Verstork.

‘Ik was op weg naar Kaligaweh. Iemand heeft heden nacht op het residentiehuis komen berichten, dat mijn vader erg ziek was. Toen heb ik èn van de njonja èn

van nonna Anna verlof gekregen om naar den zieke te mogen gaan....'

'Verlof van de njonja en?...'

'En van nonna Anna, ja, Kandjeng toean!'

'Die kunnen dat dus getuigen?'

'Ja, Kandjeng toean!'

'Ik heb getuigen, die gezien hebben, dat dat meisje smokkel-opium bij zich had.'

'Wie zijn dat?'

Singomengolo liet den sluwen blik rondom zich gaan. Hij zag Mokesuep de hut binnentreden. Deze had van het kabaal gebruik gemaakt om zich achteraf te houden, en op het geschikte oogenblik de hut binnen te sluipen. Hij had zijn redenen daartoe. Een glimlach krulde de lippen van den Javaan.

'Straks,' sprak hij, 'was een "toean blanda" (een hollandsch heer) hier.'

'Een toean blanda? Hou je mij voor den gek? Pas op? Die onbeschaamdheid zou ik je betaald zetten!' zei de controleur vertoornd.

'Muizenkop was straks hier,' viel Grenits in.

'Muizenkop?... Ik heb hem den geheelen ochtend niet gezien!... Waar kwam die van daan?'

'Ik weet het niet. Hij zeide, dat hij op de jacht verdwaald was.'

'Maar, waar is hij nu?'

'Dat weet ik niet. Zoo even stond hij daar nog.'

'Maar,' ging Verstork voort, zich tot Singomengolo wendende:

'Gij zeidet twee getuigen? Wie is de andere?'

'Lim Ho,' was het antwoord.

'Lim Ho, de zoon van den opiumpachter?' riep Van Nerekool ontzet uit. 'En, Dalima... in dien toestand?.. O, nu begrijp ik alles!'

‘Lim Ho heeft mij vreeselijk mishandeld, en...’ snikte het meisje, maar kon niet meer voort.

Dalima gebruikte in hare meer oorspronkelijke taal een andere uitdrukking dan ‘mishandeld’, die evenwel niet weer te geven is. Toch aarzelde zij om voort te gaan.

‘En?’ vroeg de controleur.

‘Hij en die man daar,’ zeide zij, ‘hebben mij vastgebonden.’

‘Ellendeling!’ kreet Van Nerekool verontwaardigd uit, terwijl hij Singomengolo met zijne vuist dreigde.

‘Zij heeft opium gesmokkeld, en die heb ik achterhaald. Dat is alles!’ antwoordde deze onbeschaamd. ‘De heeren moeten zich niet boos maken. Die gemeene meid liegt!’

‘Ik lieg niet, en ik heb geen opium gesmokkeld!’ antwoordde Dalima. ‘Overigens verraadt mijn toestand genoegzaam, hoe men met mij gehandeld heeft.’

Op een wenk van den controleur, tilden haar een paar oppassers op, waarbij zij hare handen noodig had, om zich zedig in tegenwoordigheid van al die mannen te dekken. Van Nerekool hielp haar daarbij, en verzocht een tweede slendang om het meisje in te wikkelen.

‘Hier hoeft de snoodste misdaad plaats gehad,’ sprak hij daarna tot den controleur. ‘Het is schandelijk, hoe het meisje mishandeld is.’

Na die voorloopige verpleging trad het gezelschap de hut in. Daar vond men Mokesuep, die vriendschappelijk met Lim Ho eene sigaar zat te rooken. Het oor van dezen laatsten was verbonden.

‘Zoo gij hier?’ vroeg Verstork, zonder den Chinees een groet waardig te keuren.

‘Ja, ik ben heden ochtend van de jacht afgeraakt, en heb rondgedwaald, totdat ik deze hut aantrof, waar ik

voor eene poos eene schuilplaats tegen de zonnestralen gezocht heb. Foei, wat is het heet in die sawah's!'

Dat werd op den meest mogelijk kalmen toon gezegd. Bij den laatsten volzin blies de aterling, alsof hij het werkelijk zoo ondragelijk warm gehad had.

'Dij zijt dus al geruimen tijd hier?'

'Ja, een half uur, als gij dat een geruimen tijd noemt.'

'Uwe getuigenis wordt ingeroepen.'

'Waarbij?'

'Er is hier eene schandelijke misdaad gepleegd op dat meisje,' ging Verstork voort.

'Eene misdaad?' vroeg Mokesuep verwonderd. 'Ik weet van niets.'

'Hier is niets geschied,' mengde zich Singomengolo, die Hollandsch verstond, maar Maleisch sprak, in het gesprek, 'dan eene aanhaling van opium, nietwaar babah?'

De Chinees, die opgestaan was, toen de heeren binnengekomen waren, wisselde een blik met Mokesuep, maar antwoordde terstond:

'Niets anders, Kandjeng toean.'

'Ik vraag u beiden niets,' sprak de controleur tot den Javaan en den Chinees. En zich tot Mokesuep wendende, vervolgde hij:

'Dat meisje, de baboe van den resident, beschuldigt die beiden van eene vreeselijke misdaad.'

Muizenkop, die Dalima niet kende, stond onthutst, toen hij die Inzonderheid vernam. De baboe van den resident! Als die machtige zich eens partij voor zijne dienstbare stelde. Waarlijk, hij aarzelde...

'Hoort ge, wat ik zeg?' vroeg de controleur hoogst ernstig, maar ongeduldig.

De aterling ving een blik op van Lim Ho, die daar onbeschaamd zijne sigaar stond te rooken.

‘Ik heb niets gezien, controleur,’ antwoordde hij.

‘Maar, ik beschuldig die baboe, opium gesmokkeld te hebben!’ zei Singomengolo sarrend. ‘Ik heb die bij haar gevonden! Dat heeft de babah en dat heeft de toean gezien.’

‘Is dat waar?’ vroeg de controleur.

De Chinees antwoordde niet dadelijk. Hoe bedorven hij ook was, aarzelde hij toch het meisje, dat hij onteerd had, in het verderf te storten. Maar Singomengolo deed een schier onmerkbaar teeken.

‘Het is waar!’ antwoordde Lim Ho.

‘Is dat waar?’ vroeg de controleur aan Mokesuep.

‘Ja, het is waar!’ was diens vastberaden antwoord.

‘Hebt gij gezien, dat de bandoelan, dit doosje bij dat meisje gevonden heeft?’

De controleur vertoonde het doosje, dat hij straks van Singomengolo in ontvangst genomen had.

‘Ja!’ antwoordde de aterling.

Dalima viel in zwijm. De overige aanwezigen konden een gebaar van verachting niet onderdrukken; want allen waren van de onschuld van het meisje overtuigd.

‘Ellendeling!’ kreet Theodoor, die zijn toorn niet bedwingen kon.

Een hoonlach was het antwoord daarop, die daarenboven door een gebaar van minachting vergezeld ging.

Dat was te veel voor Grenits.

‘Daar!... daar!...’ riep de getergde in de hoogste woede uit, terwijl hij den onmensch een, twee klappen om de ooren gaf.

‘Mijnheer Grenits!’ sprak Verstork met waardigheid. ‘Ik bid u, matig u. Maak mij mijne taak als ambtenaar niet moeielijker, dan zij reeds is.’

Eindnoten:

(119) Maar den dood niet ontkomen zouden (bladz. 306). Een gewond wild sterft in den regel in tropische gewesten. De tallooze vliegen en andere insekten, die zich op de wonden werpen, maken genezing onmogelijk.

(120) Komessoe (bladz. 308) is een boom, die nog al op Java op steenachtigen grond aangetroffen wordt. In de Vorstenlanden heet hij Pohon malam, en wordt daar soms aangeplant, voor de was, die uit de vruchten getrokken wordt en mienjak tangkallah heet. De plantenkundigen noemen den boom, die tot de Laurineeën behoort: Cylicodaphne sibifera.

(121) A.s. (bladz. 316) Zie daaromtrent de noot No. 31 hiervoren op bladz. 381.

(122) Soengoe mattie (bladz. 318) Soengoe beteekent: zeker en raattie dood. Dus de uitdrukking: zeker dood; kan gelijk gesteld worden met de Nederlandsche uitdrukking: ‘ik mag doodvallen’ of iets dergelijks om de waarheid te bevestigen.

XX.
Aan de rijsttafel.

Eenige uren later zaten de gezamenlijke jagers om de rijsttafel in de pandoppo van de controleurswoning te Banjoe Pahit.

De gezamenlijke jagers? Natuurlijk Fritz Mokesuep uitgezonderd!

Verstork, die overigens in het leven veel water in zijn wijn wist te mengen, had ditmaal den afkeer niet kunnen overwinnen, dien dat individu bij hem opwekte. Toen de arme Dalima verpleegd, en in eene tandoe onder begeleiding van een politieagent als gevangene naar Santjoemeh opgezonden was, had hij Muizenkop te verstaan gegeven, dat, in verband met het gebeurde met Grenits, zijn gezelschap verder minder gewenscht was.

'Mij dunkt,' had Mokesuep daarop geantwoord: 'dat het den beleediger zou moeten zijn, die het veld ruimde.'

'Wellicht zou ik ook zoo redeneeren,' ging de controleur met ijzige koelte voort; 'maar, alvorens ik u weder onder mijn dak zal ontvangen, zult gij mij afdoende opheldering te geven hebben, hoe het komt, dat gij u ver van het jachtterrein in deze hut bevondt op het oogenblik, dat dit jonge meisje mishandeld is...'

'Dat is zij niet!' viel Mokesuep in.

‘Let er wel op, dat ik niet zeg “onteerd” maar “mishandeld”! Wij hebben haar naakt en bebloed aangetroffen, toen zij onze hulp inriep. Er heeft dus mishandeling plaats gehad in de tegenwoordigheid van u, die aanspraak maakt op den naam van fatsoenlijk man. En, ik herhaal het: zoolang gij mij niet afdoende ophelderingen zult gegeven hebben, dat alleen onmacht u belet heeft u als verdediger van dat meisje op te werpen, zoolang wensch ik u niet in mijne woning te zien.’

‘Mijnheer Verstork!...’

‘Zult ge u kunnen zuiveren van de verdenking, die misschien ten onrechte op u rust; niets zal mij aangenamer zijn, dat verzeker ik u. Ik zal de eerste zijn, om u de hand te reiken, wanneer Theodoor Grenits mij dan niet voor zal zijn.’

‘Dan ben ik gereed u iedere genoegdoening te geven, die gij verlangen moogt!’ sprak deze hoogst ernstig.

‘Genoegdoening!’ sprak Mokesuep hoonend. ‘Ik zal mij wel genoegdoening weten te verschaffen!’

‘Dus gij weigert de gevraagde ophelderingen?’ vroeg Verstork.

‘Ik heb u geene ophelderingen te geven, mijnheer Verstork. ‘Ik zal ze den resident verschaffen.’

‘Dan, mijnheer Mokesuep, heb ik u niets meer te zeggen,’ hernam de controleur met eene stijve buiging. ‘Laat ik u niet ophouden.’

Bij dat duidelijk afscheid wierp Muizenkop knarstandend zijn geweer met den riem over den schouder, en verwijderde zich in gezelschap van Lim Ho en van Singomengolo, die dat tooneel stilzwijgend hadden aangezien, maar waarvan zij niet veel begrepen hadden, in de richting van Santjoemeh, met den uitroep:

‘O! ik zal mij wreken!’

Die bedreiging benam de vrienden den eetlust niet. Zoo-

als gezegd is, zaten zij eenige uren later om de rijsttafel, in de pandoppo van den controleur van Banjoe Pahit.

Die pandoppo van de controleurswoning kon het in ruimte niet halen bij die van het residentiehuis te Santjoemeh; maar, juist door hare meerdere beknoptheid was zij des te gezelliger. Zij miste die holheid tusschen de pilaren, die aan eene hal, dat hooge dakwerk, dat aan eene kathedraal deed denken; zij had meer van eene huiskamer, waartoe het smaakvolle meubilair, door Verstork bijeengebracht, veel bijbracht. En inderdaad zijne huiskamer was dat luchtige vertrek, hetwelk met jaloezie-ramen naar alle windstreken toegang aan de buitenlucht kon verleenen, en aan den zonnekant voor de hitte gesloten kon worden, waardoor er steeds eene heerlijke frischheid heerschte, die nog bevorderd werd door de aangename schaduw der boomen, die de geheele pandoppo als in een loofkring omsloten hielden en het schelle licht der keerkringen liefelijk temperde. Daar zat Willem Verstork gedurende de uren, die hij niet op zijn kantoor doorbracht; daar zat hij des ochtends bij zonsopgang zijn eerste kop koffie te slurpen; daar ontbeet hij; daar dineerde hij; daar zat hij zijne dagbladen, zijne tijdschriften te genieten, terwijl hij des namiddags zijn kopje thee dronk; daar zat hij veelal des avonds te mijmeren, en zich soms af te vragen, of het wel goed was, dat de mensch in zoo eene eenzaamheid alleen bleef?

Ja, die pandoppo was steeds gezellig; maar was het vooral in dezen stond, nu de gastheer zich door goede vrienden rondom den disch omringd zag! En die disch bracht het zijne aan het gezellige van het samenzijn bij. Daarop stonden toch dampende schotels rijst, hagelwit en droog van korrel in de ‘koekoesan’[123] gekookt; daarop stonden toch schalen en schoteltjes met alle mogelijke kerri's, sajoran's, sambalan's, atjaran's[124] als:

kerri ikan,[125] piendang ajam, piendang klowek,[126] rawoen daging, sajor loddeh, sajor gado gado,[127] sambal oelak, sambal goreng oedang, sambal telor, sambal ikan mejrah, sambal petèh, sambal badjak,[128], atjar bawang, atjar lombok, atjar tjampoer-adoek,[129] enz. enz. En dan die vleesch- en vischschotels met dendeng ragi, met dendeng minjangan,[130] met sasateh, met besengeh, met petjiel,[131] met ajam goreng, met ajam pangang[132], met ikan goerami, met ikan bandeng assep[133], met telor troeboek, met kroepang oedang[134], enz. enz. Alle die lekkernijën en nog zooveel meer waren bij eene volledige rijsttafel onontbeerlijk, en brachten het hare er toe bij, om ze heerlijk te doen smaken. Maar, wat vooral de aandacht der Lucullussen bij het binnenkomen der pandoppo getrokken had, en hen bij voorbaat begeerig had doen smekken, was een speenvarkentje, dat geheel gebraden, op zijne vier pootjes staande, met eene citroen in den snuit, op een grooten schotel, in het midden van den disch stond te prijken. Dat was een product van de jacht, een biggetje, hetwelk een der eerste slachtoffers onder de kogels der blanken gevallen was, en door een van Verstork's bedienden dadelijk naar huis gebracht was, om de hoofdrol op den jagersdisch te vervullen.

Ieder der gaston weerde zich goed.

Maar... de arbeid der maaltanden en de genietingen van het verhemelte der smulbroers lieten noch de tongen met rust, noch het spraakvermogen indommelen. Het gekout aan dien disch was dan ook levendig, en de lezer zal moeten erkennen, dat daartoe wel redenen voorhanden waren.

‘Die duivelsche Muizenkop,’ zei Theodoor Grenits ‘zou mij bijna uit mijn humeur gebracht hebben!’

‘Kom, laat dien vent buiten bespreking,’ antwoordde Eduard Van Rheijn. ‘Zijn naam alleen beneemt je den eetlust.

‘Drommels! wat smaakt zoo'n schijf van dien “anaktjelleng” (varkenstelg) lekker!’ zei August Van Beneden.

‘Zeer lekker!’ beaamde Van Rheijn. ‘Maar, hoeveel varkens zouden wij wel neergelegd hebben?’

‘Dat weet ik niet,’ antwoordde Verstork.

‘Toch zullen wij dat moeten weten, om te kunnen beoordeelen, of onze jacht het beoogde doel bereikt heeft,’ meende Van Beneden. ‘Hoe dat te vernemen?’

‘Niet ongeduldig zijn, August,’ maande Verstork.

‘Ja, ik ben heet gebakerd, Willem. Dat weet ge. Maar, hoe dat te weten te komen? Ik heb nog al ettelijke lijken zien liggen.’

‘De wedono zal ons dat straks wel komen rapporteeren.’

‘De wedono?.... Wat bliksem! Waar is die gebleven?’

‘Wel, dien heb ik opgedragen, om met de beide loerah's den Djoerang Pringapoes te doorzoeken. Hij zal ons wel den uitslag van onze jacht komen mededeelen.’

Het woord was nog niet op de lippen van den controleur bestorven, toen een der oppassers de komst van het districtshoofd aankondigde.

‘Kassi massokh!’ (laat binnen komen), klonk het bevel.

‘Welnu, wedono,’ sprak Verstork met een glimlach. ‘Gij komt onze rijsttafel deelen? Dat vind ik goed van u.’ Het Javaansche hoofd maakte een gebaar van schrik. Hij deed een pas achterwaarts. Het gezicht van het gebraden biggetje op de tafel boezemde hem ontzetting in. Ware de rechtzinnige Mohammedaan Roomsch geweest, dan had hij waarachtig een kruis geslagen! Nu prevelde hij schuchter:

‘Ampon, Kandjeng toean!’ Gij weet, dat wij Javanen geen varkensvleesch eten.

‘Maar gij kunt andere spijzen gebruiken, wedono. Daar

staat rundvleesch, kip, eend, visch, al wat gij maar wilt.'

'Ik dank u, Kandjeng toean; maar die anak-tjelleng is in dezelfde keuken klaar gemaakt[135], als die andere spijzen. En, gij weet, dat verbiedt onze godsdienst.'

'Het spijt mij, wedono.'

'Maar, ik kwam, Kandjeng toean, om u rapport te brengen over de jacht.'

'Welnu, wedono?'

'Er zijn zeventien tjellengs, groote en kleine geschoten. De Chineezen van Kaligaweh en Banjoe Pahit hebben de gevallenen van de bevolking opgekocht, en zijn bezig met het vervoer.'

'Die Chineezen zijn ware smulpapen, wedono.'

'Saja, Kandjeng toean,' antwoordde het districtshoofd, met een ietwat gedwongen glimlach.

'Dat is een mooi getal, wedono,' merkte Van Rheijn op. 'Zou de bende uitgeroeid zijn?'

'Nagenoeg,' antwoordde de wedono. 'Een groot gedeelte der bevolking heeft de overblijvenden nagezet en nog menig dier afgemaakt. Het overschot heeft eene toevlucht in het hooge gebergte, hetwelk het district begrenst, gezocht; zoodat wij geen noemenswaardigen last meer van die verwoestende dieren zullen hebben.'

'Welnu, vrienden!' riep Verstork opgetogen uit, 'dan is onze jacht volkomen gelukt! Een glas daarop!'

Allen sprongen op met opgeheven wijnglas. Van Rheijn stopte don wedono fluks een glas bier in de hand, en met een vroolijk 'hiep, hiep hoerah!' werd een dronk gewijd aan de bevolking van het district Banjoe Pahit, welke van die lastige gasten verlost was.

'Heeft de Kandjeng toean, mij nog iets te bevelen?' vroeg de wedono. 'Anders wenschte ik wel mij te verwijderen.'

‘Ja, wedono; vooraan in den Djoerang Pringapoes is een zeer groote “tjelleng laki-laki” (beer) gevallen. Het is er een met zeer lange slagtanden. Diens hoofd wenschte ik wel te hebben.’

‘Drommels, ja!’ riep Van Beneden uit. ‘*Une hure de sanglier à la sauce piquante* zou lekker zijn!’

‘Sjt, August!’ zei Verstork; en zich verder tot den wedono wendende: ‘En dan draag ik u op, wedono, om dadelijk het onderzoek in die zaak van Dalima te beginnen.’

‘Saja, Kandjeng toean!’

‘Kom straks bij mij, ik heb u daarover nog te spreken.’

‘Saja, Kandjeng toean!’

‘Straks!’ riep Van Beneden uit, ‘Straks?.... Niet waar vrienden:

Wij gaan nog niet naar huis, nog lang niet! nog lang niet!’

Het geheele gezelschap stemde met dien echt vaderlandschen deun in. Toen het ietwat bedaarde, vervolgde Verstork:

‘Dienst gaat voor alles, vrienden! Straks als gij een dutje gaat doen, en daarna zult gaan baden, zal ik het onderzoek met den wedono voortzetten. Ik vertrek heden avond nog met ulieden naar Santjoemeh; want morgen ochtend wensch ik den resident al heel vroeg te spreken.... Hebt gij mij verslaan, wedono?’

‘Saja, Kandjeng toean!’

‘Welnu, laat ik u niet weerhouden.’

Met een sierlijke buiging nam het districtshoofd afscheid.

Het maal had zijn voortgang. Maar het aanroeren van de Dalima-zaak had de feestvreugde der jagers wel getemperd. De herinnering aan het gebeurde had iets kils teweeggebracht, dat iedere vroolijkheid als het ware verstijfde.

‘Die arme Dalima!’ zei Grashuis met een grooten eendenbout tusschen de vingeren, na een oogenblik van stilte. ‘Zou zij opium gesmokkeld hebben?’

‘Loop heen!’ antwoordde Van Beneden. ‘Ziet die lieve meid er als eene smokkelaarster uit?’

‘August, een rechtsgeleerde mag zich niet door het uiterlijke laten leiden,’ zei Van Rheijn glimlachend. ‘Nietwaar Karel?’

Van Nerekool was niet dadelijk met zijn antwoord gereed. Hij was bezig eene heerlijke moot goerami van de graten te ontdoen. Na een oogenblik van bedenking, antwoordde hij evenwel:

‘Zeker niet; maar toch ben ik overtuigd, dat het meisje onschuldig is.’

‘Ja, de baboe van Nonna Anna! Zou dat anders kunnen, Karel!’

‘Wat het gekste is, is, dat de opium gevonden werd!’ merkte Van Rheijn op.

‘Gelooft gij daaraan?’ vroeg er een.

‘Maar de getuigenis van Muizenkop?’

‘Van dien ellendeling?....’

‘De zaak is ernstig genoeg!’ sprak Willem Verstork.

‘Er beslaat nog maar eene hoop,’ zei Grashuis, ‘die is, dat nonna Anna invloed genoeg op haren vader zal hebben om de zaak gesust te krijgen.’

Een bittere glimlach ontsierde Van Nerekool's gelaat. Hij zei evenwel niets.

‘Als Lim Ho, de zoon van den opiumpachter, maar niet in de zaak betrokken was,’ sprak Verstork, ‘dan zou die hoop eenigen grond hebben, dan zou er een mouw aan te passen zijn, nu evenwel...’

‘Zoudt gij dan kunnen denken, Willem,’ viel Van Beneden hem in de rede, ‘dat de rechterlijke macht....’

‘Jonge vriend,’ sprak Verstork, ‘waarde August! Een

hoog geplaatst rechtsgeleerde hier in Nederlandsen Indië heeft ergens gezegd: “de opiumpacht rust op het land als eene ware vervloeking. Overal ontmoet men haren stempel. Helaas! ook bij de justitie!”[136] Niet waar, Karel?’

Deze knikte bevestigend.

‘Dat alles is treurig, zeer treurig,’ zei Van Rheijn vergoelijkend. ‘Maar het ergste is het opiumverbruik, dat de opiumpacht noodzakelijk maakt.’

‘Loop heen,’ antwoordde Grenits gramstorig.

‘Maar, Theodoor!....’

‘Maar, Eduard!....’

‘Als er geen opiumverbruik bestond, was geen opiumpacht mogelijk. Dat moet ge toch toegeven?’

‘Dat klinkt zeer fraai. Maar, als ik eens daar tegen overstelde, dat wanneer geen opiumpacht bestaan had, nooit het opiumverbruik zoo'n vlucht genomen zou hebben. Dat klinkt minder fraai, maar te gemakkelijker aan te toonen.’

‘Jawel, dat hebben we gisteren avond gehoord. Maar het bewijs daarvan, dat is achterwege gebleven.’

‘En de geschiedenis dan?’

‘Jawel, de geschiedenis! Die is niets meer of minder dan de persoonlijke uiting van den geschiedschrijver. De eene beweert, dat de blanken de opium in het land gebracht hebben, anderen beweren weer anders.’

‘Maar gij zult toch wel den Raad van Indië niet verdenken, hoop ik, Eduard?’

‘En wat zei die Raad van Indië dan, Theodoor?’

‘Als ik mij wel herinner[137], niets meer en minder, dan dat de opiumpacht steeds als middel van inkomst de belangstelling der Regeering heeft gaande gehouden, en ieder middel, dat tot hoogere opbrengst van die pacht voeren kan, gretig werd ter hand genomen.’

‘Ja, maar, is dat alles waar?’

‘Ik hoop toch, dat gij mij gelooft, Eduard?’

‘Dat uwe aanhaling nauwkeurig is, zeker! Maar was de Raad goed ingelicht, toen hij dat advies ter neer stelde?’

‘Als gij zoo doorgaat, dan is op niets meer te vertrouwen. Die menschen worden betaald en grof betaald om op de hoogte te zijn. Maar, behalve dat advies, wat gij wantrouwt, waarborgt u de voortdurende stijging van de opbrengst der opiumpacht voldoende, dat het advies van den Raad vertrouwbaar is. Ieder jaar wordt, op de begrooting eene hoogere som geraamd....’

‘Maar raming is nog geene opbrengst, Theodoor.’

‘Neen, maar bij het onderhavige middel wel. Hel en duivel worden losgelaten, om het cijfer te bereiken, dat door den minister gesteld is, en de minst kiesche middelen, ja, zelfs misdadige worden gebezigd, om dat te overtreffen. Hoeveel Nederlandsche Leeuwen zijn niet uitgereikt, omdat de opiumpacht in deze of gene residentie veel meer opbracht den geraamd was! O! wat prijkt, dat “virtus nobilitat” keurig op zoo'n borst!’

‘Maar,’ vroeg August Van Beneden, ‘is het opiumverbruik wel zoo verderfelijk voor het lichaam, als beweerd wordt? Gisteren avond zagen wij, dat het voor het zedelijke leven niets aanprijzenswaardig is. Maar voor het lichaam? Men spreekt nog wel eens van vergiftiging, zelfs is die beschuldiging gisteren avond ingebracht. Mij dunkt, dat de lieden bij die vergiftiging oud kunnen worden, even als bij het gebruik van een of meer bittertjes.’

‘Luistert,’ sprak Verstork hoogst ernstig. ‘Wij zitten hier als degelijke vertrouwbare mannen te zamen. Ik kan dus mijn gemoed laten spreken. Ik kan dus zonder achterdocht u een blik gunnen in de rijke ervaring door mij op dat gebied opgedaan.’[(138)]

‘De uitwerking van het langdurig opiumgebruik op het lichaam is overal een eigenaardig bederf van het bloed en van al de vochten, en verstoppingen in de vaten en wegen, waaruit op den duur ontstaat een slepende en verwoestende, doorgaans ongeneeslijke dysenterie of aamborstigheid, met de erbarmelijkste symptomen en onlijdelijke smarten vergezeld. Daarbij toenemende ongevoeligheid voor alle medicijnen, behalve de verdoovende in grootere giften, - tenzij met deze te zamen. Die toestand dringt tot het palliatief van steeds vermeerderde nuttiging van het gif, zonder welke het voor den lijder gansch ondragelijk wordt, tot welk ondragelijk lijden hij evenwel veroordeeld is, zoolang hij niet van den eenen roes in den anderen kan overgaan. En juist door de zoo lang volgehouden verkwisting is dit den meesten lijders op verre na niet mogelijk. Waar nog goede en versterkende voeding plaats heeft, kunnen die kwalen lang uitblijven; en menigeen is er op die wijze zijn leven lang van bevrijd, ten minste van de hoogere graden, hoewel dan toch denkelijk meestal door het steeds toenemend gebruik van het verdoovend middel. Toch ziet, men ook bij dezulken vaak een anders licht verloopend toeval door bet voorhanden bloed- en vochtbederf, z.a. een eenvoudige wond, een bloedvin en dergelijke, een kwaadaardige hoedanigheid aannemen, en tot een doodelijken afloop komen. En wie zal er uitspraak over doen, hoeveel andere kwalen, die van kachexie afhangen, en die zich in dit land zoo menigvuldig vertoonen, door 't opiumgebruik veroorzaakt of bevorderd worden!

Waar nog goede en versterkende voeding plaats heeft, zeide ik. Wij weten echter al be goed - en de Regeering ook - dat niet dan zeer weinigen op de massa der Inlanders in dat voorrecht op den duur zich verheugen kunnen. Het is genoegzaam bekend, hoe schraal

over 't algemeen de voeding van den Javaan is, zelfs van de tamelijk gegoeden, en dat hij, ook waar de middelen niet ontbreken, doorgaans zeer weinig werk maakt van wat wezenlijk spierkracht bijzet. Doch die voeding, hoe veel of hoe weinig deugdelijks die bevat, moet zij niet bij verre de meesten al minder en minder worden, waar een belangrijk, en steeds belangrijker deel van het inkomen aan opium verspild wordt, zoodat juist door het genot de eenige voorwaarde, om er zich eenigszins wel bij te bevinden, al meer en meer onmogelijk wordt?

Maar - zoo kan mij tegengeworpen worden - bij dezulken is het gebruik dan ook wegens hun onvermogen tot een geringe hoeveelheid beperkt, en zij ondervinden er te minder nadeel van. Niet bij allen is dit het geval. Daar zijn er, en niet weinigen, die tijdens hunne welgesteldheid zich reeds aan een ruimer gebruik hadden gewend, en na hun bezittingen in bedwelmenden rook te hebben doen verdwijnen, tot vermindering of gedwongen onthouding zijn moeten komen, en de ellende daarvan ruimschoots hun deel kunnen noemen. En de ondervinding bewijst overtuigend, dat ook zeer velen, die op den duur niet meer dan eene kleine hoeveelheid daags verbruikten, op den leeftijd van veertig jaar of daarboven reeds in erge mate aan de bovengenoemde kwalen laboreerden, meest aan dysenterie. Ik zelf heb te Berbek, te Trengalek, te Santjoemeh, te Banjoe Pahit en elders een groot aantal van zulke lijders met geneesmiddelen geholpen, en had dus gelegenheid te over, om mij omtrent alle bizonderheden te vergewissen.

Stelt men daar nu tegenover degenen bij ons, die één, twee of drie bittertjes daags drinken, dan valt het ten duidelijkste in het oog, hoeveel verderfelijker de opium werkt dan de sterke drank. Het eerste toch is veel meer bedwelmend en bovendien verdoovend, en

daardoor ook spoedig den eetlust verminderend, zoodat vaak zelfs bij 't voorhanden-zijn van de beste voeding, deze weinig kan uitwerken. Sterke schuivers verklaarden mij meermalen, dat ze, tengevolge van hun gewoonte, bij elken maaltijd niet meer dan eenige greepjes rijst konden nuttigen, terwijl, wanneer ze met behulp van een middel, dat ik hun aan de hand deed, hun opiumverbruik aanmerkelijk verminderd hadden, ze wel tienmaal zooveel spijzen konden tot zich nemen. Dàn de veel grootere verleidelijkheid van de opium door het aangename gevoel, dat zij in het lichaam veroorzaakt, en waarmêe het ook den geest tot wellustige droomen voert, en door het wegnemen van alle gevoel van aanwezige kwalen en pijnen, terwijl zij in veel grootere mate de geestkracht (reeds zoo gering bij dit half uitgedoofde volk!) vermindert door de telkens herhaalde verdooving, waardoor de patiënt te zekerder in de kluisters van den hartstocht gevangen blijft, ook al staat hij nog maar gelijk met onzen gewonen, matigen jeneverdrinker.

Zijn we alzoo ongemerkt gekomen tot de uitwerking op geest en gemoed, dan moeten hier vooral vermeld worden de zelfzucht en eigenwaan, die bij den opiumrooker in ontzettende mate toenemen; de steeds meer lethale onverschilligheid omtrent zijn geheele omgeving, tot eigen vrouw en kinderen toe; de volslagen indolentie en de afkeer van allen arbeid, van alle zorg en bemoei enis, waardoor hij ten laatste nacht en dag aan niets anders denkt dan aan de boeting van zijn hoofd- en al zijn nevenlusten, waar alles rondom hem aan moet ten dienste staan. Een jeneverdrinker vergt voor zijn genot geen anderen dienst, dan dat soms de een of andere wordt uitgezonden om den drank voor hem te halen; maar voor den schuiver, die zich nog de weelde van bediening kan vergunnen, moet alles in het touw:

de een om voor zijn duren lust de middelen te verschaffen, de ander om zijn opium te gaan koopen, een derde om zijn pijpjes te stoppen, een vierde om zijn koffie en andere versnaperingen te bereiden. Is zijn roes zelf ook vrij wat bedaarder es stiller dan van hem, die dronken is van sterken drank, wanneer daarna zijn kwalen en smarten zich weêr laten voelen, en men hem niet aanstonds naar zijn lust ter wille is, dan vervult hij huis en hof met kermen en klagen, schelden en verwijten, waarmeê allen het hart uit de keel wordt gehaald!

Voeg hierbij de verzwakking van lichaam en verstomping van geest, die de aan opium verslaafde ook als erfenis aan zijn nageslacht mededeelt, terwijl meerderen hunner reeds op middelbaren teeftijd onvermogend zijn tot geslachtsvoortplanting. Wat zal alzoo van de tweede of derde generatie na de tegenwoordige te verwachten zijn?!

En nu de verarming,' dus ging Willem Verstork na eene kleine verademing voort: 'Hoe ontzettend veel welvaart is reeds en wordt nog altijd door dat ziel en lichaam verdervend gif verslonden! Al heel spoedig, bij lagere standen, is een schuiver - nog een matige! - zoover, dat dagelijks zijn geheele verdienste aan opium opgaat. Het verlangen naar aangenaam prikkelende en opwekkende lekkernijen, dat den roes vergezelt, doet daar ook nog het zijne aan toe. Ze zijn legio, de huisgezinnen, waar de vrouw den kost voor allen moet winnen, soms nog bijgestaan door één of twee harer kinderen. En waar nu de vrouw zwak of ziekelijk is, of door krankheid of kraambed geheel buiten staat te werken, daar is weldra de ellende niet te overzien. En inderdaad! dat is veel, zeer veel algemeener dan in Europa doorden sterken drank.

Al die lichaamskrachten en zielsvermogens, en al die

welvaart, die nu door de opium worden verteerd, moesten ten goede komen aan landbouw en nijverheid. Wanneer die allen daarvoor besteed werden, hoeveel grooter zouden de welvaart en het vertier zijn! En zou niet ook de rijksschatkist daaruit veel meer ontvangen, - en zonder vloek er op! - dan de opiumpacht haar kan opbrengen? Aan millioenen Inlanders ontbreken de middelen, de geestkracht en de lust om hun velden en tuinen met zorg te bearbeiden of te leeren bewerken, of om in handwerk vorderingen te maken of het voor kwijning te behoeden, omdat ze nu eenmaal dat alles aan opium verpand hebben en blijven offeren. En zijn niet landbouw en nijverheid de hartader van den Saat? En de Staat zelf helpt met allen ijver om die hartader te verstoppen, en alzoo zich zelf ten ondergang te brengen!'

Willem Verstork zweeg hier een poos. Na zoo lange tirade had hij behoefte zijne keel met een teug kristalhelder bier te laven. Alle aanwezenden zalen evenwel zwijgend daar, af te wachten wat nog volgen zou. Onmiskenbaar maakte int gesprokene grooten indruk op hen, want het was de eenvoudige onopgesmukte taal der eerlijke ervaring, die daar klonk, en hoe jeugdig en hoe wuft enkelen van die mannen ook waren, die taal mankte hunne belangstelling gaande, en vond ingang tot hun hart. Eindelijk vervolgde de controleur, na nog eens adem gehaald te hebben, aldus:

'Gijlieden weet, dat ik mijn loopbaan niet geheel en al te Santjoemeh doorgebracht heb. Als aspirant-controleur was ik op de hoofdplaats van de residentie Kediri, als controleur tweede klasse was ik te Berbek en te Trenggalek. Ik kan dus met kennis van zaken ook omtrent die residentie spreken. Luistert:

Kediri heeft eene bevolking van ruim 700,000 zielen[139]; meerendeels zijn de menschen arm.

De opium-pacht per jaar bedraagt 18 ton; voegt men daarbij de betaling van de verstrekte opium, en de administratiekosten en winst van den pachter, dan mag het cijfer van 2½ millioen gerust worden aangenomen als net bedrag, dat die arme bevolking jaarlijks vrijwillig betaalt, om dagelijks eenige uren het genot te hebben, haar leed en treurig bestaan te vergeten. Hierbij is nog niet gevoegd het rendement der onwettige opium; dit is niet bekend, en een ieder kieze zich dus dit cijfer.

Hoe het mogelijk is, dat een arm volk zooveel kan opbrengen, behalve nog cultuur- en heerendiensten, winst op het zout, landrente, bedrijfsbelasting, invoerrechten, enz., is mij onbegrijpelijk. Doch men moet ook zien, hoe zoo'n Javaansch gezin leeft.

Hun huis is gewoonlijk klein, van bamboe, en met stroo gedekt. Huisraad vindt men er niet; een mat, uitgespreid op een bank van bamboe, en een klein kussen van kapok, dienen om op te slapen. Gekookt wordt er op den grond, in grove aarden potten en pannen, gegeten wordt er met de handen uit pisangbladeren, gedronken uit een aarden kruik; de kleedden worden zelden of nooit gewasschen, en gedragen tot ze als lompen van het lijf vallen; de kinderen loopen naakt, en groeien met de karbouwen in de modder op. 's Morgens om 5 uur staat men op, en gaat naar het werk, om tegen 6 uur present te zijn, 't zij in de rijstvelden, 't zij in hoerendienst aan de wegen, in de koffietuinen, rietvelden, enz. Hij, die eens een dag vrij heeft, gaat werken bij particulieren op een dagloon van 40 à 50 cents, waarvoor hij 10 uur moet arbeiden. 's Avonds te huis gekomen, wordt er wat gegeten, en de helft van het dagloon aan opium verbruikt; om 8 uur is een ieder al in diepe rust. De verlichting tot 8 uur bestaat uit een aarden schoteltje, waarin wat stinkende olie en een katoenen pitje.

Ziedaar het tafereel van het dagelijksch leven van den Javaan-opiumschuiver. Niets, niets hoegenaamd, wat eenige afleiding kan geven aan den dagelijkschen sleur, altijd maar werken, en den meesten tijd voor te weinig loon of gedwongen, voor niets. En dan nog zooals gewoonlijk achter den rug uitgescholden te worden voor lui, is het niet wat te erg! Zegt, zouden de Nederlanders nog wat medegevoel bezitten voor hunnen medemensch? Zegt, zoude het niet hoog tijd worden, dat eindelijk eens een einde kwam aan al dien gedwongen onbetaalden arbeid, en dat die opium verbannen werd uit de nabijheid van den Javaan? Daartoe moet ieder Nederlander naar zijn vermogen medewerken; want ieder Nederlander is solidair aansprakelijk voor dien afschuwelijken toestand. Ieder Nederlander heeft zich te schamen, zoolang de al te gewillige Javaan op zoodanige brutale wijze zal geëxploiteerd blijven.

Alles, wat de Javaan verdient met zijn landbouw en in zijn weinigen vrijen tijd, moet onder den een of anderen vorm geofferd worden aan den moloch, genaamd 's lands kas. Voor hem blijft alleen over rijst, en nog niet genoeg voor het geheele jaar...'

'Daarom,' ging Grenits met klem voort, toen de controleur zweeg, 'zoekt hij troost en vergetelheid in het gebruik van opium, evenals in Nederland onder dergelijke ellende hel volk naar de flesch grijpt. Evenzoo wentelen zij in een vicieusen cirkel; ellende doet, hunkeren naar opium en jenever, en opium en jenever kweeken ellende; er behoort wilskracht toe, om terug te komen van het gebruik van opium en jenever, en juist die opium en jenever verlammen de wilskracht.

Daarom moet van het initiatief van het gezonken volk geene verbetering verwacht worden, de kwaal grijpt steeds met grooter afmetingen om zich heen; doch de

Overheid moet die arme schepsels met krachtige hand uit dien poel van jammer scheuren, al schreeuwden zij het uit van de pijn, en al moet de krachtsinspanning bovenmate groot zijn. Ieder welgeaard burger sta de Regeering naar vermogen bij in die moeielijke taak, en een ieder, die uit baatzucht dwarsboomt, worde onschadelijk gemaakt. Zoo Nederland en Nederlandsch-Indië niet kunnen bestaan, of liever gezegd hunne huishouding dekken, zonder revenuën uit zulke immoreele bronnen, als opiumverbruik, jeneververbruik en gedwongen onbetaalde arbeid, dan ware het voor de eer van het land beter, om te doen, zooals die huisvader, die geen eigen huishouding meer kunnende bekostigen uit eerlijk verkregen middelen, als commensaal bij een ander ging inwonen.'

Allen zaten een oogenblik bewegingloos. Allen gevoelden, dat daar de waarheid, de volle waarheid weerklonken had, hoewel Theodoor's laatste gevolgtrekking hunne Nederlandsche harten pijnlijk aandeed.

Eindelijk sprong Van Beneden op, en vloog naar Verstork toe, greep zijne hand en drukte die hartelijk.

'Ik dank u,' zei hij met bewogen stem, 'voor het inzicht, dat gij mij in de zoo noodlottige werking van de opium verleend hebt. Ik ben nog slechts jong rechtsgeleerde, en heb nog geen gelegenheid gehad om in eene opiumzaak als pleitbezorger op te treden. Wel had ik veel gelezen over de opiumpacht, over het opiumverbruik, wél vernam ik veel, zeer veel gisteren avond bij ons samenzijn onder den Wariengien-boom op de aloon aloon te Kaligaweh; maar gij, gij met uwe bezielende taal hebt mijn geweten wakker geschud. In uw aller tegenwoordigheid beloof ik plechtig, dat ik van de ons medegedeelde ervaring bij iedere gelegenheid gebruik zal maken!'

‘Hoerah!’ riep Leendert Grashuis. ‘Willem, zoo zal uwe verdienstelijke oratie een daadwerkelijk en.... een dadelijk nut hebben. Ja, een dadelijk!... Vrienden, ik heb een voorstel te doen....’

‘Laat hooren!’ riepen allen.

‘Wij waren gisteren bijna getuigen van de amokhpartij, die te Kaligaweh plaats had. Heden ochtend faalden maar weinige minuten, of onze oogen hadden de snoodste misdaad te aanschouwen gekregen. Ik wil niet ontleden, wat in ons aller hart omging bij die twee tafereelen, waarbij de vader tot moordenaar gemaakt en de dochter onteerd werd; maar beide gebeurtenissen staan in innig verband met de opiumpacht. Wij hebben zoo even de betuiging van onzen meester in de rechten vernomen. Uit uw aller naam zeg ik hem dank voor zoo edele gevoelens! Kom, vrienden, laten wij in edelmoedigheid niet bij hem achterstaan! Dalima en haar vader Setrosmito hebben eenen verdediger noodig bij het geding, dat gevoerd zal worden. Welnu, de verdediger is gevonden. Beide beschuldigden zullen in onzen August een man vinden, die hunne belangen met warmte zal ter harte nemen. Ik meen reeds onzen rhetor in zijne maidenspeech bij de verdediging van...? te hooren! Dat zal subliem zijn.....

Ik dank je Leendert,’ sprak Van Beneden niet zonder aandoening. ‘De vrienden zullen geen te hooge opvatting omtrent mij gemaakt, hebben; dat verzeker ik hen!’

‘Ja, maar,’ ging Grashuis voort. ‘Wij willen ons deel aan dat goede werk hebben; nietwaar?’

‘Ja! ja!’ riepen allen.

‘Luistert, en daarin bestaat mijn voorstel. Er kan hier geen sprake zijn van het toewijzen van eenig honorarium aan onzen advokaat. Dat zou hem de verdiensten van zijn liefdadig werk ontnemen zijn. Maar bij zoo'n

proces komen onkosten voor, moeten voorschotten gedaan worden. Gij allen weet, vrouwe Justitia is in Indië eene dure, zeer dure deern! Welnu, laten wij de handen in elkander slaan, en August voor al te maken onkosten en te betalen voorschotten borg blijven, dan kunnen die twee gedingen met alle klem gevoerd worden!'

'Hoerah! hoerah!' riepen allen onstuimig. 'Dat is afgesproken! August! aan den gang!'

'Nu dat geregeld en prachtig geregeld is,' hervatte Grenits, 'wenschte ik onzen gastheer eene vraag te doen.'

'Spreek Theodoor,' zei Willem Verstork.

'Ik ben handelaar, en als zoodanig nieuwsgierig als een neusaap.[140] In mijn vak heb ik warenkennis en dus ook scheikunde noodig.....'

'Ter zake, ter zake!' riepen verscheidene stemmen. 'Ajakkes, wat ben je langdradig met je warenkennis!'

'Nu hebt gij,' ging Theodoor onverstoorbaar voort, 'in uw speech van geneesmiddelen gesproken, die gij aangewend zoudt nebben om ongelukkigen van het opiumverbruik te genezen. Zijn dat geheimmiddelen?'

'Ziet ge mij voor een kwakzalver aan?' vroeg de controleur lachend.

'Dus geen geheimmiddelen!' vervolgde Grenits, 'maar welke middelen zijn het dan?'

'Het zijn pilletjes,[141] die mij door een zendeling aan de hand gedaan zijn. Zij bestaan uit opium en radix rheï of rhabarberwortel, en wel in de volgende proportie: twaalf pillen bevatten drie grein opium en twaalf grein rheum. Zij worden toegediend om de vijf dagen, den eersten keer twaalf, den tweeden negen, en de derde maal zes. Hoogst zelden wordt die derde dosis gevraagd, daar de patienten dan genezen zijn.'

'En.... kunt gij genezingen constateeren?'

‘Ja, zeker. In mijne schrijfkamer hangen bij wijze van trophée een twaalftal bedoedans, die mij door de gebruikers gebracht zijn met de gelofte nimmermeer de opiumpijp aan te raken. De zendeling, die mij het middel aan de band deed, kon ruim zeventig gevallen van genezing constateeren.’

‘Mag ik u een raad geven, in het belang van bedoelde zendeling en in het uwe?’ vroeg Grenits.

‘Ga je gang.’

‘Houdt dan dat pillenrecept voor u. De minister van Koloniën, die bezig is de opiuminkomsten door alle mogelijke middelen zoo hoog mogelijk op te zweepen, zou daarin eene aanranding van het Gouden Kalf zien. En er zijn zendelingen in hun evangeliearbeid verhinderd, er zijn menschen de Koloniën uitgezet en er zijn ambtenaren gepensionneerd geworden, die veel minder gedaan hadden, dan zulke pillen aan den man gebracht!’

Verstork verbleekte eenigszins bij die taal, waarvan hij de gegrondheid erkende. Een oogenblik verwijlden zijn gedachten bij de dierbare wezens, die zijnen steun nog zoo noodig hadden. Of hij zijne rondborstige taal betreurde? Wie zal dat kunnen verzekeren of ontkennen? Hij streek de hand over het voorhoofd, alsof hij eene lastige gedachte wilde wegvegen:

‘Zoo erg is het niet,’ sprak hij.

‘Maar een Nederlandschen Leeuw zult gij met uwe pillen niet verdienen,’ lachte Theodoor.

‘Om het even,’ vervolgde de controleur. ‘*Fais ce que dois, advienne que pourra!* Ik zal er geen pil minder om uitreiken!’

En de oogen over den disch latende gaan, die vrij wel geplunderd was, - allen hadden toch na die jachtpartij grooten eetlust aan den dag gelegd, - vervolgde hij:

‘Ons maal is ten einde, vrienden. Gijlieden zult na de

strapatzen van gisteren en heden, en na den korten nacht, dien wij te Kaligaweh doorgebracht hebben, naar rust verlangen. Hier, de bedienden zullen u uwe kamers wijzen. Ik ga aan den arbeid; want zooals afgesproken is, vertrek ik straks met ulieden naar Santjoemeh. Ik wensen u allen eene aangename middagrust!'

Weinige minuten later was de pandoppo verlaten, en tegen het avonduur joeg het vijftal jagers spoorslags den weg naar Santjoemeh op.

Eindnoten:

(123) Koekoesan (bladz. 325) is een spits toeloopende kegelvormige mand van bamboevlechtwerk, waarin de rijst in den stoom van een ketel 'dandang' genaamd, gaar wordt gestoomd.

(124) Kerri's, sajoran's, sambalan's en atjaran's (bladz. 325). Kerri is eene soort bouillon, waarvan de 'koenier' (curcuma longa het hoofdbestanddeel uitmaakt. Sajor is de naam voor groenten. Tot toespijs voor de rijst wordt een soort bouillon gekookt, sterk spaanschgepeperd, waarin vele groentesoorten.) Zoo'n groentesoep heet sajoran. Sambalan's zijn ook alweer saus-bereidingen, waarin de sambal of lombokh (spaanschepeper) niet vergeten is. Atjaran's zijn zuren.

(125) Kerri ikan (bladz. 326). Is eene kerri- of koenier-bouillon, van visch gekookt.

(126) Piendang ajam en piendang klowek (bladz. 326) zijn lichte bouillons van kip of gerookt vleesch gekookt, zonder groenten, maar met zeer veel spaansche peper.

(127) Rawoen daging, sajor loddeh en sajor gado gado (bladz. 326) zijn verschillende bouillons, naar hunne verschillende bestanddeelen genoemd.

(128) Sambal oelak, sambal goreng oedang, sambal telor, sambal ikan mejrah, sambal peteh, sambal badjak (bladz. 326). Sambal oelak is eenvoudig spaansche peper met zout fijngewreven. Sambal goreng oedang is spaansche peper met granalen gebraden. Sambal telor is eene spaansche-peper-toespijs met eieren vervaardigd. Sambal ikan mejrah is eene dergelijke toespijs, maar onder toevoeging van Makassaarsche roode vischjes. Sambal peteh is spaansche peper met peteh-boonen gebraden. De petehboon is de peulvrucht van eene groote accaciasoort die door de geleerden Parkia speciosa geheeten wordt. Sambal batjak beteekent letterlijk vertaald: zeeroovers-sambal, van wege de scherpte, die door het aanwenden van lombokh rawiet of lombokh sejtan (Capsicum baccatum) verkregen wordt.

(129) Atjar bawang, atjar lombokh, atjar tjampoer-adoek (bladz. 326) beteekent: zuur met uien of met lombokh vervaardigd en gemengd zuur.

(130) Dendeng ragi, dendeng minjangan (bladz. 326). Dendeng zijn dunne lapjes vleesch, die, na met zout en met verscheidene kruiden ingewreven te zijn, in de zon gedroogd worden. Dendeng ragi is afkomstig van rundvleesch, dendeng minjangan van hertenvleesch.

(131) Sasateh, besengeh en petjiel (bladz. 326) zijn kleine stukjes vleesch gebraden, gepoft of geroosterd, de eerstgenoemde aan zeer dunne stokjes geregen.

(132) Ajam goreng en ajam pangang (bladz. 326). De eerstbedoelde is gebraden, de andere gepofte kip. Dat laatste is een heerlijk gerecht, wanneer de kip voor het poffen behoorlijk met kruiden ingewreven en met boter besmeerd is.

(133) Ikan goerami en ikan bandeng assep (bladz. 326). Ikan goerami is eene heerlijke zoetwatervisch, door de ichtyologen olphromeus olfax geheeten. De tweede genoemde behoort tot de Clupea, deo haringsoorten en wordt Lutodeira Chanos genoemd. Assep beteekent gerookt.

(134) Telor troeboek, kroepang oedang (bladz. 326). Telor troeboek is gezouten visclikuit, afkomstig van eene groote staartelft-soort, die veel in de Brouwersstraat, een onderdeel van Straat Malakka, op de oostkust van Sumatra gevangen wordt. Die elft heet: Alausa macrurus. Kroepang of kroepoek oedang is een deeg van fijn gewreven garnalen, dat, aan zeer dunne koeken gesneden, zeer krap gebakken is.

(135) In dezelfde keuken klaargemaakt (bladz. 328). De schrijver heeft het in 1859 bijgewoond, dat een geheel Boegineesche kompagnie soldaten te Martapoera (Zuid en Ooster Afdeeling van Borneo) tot een begin van verzet kwam, omdat zij een en dezelfde keuken moest deelen met

eene Europeesche kompagnie, aan welke laatste op gezette tijden spek verstrekt werd. De inlandsche soldaten beweerden, dat hun eten verontreinigd werd door de aanraking met het keukengereedschap, dat op zijn beurt met het spek in aanraking was geweest.

(136) De opiumpacht rust op het land als eene ware vervloeking. Overal ontmoet men haren stempel. Helaas ook bij de justitie! (bladz. 331). Zie hot lijvige werk *Macht tegen recht* door Mr. M.C. PIEPERS, 1ste deel, bladz. 81 der aanteekeningen.

(137) Als ik mij wel herinner (bladz. 331). Het is niet te verwonderen, dat een jong koopman als Grenits de verslagen van de zittingen van den Raad van Ned. Indië niet ongeschonden in het hoofd had. Het advies van dat regeeringslichaam, waarop de jeugdige handelaar doelde, was in de zitting van 21 Mei 1861 uitgebracht en luidde woordelijk:
'De opiumpacht heeft steeds als middel van inkomst de belangstelling van de regeering dezer landen in hooge mate gaande gehouden, en *ieder middel*, dat leiden kon om de jaarlijksche opbrengst van deze pacht op te voeren, werd met gretigheid aangenomen. Zelfs de latere tijd getuigt daarvan, want de in 1832 aangenomen en sedert gevolgde wijze van opiumverpachting had ten doel om van dezen tak van inkomst meer voordeel voor de schatkist te hebben, en het mag niet worden ontkend, dat het gestadig toenemen van den opiumpachtschat voor de Regeering tot dusverre geen onverschillige zaak is geweest.'
Hoort ge, Nederlanders? *Ieder middel* - ik cursiveerde die woorden - dat leiden kon om de jaarlijksche opbrengst van deze pacht op te voeren, werd met gretigheid aangenomen. Ieder middel! Ook de meest onzedelijke! En laat u nu niet misleiden, dat die volzin op het verledene, op 1861 zou duiden. Telken jare wordt de opbrengst van de opium op de begrooting door uwen Min. v. Kol. twee millioen hooger geraamd, wat aan een bevel gelijk staat, om den opiumhartstocht al hooger en hooger op te zweepen.

(138) De rijke ervaring door mij op dit gebied opgedaan (bladz. 232). Nederlanders! minder dan ooit fantaiseerde ik hier. Ik laat hier den controleur Verstork zijne ervaring uitkramen. Och, dat er zulke controleurs te vinden waren! Maar wiens ervaring ik dan benuttigd heb?... Eenvoudig die van een eerbiedwaardig evangelie-verkondiger, van een man, die zijne waarheidsliefde niet ten offer brengt voor wereldsche aangelegenheden, die zijn geweten niet verkoopt aan den fiscus. De geheele volgende tirade, voorkomende op bladz. 333 tot 337 is woordelijk overgenomen, uit een stuk getiteld: *nog een enkel woord over opium*, geschreven door den zendeling-leeraar P. JANSZ, in het Maartnummer van *de Indische Gids* van 1882. Dat plagiaat zij mij door dien waren Christen vergeven! Ik kon het niet van mij verkrijgen zijn opstel onbenut te laten. Eu de woorden, die hij bezigde, en de toestanden, die hij schetste, waren zoo treffend, dat het mij onmogelijk was, daaraan iets meer te veranderen, dan voor mijne romantische schets noodzakelijk was.

(139) Kedirie heeft eene bevolking van ruim 700.000 (bladz. 337). Zie *Indische Gids* 1882 het artikel: *Eene stem uit Indië*.

(140) Nieuwsgierig als een neusaap (bladz. 342). Neusapen behooren voornamelijk op Borneo te huis. Het zijn roodharige apen, die ter gewilde plaats een vrij langen en welgevormden neus bezitten, waarin echter geen neusbeen aanwezig is. Dat klompje vleesch verleent die apen een koddig en voornaam uiterlijk. Zij worden door de geleerden Symnopethicus nasicus geheeten en zijn zeer nieuwsgierig van aard.

(141) Het zijn pilletjes (bladz. 342). Zie deswege de Catalogus der afdeeling Ned. Koloniën van de internationale Koloniale en Uitvoer Tentoonstelling in 1883 te Amsterdam, 3de groep op bladz. 5 van het aanhangsel, vermeldende de voorwerpen van wege het Nederl. Zendelinggenootschap ingezonden.

XXI.
Op het kantoor van den resident.

Verstork kwam veel te laat.

Hij had onmiddellijk na het gebeurde in de hut bij den Djoerang Pringapoes te paard moeten stijgen, en naar Santjoemeh rennen, dan ware het wellicht mogelijk geweest het onweder, dat zich boven zijn hoofd samenpakte, te keeren. Nu had hij zich laten voorkomen, dat zou hij al ras ondervinden.

'Zoo!... Is dat het rapport van het gebeurde!' sprak de resident Van Gulpendam op smalenden toon, toen de controleur na heel lang geantichambreerd, en als zoodanig ontelbare malen de voorgalerij van het residentiehuis op en neer gewandeld te hebben, tot zijn chef toegelaten werd. 'Zoo!... is dat het rapport? Eindelijk! Ik droeg er gisteren ochtend voor het middaguur reeds kennis van! Smakelijke rijsttafel voor mij, als zulke zaken in de residentie gebeuren kunnen! Maar de heeren vermaakten zich met de jacht, en dan... ja, dan kan alles gebeuren, dan zien zij niets....'

'Maar, resident!....' waagde Verstork in het midden te brengen.

'Ik vraag u niets, mijnheer!' was het barsche antwoord. 'Als ik u wat vragen zal, dan is het tijd om te antwoorden. Maar, dan zal ik het ervaren, dan zal het antwoord zich laten wachten.'

Verstork stond daar op het kantoor van den hoofdambtenaar, bleek en ontdaan, met de tippen op elkaar geklemd van verbeten woede.

‘Ik kan niet zeggen, dat gij alle zeilen bijgezet hebt, mijnheer Verstork, om mij op de hoogte te stellen...’

‘Resident, ik...’

‘Nogmaals ik vraag u niets!’ brulde de resident, terwijl hij een toornigen en minachtenden blik op zijn ondergeschikten wierp.

‘Mij dunkt toch, resident, dat...’

‘Wilt ge zwijgen! Aan mij is alleen het woord!’

‘... Dat gij mij eene aanmerking over het indienen van het rapport maaktet. En dan is het mijn plicht mij te verantwoorden,’ ging Verstork steeds doodsbleek, maar met onverschrokken moed voort.

‘Als gij niet zwijgt, zal ik den cons...’

Hij versprak zich bijna en had haast den ‘constabel’ gezegd; maar hij hervatte:

‘... den “kapala oppas” roepen om u te verwijderen.’

‘Bedenk, resident, dat ik geen korporaal van de week, of geen bootsman van de wacht ben,’ antwoordde Verstork scherp. ‘Ik verzeker u dat, wanneer dat gesprek zoo voortgaat, ik mij over zoo'n bejegening bij den directeur van Binnenlandsch Bestuur, of beter nog, bij den Gouverneur-Generaal zal beklagen.’

Van Gulpendam verbleekte. Hij begreep, dat hij ditmaal te ver was gegaan. Hij was ook zoo gewoon, dat iedereen, zelfs Verstork, dien hij als een zachtaardig mensen had leeren kennen, voor hem boog en zijne luimen verdroeg. Hij bond in, en vervolgde zoetsappig:

‘Vergeef mij, mijnheer Verstork; maar gij weet, dat ik bloedrijk van gestel ben. Daarbij was ik ontstemd, dat mij de tijding van het gebeurde, niet het eerst door

mijne ambtenaren gewerd. Kom, ga zitten. Ik zal dat rapport even doorloopen.'

De controleur nam plaats, terwijl de resident voor zijn schrijflessenaar zich met den rug naar het licht wendde, ten einde het geschreven stuk in te zien. Buiten het kantoor drentelden in de voorgalerij een paar politie oppassers, die door de vrij heftige woordenwisseling van straks in den omtrek gelokt waren. Een poos was alles stil in dat kantoor. Op een gegeven oogenblik stoof de resident evenwel weer op.

'Jawel! Dacht ik het niet?... Ik was gewaarschuwd...'

Maar zich bedenkende, zweeg hij verder, en wilde de lezing vervolgen.

'Resident, het zij mij veroorloofd u te vragen, waar tegen gij gewaarschuwd waart?'

Van Gulpendam keek over het folio papier, dat hij in de hand had, den controleur aan, wiens gelaat in het volle licht gekierd was.

'Mijnheer Verstork,' sprak hij met gemaakte waardigheid, 'waarlijk, gij moet die minder passende gewoonte afleeren, om steeds uwe meerderen te ondervragen. Dat maakt, geloof mij, een fatalen indruk... Ik wil u wel zeggen, waartegen ik gewaarschuwd ben, niet omdat gij mij dat vraagt; maar omdat ik het oirbaar acht, dat gij daarvan kennis draagt; wellicht zult gij er toe besluiten kunnen uw rapport te wijzigen...'

'Mijn rapport te wijzigen, resident?'

'Mij is medegedeeld, dat er eene poging zal aangewend worden, om het te doen voorkomen, alsof een aanslag op de eerbaarheid van die Javaansche deern zoude voltrokken zijn.'

'Maar resident, het geldt eene persoon, die in uw huis dienstbaar is, die de baboe, bijna, de gezellin uwer dochter is,' sprak Verstork hoogst ernstig.

‘En die dus geheel onbesproken van gedrag moest zijn. Daarin deel ik uw oordeel. Maar dat is zij niet. Ettelijke dagen geleden is zij een geheelen nacht aan het passagieren geweest, en had toen een geheelen roman van eene kaperpartij te verhalen. Nu weer was zij 's nachts buiten, en werd opium bij haar bevonden. Zij is de dochter van een opiumsmokkelaar, dat weet gij wel, daar bij haar vader Zaterdagavond die amokhpartij heeft plaats gehad, waarvan gij mij gelukkig tijdig bericht zondt; zij is de verloofde van een opiumsmokkelaar, en zij zelf heeft bewezen eene smokkelaarster te zijn. Zij zit nu in de boei, dat zal mij de moeite besparen, haar als eene echte slampampster van mijn erf te laten wegjagen!’

‘Maar, resident,’ hernam Verstork, toen zijn chef een oogenblik zweeg om adem te halen, ‘toen wij op haar hulpgeschrei afkwamen, was zij geheel naakt, met bloed bevlekt, en had zij loshangende haren. Alles duidde op...’

‘Op een strijd bij de visitatie. Ja, dat weet ik. Hebt gij haar onderzocht?’

‘Neen, maar....’

‘Dat onderzoek heb ik aan deskundigen opgedragen... En ziet...’ ging de resident voort, terwijl hij naar buiten keek, ‘als ik het wel heb, houdt daar het rijtuig van den dirigeerenden officier van gezondheid voor het perron stil. Wij zullen weldra vernemen, wat er van aan is.’

Al heel spoedig diende de kapala oppas den ‘toean obers, doekoen’ aan, die dan ook verscheen, op den resident toetrad, met hem een deftigen handdruk wisselde, en diezelfde plichtpleging maar luchtiger ook bij den controleur verrichtte.

‘Zoo, Verstork! Gij hier?’

Maar, voor dat de controleur had kunnen antwoorden, viel de resident in:

‘Ga zitten, Overste!... En wel?...’

‘Geen kwestie, resident!’

‘Zoo, dat zeide ik u immers reeds... Maar de deern was toch verwond?’

‘Eenige onbeduidende schrammen op de dijen en op...’

‘Dus geen stu.., stu... Hoe noemdet gij het ook?’

‘Stuprum violentum... geen denken aan. Hier is overigens het visum repertum, dat aan den legalen vorm volstrekt voldoet.’

‘Overste, ik dank u!’

‘Ik spoed mij heen, resident, ik heb mijne visites nog af te leggen. Dag, resident, dag, Verstork!’

‘Geen excuses, overste; ik groet u!’

Toen de geneeskundige verdwenen was.

‘Gij hoordet, nietwaar, mijnheer Verstork?’

‘Ja, resident; maar dat brengt mijne overtuiging niet aan het wankelen.’

‘Niet?’

‘Neen, resident!’

‘Toch zou ik u in beraad willen geven,’ zei de resident losjes, ‘om bakzeil te halen, om bij te draaien.’

‘Ik begrijp u niet,’ antwoordde Verstork, die zeer goed begreep.

‘Dan zal ik duidelijker spreken,’ hernam Van Gulpendam afgemeten. ‘Ik geel u in beraad dit rapport terug te nemen.’

‘Dat rapport terug nemen, resident! Waarom zou ik dat doen? Waartoe die raad?’

‘Vooreerst, omdat de feiten daarin vermeld, verdraaid, overdreven en te eenzijdig voorgesteld zijn...’

‘Resident!’

‘Die aan een tendenz-rapport doen denken.’ ging de hoofdambtenaar voort. ‘Dan komen er volzinnen in voor, die onmogelijk de Hooge Regeering aangenaam kunnen stemmen. Bij voorbeeld deze:

Van Gulpendam bladerde en zocht een oogenblik in het rapport, en las vervolgens:

"Het zij mij door U.H. Ed. Gestr. vergund er op te wijzen dat ik in mijne twaalfjarige loopbaan bij het binnenlandsch bestuur heb leeren begrijpen, dat de opiumpacht is een Staat in den Staat; dat om der wille van de opiumpacht, al wat een volk liefhebben of eerbiedigen kan, met voeten wordt vertreden en vertrapt. De opiumpachter behoeft politienglement noch wetboek van strafrecht te ontzien; zijne satellieten dringen de woningen binnen en schenden het huisrecht der bevolking; zijne spionnen en zijne, althans de door hem betaalde oppassers, ontzien niets hoegenaamd. Een Europeaan zou streng gestraft worden, wanneer hij deed tegenover de bevolking, wat het uitvaagsel van het menschdom, dat in dienst van den pachter is, straffeloos die bevolking aandoet. Den man ontzien zij niet, evenmin de vrouw of het meisje. In de woningen op den publieken weg honden ze den eenen en de andere aan, en visiteeren en betasten hen op het bloote lijf, zonder zich aan eenig protest te storen. De gemeenste streken voeren die lieden uit, hunne straffeloosheid bezigende om aan de meest, onzedelijke lusten te voldoen, of hun haat te koelen[(142)]. Het gebeurde met het Javaansche meisje Dalima is daarvan weer een treurig bewijs."'

De resident hield bier een oogenblik op, en keek zijn ondergeschikte met doordringenden blik aan, die evenwel de oogen voor de zijne niet neersloeg.

'Zie,' ging hij voort 'als ik zulke volzinnen lees, dan' - en hierbij bracht de hooggeplaatste den wijsvinger aan het voorhoofd - 'dan twijfel ik of het bij u daar wel goed in orde is....'

'Resident!' stoof Verstork op. 'Dal gaat te ver!...'

‘Want, wat geeft gij onomwonden bij zoo'n schrijven te kennen? Dat in uwe afdeelingen die visitatiën in de woningen, op den openbaren weg noodig zijn, om den smokkelhandel in opium tegen te gaan. Gij weet even goed als ik, dat in den laatsten tijd verscheidene aanhalingen van gesloken opium in uwe afdeeling geschied zijn. Ik heb slechts in herinnering te brengen: de aanhaling te Moeara Tjatjing, die te Kaligaweh bij Pak Ardjan, en deze nu weer bij Setrosmito en bij zijne dochter Dalima. Kiemde bij mij reeds de meening, dat de afdeeling Banjoe Pahit een brandpunt van opiumsmokkelhandel was, nu bevestigt gij die meening door uwe onbesuisde taal....’

‘Resident, hoeveel ontzach ik in den regel ook voor uw verlicht oordeel heb, moet ik thans toch protest aanteekenen, wanneer gij te verstaan geeft, dat ik in mijne plichten met betrekking tot de opiumpacht zoude te kort geschoten hebben, en dat daardoor de afdeeling Banjoe Pahit tot een brandpunt van smokkelhandel zoude geworden zijn. Ik ben te doordrongen van het voorgeschrevene bij Staatsblad N°. 136[143] van 1876, en heb eene te nauwgezette opvatting van mijne verplichtingen om die te verwaarloozen....’

‘Mijnheer Verstork, het was mijne meening niet....’ wilde Van Gulpendam invallen.

‘Laat mij voortgaan, resident. Ik word aangevallen, ik verdedig mij. Dat is mijn recht. Van eene andere zijde is het onwaar, dat de afdeeling Banjoe Pahit een brandpunt van opiumsmokkelhandel zoude wezen....’

‘Gij beweert dan, dat er niet gesmokkeld wordt? En de gevallen, die ik aanhaalde?’

‘Wanneer ik beweren zou, dat er niet gesmokkeld wordt, dan zou ik tegen beter weten in der waarheid te kort doen, resident. Banjoe Pahit is aan de overal genaakbare oevers van de Javazee gelegen, en bij de zeer

onvoldoende middelen, die tot tegengang van den smokkelhandel in het werk gesteld, maar nog niet altijd doelmatig aangewend worden, ligt het voor de hand, dat de smokkelaars, waartoe - en dat weet gij even goed als ik - de opiumpachters in de eerste plaats behooren, daarmede haar voordeel doen. Maar vergelijkt gij die smokkelarij met die van aangrenzende afdeelingen en residentiën, die ook aan de Javazee gelegen zijn, dan valt er te constateeren, dat Banjoe Pahit wel verre van een brandpunt van smokkelhandel te zijn, eerder kan aangehaald worden: als een afdeeling, waar de toestand nog het meest bevredigend mag genoemd worden. En wat de gevallen van smokkelarij betreft, die door u aangehaald werden, ik heb als controleur die zaken ernstig onderzocht, en spreek als mijne gemoedelijke overtuiging uit, dat de partij opium die te Moeara Tjatjing aangehaald werd, afkomstig is van den schoenerbrik *Kiem Ping Hin*, die onmogelijk in reuk van heiligheid kan staan; terwijl de overige aanhalingen zeer kleine hoeveelheden betreffen, die niet gevonden zouden geworden zijn, wanneer de bandoelans vooraf waren gevisiteerd geworden.'

'Dat alles, mijnheer Verstork, is wel mooi, maar toch te breedsprakig voor het oogenblik,' antwoordde de resident met honigzoete stem; 'om evenwel kort te gaan, ik herhaal mijne welgemeende raadgeving: 'gaat over stag, en neem dit rapport terug!'

Willem Verstork zat doodsbleek daar. Hij hield eene hand voor de oogen, als vreesde hij in zijn binnenste te zien, en dacht een poos na. Als een gloeiend ijzer voer hem de gedachte aan zijne moeder, aan zijne zusters, aan zijne broeders, die zijne ondersteuning niet konden ontberen, door het brein. Hij begreep den ontzettenden ernst van het gehoorde. Daarin lag meer dan eene raadgeving, daar had bedreiging weerklonken. Bedrei-

ging in den mond van den machtigen meerderen tegen den machteloozen minderen. Een oogenblik, maar ook slechts een enkel aarzelde de gewetensvolle ambtenaar... toen hernam zijn natuurlijk rechtsgevoel zijne opperheerschappij.

‘Resident,’ sprak hij met zachte, maar nadrukkelijke stem, ‘welk zou uw oordeel over mij moeten zijn, wanneer ik uwen raad opvolgde en dat rapport terugnam? Ik laat onbesproken het geweld, dat ik mijne eerlijkheidsbegrippen zou moeten aandoen....’

‘Mijnheerrr!....’ riep de resident toornig uit.

‘Zoudt gij mij niet ongeschikt moeten achten voor mijn betrekking? Zoudt gij niet minachting voor mijn karakter moeten opvatten? Zou uw geweten u niet dwingen, mij tot ontslag uit 's lands dienst voor te dragen? In ieder geval zoudt gij onmogelijk nog vertrouwen in mij kunnen stellen, nietwaar? En, in de betrekking, die ik bekleed, is dat vertrouwen van mijn chef geheel onmisbaar!’

De heer Van Gulpendam had zich hersteld. Hij voelde, hoe klemmend de woorden van den controleur waren.

‘Gij ziet de zaak te donker in,’ hernam hij op zoetsappigen toon. ‘Hoor, hoe ik die zaak beschouw. Gij hebt gisteren eene vermoeiende jacht gemaakt, en daarbij zal de veldflesch wel een enkele maal aangesproken zijn. Dat is natuurlijk. Na de jacht, eene jolige rijsttafel, waarbij hel koppige Haantjesbier en de zware Baourwijn, misschien wel de Champagne, niet gespaard zijn geworden. Dat alles is zoo aannemelijk, zoo natuurlijk bij jongelieden. In die gemoedstemming hebt gij uw rapport geschreven....’

‘Dus, resident,’ vroeg Verstork, ‘heelt dat rapport geen anderen indruk bij u achtergelaten dan: òf dat ik niet wel bij het hoofd ben, òf dat ik bij het schrijven daarvan onder den invloed van drank was?’

‘Gij hebt zoo'n manier van schiemannen, mijnheer Verstork,’ antwoordde Van Gulpendam. ‘Ik heb slechts een doel, en dat is: u in uw belang van eene dwaasheid te weerhouden. Gij moet weten, of gij dat rapport al of niet wilt terugnemen. Ik heb slechts eene waarschuwing bij het gesprokene te voegen en die is: dat uwe geheele loopbaan van uwe beslissing afhangt.’

Verstork zuchtte. Hij begreep maar al te goed, dat hoe hij ook handelde, de toestand netelig voor hem was. Maar hij struikelde niet op de baan, die hij voor het rechte pad hield.

‘Resident, er moge gebeuren, wat wil! Maar dat rapport neem ik niet terug,’ sprak hij bedaard maar beslist.

‘Is dat uw laatste woord?’

‘Ja, resident!’

‘Bedenk u wel! Uw laatste woord?’

‘Ja, resident!’

‘Het zij zoo! Gij zult de gevolgen u zelven te wijten hebben.’

‘Die gevolgen ben ik gereed te gemoet te treden, resident!’

‘Ik zal dan dat rapport aan den Gouverneur-Generaal opzenden. Die moge beslissen!’

Verstork wilde opstaan en heengaan, in de meening, dat het onderhoud geëindigd was.

‘Nog een oogenblik, mijnheer Verstork,’ zei de heer Van Gulpendam. ‘Ik heb nog een andere logrol af te laten loopen.’

‘Wat hebt gij, resident?...’ vroeg de controleur.

‘Nog eene andere zaak te behandelen. Ga nog een oogenblik zitten. Gisteren ochtend zijn een geacht ingezetene scheldwoorden toegevoegd, en is hij mishandeld geworden, omdat hij op uwe vraag getuigenis der waarheid afgelegd heeft. Die beschimping en die mishandeling is in uwe tegen-

woordigheid geschied, zonder dat gij uw gezach gebruikt hebt, om dat te keer te gaan, om dat te verhoeden...'

'Dat alles is zoo spoedig in zijn werk gegaan, het enkele woord, dat toegevoegd werd, werd zoo snel gesproken, de klap, die gegeven werd, kwam zoo onverwachts aan, dat niemand, zelfs gij niet, resident, wanneer gij tegenwoordig waart geweest, zulks hadt kunnen verhoeden. Eene herhaling, waarvoor evenwel geen gevaar bestond, zou ik echter voorkomen hebben, dat verzeker ik u.'

'Van dat alles, weet ik niet af. Er is gescholden, er zijn klappen gevallen; terwijl gij als hoogste ambtenaar er bij stondt. Zoo staat die zaak! Had ik er nu den glimp aan kunnen geven, dat de jeugdige jagers opgewonden waren, dat de handeling onder den invloed daarvan gebeurd was...'

'Neen, dat is zij niet, resident, althans niet onder den invloed van de opgewondenheid, die gij te kennen geeft.'

'Dus, in koelen bloede. Ik neem daar acte van, mijnheer Verstork! Ware die zaak nog te sussen geweest, dan ontneemt gij mij daartoe de gelegenheid, en ik meen dat dit niet in uw belang is, en betwijfel of uw vriend, die tot die handtastelijkheden overging, u daarvoor dankbaar zal zijn.'

'Mijn vriend? Wat heeft die met dat alles te maken?'

'Wat die daarmede te maken beeft?... Dat zal hij genoeg bemerken. Ik heb hier een proces-verbaal voor mij liggen, hetwelk ik aanhouden wilde, maar nu aan den officier van justitie moet doorzenden. Dat alles hadt gij kunnen voorkomen, mijnheer Verstork.'

'Ik begin te begrijpen, resident, dat mijnheer Mokesuep zijn tijd niet verbeuzeld heeft. Maar, om het even. Is het uwe meening, dat dat luttele gebeurde vervolgd moet worden? Welnu, het recht hebbe zijn loop! Ik zal de

eerste zijn, om als getuige in die zaak op te treden.'

De resident lachte vreemdsoortig, maar antwoordde niet.

Verstork stond op.

'Is er nog iets van uwe bevelen, resident?' vroeg hij diep buigende.

'Niets meer, mijnheer Verstork.'

'Dan neem ik de vrijheid u mijnen eerbiedigen groet aan te bieden!'

Een lichte hoofdknik van den hoofdambtenaar, die achter zijn schrijflessenaar bleef zitten, was het antwoord op die begroeting. Het oogenblik daarna daalde Verstork de trappen van het perron van het residentiehuis af.

'Arme moeder! Anne zusters!' prevelde hij.

'Dom potdeksel! Ja, aartsdom!' werd in het resident's kantoor gemompeld. 'Nu die ezelachtige knaap niet tot bijleggen te bewegen is, zal die zaak meer schiemanskunst vereischen!... Maar... ik tel menschen te Batavia onder mijne vrienden, die de enquête in veilige haven wisten binnen te loodsen[144], die generaal Van der Heijden door de kluisgaten deden verdwijnen[145] en dus ook met dit breeuwwerk niet verlegen zullen zitten.... Vooruit! Op het einde dier baan is het "virtus nobilitat" te verwerven!'

Een paar uren later zat Verstork bij Van Nerekool, die zich alleen te huis bevond, - daar Van Rheijn had laten weten, dat hij, wegens dringende ambtsbezigheden op het residentie-kantoor, niet te huis zou komen eten, - aan de rijsttafel, en bespraken die twee de voorvallen van de vorige dagen en van het bezoek dien eigen morgen aan den resident gebracht. De controleur schoen zoo ter neer geslagen, dat Karel, hoewel hijzelf geen zonneschijn in het hart koesterde, zich genoopt gevoelde, hem op te beuren en moed in te spreken.

‘Kom, Willem,’ sprak hij, ‘laat het hoofd zoo niet hangen! Gij zoudt mij haast tot de meening brengen, dat gij berouw gevoelt over de gevolgde gedragslijn.’

‘Dat nooit, Karel!’ antwoordde Verstork zwaarmoedig, maar toch met eenige drift. ‘Als het nog te doen ware, zou ik volkomen op dezelfde wijze te werk gaan. Maar... o, mijne arme moeder! Mijne arme zusters!’

‘Stelt gij u den toestand niet te zwart voor?’

‘Te zwart!... Het gunstigste, wat mij overkomen kan, is dat ik overgeplaatst, dat ik hier uit mijn werkkring weggerukt word...’

‘Welnu?’

‘Welnu, dat is reeds een ramp voor mij. Gij weet met hoeveel onkosten eene overplaatsing hier in Indië gepaard gaat, afgescheiden de vraag: waarheen ik verplaatst zal worden. Dat ik eene lucratieve controle zal bekomen, wie zal dat gelooven? Ik zal jaren achtereen onder den druk van financiëele lasten gebukt gaan, en inmiddels zal ik onmogelijk voor mijne dierbaren kunnen doen, wat ik tot heden met zooveel liefde deed.’

‘Kom, beur het hoofd op!’ antwoordde Karel Van Nerekool. ‘In dat geval zal nog wel uitkomst te vinden zijn. Ja, die zou ik u kunnen voorspellen.’

‘Maar, Karel, dat is het meest gunstige geval, dat mij te wachten staat. Ieder ander geval is schrikkelijk. Denk er aan, als ik eens eenvoudig ontslagen werd!’

‘Kom, kom! Geen overdrijving! Hetgeen gij gedaan hebt, is, wel verre van ontslag te verdienen, hoogst eervol voor u en zal door ieder eerlijk man gewaardeerd worden!’

‘Eerlijk man?... Gij weet nog niet, met wien ik te doen heb!’

Van Nerekools gelaat vertoonde een pijnlijken trek. Hij had reeds ervaren met wien zijn vriend in botsing kwam.

‘Maar,’ ging hij opbeurend voort, ‘is die slag niet af

te wenden? Is zelfs dat meest gunstige geval niet te ontloopen?'

'Ja, daarover pijnig ik mij het brein.'

'Hebt gij ook kennissen te Batavia?'

'Kennissen?... Een enkele. De heer Reijnael...'

'De schoonzoon van het lid van den Raad van Indië?... Ja? Wel, dan zijt gij gered! Kom, het hoofd omhoog! Laten wij te zamen een nauwkeurig verhaal van het gebeurde opmaken, dan zendt gij dat naar Reijnael, terwijl ik van mijn kant ook aan ettelijke kennissen te Batavia zal schrijven, die niet zonder invloed zijn. Kom, onverschrokken den strijd aanvaard!'

Een oogenblik later zaten die mannen druk te schrijven, en toen Eduard Van Rheijn des namiddags zeer laat te huis kwam, waren twee brieven op de post bezorgd, die ieder meer van een postpaket, hadden, dan van een eenvoudigen brief. De aspirant-controleur zag er somber uit.

'Wat komt gij laat te huis?' vroeg Van Nerekool. 'Zoo druk gehad?'

'Ja,' was het korte antwoord. 'Ik ben vermoeid en ga wat liggen.'

'Is er iets bizonders aan de hand?'

'Bizonders niet. Maar veel drukte!'

'Waarmede?'

'Vergeef mij,' antwoordde Van Rheijn met den vinger op den mond. 'Dat zijn ambtsgeheimen. Die mag ik niet vertellen.'

Bij dat antwoord had hij willens of onwillens een meewarigen blik op Willem Verstork geworpen.

Eindnoten:

(142) Om aan de meest onzedelijke lusten te voldoen of hun haat te koelen (bladz. 350). Die geheele tirade, beginnende met de woorden: 'dat de opiumpacht is een Staat in den Staat,' is getrokken uit *het Indisch Vaderland* No. 168 van 1883.

(143) Staatsblad No. 136 van 1876 (bladz. 351). By bedoeld Staatsblad is de controleur van het Binnenlandsch Bestuur het opsporen van overtredingen omtrent de wettelijke bepalingen betreffende de opiumpacht op Java en Madoera opgedragen.

(144) Die de enquête in veilige haven wisten binnen te loodsen (bladz. 356). Van Gulpendam doelde hier op de schandelijke enquête, die omtrent het mislukken van de 1ste Atjeh-expeditie ingesteld werd, en waarbij de hoofdoorzaken der mislukking niet aangeroerd, daarentegen zondenbokken gezocht werden, op wier schouders de tekortkomingen der Regeering zwaar nederkwanen.

(145) Die generaal Van der Heijden door de kluisgaten deden verdwijnen (bladz. 356). Hier doelde Van Gulpendam op het afkeurenswaardig comediespel, door een lid van den Raad van Indië gespeeld om den geachten generaal over te halen zijn mandaat te Atjeh neer te leggen, en plaats voor een civielen ambtenaar te maken. Toen die toeleg niet lukte, ging men tot de meest ergerlijke insinuatiën over, en tot de vervanging van dien krijgsman zonder dat hij het vroeg. Het vaderland vaart er wel bij!

XXII.
Eene vendutie wegens vertrek in Java's binnenlanden.

Ongeveer veertien dagen later zaten op een Zaterdag avond een aantal jonge lieden om de gezellige ronde tafel in de open lucht voor de voorgalerij van '*de Eensgezindheid*,' de societeit van Santjoemeh.

Zaterdag avond! Het was societeits-avond, en bij gevolg geheel Santjoemeh op de been: het mannelijk gedeelte in de societeit of op het voorerf aanwezig, het vrouwelijk gedeelte nontonnende[146] hetzij nuffig in elegante rijtuigen gedoken, hetzij wandelende daar omdolende om den waarlijk fraaien avondstond, die nog verrukkelijker gemaakt werd door de lieve maan, die vol was, en tegen negen uur reeds hoog aan den hemel stond, ook om de heerlijke muziek, die ten gehoore gebracht werd, te genieten.

In het societeits-gebouw zaten bij ettelijke dames de bejaarde heeren, de deftigen, de machtigen afgemeten en voornaam hun partijtje te spelen. De jongeren zaten in de voorgalerij, de joligsten daarvan daarbuiten rondom de ronde tafel in den maneschijn, en waren er niet rouwig over, dat de schoone sekse hen kon zien en waarlijk ook zag.

'Ziet, daar wandelt de lieve Celinde met hare mama en hare tante.'

‘En daar rijdt de nog lievere Hermance.’

‘Ho, ho!’

‘Wat een keurig span Persianen!’

‘Wie bedoelt ge? Die vier dames?... Ja dat is een keurig vierspan. Of het echter Persianen zijn? Naar het achterstel te oordeelen, is wel iets voor die meening aan te voeren.’

Allen lachten.

‘Kijk, daar is het rijtuig van den resident!’

‘Met de schoone Laurentia. Die komt zeker haar partijtje maken. Kijk eens, hoe Van Rheijn zich beijvert, om haar bij het uitstijgen behulpzaam te zijn, en haar den arm te bieden.’

‘Ja, ja!... De njonja van den Kandjeng toean resident!...’

‘Gij kunt zeggen, wat ge wilt, het is eene mooie vrouw! En ik benijd Eduard wel.’

‘Toegegeven hare schoonheid; maar zij kan in de schaduw niet staan van hare dochter.’

‘He, ja!... Maar, waar is toch nonna Anna? Men ziet haar nergens meer.’

‘Zoo ik hoor, gaat zij bij een vriendin, bij de echtgenoote van den assistent-resident van Karang-Anjer logeeren.’

‘Karang-Anjer in Bagelen?... Drommels, dat is een eind uit de buurt!.... Maar, is er iets met dat lieve kind?’

‘Van Nerokool heeft een blauwtje geloopen, en nu wil de resident, in afwachting van de verplaatsing van Karel, zijne dochter zoolang uit de buurt hebben.’

‘De verplaatsing van Van Nerekool?...’

In dit oogenblik trad Grenits, die een poos in de leeskamer van het societeits-gebouw geweest was, met een courant in de hand naderbij.

‘Goeden avond, Theodoor,’ klonk aller groet; want de jeugdige koopman was bij allen gezien en bemind. ‘Is er nieuws, dat gij zoo met de *Santjoemehsche courant* in de hand loopt?’

‘Luistert, heeren!’ sprak Grenits, terwijl hij het blad ontvouwde en daaruit voorlas:

‘VENDUTIE WEGENS VERTREK. - Op Maandag den 24sten dezer zullen wij wegens vertrek vendutie houden ten huize van den Wel Edelen Gestrengen heer controleur W. Verstork te Banjoe Pahit, van een netten en goed onderhouden inboedel, bestaande uit: Bataviasche en Japarasche meubelen, waaronder: banken, gewone wip- en luiaardstoelen, tafels, consoles met marmoren blad, spiegels, schilderijen, hang- en staande lampen, terra-cotta-beelden, regulateur, zeilen, schutsels, ledikanten, waschtafels niet en zonder marmeren blad, kleer- en dispenskasten, goedang- keuken- en stalgereedschappen, enz. enz. Voorts nog eene fraaie collectie rozen, crotons en varens in potten en tobben; eene Bengaalsche koe met kalf, gevende drie flesschen melk; een groote partij pluimgedierte, waaronder: beo's kalkoenen, ganzen, eenden, kippen en duiven; een milord; een tentwagen, zoo goed als nieuw; een goed gedresseerd rijpaard, Sandelwood schimmel, ruim de maat; een span wagenpaarden, schimmels; een paar dito, zwarte Battakkers. Met commissiën belasten zich: Gladbach & Co. - Nota bene. Aanstaanden Maandag ochtend zullen van af half acht tot half negen rijtuigen van de aloon aloon van Santjoemeh naar Banjoe Pahit afrijden. Bezoekers van bovenvermelde vendutie genieten den overtocht heen en terug gratis.’

Toen Grenits ophield, keken de aanwezigen elkander aan.

‘Niet dom, die vrije overtocht,’ meesmuilde er een.

‘Verstork overgeplaatst?’ vroeg een ander. ‘Waarheen toch? Hij verkoopt tot zijn rijpaard!’

‘Hij gaat naar Atjeh,’ antwoordde Grenits. ‘Daar bij het geconcentreerd stelsel, dat aangenomen is, heeft hij geen paard noodig.’

‘Maar daar zijn de officieren met de civiele dienst belast. Daar is geene vacature voor Verstork.’

‘Daar weet ik niets van. Ik vertel, wat mij Willem zelf medegedeeld heeft. Maar, heeren, om ieder misverstand te vermijden omtrent die advertentie, moet ik hier bijvoegen, dat Verstork van die rijtuigen tot vrijen overtocht niets weet. Dat heb ik er aangelascht.’

‘Om een goed slaatje te maken,’ lachte een van het gezelschap.

‘Wel mogelijk,’ antwoordde Grenits droog.

‘Maar, waarom werd Verstork overgeplaatst, en dat nog wel naar Atjeh?’ vroeg er een.

Grenits trok de schouders op, maar antwoordde niet.

‘Och, dat staat in verband met die geschiedenis... ge weet wel van die mooie baboe Dalima met Lim Ho.’

‘Maar, waarbij Lim Ho de verleiding weerstaan heeft, zooals de doekoen-majoor verklaart.’

‘Maar, waarbij hier vriend Grenits muilperen uitgedeeld heeft.’

‘O, ja, aan Muizenkop. Dat 's waar ook. Zeg eens, wat heeft die daarop gedaan?’

‘Mij aangeklaagd,’ antwoordde Grenits droog.

‘Die ellendeling! Maar, hoe weet gij dat, Theodoor?’

‘Ik heb eene dagvaarding ontvangen om voor den raad van Justitie te verschijnen.’

‘Ai... dan zit er vrij logies in de boeien voor u op. Maar troost je. Wij zullen je van tijd tot tijd gezelschap komen houden, nietwaar, heeren?’

‘Ja, ja!’ werd er in koor geantwoord.

‘Die dan leeft, die dan zorgt,’ hernam Grenits lachende, ‘word ik veroordeeld, welnu, dan reken ik op de vrienden. Maar, nu die vendutie! Ik noodig u allen om Maandag naar Banjoe Pahit te gaan!’

‘Steeds geschäftsman, die Grenits!’

‘Het geldt een onschuldige, die voor dierbare bloedverwanten te zorgen heeft, in de mogelijkheid te stellen, die zorgen te kunnen blijven waarnemen,’ sprak Theodoor ernstig.

‘Zoo, is dat de zaak?’ werd hem geantwoord. ‘Dan zullen wij allen present zijn, nietwaar, makkers?’

‘Ja allen!’ klonk de betuiging. ‘Daar geven wij de hand op!’

‘Dat is dus afgesproken!’

Ja, Verstork was overgeplaatst en nog wel naar Atjeh. Zijn uitvoerig relaas aan Reijnael geleverd, had niets gebaat. Had hij diens invloed overschat? Of had deze gemeend er geen werk van te moeten maken? Hij wist het niet. Ook het beroep, dat Van Nerekool op zijne kennissen gedaan had, had gefaald. Men had hem eenige onbeduidende volzinnen tot antwoord gegeven, waaruit hij moeielijk wijs had kunnen worden.

De zaak was deze: Op een Vrijdag, den gewonen vergaderingsdag van den Raad van Indië, waren de leden verrast geworden door de verschijning van den Gouverneur-Generaal in persoon in hun midden, iets dat maar hoogst zelden gebeurde.

‘Mijne heeren,’ had de Opperlandvoogd na de gebruikelijke plichtpleging gezegd, ‘ik heb eene aanklacht van ergerlijken aard van den resident van Santjoemeh ontvangen, betreffende een controleur 1ste klasse. Ook is een verweerschrift van dien ondergeschikten ambtenaar ingekomen, dat met die aanklacht van den resident lijn-

recht in strijd is. Het is daarom, dat ik het advies der heeren wensch in te winnen. De resident van Santjoemeh is een zeer ijverig staatsdienaar, die den lande uitstekende diensten bewijst; maar in zijne uitspraken, vooral als het zijne ondergeschikten geldt, is hij te absoluut, en laat hij zich wel eens door zijne hartstochten leiden, waarbij evenwel, ik moet het erkennen, steeds 's lands belangen in het oog worden gehouden. Zoo is het, naar mij voorkomt, ook thans weer. Ik zou dan ook zonder aarzelen aan die zaak eene zoodanige wending wenschen gegeven te zien, dat, zonder dat de hoogstgeplaatste zich in zijn gezach gekrenkt kon gevoelen, evenwel beide partijën tevreden gesteld werden. Maar, er is hier meer. Het verschil tusschen den resident en den controleur raakt den opiumpachter van Santjoemeh genoegzaam, om een conflict met dezen te doen vreezen. Ja, ik meen verder te kunnen gaan. Ik wensch mijn denkbeelden onuitgesproken te laten omtrent de standpunten, door beide ambtenaren ingenomen, en dus niet te willen beslissen, wie gelijk of ongelijk heeft; maar het zou niet onmogelijk wezen, dat een nauwgezet onderzoek, waarop trouwens de controleur aandringt, zooveel aan het licht zou brengen, dat de tegenwoordige opiumpachter Lim Yang Bing van de aanstaande verpachting zou moeten uitgesloten worden. Die eventualiteit zou wellicht uit een billijkheids-oogpunt toe te juichen zijn; maar hierbij valt niet uit het oog verloren te worden, dat Lim Yang Bing, als de rijkste Chinees te Santjoemeh, aan het hoofd staat van de voornaamste Kongsie aldaar, en als zoodanig een grooten invloed op zijn rasgenooten uitoefent. Een onmiddellijk gevolg daarvan is, dat bij de aanstaande opiumverpachting zijne uitsluiting een aanmerkelijke daling van den pachtschat zou veroorzaken. En,... dat in een tijd als de tegenwoordige!.... Ja, ik herhaal het,

en dat in een tijd als de tegenwoordige!... Ik heb toch een cijfertelegram uit den Haag ontvangen, dat de begrooting van den Minister van Koloniën geene genade in de oogen van de Vertegenwoordiging heeft gevonden, omdat de middelen van inkomsten te laag geraamd zijn, en op de uitgaven niet genoeg besnoeid is. Dat telegram bevat meer, het meldt mij, dat een uwer mijne heeren geroepen zal worden, om de opengevallen portefeuille van Koloniën te aanvaarden. Wie hij ook zijn moge, ik benijd hem die eer niet. Maar eene eerste vereischte voor hem zal zijn de inkomsten zoo hoog mogelijk op te drijven, en daartoe leent zich de opiumpacht, wat men er ook over zeggen of denken moge, bij uitnemendheid. Om dus de taak van den aanstaanden minister niet te verzwaren, zal het zaaks zijn, den opiumpachter van Santjoemeh de hand boven het hoofd te houden. Dat zal allicht, zoo meldt mij de resident, een verschil met den vorigen pachtschat van zes ton leveren....'

De oogen van het jongste lid van den Raad schitterden met een ongemeen vuur, bij het vernemen van dat cijfer. In zijn ijver voor de belangen van 's lands kas vergat hij in zoo verre de bestaande etikette, dat hij den Opperlandvoogd, alvorens die geëindigd had, in de rede viel.

'Het zij mij vergund, Uwe Excellentie, er op te wijzen' sprak hij met vuur, 'en ik meen daarmede de tolk der overige leden te zijn, dat in dat geval niet geaarzeld mag worden, om ieder middel aan te grijpen, om de financiën van den Staat in evenwicht met de eischen des tijds te brengen. Iedere bijdrage daartoe kan niet anders dan welkom wezen bij een College, dat als dit met warmte doordrongen is van de echte, ware vaderlandsliefde, die voor Neêrlands heil immer offervaardig moet wezen. Nietwaar, mijne heeren?'

De brutaliteit van dat beroep was zoo groot, dat zij juist door hare verregaandheid alle welslagen erlangde. Alle hoofden bogen, en aller lippen, die zooveel hadden kunnen antwoorden, wanneer de Oostersche zon hunne geestkracht niet gesloopt had, prevelden thans mat en schier slaperig:

'Ja, Excellentie!'

De Opperlandvoogd, die vlug zijn open blik langs die gebogen kruinen had laten gaan, sprak toen met een zucht:

'Dan is het lot van den bedoelden controleur beslist. Ik dank de heeren voor hun advies!'

Een oogenblik later roffelde de tamboer van de hoofdwacht aan het Groote Huis te Weltevreden den generaalmarsch, en presenteerden de manschappen kletterend de geweren voor den Vertegenwoordiger des Konings, die daar heenreed naar zijn paleis op het Koningsplein in het bewustzijn Nederland, maar niet de menschheid een grooten dienst te bewijzen.

En vier dagen later had Willem Verstork niet alleen het besluit zijner overplaatsing naar Atjeh, maar ook een dienstbrief van den directeur van Binnenlandsch Bestuur in handen, waarin de hoop uitgedrukt werd: 'dat hij als controleur van zijne degelijke kennis van den inboorling het meest nuttige gebruik zoude maken, om den militairen bevelhebber te Kotta Radja, in zijnen moeielijken werkkring tot bevrediging der bevolking te schragen; maar ook, dat hij in zijne dienstbetrekkingen met meer menschenkennis, maar vooral met meer deferentie voor de gevoelens, van zijne superieuren mocht te werk gaan, zullende hij in gebreke daarvan, na deze waarschuwing, op geene inschikkelijkheid meer kunnen rekenen.'

'Wat zegt ge van zoo iets?' vroeg hij aan Van Nerekool.

‘Eenvoudig, dat het schande is,’ antwoordde deze met van verbittering trillende stem.

‘Het gunstigste geval, dat wij bespraken is dus daar.... Overgeplaatst naar Atjeh! Dus uit het kader van de ambtenaren van Binnenlandsch Bestuur op Java en Madoera uitgestooten! Eene feitelijke degradatie! Is dat het beginsel, hetwelk onze regeerders bezielt? Onze maatschappij is rot, ja geheel rot!’

‘Geheel? Gelukkig, neen!’ antwoordde Van Norekool met overtuiging. ‘Een deel dier maatschappij is onaangetast, en staat boven de onedele kuiperijen van de gezachhebbenden. Dat deel heet de rechterlijke macht, wie het eindelijk gelukken zal het monster van willekeur en onrecht te breidelen.’

Karel had met geestdrift en vuur deze zijne overtuiging geuit. Willem Verstork keek hem aan, terwijl een bittere glimlach over zijn ontsteld gelaat gleed. Hij antwoordde evenwel niet. Hij wilde den jeugdigen rechterlijken ambtenaar niet ontnuchteren. De toekomst zou zich daarmede wel in zijne plaats belasten.

Banjoe Pahit, de afgelegen dessa, die anders zoo kalm, zoo rustig was, verkeerde op den gezegden morgen in rep en roer.

Bij het hek der controleurswoning stond een Javaan met afgemeten slagen op de brengbreng[147] te ranselen, en trok door dat ongewone geluid de inlandsche bevolking rondom zich.

In die woning waren Grenits, Grashuis en Van Nerekool, die reeds daags te voren aangekomen waren, met Verstork in de weer om de laatste hand te leggen aan het uitstallen van het meubilair, dat straks verkocht zoude worden. Hier moest nog eene schrijftafel verschikt, daar eene kast andere geplaatst, elders een beeld of

schilderij beter in het licht gesteld worden. Grenits toch legde als diepzinnig koopman zijne vrienden uit, dat, na het adverteeren, de uitstalling de koopers het meest verlokt.

Eindelijk was alles klaar, en met een soort opgetogenheid stapte het viertal de vertrekken door, en bewonderde hunne beschikkingen, die vooral in de achtergalerij, waar het tafelservies, glaswerk en kristal smaakvol gerangschikt waren, tot hun recht kwamen.

'Alles ziet er zoo keurig uit!' kreet Grenits opgewonden, 'dat men niet meenen zou, zich te midden van het huishouden van een jonggezel te bevinden. Willem, ik voorspel je eene prachtige vendutie!'

De brengbreng weerklonk intusschen onverpoosd.

Een paar rijtuigen reden in dat oogenblik het controleurserf op. Uit een daarvan stapte de regent van Santjoemeh, en trad op de heeren toe. Na de gebruikelijke buiging:

'Wel, Radhen Mas Toemenggong,' sprak Grashuis, opgeruimd over het verschijnen van het Javaansche hoofd, 'gij komt zeker veel koopen?'

'Brangkali, toean; tapeh, koerang oeang!' (misschien, mijnheer; maar, ik heb gebrek aan geld) antwoordde de regent met geheimzinnigen glimlach.

'Dat is wel te verhelpen, Radhen Mas,' lachte Grenits, 'boleh bekin broeang!'[148] (gij kunt beeren maken).

Het bedachtzame hoofd lachte over de woordspeling, die hij begreep, maar antwoordde niet. Hij had er den tijd niet toe. Uit het tweede rijtuig, een ruime tentwagen, was een lid van de firma Gladbach en Co. met zijn schrijverspersoneel gestegen, en trad op Verstork toe.

'Slecht nieuws, controleur!' fluisterde hij hem in het oor.

'Wat is er?'

‘De Chineezen te Santjoemeh hebben het wachtwoord gekregen, om niet op uwe vendutie te koopen.’

‘Van wien?’

‘Weet ik het?’ antwoordde de berichtgever schouderophalend.

Ja, dat was eene zeer slechte tijding; want de Chineezen kunnen, wanneer zij den verkooper goedgezind zijn, zoo eene vendutie uiterst verlevendigen. Hunne onthouding dreigde nu een ramp te worden. Verstork zuchtte eens, terwijl hij zijn inboedel overzag, die nu gevaar liep voor een appel en een ei heen te zullen gaan. Die zucht werd hem niet door hebzuchtige gevoelens afgeperst; maar wel door eene gedachte aan zijne dierbaren daar ginds, die....

Hij had den tijd niet om zich aan zwaarmoedigheid over te geven. Thans volgden de rijtuigen elkander met verbazende snelheid op. Tentwagens, milords, reiswagens, dos à dos, en ‘kahar peer,’ (karretjes op veeren) stoven onafgebroken het erf van de controleurswoning op, en ontlaadden hunnen last op het perron der voorgalerij. Talrijke ruiters en ook wandelaars van de naburige landgoederen verschenen, en het kostte den oppassers inspanning, om die rijtuigen in de file te doen blijven, om de gezadelde paarden behoorlijk te stallen, en de heeren uit te noodigen naar binnen te treden. Alle maatschappelijke standen der Europeesche samenleving in Indië waren daar vertegenwoordigd. Landeigenaars, landhuurders, koffieplanters, rijstplanters, suiker- en indigo-fabrikanten, steenbakkers, bosch-ontginners, handelaren, assuradeuren, expediteurs, tokohouders, notarissen, advokaten, rechters, procureurs, zaakwaarnemers, officieren van alle wapenen, enz. enz. Het was alsof geheel Santjoemeh naar Banjoe Pahit verhuisd was. Alle zaken stonden stil ter hoofdplaats. Zelfs was er geen enkel huurrijtuig, dos à dos of kahar peer meer beschikbaar. Toen de resident Van

Gulpendam de bemerking maakte, dat die vervoermiddelen hunne gewone standplaatsen niet innamen, kreeg hij ten antwoord, dat zij allen naar Banjoe Pahit gereden waren. De hoofdambtenaar glimlachte op dat bericht, maar innerlijk met verbeten woede.

De brengbreng ging voort hare trillende tonen door het luchtruim te laten weerklinken.

Wie het minst in Verstork's woning vertegenwoordigd werden, waren de ambtenaren van het Binnenlandsch Bestuur, alsook de kommiezen en schrijvers van het residentie-bureau. Die hadden geen verlof tot dat uitstapje kunnen bekomen.

Het allermeest verdrong zich daar evenwel, met de haar eigene bescheidenheid, de Javaansche bevolking van Banjoe Pahit. Die kwam minder om te koopen, dan om ook eens een kijkje te nemen in de woning van een blanken.

Treêng, treêng! klonk de brengbreng onophoudelijk.

Toen de menigte nagenoeg bij elkander was, en de begroetingen en plichtplegingen onder elkander afgeloopen waren, ging Verstork heen. Het stuitte hem tegen de borst op zijne eigene vendutie tegenwoordig te zijn. Hij ging naar den ‘panghoeloe’ (Mohammedaansche priester) met wien hij nog eenige zaken betreffende den priesterraad te bespreken had. Na afloop der vendutie zou hij met Van Nerekool, Grashuis en Grenits naar Santjoemeh vertrekken.

Nauwelijks was hij vertrokken, toen de agent van de firma Gladbach en Co. den vendumeester eenige woorden toefluisterde, en deze aan een zijner bedienden een teeken gaf. Onmiddellijk daarop liet de brengbreng zich in een versneld tempo hooren. De slagen op het metalen bekken volgden elkander als een stormwind op. Dat helsche leven duurde een tiental minuten, daarop hield het plotseling op. De vendutie nam een aanvang.

Men zou den verkoop in de voorgalerij beginnen. Eene fraaie collectie bloemen in sierlijke potten stonden dozijnsgewijs op de trappen der galerij. Die zouden het eerst aan de beurt zijn.

‘Doewablas tampat kembang! Twaalf bloempotten!’ begon de venduafslager, terwijl de venduschrijver zich gereed maakte de noodige aanteekeningen te maken. ‘Siapa taro oeang? Wie biedt er geld op?’

‘Satoe roepiah!’ (een gulden) riep eene stem.

‘Satoe roepiah!.. Satoe roepiah!’ herhaalde de venduafslager met langgerekte en eentonige stem.

‘Satoe stengah!’ (een en een half) antwoordde eene andere stem.

‘Saatoe stengaah!’ herhaalde de afslager.

‘Doea roepiah!... Tiga roepiah!... Ampat roepiah!... Lima roepiah!’ (twee gulden, drie gulden, vier gulden, vijf gulden) volgden de opbiedingen achtereenvolgens.

‘Limaaa roepiaaah! soedah di tawar!’ (vijf gulden is geboden) dreunde de stem des afslagers, na het hoofd opvolgend naar de bieders gewend te hebben, en thans den voorlaatsten aankijkende.

‘Delapan roepiah!’ (acht gulden) riep deze.

‘Delaapaan roepiaah!’ herhaalde de echo. ‘Delaapaan roepiaah, di tawar!’

Dat opende weer het vuur.

‘Dan stali! (en nog een kwartje)’ bood er een.

‘Delaapaan roepiaah, staali!’

‘Delapan stengah!’ (acht en een half).

‘Delapan tiga tali!’ (acht drie kwart.)

‘Sembilan roepiah!’ (negen gulden).

‘Sembiiilaan roepiaah!’

‘Sapoeloeh!... Sablas!... Doeablas!... Tigablas!’ (Tien, elf, twaalf, dertien).

‘Tiiigaablaas roepiaah! soeda di tawar!’

‘Te drommel, als ik maar wist, hoe ik die potten te Santjoemeh kreeg!’ klonk eene stem.

‘Tiigaablaas roepiah, soedah di tawar! Tiigaablaas satoe kalie!’ (eenmaal).

‘Ik zal ze wel in mijn karretje nemen!’ antwoordde een ander.

‘Tiigablaas!... doea kali! (tweemaal).

Ampatblas!... Limablas!’ (veertien, vijftien) volgden de opbiedingen.

‘Liimaablaas roepiaah, di tawar!’

‘Doeapoeloeh roepiah!’ (twintig gulden) klonk eene stem, die alles deed verstommen.

‘Een mooi bod,’ mompelde Grenits.

‘Doeaapoeloeoeh roepiaah!... Doeaapoeoeloeh roepiaah!... satoe kali!... Doeaapoeloeoeh roepiaah!... doea kali!... Doeaapoeoeloeh roepiaah!... tiga kali...’

Boem! daar viel de hamer.

‘Wie is de kooper?’ vroeg de venduschrijver.

‘Ik, mijnheer!’ antwoordde een officier, die er niet meer jeugdig uitzag, en dan ook oud eerste luitenant was.

‘Wie is ik?’ vroeg de vendumeester uit de hoogte.

‘Langeveld, le luitenant der infanterie.’

‘Mijnheer Langeveld, betaalt gij comptant?’ vroeg de vendumeester.

‘Comptant?’ vroeg de officier verbaasd. ‘Het vendukantoor geeft drie maanden crediet.’

‘Alleen aan hen, die meer dan twee honderd vijftig gulden traktement hebben.’

‘Die meer dan twee honderd vijftig gulden traktement hebben? Wie beveelt dat?’

‘De superintendent van het vendukantoor te Santjoemeh,’ antwoordde de vendumeester.

‘De resident!’ mompelde Van Nerekool. ‘Dat is infaam!’

‘Betaalt gij comptant?... Niet?...’ ging de vendumeester voort, ‘dan dient gij een borgtocht te stellen, anders moeten die bloempotten andermaal geveild worden.’

De officier, een man van onbesproken gedrag en naam, was vuurrood geworden bij die onverwachte en noodelooze beleediging.

‘Luitenant Langeveld, ik zal uw borg zijn!’ riep Van Nerekool uit.

De officier boog dankbaar. De tweede partij bloemen, die veel fraaier dan de eerste waren, bracht echter geen rijksdaalder op. Blijkbaar waren alle aanwezigen onder den indruk van de schandelijkheid, die daar gepleegd werd. Grenits begreep den toeleg van die handeling. Ras raadpleegde hij Van Nerekool en eenige landheeren, die in de nabijheid stonden. Toen het derde dozijn bloempotten zou geveild worden, riep een breedgeschouderde heer uit:

‘Een woordje, heer vendumeester. Er wordt hier eene laagheid zonder weerga beproefd, die de heeren Van Nerekool, Grenits en ik wenschen te verijdelen. Voor ieder, die op deze vendutie wenscht te koopen en in de termen valt om borgtocht te moeten stellen, bieden wij ons tot borg aan!’

‘Bravo! Bravo!’ was de algemeene kreet.

‘Is dat tot uw genoegen, heer vendumeester?’

Deze knikte goedkeurend. Wat zou hij anders hebben kunnen doen?

Nu was er evenwel geen houden meer aan. De derde partij bloemen bracht reeds tachtig gulden op. De laatste twee honderd en vijftig. Het is waar Grenits had bij het opveilen van die partij uitgeroepen:

‘Crotons! Prachtige mooie Crotons,[149] waaronder de Adal adal, de Camilla, de Kamilakkian, de wasdragende Croton! Wie biedt er geld op? Ik zet ze in voor zestig gulden!’

Een gejuich volgde. En daar ging het. Zeventig... tachtig.... negentig gulden! Hooger! Nog hooger, totdat de twee honderd vijftig bereikt waren. De gelukkige verwerver ontving een algemeen hoerah, en menigen handdruk, alsof hij het groote lot uit de staatsloterij getrokken hadde.

Toen was de stoot gegeven! Stoelen, tafels, matten, lampen, kasten, spiegels, schilderijen, enz. enz. dat alles ging voor verbazend hooge prijzen. Het was in waarheid een stormloop, waarbij ieder der aanwezenden iets van dien inboedel machtig trachtte te worden. Men zag daar lange gezichten, niet over de bestede sommen, maar omdat de prijzen zoo hoog liepen, dat zij onmogelijk voor ieders beurs bereikbaar waren.

In de achtergalerij bereikte evenwel de opgewondenheid haar toppunt.

'Twaalf bitterglaasjes!' riep de venduafslager.

Het waren gewone glazen kelkjes, die in Nederland met een stuiver het stuk, in Indië met een kwartje goed betaald waren.

'Twaalf bitterglaasjes! Doeablas glas pahit!' herhaalde de afslager.

'Waaruit de bitter overheerlijk smaakt,' riep Grashuis. 'Dat weet ik bij ondervinding!'

'Wij zouden ze kunnen probeeren,' riep eene stem. 'Daar in dat drankzetje staat eene karaf met bitter!'

Een gejuich ging bij dat voorstel op. Een schenker was reeds bezig.

'Twaalf bitterglaasjes!' herhaalde de afslager met lang gerekte stem.

'Welk bitter is het?'

'Maagdbitter!' riep een sienjo.

'Pahit prawan!' vertaalde een tottokh.

Een donderend hoerah begroette die proeve van overzetten.

‘Kees, je moet tolk worden! Beëedigd tolk! Daar ga je! Ik drink je gezondheid met je pahit prawan!’

‘Doeablaas glaas pahiiit! Siapa njang tarooeang?’ Die een koopt, koopt twaalf! Siapa njang bli satoe, bli doeablaas!’ dreunde de venduafslager.

‘Een ringgiet!’ riep Grenits.

‘Doeaa roepiaah stengaah! Doeaaa stengaaah!’

‘Tiga!.. Ampat!... Lima... Anam!’ (drie, vier, vijf, zes), weerklonk het achtereenvolgens met de grootste snelheid. Het was den venduafslager onmogelijk de opbiedingen te herhalen; hij stond maar met het hoofd te draaien en te wenden, om te pogen de bieders aan te zien.

‘Aanaam roepiaah, di tawar!’ kreeg hij eindelijk gelegenheid te roepen.

‘Toedjoeh!... Delapan!...’ (zeven... acht).

‘Een tientje!’ riep Grenits.

‘Saapoeloeh roepiaah!’ vertolkte de venduafslager onverstoorbaar kalm. Hij had wel andere kunststukken op dat gebied in zijn leven gezien.

‘Saapoeloeoeh roepiaah! Toean toean, tida di taro lagie?’ (Bieden de heeren niet hooger)

‘Me dunkt!’ prevelde er een.

‘Saapoeoeloeh roepiaah! Saapoeloeoe roepiaah! Satoe kali.... Saapoeoeloeh roepiaah! doea kali.... Saapoeloeoeh roepiaah! tiga kali!’

Boem!

‘Een duur stelletje!’ mompelde een luitenant. ‘Honderd twintig gulden. Wat moet de pahit daaruit lekker smaken!’

‘Vooral pahit prawan!’

‘Schenk dan nog eens in!’

Het laatste stuk der vendutie, eene gajoeng, eene eenvoudige gesteelde klapperdop, om zich water in de bad-

kamer mede over het lichaam te storten, bracht vijf en twintig gulden op.

De vrienden hadden eer van hun werk. Toen dan ook een half uur later, de venduschrijver het totaal van de opbrengst mededeelde, liep de controleurswoning gevaar in te storten door het gejuich, dat onder haar dak opging.

'Negen duizend, zeven honderd veertig gulden!' riep Verstork verbaasd, toen hij daarvan mededeeling kreeg.

'Het rommeltje was geen drie duizend waard! Vrienden, mijn dank!'

En met warmte drukte hij Van Nerekool, Grashuis, Van Beneden en Grenits de hand.

'Gij hebt mij voor bange zorgen bewaard!' fluisterde hij hun in het oor.

Acht dagen later stond onze controleur opgeruimd en onbekommerd aan boord van de *Tambora*, de boot, die hem naar zijne nieuwe standplaats moest overbrengen. Bemoedigd en vertrouwvol nam hij afscheid van de getrouwen, die hem tot aan boord uitgeleide gedaan hadden.

'Nogmaals dank! innigen dank!' voegde hij hun toe.

Het vendu-accept had hij door bemiddeling van Grenits zoo voordeelig mogelijk verzilverd, en toen hij te Batavia aankwam, droeg hij een zeer groot gedeelte van die som aan zijne moeder af, met aanbeveling niet roekeloos met dat geld om te springen, daar het wel eens zou kunnen gebeuren, dat hij ten gevolge zijner overplaatsing het bedrag zijner maandelijksche toelage zou moeten verminderen.

Toen de *Tambora* de kim van Santjoemeh nabij was, wuifden nog ettelijke zakdoeken hem van uit een 'tambangan' (sloep) na.

'Brave, edele kerels!' prevelde hij over de verschansing gebogen, en wischte zich een traan uit het oog.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

Eindnoten:

(146) Nontonnende (bladz. 359). Nontonnen is eene Indische ultdrukking, waarmede te verstaan gegeven wordt: buiten gade te slaan, te zien of te hooren, wat binnen gebeurt. Geschiedt in Ned. Indie bij concerten, opera's, receptiën, enz. veel. Bij zulke gelegenheid is soms meer publiek buiten dan binnen.

(147) Brengbreng (bladz. 367) is een metalen bekken, dat wanneer er op geslagen wordt, een uiterst onaangenamen trillenden toon voortbrengt. Dit bekken wordt bij omroepingen, maar vooral bij vendutiën gebruikt.

(148) Broeang (bladz. 368) betoekent in het maleisch: beer, de Ursus der zoölogen. Bekin broeang, in de beteekenis, die in den tekst daaraan gegeven is, zou gelijk staan of een Hollander tegen een Franschman van *faire des ours* gewaagde.

(149) Crotons (bladz. 373). De Adal adal wordt door de plantenkundigen: C. Tiglium, de Kamilakkian: C. Corylifolius, de Camilla: Rothlera tinctoria of C. Philippense, de wasdragende: C. Sebiferus genoemd.